

Regeringens proposition

1989/90:135

om betalningar till och från utlandet

Prop.
1989/90: 135

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 3 april 1990.

På regeringens vägnar

Birgitta Dahl

Erik Åsbrink

Propositionens huvudsakliga innehåll

Valutalagen (1939:350) och valutaförordningen (1959:264) upphör att gälla vid halvårsskiftet 1990. I praktiken har huvuddelen av den materiella regleringen redan avskaffats. Regeringen avser inte att föreslå riksdagen någon ytterligare förlängning av den nuvarande valutaregleringen.

I propositionen föreslås att valutalagen skall ersättas med en lag om valutareglering, som skall ha karaktären av en ren beredskapslag. Valutareglering skall enligt förslaget i första hand kunna sättas in under säkerhetspolitiska kriser och i krig. Valutareglering skall också kunna tillgripas under en begränsad tid, om Sverige i fredstid utsätts för mycket allvarliga störningar på det valutapolitiska området.

Avvecklandet av valutaregleringen innebär en långtgående liberalisering av kapitalmarknaden för svensk del. Avvecklingen skall enligt riksdagens uttalande ske på ett sådant sätt att skattekontroll och statistikinsamling kan upprätthållas. I detta syfte föreslås i propositionen en särskild lag om betalningar till och från utlandet m.m., den s.k. betalningslagen.

I anslutning till betalningslagen föreslås också vissa ändringar i riksbankslagen. Enligt nu gällande regler kan bara banker och postverket få valuta-handelstillstånd av riksbanken. Enligt förslaget skall alla typer av kreditinstitut, alltså även t.ex. fondkommissionsbolag och försäkringsbolag, kunna få sådant tillstånd. Den som har fått ett valutahandelstillstånd kallas auktoriserad valutahandlare. Ett tillstånd skall kunna begränsas i olika avseenden.

Betalningslagen innehåller bl.a. följande:

- Krav på att betalningar till och från utlandet skall ske via en auktoriserad valutahandlare.

- Krav på att köp och försäljning av utländska fondpapper skall ske genom auktoriserad valutahandlare som är fondkommissionär.
- Krav på att utländska fondpapper skall förvaras i depå hos en auktoriserad valutahandlare.
- Förbud mot att göra betalningar till eller via eget inlåningskonto i utlandet.
- Förbud mot att betala livförsäkringspremier till utlandet med större belopp än 3 000 kr per år.
- Skyldighet för envar som för egen eller annans räkning har gjort en valutatransaktion att lämna riksbanken de uppgifter som behövs för statistikändamål.

I fråga om kravet på betalning genom auktoriserad valutahandlare och förbudet mot att använda eget inlåningskonto i utlandet är det avsikten att regeringen i förordningsform skall meddela ett antal undantag för att skapa ett så enkelt och smidigt system som möjligt och underlätta affärerna med utlandet. Förbudet mot betalning av livförsäkringspremier avses stå kvar endast fram till dess att nya regler om beskattningen av utländska försäkringar träder i kraft.

Beloppsgränsen för kontrolluppgift om betalningar till och från utlandet höjs från 25 000 kr. till 50 000 kr. Uppgiftsskyldigheten gäller vad varje betalning avser och vilket land betalningen går till eller kommer ifrån. Vid betalning till utlandet skall uppgift lämnas också om betalningsmottagarens namn.

De nya reglerna avses träda i kraft den 1 juli 1990.

Lagförslagen i denna proposition har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre huvuddelar: lagrådsremissen (s. 16), lagrådets yttrande (s. 151) och föredragande statsrådets ställningstaganden till lagrådets synpunkter (s. 162).

Den som vill ta del av samtliga skäl för lagförslagen måste läsa alla tre delarna.

Propositionens lagförslag

1 Förslag till

Lag om valutareglering

Härigenom föreskrivs följande.

Förordnande om valutareglering

1 § Efter samråd med riksbanken får regeringen förordna om valutareglering, om landet är i krig eller krigsfara eller det råder utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som landet har befunnit sig i.

I annat fall än som avses i första stycket får regeringen inom ramen för en framställning som gjorts av fullmäktige i riksbanken förordna om valutareglering för en tid av högst sex månader, om valutamarknaden och valutapolitiken utsätts för allvarliga störningar till följd av utomordentligt stora kortfristiga kapitalrörelser. Om det är uppenbart att sådana förhållanden skulle inträda på nytt om regleringen upphävdes, får regeringen på framställning av fullmäktige i riksbanken meddela ett nytt sådant förordnande.

Om det inte längre finns skäl för valutareglering, skall regeringen omedelbart förordna att regleringen skall upphöra.

2 § Varje förordnande enligt 1, 3 eller 12 § skall inom en månad från beslutet underställas riksdagen för godkännande. Om riksmöte inte pågår, skall förordnandet underställas riksdagen inom en månad från början av det närmast följande riksmötet. Om inte underställning sker, upphör förordnandet att gälla.

3 § Valutareglering innebär att transaktioner, som är av sådan art att de kan ha betydelse för valutapolitiken (valutatransaktioner) och som anges i förordnande om valutareglering, inte får genomföras utan tillstånd av riksbanken. Valutareglering enligt 1 § andra stycket får bara avse in- eller utförelse av pengar eller andra tillgångar.

Om regeringen har förordnat om valutareglering, får regeringen förordna att riksbanken för ett tillstånd till valutatransaktion får

1. ta ut en avgift som skall tillfalla riksbanken, eller
2. bestämma att ett visst belopp under en viss tid skall vara insatt på konto i riksbanken.

Om regeringen har förordnat om valutareglering med stöd av 1 § första stycket, får regeringen förordna att den som innehar utländska betalningsmedel, tillgodohavanden på konton i utländskt myntslag eller utländska fondpapper skall erbjuda riksbanken eller någon av riksbanken utsedd bank att mot kontant betalning i svenska kronor lösa in dessa.

Valutaregleringens administration

4 § Riksbanken skall meddela de föreskrifter som behövs för tillämpningen av förordnanden enligt 1, 3 och 12 §§.

5 § Riksbanken får bemyndiga en auktoriserad valutahandlare att meddela tillstånd enligt denna lag. Anser sig valutahandlaren inte kunna bifalla en ansökan, skall denna överlämnas till riksbanken.

6 § Föreskrifter enligt 4 § beslutas av fullmäktige i riksbanken.

Riksbankens beslutanderätt i övrigt enligt denna lag utövas inom riksbanken av en styrelse (valutastyrelsen) och under styrelsen av en direktion (valutadirektionen) eller enskilda tjänstemän. Fullmäktige i riksbanken får överlåta åt valutastyrelsen att besluta om föreskrifter enligt 4 § som är av mindre principiell betydelse.

7 § Valutastyrelsen skall bestå av fem ledamöter. En av ledamöterna utses av regeringen och de övriga av fullmäktige i riksbanken. Av de ledamöter fullmäktige utser skall minst två utses utom riksbanken.

För varje ledamot skall en suppleant utses.

Fullmäktige i riksbanken utser bland valutastyrelsens ledamöter ordförande och vice ordförande.

8 § Bestämmelser om fördelningen av beslutanderätten mellan valutastyrelsen, valutadirektionen och enskilda tjänstemän samt om sammansättningen av valutadirektionen beslutas av fullmäktige i riksbanken.

9 § Om regeringen har meddelat ett förordnande om inlösen enligt 3 § tredje stycket och det föreligger oenighet om vilket värde i utländskt myntslag som skall ligga till grund för ersättningen eller efter vilken kurs omräkningen till svenska kronor skall göras, skall ersättningen bestämmas av en nämnd (valutanämnden).

Valutanämnden skall bestå av tre personer. Regeringen utser ordförande. En av de övriga ledamöterna utses av riksbanken och den andra av rikssammanslutningen för handelskamrar.

Till grund för nämndens beslut skall läggas en bedömning av det pris och den kurs som skulle ha kunnat uppnås vid en frivillig avyttring.

Nämndens beslut får överklagas till Svea hovrätt.

10 § Den som har tagit befattning med ett ärende som avses i denna lag får inte obehörigen röja vad han har fått veta om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

Den som bryter mot förbudet i första stycket skall inte dömas till ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

Uppgiftsskyldighet och kontroll

11 § Om regeringen har förordnat om valutareglering, får riksbanken meddela föreskrifter om skyldighet för den, som för egen eller någon annans räkning har gjort en valutatransaktion, att om transaktionen lämna de uppgifter och visa upp de handlingar som behövs för kontroll av valutaregleringens efterlevnad.

12 § Om regeringen har förordnat om valutareglering med stöd av 1 § första stycket, får regeringen förordna att riksbanken eller posttjänstemän som riksbanken utser har rätt att öppna och granska de brev och andra försändelser till eller från utlandet som finns inom postverket.

13 § Om det med stöd av denna lag har föreskrivits begränsningar eller förbud mot att föra tillgångar in i eller ut ur landet, får tullmyndigheterna kontrollera att föreskrifterna följs.

För kontrollen gäller

- tullagen (1987:1065) i tillämpliga delar, varvid det som sägs om varor skall avse tillgångar som omfattas av valutaregleringen, samt
- bestämmelserna om förundersökning m.m., beslag, husrannsakan, kroppsvisitation och yttlig kroppsbesiktning i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Straff m.m.

14 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som med uppsåt

1. bryter mot ett förbud, en föreskrift eller ett villkor som har meddelats med stöd av denna lag,

2. lämnar en oriktig uppgift och därigenom föranleder att ett tillstånd beviljas, som annars inte skulle ha meddelats, eller att en valutatransaktion som kräver tillstånd genomförs utan tillstånd, avgift eller deposition,

3. använder sig av eller medverkar som bulvan för att kringgå ett förbud som har meddelats med stöd av denna lag.

Har en gärning som avses i första stycket begåtts av grov oaktsamhet, döms till böter.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

15 § Om ett brott som avses i 14 § första stycket är att anse som grovt, döms till fängelse i högst två år.

Vid bedömningen om brottet är grovt skall särskilt beaktas om brottet har avsett mycket betydande belopp eller på något annat sätt har varit av synnerligen allvarlig art.

16 § För försök till brott som avses i 14 § första stycket eller 15 § döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

17 § Allmänt åtal för brott mot denna lag får väckas endast efter medgivande av riksbanken.

18 § Egendom som har varit föremål för brott som avses i 14 § första stycket, 15 eller 16 § eller vederlag för sådan egendom får förklaras förverkad helt eller delvis.

I stället för den egendom som avses i första stycket kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

19 § Om någon inte fullgör sådan skyldighet som anges i 11 §, får riksbanken förelägga honom vite.

20 § För att uppnå rättelse när en åtgärd har vidtagits i strid med ett förbud, en föreskrift eller ett villkor som har meddelats med stöd av denna lag får riksbanken förelägga vite. Föreläggandet får avse den som har rätt att förfoga över den egendom åtgärden avsåg eller det som har trätt i den egendomens ställe.

Ett föreläggande enligt första stycket får riktas mot den som sedan åtgärden vidtagits har förvärvat rätt till egendomen eller till det som har trätt i egendomens ställe bara om

- förvärvet har skett genom bodelning, arv, testamente eller gåva, eller
- förvärvaren har haft vetskap om eller skäligen anledning till misstanke om åtgärden och åsidosättandet av förbudet, föreskriften eller villkoret.

Något föreläggande att vidta rättelse får inte meddelas, om den egendom

som åtgärden avsåg, vederlag för den eller dess värde har förklarats förverkat.

Prop. 1989/90: 135

21 § Om ett vite har förelagts med stöd av denna lag, får inte dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet.

Överklagande

22 § Beslut inom riksbanken av annan än fullmäktige får överklagas till fullmäktige.

Fullmäktiges beslut får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990. Genom lagen upphävs valutalagen (1939:350).

Lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank dels att 17 och 40 §§ skall upphöra att gälla, dels att 22, 53 och 54 §§ skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall föras in två nya paragrafer, 22 a och 22 b §§, och närmast före 22 b § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Efter anmodan av riksbanken skall ett kreditinstitut till riksbanken lämna de uppgifter som riksbanken anser nödvändiga för att *bedöma om en penningpolitisk åtgärd behöver vidtas eller för att utforma ett beslut om en sådan åtgärd.*

Föreslagen lydelse

22 §

Efter anmodan av riksbanken skall ett kreditinstitut till riksbanken lämna de uppgifter som riksbanken anser nödvändiga för att *följa utvecklingen på valuta- och kreditmarknaderna.*

22 a §

Riksbanken skall på begäran tillhandahålla skattemyndigheter uppgifter som finns hos riksbanken och som rör betalningar till eller från utlandet, om det behövs för myndigheternas kontroll av skatter eller avgifter. I fråga om uppgifter som behövs för taxering tillämpas i stället bestämmelserna i 3 kap. 16 § taxeringslagen (1990:000).

Riksbanken skall på begäran tillhandahålla tullmyndigheter uppgifter som finns hos riksbanken och som rör betalningar för import eller export av varor.

Om det finns särskilda skäl får riksbanken underlåta att lämna uppgifter enligt första och andra styckena.

Valutahandel

22 b §

Valutahandel får bedrivas endast med stöd av tillstånd av riksbanken. Något tillstånd behövs dock inte för köp och försäljning av resevaluta.

Tillstånd till valutahandel med allmänheten (valutahandelstillstånd) kan medges kreditinstitut och postverket. Den som har fått sådant tillstånd kallas auktoriserad valutahandlare.

Vid prövningen skall sökandens kompetens och soliditet samt allmänna lämplighet beaktas.

Ett valutahandelstillstånd kan begränsas till viss valutahandel. Tillståndet kan förenas med villkor om

1. begränsningar av sökandens innehav av tillgångar och skulder i utländsk valuta samt, när det gäller fordringar och skulder mot utländska rättssubjekt, i svenska kronor, och

2. den rapportering som riksbanken finner nödvändig.

53 §

Den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift i samband med fullgörande av skyldighet enligt 22 § skall dömas till böter, om gärningen inte är belagd med straff i brottsbalken.

Den som bedriver valutahandel utan tillstånd skall dömas till böter eller fängelse högst sex månader.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

54 §

Riksbanken skall utan hinder av vad som föreskrivs i 8 kap. 8 § sekretesslagen (1980:100) underrätta polismyndighet eller åklagarmyndighet om det i riksbankens kassarörelse, valutahandel, in- och utlåningsrörelse, betalningsutjämning eller handel med värdepapper eller rättigheter och skyldigheter som anknyter till sådana tillgångar framkommer uppgifter som ger anledning att anta att ett brott har begåtts.

Riksbanken skall utan hinder av vad som föreskrivs i 8 kap. 8 § och 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100) underrätta polismyndighet eller åklagarmyndighet om det i verksamhet som avses i dessa bestämmelser framkommer uppgifter som ger anledning att anta att ett brott har begåtts.

Om det finns särskilda skäl får riksbanken underlåta att lämna sådan underrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Lag om betalningar till och från utlandet m.m.

Härigenom föreskrivs följande.

Definitioner

1 § I denna lag avses med

betalning till utlandet: betalning direkt eller indirekt till en utländsk juridisk person eller en fysisk person som inte är bosatt i Sverige;

betalning från utlandet: betalning direkt eller indirekt från en utländsk juridisk person eller en fysisk person som inte är bosatt i Sverige;

valutahandlare: auktoriserad valutahandlare enligt lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank;

fondpapper: aktie, annat bevis om delaktighet i bolag, obligation, förlagsbevis och annat skuldebrev avsett för allmän omsättning, samt andel i aktiefond. Med fondpapper jämställs rättigheter och skyldigheter som anknyter till sådana fondpapper som nyss nämnts.

2 § En fysisk person anses bosatt i Sverige om han har sitt egentliga hemvist här eller stadigvarande vistas här.

En utländsk medborgare, som tillhör främmande makts beskickning eller lönade konsulat här i landet eller beskickningens eller konsulatets betjäning, anses vid tillämpning av denna lag vara bosatt i Sverige endast om han var bosatt här i landet när han kom att tillhöra beskickningen eller konsulatet eller beskickningens eller konsulatets betjäning. Detsamma gäller sådan persons make, barn och enskilda anställda om de bor hos honom och inte är svenska medborgare.

Betalningar via valutahandlare

3 § En svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige får verkställa betalning till utlandet och ta emot betalning från utlandet endast genom förmedling av valutahandlare.

Betalning verkställd med check som den betalande dragit på sitt konto i en bank som är valutahandlare skall inte anses ha skett genom förmedling av valutahandlare.

4 § En svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige får köpa eller sälja fondpapper från respektive till en utländsk juridisk person eller en fysisk person som inte är bosatt i Sverige endast genom en valutahandlare som är fondkommissionär eller genom en av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär. Detsamma gäller vid förvärv av svenska fondpapper som vid emission utbjuds genom en kommissionär i utlandet.

5 § Vid betalning som enligt 3 § skall ske genom förmedling av valutahandlare skall den som verkställer betalning till utlandet eller tar emot betalning från utlandet lämna uppgifter till den som förmedlar betalningen om vad betalningen avser och vilket land betalningen går till eller kommer från samt, vid betalning till utlandet, namn på betalningsmottagaren.

6 § En svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige får inte sätta in medel på ett eget inlåningskonto i utlandet eller verkställa eller ta emot betalningar över ett sådant konto.

7 § En svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige får inte verkställa betalning av premie för livförsäkring till utlandet med belopp som överstiger 3 000 kronor per år.

Förvaring i depå

8 § Om en svensk juridisk person eller en fysisk person bosatt i Sverige förvärvar fondpapper som har emitterats av en utländsk juridisk person, skall dessa läggas i särskild depå hos valutahandlare eller av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär. Om förvärvet har skett på det sätt som anges i 4 §, skall valutahandlaren eller fondkommissionären se till att fondpapperen deponeras. Valutahandlaren eller fondkommissionären får i sin tur deponera fondpapperen i utlandet.

Förvärvar en svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige svenska obligationer eller andra skuldebrev avsedda för allmän omsättning, skall dessa också deponeras enligt bestämmelserna i första stycket om emissionen av fondpapperen särskilt riktats till utlandet.

Med att fondpapper läggs i depå hos valutahandlare eller fondkommissionär jämställs i fråga om fondpapper i ett kontobaserat system att fondpapperen inte kan disponeras utan valutahandlaren eller fondkommissionärens medverkan.

9 § Förvärvar en utländsk juridisk person eller en fysisk person som inte är bosatt i Sverige på svenska kronor lydande obligationer eller andra skuldebrev avsedda för allmän omsättning, skall dessa deponeras hos en valutahandlare eller hos en av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär om emittenten är svenska staten eller kreditinstitut enligt 2 § lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel. Om förvärvet har skett så som anges i 4 §, skall valutahandlaren eller fondkommissionären se till att fondpapperen deponeras.

Undantag

10 § Regeringen meddelar sådana föreskrifter om undantag från bestämmelserna i denna lag som, utan att allvarligt försvåra skattekontrollen eller inhämtandet av statistikuppgifter, kan underlätta handeln med utlandet och annat internationellt utbyte.

Föreskrifterna skall gälla

1. betalningar som understiger ett visst angivet högsta belopp,
2. betalningar av den som är bosatt i Sverige men vistas i utlandet eller som vistas i Sverige utan att vara bosatt här,
3. betalningar i näringsverksamhet som bedrivs i eller med anknytning till utlandet av någon som är bosatt i Sverige,
4. betalningar i näringsverksamhet som bedrivs i eller med anknytning till Sverige av någon som är bosatt i utlandet,
5. betalningar i näringsverksamhet som bedrivs av svensk respektive utländsk juridisk person under förhållanden motsvarande de i 3–4 angivna.

Föreskrifterna får gälla även betalningar under förhållanden som är jämförliga med de i andra stycket 2–5 angivna.

11 § Om det finns särskilda skäl, får riksbanken i enskilda fall medge undantag från bestämmelserna i denna lag.

Riksbankens beslut får överklagas hos kammarrätten.

Skyldighet att lämna uppgifter till riksbanken

12 § Riksbanken meddelar föreskrifter om skyldighet för den som för egen eller någon annans räkning har gjort en valutatransaktion att om transaktionen lämna de uppgifter och visa upp de handlingar som behövs för riksbankens statistik. Om någon inte fullgör denna skyldighet, får riksbanken förelägga honom vite.

Bestämmelser om skyldighet att till skattemyndigheterna lämna kontrolluppgifter finns i lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter.

Straff

13 § Till böter döms den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet

1. bryter mot förbudet i 3 § att verkställa eller ta emot betalning på annat sätt än genom valutahandlare,

2. köper eller säljer fondpapper i strid med vad som sägs i 4 §,

3. underlåter att till valutahandlare lämna i 5 § föreskrivna uppgifter eller lämnar oriktiga uppgifter,

4. bryter mot förbudet i 6 § att sätta in medel på ett eget inlåningskonto i utlandet eller att verkställa eller ta emot betalningar över ett sådant konto,

5. bryter mot vad som föreskrivs i 7 § om betalning av premie för livförsäkring,

6. bryter mot vad som föreskrivs om förvaring i depå i 8 eller 9 §,

7. lämnar oriktig uppgift i ansökan om undantag enligt 11 §,

8. underlåter att iaktta med stöd av 12 § föreskriven skyldighet att lämna uppgifter eller visa upp handlingar eller lämnar oriktiga uppgifter.

I ringa fall döms inte till straff.

14 § Om ett vite har förelagts med stöd av 12 §, får inte dömas till straff för gärning som omfattas av föreläggandet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

2. Tillstånd i enskilda fall som riksbanken har meddelat enligt valutaförordningen (1959:264) och som avser betalningar m.m. som omfattas av denna lag skall anses som beslut om undantag enligt 11 § denna lag.

Lag om ändring i lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 22, 27, 29, 34 och 50 §§ lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §

Kontrolluppgift om ränta och fordran skall lämnas av

1. Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag,
2. den som yrkesmässigt bedrivit inlåning eller på annat sätt yrkesmässigt ombesörjt att pengar blivit räntebärande,
3. den som gett ut skuldförbindelse för den allmänna marknaden,
4. förening som från medlemmar mottagit pengar för förräntning,
5. riksgäldskontoret i fråga om statens sparobligationer,

6. *valutabank* och fondkommissionär hos vilka utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper förvaras i depå eller kontoförs enligt *särskilda bestämmelser*.

6. *valutahandlare* och fondkommissionär hos vilka utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper förvaras i depå eller kontoförs enligt *bestämmelserna i lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet m.m.*

Kontrolluppgift skall lämnas för den som gottskrivits ränta eller till vilken ränta betalats ut (borgenär) och den som har varit antecknad som innehavare av utländskt räntebärande värdepapper oavsett om ränta utgått. Kontrolluppgiften skall ta upp den ränta som den uppgiftsskyldige sammanlagt gottskrivit eller betalat ut till borgenären samt dennes sammanlagda fordran på den uppgiftsskyldige vid årets utgång. I fall som avses i första stycket 6 skall uppgift lämnas om ränta som utbetalats eller gottskrivits under året samt om innehavet i depån eller den kontoförda fordringen vid årets utgång.

Innehas ett konto av mer än en person skall ränta och fordran fördelas lika mellan innehavarna, om inte annat förhållande är känt för den uppgiftsskyldige. I fråga om konto för vilket samtliga innehavare inte redovisas enligt bestämmelserna i 57 § andra stycket skall dock den totala räntan och fordran redovisas utan fördelning.

Avser en utbetalning också annat än ränta och kan den uppgiftsskyldige inte ange hur stor del därav som utgör ränta, skall i stället för ränta det sammanlagt utbetalda beloppet redovisas.

27 §

Kontrolluppgift om utdelning och innehav skall lämnas av

1. den som utbetalt utdelning på aktie i svenskt aktiebolag som är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713) eller 3 kap. 8 § bankaktiebolagslagen (1987:618),
2. bank som avses i 1 § aktiefondslagen (1974:931) och som utbetalt utdelning på andel i svensk aktiefond för vilken register förs enligt 31 § sistnämnda lag,
3. fondbolag som avses i 1 § aktiefondslagen och som förvaltar svensk aktiefond för vilken register förs enligt 31 § sistnämnda lag,

¹ Lydelse enligt prop. 1989/90:74.

4. den som utbetalt utdelning från utländsk juridisk person, om utdelningen utbetalats genom Värdepapperscentralen VPC Aktiebolags försorg,

5. *valutabank* och fondkommissionär hos vilka utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper förvaras i depå eller kontoförs enligt *särskilda bestämmelser*.

5. *valutahandlare* och fondkommissionär hos vilka utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper förvaras i depå eller kontoförs enligt *bestämmelserna i lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet m.m.*

Kontrolluppgift skall lämnas för

a) fysisk eller juridisk person som är berättigad att lyfta utdelning för egen del vid utdelningstillfället och

b) fysisk person som hos den uppgiftsskyldige varit antecknad som innehavare av aktie eller andel i aktiefond eller utländsk juridisk person eller utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper.

Kontrolluppgift enligt andra stycket a skall ta upp utbetald utdelning och kontrolluppgift enligt andra stycket b skall ta upp innehavet vid årets utgång.

29 §

Den som begär registrering hos Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag av värdepapper som avses berättiga till utdelning från utländsk juridisk person eller som åsyftas i 28 § första stycket b, skall samtidigt lämna uppgift om namn och hemvist på den för vilkens räkning utdelningen eller räntan skall lyftas. Om namn eller hemvist ändras, skall den som har lämnat uppgiften utan dröjsmål anmäla detta skriftligt till Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag. Bank eller fondkommissionär som är auktoriserad som förvaltare av aktier enligt *lagen (1987:623) om förenklad aktiehantering*, är skyldig att lämna sådan uppgift som rör ränta efter anmodan från Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag. Sådan anmodan får inte göras senare än fem år efter det att räntan betalats ut.

Den som begär registrering hos Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag av värdepapper som avses berättiga till utdelning från utländsk juridisk person eller som åsyftas i 28 § första stycket b, skall samtidigt lämna uppgift om namn och hemvist på den för vilkens räkning utdelningen eller räntan skall lyftas. Om namn eller hemvist ändras, skall den som har lämnat uppgiften utan dröjsmål anmäla detta skriftligt till Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag. Bank eller fondkommissionär som är auktoriserad som förvaltare av aktier enligt *aktiekontolagen (1989:827)*, är skyldig att lämna sådan uppgift som rör ränta efter anmodan från Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag. Sådan anmodan får inte göras senare än fem år efter det att räntan betalats ut.

34 §

Efter föreläggande av skattemyndigheten skall *valutabank* eller fondkommissionär hos vilken utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper förvaras i depå eller kontoförs enligt *särskilda bestämmelser* lämna kontrolluppgift för namngiven person. Kontrolluppgiften skall avse det antal och de slag av

Efter föreläggande av skattemyndigheten skall *valutahandlare* eller fondkommissionär hos vilken utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper förvaras i depå eller kontoförs enligt *bestämmelserna i lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet m.m. eller, om en annan valutahandlare eller fond-*

värdepapper som avyttrats samt det erhållna beloppet.

kommissionär förmedlat försäljning av värdepapperet, den valutahandlaren eller fondkommissionären lämna kontrolluppgift för namngiven person. Kontrolluppgiften skall avse det antal och de slag av värdepapper som avyttrats samt det erhållna beloppet.

Efter föreläggande av riksskatteverket skall kontrolluppgift enligt första stycket lämnas också i fråga om ej namngivna personer. Sådant föreläggande får efter riksskatteverkets bestämmande utfärdas av skattemyndigheten i det län där den uppgiftsskyldige har sitt säte eller driver verksamhet.

50 §

Valutabank skall lämna kontrolluppgift för fysisk person för vilken *banken* förmedlat betalning till eller från utlandet. Kontrolluppgiften skall avse varje betalning som överstiger 25 000 kronor med upplysning om det sammanlagda beloppet av dels sådana betalningar till utlandet, dels sådana betalningar från utlandet.

Valutahandlare skall lämna kontrolluppgift för fysisk person för vilken *valutahandlaren* förmedlat betalning till eller från utlandet. Kontrolluppgiften skall avse varje betalning som överstiger 50 000 kronor. Upplysning skall lämnas om vad betalningen avser och vilket land betalningen verkställs till eller tas emot från samt vid betalning till utlandet namn på betalningsmottagaren. Detsamma gäller mindre betalningar, om dessa utgör delbetalningar av en summa som överstiger 50 000 kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990 och tillämpas från och med 1991 års taxering. För betalningar som förmedlas före den 1 juli 1990 tillämpas dock äldre bestämmelser. Äldre bestämmelser i 29 § gäller i fråga om avstämningsbolag för vilka aktiekontolagen (1989:827) inte är tillämplig.

5 Förslag till

Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 5 § sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 kap.

5 §

Sekretess gäller hos riksbanken i ärenden *om tillståndsgivning eller tillsyn enligt valutalagstiftningen* för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men.

Sekretess gäller hos riksbanken i ärenden *enligt lagstiftningen om valutareglering och betalningar till och från utlandet* för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men.

Sekretess gäller i ärende om studiestöd för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. Såvitt gäller annat än studiestöd under sjukdom gäller sekretessen dock inte beslut i ärendet.

Sekretess gäller, i annat fall än som avses i andra stycket och 8 kap. 6-8 §§, i ärende om utlåning av allmänna medel för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller dock inte ansökan eller beslut i ärendet.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst 50 år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

¹ Lagen omtryckt 1989:713.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 mars 1990

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, S. Andersson, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Freivalds, Wallström, Lööv, Molin, Sahlin, Larsson, Åsbrink

Föredragande: statsrådet Åsbrink

Lagrådsremiss med förslag till lag om valutareglering, m. m.

1 Inledning

Valutareglering innebär att statsmakterna, främst i förhållande till utlandet, begränsar och kontrollerar transaktioner på de finansiella och monetära områdena. Valutareglering har alltsedan 1940 på olika grunder och i varierande omfattning tillämpats i Sverige. I takt med den ökande internationaliseringen har regleringen emellertid i allt väsentligt kommit att förlora sin betydelse som ekonomiskt-politiskt instrument. Således har betydande avregleringar successivt ägt rum. Med verkan från den 1 juli 1989 har i stort sett alla materiella delar av valutaregleringen avskaffats.

Inom finansdepartementet tillsattes under försommaren 1989 en arbetsgrupp med uppgift att undersöka vilka åtgärder som behövde vidtas i lagstiftningshänseende i samband med ett upphävande av valutaregleringen. Arbetsgruppen lade i december 1989 fram departementspromemorian (Ds 1989:74) Ny valutalag, m. m.

Promemorian har remissbehandlats. Under beredningsarbetet i regeringkansliet har samråd ägt rum med överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB).

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels en sammanfattning av promemorian som *bilaga 1*, dels de författningsförslag som läggs fram i promemorian som *bilaga 2*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 3*.

2 Bakgrund

2.1 Den författningsmässiga ramen m. m.

Grunden för valutaregleringen är valutalagen (1939:350). Lagen är en fullmaktslag som ger regeringen rätt att under vissa angivna förutsättningar utfärda i lagen bestämda valutareglerande föreskrifter. Beslut om att lagen skall tillämpas i fredstid fattas av riksdagen på förslag av regeringen och efter

framställning från fullmäktige i riksbanken. Tillämpningsperioden är begränsad till ett år. Hittills har riksdagen varje år beslutat att huvuddelen av bestämmelserna skall tillämpas.

De föreskrifter som regeringen meddelar med stöd av valutalagen och riksdagens beslut finns i valutaförordningen (1959:264).

Riksbanken har i valutalagen bemyndigats att utfärda närmare föreskrifter om tillämpningen av de bestämmelser som regeringen meddelar. De tillämpningsföreskrifter som riksbanken meddelar återfinns i riksbankens författningssamling (RBFS). Det är genom tillämpningsföreskrifterna som valutaregleringen får sitt konkreta innehåll.

När valutalagen infördes sommaren 1939, strax före andra världskrigets utbrott, var den en av många beredskapslagar som tillkom för att skydda landets ekonomi och trygga folkförsörjningen under krigsförhållanden. Lagen var ursprungligen tidsbegränsad men förlängdes successivt att gälla ett år i taget. Valutaregleringen fick under sin första tid en direkt handelsreglerande uppgift. Under krigsåren kom valutaregleringen att bli ett utpräglat ransoneringsinstrument. Kraftiga inskränkningar gällde för kapitalbetalningar. Det gällde att skapa utrymme för import av nödvändiga varor.

I juli 1946 revalverades kronan, vilket medförde ett tilltagande valutautflöde. Under 1947 infördes därför en fullständig ransonering av utlandsbetalningarna. För att förstärka valutareserven tillgreps även hembudsskyldighet för vissa valutor hösten 1947.

Utvecklingen därefter karaktäriserades av att det internationella samarbetet på betalningsområdet intensifierades. Utbytbarheten mellan valutorna ökade och kronan blev helt konvertibel i förhållande till de viktigaste världsvalutorna genom Sveriges anslutning till det europeiska monetära avtalet (EMA) år 1958.

Under den nu redovisade efterkrigsperioden var valutalagstiftningen i huvudsak oförändrad. Formellt kvarstod alltså karaktären av beredskapslagstiftning. Emellertid hade valutaregleringen alltmer kommit att uppfattas som ett normalt inslag i penningpolitiken. Detta kom till uttryck i lagstiftningen år 1959. Tidsbegränsningen av valutalagens giltighet togs då bort. Samtidigt ändrades lagen så att det uttryckligen framgick att valutareglering fick användas som ett penningpolitiskt instrument i fredstid.

Fram till senare delen av 1960-talet präglades samhällsekonomin av inre och yttre balans. Penningpolitiken inriktades främst på inhemsk konjunkturstyrning, och valutaregleringen utgjorde ett led i denna politik.

Under senare delen av 1960-talet inleddes ett skede med tilltagande internationell valutaoro och obalanser. Denna utveckling ledde så småningom till interna bytesbalansproblem. Valutaregleringen användes under dessa förhållanden för att dämpa valutaflöden som hotade kronans växelkurs eller valutareserven.

Oljekrisen vintern 1973–1974 ledde till ett betydande bytesbalansunderskott. Den ekonomiska politiken ställdes inför betydligt allvarigare problem än tidigare. För att möjliggöra privat finansiering av bytesbalansunderskottet undanröjdes rådande hinder mot finansiell upplåning utomlands. Detta innebar en långtgående liberalisering av valutaregleringen.

Åren 1978–1982 kännetecknades av växande budgetunderskott och för-

sämrad bytesbalans. Därefter förbättrades dock den ekonomiska situationen. Detta skapade förutsättningar för en successiv liberalisering av valutaregleringen. Dessutom hade den fortgående internationaliseringen av näringslivet och den snabba utvecklingen av nya finansiella instrument gjort regleringen allt mindre effektiv.

Under mitten och senare delen av 1980-talet genomfördes en rad lättnader i valutaregleringen. Den 1 juli 1989 upphävdes i huvudsak alla återstående valutarestriktioner.

2.2 Skattekontroll och betalningsbalansstatistik

När valutaregleringen avvecklades i allt väsentligt per den 1 juli 1989, behölls endast ett fåtal regler. Syftet med dessa var inte längre att påverka kapitalflödet mellan Sverige och utlandet. Motiven för de kvarvarande reglerna var att bidra till en tillfredsställande skattekontroll och att tillse att riksbanken fick tillräcklig information för en god betalningsbalansstatistik.

I dessa syften har valutaregleringen behållit huvudkraven att betalningar till och från utlandet skall kanaliseras genom valutabank och att värdepapperstransaktioner med utlandet skall ske genom förmedling av en valutabank som är fondkommissionär eller en av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär. Eftersom betydande delar av informationen för betalningsbalansstatistiken inhämtas från banksystemet, behövs kravet på betalning genom valutabank för att de rapporterade transaktionerna inte skall uppvisa för stora luckor. Samtidigt blir uppgifter om betalningarna tillgängliga för skattekontroll. På motsvarande sätt kan banker och andra fondkommissionärer lämna statistiska uppgifter om värdepapperstransaktioner med utlandet till riksbanken och kontrolluppgifter för taxeringsändamål.

Från regeln om betalning genom valutabank finns ett antal undantag. Dessa har uppställts för att de är mer eller mindre nödvändiga, t. ex. regeln att en fysisk person får göra direkta betalningar under vistelse i utlandet, eller för att de är mycket angelägna för ett underlättande av betalningsutbytet, t. ex. regeln att exportlikvider får först uppsamlas på konto i utlandet för att senare, minst månadsvis, tas hem genom valutabank.

För att kontrolluppgifter skall kunna lämnas rörande innehav av och avkastning på utländska värdepapper, föreskrivs att sådana skall förvaras i depå hos valutabank som är fondkommissionär eller av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär. Detsamma gäller när valutainlåningar från utlandet köper svenska obligationer som emitterats på den internationella kreditmarknaden, s. k. eurokronlån.

Som en förberedelse till det kontobaserade registreringssystem som avses omfatta bl. a. statsobligationer och obligationer som utfärdas av de bostadsfinansierande kreditinstituten, PenningmarknadsCentralen AB (PmC), har vidare föreskrivits, att sådana obligationer inte skall lämnas ut till utlandet vid försäljning till utlänning. I stället skall de förvaras i depå i Sverige i avvaktan på att de kan läggas in i PmC-systemet. Detta system innebär att obligationerna inte längre kommer att finnas i pappersform utan att innehavaren registreras i ett ADB-system.

Huvudregeln att betalningar till och från utlandet skall gå genom valuta-

bank innebär att sådana betalningar inte kan verkställas över den betalandes resp. betalningsmottagarens eget konto i utlandet. Skattekontrollen skulle också undergrävas om de skattskyldiga fritt kunde placera sina medel på konto i utlandet. Det har därför utfärdats ett generellt förbud mot placering av medel på konto i utlandet. Från denna regel finns emellertid en rad undantag, t. ex. för medel som fysisk person innehar under utlandsvistelse och för medel som entreprenadföretag innehar i samband med entreprenadverksamhet i utlandet. Undantagen kan sägas utgöra kompromisser mellan myndigheternas och de enskildas intressen. Myndighetsintressena har man sökt tillgodose genom föreskrifter om särskild rapportering till riksbanken om rörelser och saldon på kontot.

Betalning av premie för livförsäkring som tecknas i utländskt bolag har vidare undantagits från den generella rätten att göra betalningar till utlandet, såvida summan av de livförsäkringspremier som valutainlåning har att betala till utlandet för kalenderår överstiger 3 000 kr. Även denna begränsning har tillkommit av skattekontrollskäl.

De här beskrivna reglerna har alla kunnat uppställas av riksbanken med stöd av bestämmelserna i valutaförordningen. När valutaförordningen förlängdes att gälla t.o.m. den 30 juni 1990 var den främsta anledningen att en respit skulle erhållas för utarbetandet av en ny lag som kan ta hand om de statistikinsamlings- och skattekontrollproblem som uppstår vid ett fullständigt upphävande av valutareglerna.

2.3 Internationella förhållanden

OECD

Enligt OECD-konventionen har medlemsländerna åtagit sig att medverka till att minska eller avskaffa återstående hinder för varu- och tjänsteutbytet och för löpande betalningar samt söka bibehålla eller utöka liberaliseringen av kapitalrörelser.

Medlemsländernas åtaganden i fråga om tjänstebetalningar och kapitalrörelser har preciserats i två dokument, nämligen stadgan för liberalisering av löpande osynliga betalningar och kapitalliberaliseringsstadgan.

Enligt stadgan för löpande osynliga betalningar skall drygt femtio särskilt angivna transaktionskategorier vara fria. Transaktionskategorierna avses täcka alla förekommande typer av löpande osynliga transaktioner.

I kapitalliberaliseringsstadgan behandlas kapitalrörelser. Enligt stadgan åtar sig medlemsländerna att sinsemellan successivt avskaffa restriktioner mot kapitalrörelser i den utsträckning som är nödvändig för ett effektivt ekonomiskt samarbete.

Ett medlemsland som inte förmår uppfylla en eller flera liberaliseringsförpliktelser har möjlighet att reservera sig. En reservation är avsedd att användas endast till täckning av en mer varaktig restriktion. Med stöd av s. k. derogationsklausuler i stadgorna kan ett medlemsland göra kortvariga ingrepp för att möta problem av mer tillfällig natur.

Ytterligare medger stadgorna vissa generella begränsningar. Så finns i var och en av stadgorna en bestämmelse (artikel 5), som ger ett medlemsland

möjlighet att inskrida för att hindra kringgående av lagar och bestämmelser och för att verifiera transaktioners äkthet. All kontroll för att förhindra skatteundandragande är tillåten enligt denna artikel. Ett ansökningsförfarande i syfte att kontrollera att en transaktion är av uppgiven karaktär, s. k. äkthetskontroll, är också förenlig med stadgan.

IMF

Ett land vilket som Sverige accepterat förpliktelseerna i artikel VIII i Internationella valutafondens stadga kan inte utan fondens godkännande införa restriktioner mot löpande betalningar. I de fall ett OECD-land skulle få OECD:s godkännande för en kortvarig avvikelse (derogation) från tjänstebetalningsstadgans förpliktelser är det inte sannolikt att IMF skulle vägra godkännande, även om kritik säkerligen skulle riktas mot ett sådant avsteg från våra åtaganden enligt artikel VIII. Fondens bedömning blir självfallet beroende av restriktionernas omfattning och karaktär.

Beträffande kapitalrörelser innehåller fondstadgan inga formella förpliktelser utöver att restriktioner inte får utövas på sätt som begränsar löpande betalningar (gäller artikel VIII-länder) och betalningar i förhållande till fonden.

EG

Den grundläggande regeln om liberalisering av kapitalrörelser inom EG återfinns i Artikel 67 av Fördraget om inrättande av den Europeiska Ekonomiska Gemenskapen (Romfördraget). Det föreskrivs att medlemsstaterna skall successivt, i den utsträckning som det är nödvändigt för den gemensamma marknadens tillfredsställande funktionssätt, avskaffa dels alla hinder för överförande av kapital som tillhör rättssubjekt hemmahörande i medlemsstaterna, dels all diskriminering med avseende på nationalitet eller bostadsort eller platsen för investering av sådant kapital. Enligt Artikel 69 har Ministerrådet i uppdrag att utfärda direktiv för genomförande av det ändamål som ställts upp i Artikel 67.

De nu nämnda fördragsartiklarna har avseende endast på medlemsstaternas inbördes förhållande. Vad gäller kapitalrörelser till och från tredje land finns bestämmelser i Artikel 70, som syftar till mesta möjliga liberalisering.

Artiklarna 67, 73, 108 och 109 i Romfördraget ger medlemsstaterna möjlighet att införa kapitalrestriktioner i vissa situationer. Vad som avses är dels störningar på kapitalmarknaderna, dels allvarliga betalningsbalansproblem. Åtgärderna skall, utom i brådskande fall, godkännas av antingen Kommissionen eller Ministerrådet.

Under våren 1986 initierade Kommissionen, som en direkt uppföljning av den året dessförinnan presenterade vitboken om den inre marknaden, ett förslag om en fullständig avveckling av medlemsländernas valutareglering. Som ett första steg skulle de länder som infört undantag från EG:s rådande bestämmelser om frihet för vissa kapitalrörelser upphäva dessa undantag.

Det program för kapitalliberalisering som Kommissionen presenterade i

maj 1986 innehöll två faser. Rådet fattade beslut om den första fasen i november samma år, varigenom inga valutaregleringar i princip längre skulle få finnas kvar för värdepappershandeln eller för långfristiga handelskrediter inom EG.

I juni 1988 antogs ett direktiv (88/361/EEC), som utvidgar liberaliseringskyldigheterna till att avse praktiskt taget alla kapitaltransaktioner. Artikel 1 i direktivet kräver avskaffande av såväl restriktioner för överföring av kapital som hinder för utförande av själva kapitaltransaktionerna. Från huvudregeln om kapitalets fria rörlighet ges vissa undantag. Sålunda skall, enligt Artikel 4, medlemsstaterna ha rätt att dels vidta nödvändiga åtgärder för att hindra överträdelse av lagar och förordningar, bl. a. med avseende på beskattning och på erforderlig tillsyn av finansiella institut, dels för statistikändamål samt av administrativa skäl föreskriva deklareringskyldighet beträffande kapitaltransaktioner. Sådana åtgärder får dock inte innebära hinder för genomförande av kapitalrörelser.

De i EG:s andra banksamordningsdirektiv (89/646/EEC) intagna reglerna angående "single banking licence" medför att diskrimineringsförbudet får en utvidgad innebörd. Reglerna innebär att kreditinstitut skall kunna operera i hela EG på basis av enbart hemlandsauktorisering, dvs. utan att myndigheterna i varje enskilt medlemsland får möjlighet att kräva auktorisation för verksamhet i filialer till banker från andra medlemsländer.

EG:s lagstiftning på den direkta beskattningens område är hittills mycket begränsad. Det enda direktiv som antagits gäller informationsutbyte mellan skattemyndigheterna i medlemsländerna.

I 1985 års vitbok om den inre marknaden aviserades att en särskild vitbok om skatter skulle komma att presenteras kort därefter. Denna kunde väntas ta upp flera av de äldre förslagen – samordning av koncernbeskattning, harmoniserade bolagsskattesatser och eliminering av dubbelbeskattning. Vitboken om skatter har emellertid ännu inte presenterats.

Strävandena att få till stånd mer enhetliga förhållanden på beskattningsområdet har fått förnyad aktualitet genom den ändring i sakläget som förslaget om helt fria kapitalrörelser mellan länderna ger upphov till. Utan en större grad av harmonisering på skatteområdet riskerar man att placeringen av sparandet kommer att styras mer av överväganden kring skatteplanering än kring resursallokering. De åtgärder som är aktuella i sammanhanget gäller, förutom harmonisering av bolagbeskattningen, främst harmonisering av kapitalinkomstbeskattningen och/eller administrativt samarbete för att förhindra skatteflykt. Som exempel på konkreta insatser som diskuteras härvidlag kan nämnas införande av generell kupongskatt på aktieutdelningar samt allmän upplysningskyldighet för bankerna vad avser ränteinkomster.

Kommissionen lade i februari 1989 fram ett direktivförslag angående åtgärder för att stävja skatteflykt. Enligt förslaget skulle länderna ha lägst 15 procent källskatt på kapitalinkomster. Vidare skulle gälla ett förstärkt samarbete mellan skattemyndigheterna. Förslaget syftade till att minska riskerna för att skillnaderna i beskattning av inkomst av kapital skulle ge upphov till snedvridningar i kapitalflödena när frihet för kapitalrörelser

3 Allmän motivering

3.1 Utgångspunkter

Mitt förslag: Valutareglering skall kunna tillgripas endast under säkerhetspolitiska kriser och i krig samt vid allvarliga störningar på det valutapolitiska området. De grundläggande förutsättningarna för regleringen anges i en lag om valutareglering, som får ren beredskapskaraktär.

Den reglering som skall utgöra grund för skattekontroll och statistikinsamling läggs i särskilda författningar utanför valutalagstiftningens ram.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har i princip uppfattningen att valutaregleringen skall avskaffas. Några instanser anser emellertid att tiden inte är mogen för en sådan åtgärd. Enligt *LO* bör ytterligare strukturförbättringar avvaktas, bl. a. ökning av konkurrenselementet i svenskt näringsliv. *TCO* anser att valutaregleringens avskaffande inskränker möjligheterna att föra en egen svensk ekonomisk politik och att det därför fortfarande är för tidigt att nu helt avveckla valutaregleringen. *Kommerskollegium* ifrågasätter om en ny valutalag m. m. bör ges sin slutliga utformning innan man kan skönja resultatet av kommande förhandlingar mellan EFTA-länderna och EG.

Skälen för mitt förslag: I finansplanen till 1989 års budgetproposition (prop. 1988/89:100, bilaga 1; jfr FiU20 och rskr. 101) framhölls att tiden nu är mogen för att i allt väsentligt avveckla de kvarvarande delarna av valutaregleringen. En valutalagstiftning bör behållas endast i beredskapssyfte. Samtidigt underströks vikten av att avvecklingen sker på ett sådant sätt att en god statistik över utrikesbetalningarna och en fungerande skattekontroll kan upprätthållas. Vidare konstaterades att konkreta beslut om en fortsatt avveckling kunde tas av riksbanken inom ramen för gällande valutalag och valutaförordning.

Regeringen återkom våren 1989 med en proposition om fortsatt valutareglering för tiden juli 1989 – juni 1990 (prop. 1988/89:142; jfr FiU32 och rskr. 293). Föredragande statsrådet anslöt sig till och utvecklade de uppfattningar som hade kommit till uttryck i finansplanen. Föredragandens överväganden kan sammanfattas enligt följande: Valutaregleringen har i det närmaste spelat ut sin roll som stöd för penningpolitiken. Några samhälls-ekonomiskt eller stabiliseringspolitiskt bärande skäl att behålla det materiella innehållet i regleringen finns inte längre. – En bibehållen reglering skulle innebära att Sverige fjärmade sig från den internationella utvecklingen och gjorde avsteg från riksdagens ambition för Sveriges deltagande i

den västeuropeiska integrationen. Fria kapitalrörelser är ett av målen inom EG. Sverige måste eftersträva en lagstiftning på det finansiella området som ger konkurrensvillkor som är likvärdiga med omvärldens. — Valutaregleringen bör därför i allt väsentligt avvecklas. En avveckling måste emellertid ske på ett sådant sätt att skattekontroll och statistikinsamling kan upprätthållas. Frihet att göra kapitaltransaktioner över gränserna fordrar ökad uppgiftsinsamling och uppgiftsskyldighet för de betalningsförmedlande bankerna. Det innebär också att vissa restriktioner måste gälla för betalningsförmedlingen till och från utlandet samt för förvaltningen av olika sorters värdepapper. — På sikt är det nödvändigt att frågor om skattekontroll i största möjliga utsträckning regleras utanför valutalagstiftningens ram. Valutalagstiftningen kan då begränsas till att vara en beredskapslagstiftning. När det materiella innehållet i valutaregleringen så långt som möjligt avvecklats inom ramen för den nuvarande valutalagen och valutförordningen finns det anledning att återkomma med förslag om hur frågorna om skattekontroll skall lösas.

De riktlinjer som sålunda kommit till uttryck i finansplanen och i propositionen angående förlängning av valutaregleringen ligger till grund för mina överväganden i detta ärende.

Som jag tidigare nämnt har riksbanken med verkan fr. o. m. den 1 juli 1989 upphävt i huvudsak alla återstående valutarestriktioner. De restriktioner som kvarstår syftar till att upprätthålla en tillfredsställande skattekontroll och statistikfunktion. I enlighet med de redovisade riktlinjerna anser jag att tiden nu är mogen att ändra de författningsmässiga grunderna för valutaregleringen. Valutareglering bör kunna tillämpas endast under säkerhetspolitiska kriser och i krig samt vid allvarliga störningar på det valutapolitiska området. För detta ändamål bör en lag om valutareglering införas som får ren beredskapskaraktär.

En sådan konstruktion innebär emellertid att valutaregleringen inte kan läggas till grund för skattekontroll eller framställning av betalningsbalansstatistik. Som tidigare framhållits måste emellertid tillfredsställande funktioner i dessa avseenden upprätthållas. För dessa ändamål krävs alltså särskild lagstiftning.

Vid utformningen av den nya lagstiftningen måste givetvis hänsyn tas till Sveriges internationella åtaganden. Om förutsättningarna här ändras — exempelvis till följd av förhandlingar mellan EFTA-länderna och EG — måste det övervägas hur lagstiftningen skall kunna anpassas till de nya förhållandena.

3.2.1 Lagens huvudsakliga utformning

Mitt förslag: Lagen utformas som en fullmaktslag. Ett förordnande för fredsförhållanden skall få gälla för längst sex månader men skall kunna förlängas om det är uppenbart att regleringen fortfarande behövs. Alla förordnanden om valutareglering skall underställas riksdagen för godkännande.

Arbetsgruppens förslag: Skiljer sig från mitt förslag genom att arbetsgruppen föreslagit att ett förordnande om valutareglering i krigsfallet inte skall behöva underställas riksdagen och genom att arbetsgruppens förslag inte innehåller någon regel om förlängning av valutaregleringen.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är i huvudsak positivt inställda till förslaget. Flera av remissinstanserna har emellertid framhållit vikten av att lagen får karaktär av ren beredskapslagstiftning och betydelsen av att kriterierna för att sätta lagen i kraft under fredsförhållanden utformas så exakt som möjligt. *Svenska Fondhandlareföreningen* anser att valutareglering skall förbehållas krigssituationer och därmed jämförbara situationer. *Kammarrätten i Sundsvall* har påpekat att det i förslaget saknas motsvarighet till bestämmelsen i gällande rätt att ett förordnande som har underställts riksdagen men som inte har godkänts av riksdagen inom två månader är förfallet. Kammarrätten anser vidare att det bör övervägas att för mycket speciella förhållanden öppna en möjlighet att förlänga ett förordnande.

Skälen för mitt förslag: Som jag tidigare nämnt finns numera inget behov av att kunna vidta valutareglerande åtgärder annat än under säkerhetspolitiska kriser och i krig samt vid allvarliga störningar på det valutapolitiska området. Vid en internationell utblick kan konstateras att en sådan möjlighet att genomföra valutareglerande åtgärder under extrema förhållanden utgör ett normalt inslag i skilda regelkomplex som behandlar valutafrågor. För att tillgodose motsvarande behov för vår del bör en lag om valutareglering konstrueras som en fullmaktslag, dvs. vara permanent gällande men inte annat än under speciella förhållanden ge stöd för reglering. Först under i lagen angivna förutsättningar skall en i lagen inskriven fullmakt träda i kraft, som ger regeringen befogenhet att förordna om reglering i de avseenden som fullmakten bestämmer.

Inom annan beredskapslagstiftning är det vanligt att fullmakter av detta slag sätts i kraft vid krig, krigsfara och under utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller krigsfara. Den skillnaden brukar då göras mellan krigsfallet och de två övriga fallen att regeringens ianspråktagande av fullmakten i andra fall än vid krig måste underställas riksdagen. Exempel på fullmaktslagar av detta slag är förfogandelagen (1978:262), lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m., lagen (1964:19) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. (krigshandelslagen) liksom lagen (1957:684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden.

Jag finner inte anledning att för valutareglingslagens del frånga den systematik som har använts för övrig beredskapslagstiftning, vilket således innebär att fullmakterna att förordna om valutareglering skall träda i kraft vid krig, vid krigsfara samt då det råder utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara vari riket befunnit sig. Regeln om valutareglering i ett skede efter krig eller krigsfara är formellt en olikhet i förhållande till den nu gällande valutalagen, men reglering i ett sådant läge har naturligtvis varit möjlig med stöd av de allmänna reglerna om valutareglering i fredstid.

Däremot anser jag inte det nödvändigt att, såsom arbetsgruppen föreslagit, undanta krigsfallet från att underställas riksdagen för godkännande. Jag föreslår nämligen inte någon tidsfrist inom vilken riksdagen skall ha meddelat ett godkännande. Om ett förordnande om valutareglering har underställts riksdagen inom den utsatta tidsfristen men riksdagen av någon anledning inte kan meddela ett beslut, kommer förordnandet alltså att gälla tills vidare.

Även i fredstid bör det finnas möjligheter att under allvarliga kriser på det valutapolitiska området ta i anspråk valutareglering på motsvarande sätt som man i andra beredskapslagar låtit olika typer av kriser under fredstid utlösa möjlighet till reglering. Exempel härpå är ransoneringslagen (1978:268) och prisregleringslagen (1989:978).

Frågan om möjligheterna till valutareglering i fredstid rymmer flera viktiga avvägningsproblem. Den nu genomförda avregleringen måste ges beständig trovärdighet både inom och utom landet. Det får inte råda något tvivel om att ett i princip oåterkalleligt steg har tagits mot en reell avreglering och marknadsorienterad styrning av kapitalrörelserna. Ambitionen måste därför vara att ge valutareglingslagen en renodlad beredskapskaraktär.

Detta innebär att påfrestningar på svensk ekonomi, som visar sig genom störningar på valuta- och penningmarknaderna, i princip skall åtgärdas med ekonomisk-politiska medel av annat slag än valutarestriktioner. Graden av påfrestning kan därvid i princip sägas vara av underordnad betydelse. Även stora destabiliserande kapitalrörelser kan som regel stävjas med tillräckligt kraftfulla allmänna ekonomisk-politiska åtgärder. De insatser som krävs kan visserligen på kort sikt te sig mera betungande än ingrepp i form av valutareglering men torde ändå vara nödvändiga om på sikt än allvarligare återverkningar skall kunna undvikas.

Det går emellertid inte att bortse från att extraordinära händelser och situationer kan uppstå som är av den karaktären att de inte kan bemästras med sedvanliga ekonomisk-politiska åtgärder. Det kan också röra sig om allvarliga störningar förorsakade av externa händelser som en kris i det internationella betalningssystemet. Under sådana extrema förhållanden kan en temporär reglering av kapitaltransaktioner bli nödvändig.

Departementspromemorians lagförslag angående valutareglering under en kris i fredstid tar sin utgångspunkt i en särskild skyddsklausul i EG:s s. k. slutliberaliseringsdirektiv (88/361/EEC). Enligt denna bestämmelse kan ett medlemsland ges rätt att vidta vissa valutareglrande skyddsåtgärder i fall då "short-term capital movements of exceptional magnitude impose severe strains on foreign-exchange markets and lead to serious disturbances in the

conduct of a Member State's monetary and exchange rate policies, being reflected in particular in substantial variations in domestic liquidity”.

Vad gäller kriterierna för svensk valutareglering i fredstid har arbetsgruppen uttalat att lagtexten bör utformas i nära överensstämmelse med EG-direktivets undantagsklausul. Dess innehåll har i promemorians lagförslag uttryckts så att reglering får ske ”om valutamarknaden och valutapolitiken utsätts för allvarliga påfrestningar till följd av utomordentligt stora kapitalrörelser”. Enligt min mening finns det skäl att i lagtexten kvalificera kriteriet. Det bör alltså där klargöras att valutarestriktioner inte skall kunna införas i andra fall än då ekonomisk obalans har föranletts av utomordentligt stora *kortfristiga* kapitalrörelser. Det kan visserligen invändas att det ur valutapolitisk synvinkel inte alltid är möjligt, eller ens meningsfullt, att avgöra vad som är att hänföra till kortfristiga kapitalrörelser. Avgörande måste emellertid vara karaktären av lättroblig placering. För avgränsningen kan en viss vägledning hämtas i slutliberaliseringsdirektivets lista på transaktioner som skall kunna bli föremål för valutarestriktioner. Denna lista omfattar bl. a. inlåning på räkning, finansiella lån och krediter samt olika penningmarknadsoperationer.

I slutliberaliseringsdirektivets undantagsklausul sägs inget om i vilken mån andra åtgärder först skall ha satts in i syfte att motverka en allvarlig påfrestning på valutamarknaderna och valutapolitiken. Inte heller i departementspromemorians lagförslag har något sådant villkor formulerats. I några remissyttranden har anförts att det av lagtexten bör framgå att en reglering kan införas först sedan allmänna ekonomisk-politiska åtgärder befunnits otillräckliga.

Det är inte svårt att instämma i det principiellt önskvärda med en sådan komplettering. Problemen är emellertid uppenbara när det gäller att formulera en lagtext som på ett relevant sätt täcker det som kan läggas in i ett begrepp av typ allmänna ekonomisk-politiska åtgärder. Här finns ju ett mycket brett spektrum alltifrån helt marknadskonforma åtgärder till ingrepp av mer eller mindre radikal natur.

Bortsett från dessa problem finns det enligt min mening inte heller några vägande skäl att på det här området gå längre i bindande riktning än vad EG-direktiven föreskriver. Mot bakgrund härav finner jag det inte lämpligt att i lagtexten ytterligare kvalificera förutsättningarna för att fullmaktslagen skall tas i anspråk. Jag vill erinra om att regeringen i dessa fall inte får förordna om valutareglering annat än på framställning av fullmäktige i riksbanken. Även lagens egenskap av beredskapslag antyder att här ges en yttersta skyddsmöjlighet.

Som nämnts hänvisar EG-direktivets undantagsklausul till en lista över vilka slag av kapitaltransaktioner som kan komma ifråga för reglering. Listan är illustrativ, och en motsvarande uppräknning i lagtext är knappast ändamålsenlig. Med tanke på att det skall vara kortfristiga kapitalrörelser som utlöser valutaregleringen är det emellertid naturligt att det också är sådana kapitalrörelser som blir föremål för reglering. En reglering bör alltså träffa handel med värdepapper och betalningsmedel, kortfristiga krediter och andra kortfristiga transaktioner, även om gränsen mellan korta och långa transaktioner som sagt kan vara svår att urskilja i praktiken. Däremot bör en

valutareglering i fredstid inte beröra t. ex. fastighetsköp och andra långfristiga direktinvesteringar utomlands.

Det är också nödvändigt att en regleringsperiod i fredstid endast får vara i kraft under en begränsad tid. Inom EG ställs kravet att införda valutarestriktioner dels måste godkännas av kommissionen i anslutning till att de införs, dels får vara i kraft under maximalt sex månader.

Även i Sverige bör enligt min mening valutarestriktioner i fredstid ha en livslängd på högst sex månader. Därmed betonas regleringens karaktär av temporärt komplement till andra åtgärder. Ett förordnande om valutareglering skall därtill snarast möjligt godkännas av riksdagen, liksom en eventuell förlängning. Enligt min mening bör nämligen under fred en förlängning av ett förordnande kunna ske med sex månader i taget, om det är uppenbart att ändamålet med regleringen ännu inte har uppnåtts och att regleringen fortfarande behövs. Självfallet bör prövningen av regleringens nödvändighet vara lika sträng vid en förlängning som när regleringen införs första gången.

Sveriges förpliktelser enligt OECD:s kapitalliberaliseringsstadga innebär vidare att varje återgång till en reglering av tidigare frisläppta kapitalrörelser skall ske genom någon form av medgiven temporär avvikelse (derogation). En sådan måste givetvis vara sakligt väl underbyggd för att kunna accepteras av organisationen.

En lagstiftning som skall tillämpas både under krigsförhållanden och i fred kan inrymma konflikter såväl beträffande ordningen för att sätta lagstiftningen i kraft och prövningen i efterhand av ett förordnande som beträffande den arsenal av ingripande åtgärder som kan behövas. Vissa åtgärder som kan accepteras under krigsförhållanden kan vara svårare att godta under fred.

Det sagda lämnar två möjligheter. Den ena möjligheten är att i lagen separera bestämmelser om valutareglering under krig resp. under fred. Den andra är att utforma lagen så att den blir acceptabel för såväl krigs- som fredsförhållanden. Den senare metoden innebär betydande förenklingsvinster om den kan genomföras utan att vitala intressen behöver åsidosättas och bör därför enligt min mening så långt som möjligt tillämpas även om vissa avvikelser är ofrånkomliga.

När det gäller att sätta valutareglering i kraft bedömer jag liksom arbetsgruppen det väsentligt att en samverkan äger rum mellan regeringen och riksbanken. Liksom enligt gällande rätt bör principen vara att regeringen själv kan ta initiativ till valutareglering vid krig, medan initiativet under fredsförhållanden bör komma från riksbanken som den för valutapolitiken närmast ansvariga myndigheten (9 kap. 12 § regeringsformen). Vidare bör regeringen även i ett krigsläge vara tvungen att i någon form samråda med riksbanken innan valutareglering beslutas.

Bestämmelserna bör kunna förenklas ännu något mer än arbetsgruppen föreslagit. Detta kan ske genom att samtliga fall av valutareglering med anknytning till krig förs samman till en grupp med enhetlig behandling.

Beträffande riksdagens prövning i efterhand av ett förordnande föreslår jag, som jag tidigare nämnt, att samtliga förordnanden oberoende av orsak skall underställas riksdagen för prövning.

Som framgått av det jag nu har redogjort för har riksbanken enligt mitt

förslag, liksom tidigare, en central roll när det gäller att sätta valutaregleringen i kraft. På samma sätt som tidigare skall riksbanken även administrera valutaregleringen. Mitt förslag skiljer sig från arbetsgruppens förslag på det sättet att jag på de flesta ställen har använt riksbanken som ett enhetligt begrepp i författningstexten. Detta är inte avsett att innebära någon saklig skillnad i förhållande till arbetsgruppens förslag utan bottnar främst i en strävan att förenkla författningstexten.

Bortsett från de inledande bestämmelserna följer mitt förslag i huvudsak den av arbetsgruppen förordade systematiken med bestämmelser om administration, uppgiftsskyldighet och kontroll, ansvar samt överklagande. Jag har för avsikt att i det följande närmare behandla fullmakternas utformning samt en del av de övriga ämnesområdena.

I detta sammanhang finns det emellertid anledning att kommentera de av arbetsgruppen föreslagna särskilda definitionerna av olika begrepp. Dessa utgör en omfattande katalog i inledningen till arbetsgruppens förslag till valutalag (5 §) och syftar till att ringa in begreppet valutatransaktion. Förutom det begreppet används emellertid merparten av begreppen inte i den fortsatta lagtexten, och de kan av det skälet knappast försvara sin plats i lagen.

Ytterligare ett skäl att definitionskatalogen inte bör finnas med i lagen är att med all säkerhet ändringar av definitionerna fortlöpande skulle bli nödvändiga för att dessa skulle förbli aktuella. Med hänsyn till det jag nu sagt bör de avsedda definitionerna inte tas in i lagen. I stället bör begreppet valutatransaktion beskrivas i mera generella termer.

3.2.2 Lagens fullmakter

Mitt förslag: Lagen bör innehålla en fullmakt för regeringen att förordna om valutareglering, kompletterad med fullmakter att förordna om avgiftsbeläggning och deposition, inlösen av utländska betalningsmedel m. m. samt brevöppning.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i princip med mitt förslag.

Remissinstanserna: *Kommerskollegium* har påpekat att det i betänkandet (SOU 1989:107) Svensk utrikeshandel i krislägen bl. a. föreslås att regeringen skall få fullmakt att under vissa förhållanden införa en avgift vid in- och utförsel av varor. Kollegiet noterar att det i den föreslagna valutalagen finns en motsvarande bestämmelse och bedömer det mindre lämpligt att på detta sätt etablera två parallella – delvis överlappande – avgiftssystem. *Svenska Fondhandlareföreningen* har bl. a. uttalat att särskild postöppning endast bör komma i fråga under rena krigsförhållanden.

Skälen för mitt förslag: Nu gällande valutalag är en fullmaktslag. Den ger i sin centrala paragraf (2 §) nio olika fullmakter åt regeringen att meddela valutareglernande förordnanden. Genom en sådan uppdelning på olika fullmakter kan de befogenheter som lämnas i lagen i princip preciseras. Det blir vidare möjligt att sätta i kraft vissa fullmakter och utelämna andra, varige-

nom regleringens omfattning kan anpassas till olika situationer. Oavsett graden av liberalisering inom valutaregleringen har dock samtliga fullmakter alltid brukat tas i anspråk med undantag av den som ger befogenhet att förordna om hembud av utländska tillgångar. Anledningen härtill är att riksbankens tillämpningsföreskrifter till valutaförordningen, vilka ger regleringen dess materiella innehåll, inte låter sig punkt för punkt hänföras till bestämda fullmakter i valutalagen. I praktiken har därmed föga vunnits genom de mera specificerade fullmakterna.

Erfarenheten talar därför enligt min mening för att i den nya lagen ge en mera allmän fullmakt för regeringen att utfärda valutareglernade förordnanden. Uppdelning på olika områden och precisering av de materiella reglerna får sedan ske i den valutaförordning som regeringen förutsätts utfärda med stöd av lagen. I sitt betänkande (SOU 1985:52) har också valutakommittén, som i övrigt hade detaljerade materiella regler för valuta-reglering i mera normala lägen, valt en sådan mera generell lösning för krigs- och krislägen. När det nu är fråga om en ren beredskapslag för just sådana extrema situationer, föreslår jag att den av valutakommittén för sådana fall valda tekniken används.

Den valda lösningen innebär att begreppet "valutatransaktion" ges en utformning som täcker in alla transaktioner som kan behöva läggas under kontroll. Begreppet får därmed omfatta varje transaktion varigenom en valutainlännings innehav av utländska finansiella tillgångar eller utländska skulder förändras. Under begreppet valutatransaktion inräknas även transaktioner rörande finansiella tillgångar och skulder som sker över Sveriges gränser antingen genom fysisk transport eller genom överföring på annat sätt.

Med en sådan allomfattande fullmakt är det egentliga regleringsområdet täckt. Utöver den fullmakt som avser egentliga transaktioner föreslår jag ytterligare tre fullmakter, nämligen en som ger möjlighet att låta riksbanken besluta om avgifter för tillstånd eller om deposition av belopp på konto i riksbanken, en som ger möjlighet att förordna om hembud av utländska tillgångar och en som ger rätt att bestämma om rätt att öppna och granska försändelser till eller från utlandet som finns inom postverket.

Ett förordnande om öppning och granskning av brev och andra försändelser är systematiskt att hänföra till kontrollen av valutaregleringen. Bestämmelsen härom, som har en motsvarighet i nu gällande valutalag, har därför i mitt lagförslag placerats under den rubriken. Även om det måste antas att utvecklingen mot hantering på elektronisk väg av valutor och värdepapper m. m. minskat behovet av brevöppning och likartade åtgärder anser jag ändå att åtgärderna har ett berättigande i en beredskapslag. Rätten till förtroliga försändelser är en av de grundläggande fri- och rättigheterna (2 kap. 6 § regeringsformen), och som Svenska Fondhandlareföreningen anfört är brevöppning en starkt integritetskränkande åtgärd. Till skillnad från arbetsgruppen anser jag därför att möjligheterna att använda brevöppning m. m. måste begränsas till krig och krigsnära situationer (jfr 2 kap. 12 § och 13 kap. 6 § regeringsformen).

Den risk för överlappning av olika avgiftssystem som kommerskollegium

3.2.3 Kontroll, straff, vite m. m.

Mitt förslag: Skyldigheten att lämna uppgifter som behövs för riksbankens kontroll av en valutareglering åvilar var och en som har genomfört en valutatransaktion. Möjlighet att företa valutarevision införs inte. Straffmaximum, fängelse ett år, bibehålls för normalgraden av uppsåtliga valutabrott. Den förlängda preskriptionstiden för valutabrott bibehålls inte. En bestämmelse av innebörd att den som underlåtit att efterkomma ett vitesföreläggande inte får ådömas straff för gärning som omfattas av föreläggandet införs i lagen, liksom en bestämmelse att vitesföreläggande att vidta rättelse inte får utfärdas om förverkande har skett.

Arbetsgruppens förslag: Skiljer sig från mitt förslag genom att arbetsgruppen föreslagit att uppgiftsskyldigheten även skall avse statistikändamål, att valutarevision skall kunna företas i kontrollsyrte, att straffmaximum för normalgraden av uppsåtliga valutabrott sänks till fängelse sex månader, att den förlängda preskriptionstiden bibehålls, att begränsningarna beträffande vite och straffbarhet resp. rättelse slopas.

Remissinstanserna: *Riksåklagaren* påpekar att valutakommittén i denna del föreslog att riksbanken skulle äga rätt att i samband med taxeringsrevision verkställa valutarevision i valutakontrollerande syfte och att riksåklagaren i sitt yttrande över förslaget då bl. a. anförde:

Kommittén har föreslagit en vitessanktionerad upplysningsplikt för den enskilde samt en rätt för riksbanken att i samband med taxeringsrevision verkställa valutarevision i valutakontrollerande syfte. Enligt min mening väcker en sådan ordning betänkligheter från principiella synpunkter. Till en början vill jag framhålla att de rättigheter och skyldigheter som gäller dem som är föremål för utredning på väsentliga punkter är helt olika beroende på om det är fråga om valutarevision eller taxeringsrevision. Sålunda har en skattskyldig en principiell upplysningsplikt medan en för brott misstänkt person har rätt att vägra yttra sig. En valutarevision är inte knuten till någon uppgiftsskyldighet utan har inte något annat syfte än att utreda om valutabrott har begåtts. Den av kommittén föreslagna vitessanktionerade skyldigheten att lämna upplysningar och förete handlingar för valutakontroll är således inte förenlig med de grundläggande principer som gäller för utredning om brott.

Riksåklagaren konstaterar att arbetsgruppen gått ifrån kopplingen mellan taxerings- och valutarevisionerna men att de invändningar som anfördes mot kommitténs förslag även kan riktas mot arbetsgruppens förslag eftersom detta innebär att valutarevision skall kunna ske utan att någon misstanke om brott föreligger. Riksåklagaren noterar vidare att arbetsgruppen

inte har behandlat eller motiverat sitt förslag i denna del. Riksåklagaren uttalar vidare att eftersom valutagruppens förslag till ny valutalag endast skall tillämpas vid krig och andra extraordinära förhållanden bör straffmaximum vid normalfallet av valutabrott sättas högre än sex månaders fängelse. Samhällets intresse av att lagföra valutabrott kan bli mycket starkt under tider av oro. Ett högre maximistraff också för brott som inte betecknas som grova inskräpningar vikten av att valutabrott inte får förekomma under sådana tider. Dessutom kan inte anhållande och häktning tillgripas annat än undantagsvis om inte straffmaximum för dessa brott höjs. En skärpning skulle visserligen innebära att strafföreläggande inte kan utfärdas. Det är dock tveksamt om det är lämpligt att utfärda strafföreläggande för brott mot en beredskapslag. *Svenska Bankföreningen* konstaterar att arbetsgruppens förslag till 13 § syftar till att ge det rättsliga underlaget för uppgiftsskyldighet dels för kontroll av lagens efterlevnad, dels för statistik. Vidare noteras att beträffande kontrolländamålet är enligt förslaget 19 § överträdelse av varje valutareglerande föreskrift straffbar. Bestämmelsen i 13 § ålägger envar som företagit en valutatransaktion uppgiftsskyldighet. Om uppgiftsskyldigheten inte fullgörs kan vite föreläggas. Av detta följer att envar kan vid vite föreläggas att lämna uppgift som leder till att han straffas för den transaktion som uppgiften avsåg. Bankföreningen anser att en sådan ordning inte kan lagfästas. Skälet till att dessa motsägelser uppkommer är att förslaget om uppgiftsskyldighet här kommer i konflikt med den grundläggande straffprocessuella principen att ingen är skyldig att lämna uppgifter som skulle kunna medföra att han själv — eller honom närstående (jämför rättegångsbalkens regler om vittnesplikt) döms för brott. Det strider mot nämnda princip att framtvinga sådana uppgifter medelst vite. Bankföreningen erinrar också om att uppgiftsskyldighet om varjehanda valutaförhållanden inte rimligen kan åvila den som en gång företagit en valutatransaktion. Avsikten är uppenbarligen att uppgiftsskyldigheten skall avse uppgifter och handlingar rörande den företagna transaktionen. Bankföreningen anser även att den föreslagna valutarevisionen, som i princip är att jämställa med förundersökning i brottmål, är oförenlig med grundläggande straffprocessuella principer.

Skälen för mitt förslag: Det ligger i sakens natur att regleringar i olika former för sin effektivitet fordrar något slag av sanktioner vid överträdelser samt att det finns möjligheter att utöva kontroll av hur regleringen efterlevs. Utgångspunkten för hur sanktions- och kontrollmöjligheterna skall utformas beror till någon del av lagstiftningens karaktär. Det måste regelmässigt antas att beredskapslagstiftning som är avsedd att tillämpas endast i extrema krissituationer har ett väl underbyggt stöd i det allmänna rättsmedvetandet. En sådan lagstiftning innebär emellertid även att samhället måste se allvarligt på överträdelser av den. Ytterligare en aspekt som måste beaktas är att kontrollen och formerna för denna bör stå i proportion till det intresse som skall bevakas och den situation som råder i samhället.

När det gäller förslaget till lag om valutareglering vill jag anföra följande. Det ankommer på riksbanken att utöva kontroll över valutaregleringen. Kontrollverksamheten är nödvändig för att kunna tillse att målen med valutaregleringen uppnås. Ett effektivt kontrollsystem medför också större

möjligheter att följa valutatransaktioner och på så sätt kontrollera effekterna av utfärdade valutarestriktioner. Detta medför att regleringen kan få en flexibel tillämpning och anpassas till utvecklingen. Kontrollarbetet ingår därför som ett viktigt led i riksbankens uppgift som landets centrala valutamyndighet. Eftersom mitt förslag till valutareglering bygger på tillståndskrav, innebär detta att förekomsten av förhandskontroll från riksbankens sida är knuten till de valutaärenden som inte får avgöras av auktoriserade valutahandlare utan förutsätter en tillståndsprövning av riksbanken.

Man skulle teoretiskt kunna tänka sig ett system med enbart förhandskontroll. Förhandskontrollen skulle emellertid i ett sådant system behöva bli mycket omfattande. Det skulle vara nödvändigt att uppställa tillståndskrav för alla valutatransaktioner. En sådan ordning skulle bli alltför otymplig och tidskrävande. Eftersom ett system med efterhandskontroll innebär avsevärda fördelar anser jag att kontrollen bör bygga på ett sådant system.

Enligt min mening får tveksamhet inte råda om riksbankens rätt att kräva in uppgifter och handlingar för efterhandskontroll av genomförda valutatransaktioner. En sådan bör därför slås fast i valutareglingslagen. Rätten bör emellertid begränsas till att avse subjekt som för egen eller annans räkning har företagit en valutatransaktion för att därigenom förhindra att uppgiftskrav helt grundlöst riktas mot vem som helst. I tydlighetens intresse bör vidare anges att uppgiftsskyldigheten bara är kopplad till just den företagna valutatransaktionen.

Arbetsgruppen har föreslagit att uppgiftsskyldigheten även skall omfatta statistikändamål. Enligt min uppfattning är det mindre lämpligt att införa regler om statistik i en lag som är avsedd att tillämpas bara under kortare krisperioder. Bestämmelsen bör därför inte införas.

Möjligheten att infordra uppgifter är en förutsättning för att riksbanken på ett tillfredsställande sätt skall kunna fullgöra sin uppgift som central valutavårdande myndighet. Uppgiftsskyldigheten skulle emellertid vara tämligen meningslös om riksbanken inte hade någon sanktion att tillgripa om skyldigheten inte fullgörs. Vad som därvid kan komma i fråga är vite. För att garantera riksbankens möjligheter att erhålla begärda uppgifter föreslår jag därför att riksbanken ges en möjlighet att förelägga vite om någon underlåter att fullgöra sin uppgiftsskyldighet. Möjligheten att utsätta vite förutsätter att det är klarlagt att vitets adressat har företagit en valutatransaktion. Jag vill understryka att om misstanke om överträdelse av valutaregleringen har uppstått, avsikten inte är att riksbanken genom att infordra uppgifter skall ägna sig åt brottsutredande verksamhet. Föreligger brottsmisstanke skall riksbanken i stället överlämna ärendet till polis och åklagare för utredning.

I den föreslagna lagens sanktionsbestämmelser beläggs uppsåtliga och grovt oaktsamma överträdelser av valutaregleringen med straff. Det straffbara området är i princip heltäckande.

En kontroll av regleringen innebär med nödvändighet att efterforska om överträdelser har skett. Eftersom i princip alla överträdelser är straffbara, innebär kontrollen i sin yttersta konsekvens en verksamhet för att efterforska brott.

Med anledning av remissinstansernas kritik i det här sammanhanget vill

jag säga följande. Av min tidigare redogörelse framgår att det är nödvändigt för kontrollsystemets funktion att riksbanken har en möjlighet att framtvunga uppgifter genom att utsätta vite. Såsom remissinstanserna påpekat kan kombinationen av vite och straff leda till konflikter med grundläggande straffrättsliga principer. En sådan är att ingen skall tvingas medverka till att utreda ett brott han själv har begått. En annan är att ingen får utsättas för dubbla straff. Det är enligt min mening närmast en självklarhet att berörda rättsvårdande myndigheter, främst inom åklagar- och domstolsväsendet, upprätthåller grundläggande straffrättsliga principer. Man kan därför räkna med att uppgifter för valutakontroll som har framtvingats genom ett vitesföreläggande inte kommer att läggas till grund för åtal eller straff för överträdelse av valutaregleringen. Däremot kan uppgifterna givetvis användas för att beivra t. ex. ett skattebrott.

När det gäller principen att ingen får utsättas för dubbla straff för samma gärning vill jag anföra följande. I författningar där vite och straff kombineras är det brukligt att det även finns en regel av innebörd att den som inte efterkommit ett vitesföreläggande inte får dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet. En sådan regel bör föras in även i denna lag. Av den förevarande principen följer även att den som har straffats för underlåtenhet att lämna uppgifter därefter inte vid vite kan föreläggas att lämna uppgifter beträffande samma valutatransaktion.

Enligt den ordning jag nu har beskrivit måste riksbanken alltså välja mellan att förelägga vite för att erhålla uppgifter och att ange underlåtenheten att lämna uppgift till åtal.

Beträffande möjligheterna att förelägga vite för att uppnå rättelse vid en överträdelse av valutareglering vill jag hänvisa till vad föredragande statsrådet anförde (prop. 1975:82 s. 28 f.) då motsvarande regler infördes i den nu gällande valutalagstiftningen. I propositionen uttalades bl. a.: Av vad riksbanksfullmäktige har anfört framgår att tanken är att riksbanken i vissa fall, när valutabrott har begåtts, skall kunna avstå från att ange brottet till åtal och i stället genom ett vitesföreläggande söka åstadkomma att inträffad valutaskada blir avhjälpt. Det kan också tänkas att riksbanken skulle i allvarigare fall finna anledning såväl att låta brottet gå till åtal som att förelägga vite. Att — förutom åtalsangivelse — tillgripa vitesföreläggande kan i dessa fall vara påkallat, om valutaskadan är betydande, exempelvis om olovligt utförd valuta uppgår till mycket högt värde. En kombination av straff och vite skulle bli följden, om möjligheten att förelägga vite utvidgas på det sätt riksbanksfullmäktige har föreslagit. Straffansvar kan drabba den som överträder förbud som har föreskrivits i valutaförordningen eller av riksbanken med stöd av förordningen. Straffansvar kan också följa i de fall där någon har åsidosatt föreskrift som riksbanken har uppställt i fråga om tillstånd enligt valutaförordningen. Vitesföreläggandet skulle däremot ha till syfte att framtvunga åtgärder, varigenom den otillåtna dispositionen omintetgörs. Döms sådant vite ut, kommer beslutet därom i flertalet fall att grundas på att den förelagde i ett senare skede än det som straffansvaret hänför sig till har underlåtit att vidtaga åtgärder. Det är dock tänkbart att straffansvar — i samband med att någon har åsidosatt eller underlåtit att uppfylla ett med tillståndet förbundet villkor — hänför sig även till sådant senare skede.

Införs den föreslagna vitesbestämmelsen, bör det därför samtidigt föreskrivas att den som inte har efterkommit ett vitesföreläggande inte får dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet. Även om en dubbling av straff och vite sålunda inte skulle behöva befaras, kan enligt min mening en form av dubbel effekt inträda för den händelse egendom som har varit föremål för valutabrott eller värdet av sådan egendom förklaras förverkat. Förverkande- och vitespåföljderna måste nämligen anses åstadkomma i viss mån samma effekt. Båda neutraliserar helt eller delvis resultatet av brottet. Domstolen har emellertid möjlighet att efter skälighetsbedömning avstå från att meddela förverkandeförklaring eller kan välja att meddela endast partiell sådan förklaring. Det får förutsättas att denna möjlighet utnyttjas om vite har dömts ut. Särskild föreskrift för sådana fall skulle därför inte behövas. För det fall att en dom på förverkande av berörd egendom redan har meddelats, kan däremot enligt min mening ett uttryckligt förbud mot att vitesföreläggande används vara påkallat.

Arbetsgruppen har inte föreslagit någon regel av innebörd att ett vitesföreläggande inte får användas för det fall att en dom på förverkande av berörd egendom redan har meddelats. Eftersom det som anfördes i propositionen i denna fråga enligt min mening alltså äger giltighet, bör en regel av nyss nämnda innebörd föras in i lagen.

Beträffande den av arbetsgruppen föreslagna bestämmelsen om åtalpreskription vill jag säga följande. Motsvarande bestämmelse finns i nu gällande valutalag och föreslogs genom prop. 1975:82. Bestämmelsen innebär att preskriptionstiden för valutabrott förlängs i förhållande till de allmänna regler om åtalpreskription som gäller enligt 35 kap. 1 § första stycket brottsbalken. Av propositionen (s. 34) framgår att motivet till att införa en sådan regel i valutalagen var att undanröja de praktiska olägenheter det innebar att ha olika preskriptionstider för valutabrott och skattebrott eftersom dessa brott ofta var kombinerade med varandra. I och med att den föreslagna lagen nu kommer att vara en ren beredskapslag saknas enligt min mening anledning att i den föra in regler som inte uteslutande är betingade av lagstiftningens ändamål, nämligen valutareglering.

När det gäller frågorna om valutarevision samt straff har riksåklagaren i sitt remissyttrande utförligt utvecklat sin ståndpunkt beträffande dessa frågor, och jag är för egen del beredd att godta de invändningar som framförts. Enligt nu gällande valutalag är straffmaximum för normalgraden av uppsåtliga valutabrott fängelse ett år. Arbetsgruppen har föreslagit att straffmaximum för sådana brott sänks till sex månader. Såsom riksåklagaren konstaterar rimmar en sådan sänkning mindre väl med att valutalagen nu omformas till en ren beredskapslag. Jag anser därför att straffmaximum för normalgraden av uppsåtliga valutabrott bör sättas till fängelse ett år. Det jag nu sagt innebär att de nuvarande möjligheterna att tillgripa anhållande och häktning bibehålls.

Den nuvarande valutalagstiftningen kan sägas vara uppbyggd på förhållandevis måttliga straffsatser samt omfattande kontroll- och rättelsemöjligheter. I princip alla de bestämmelser som reglerar detta har överförts till lagen om valutareglering. Arbetsgruppen har utan att närmare motivera det därutöver föreslagit att det i den nya lagen förs in en möjlighet för riksban-

ken att företa valutarevision. Mot bakgrund av det jag nu sagt och med hänsyn till den kritik riksåklagaren riktat mot förslaget anser jag att en sådan möjlighet inte bör införas.

3.2.4 Överklagande

Mitt förslag: Tvåinstanssystemet inom riksbanken bibehålls. Valutanämndens beslut föreslås kunna överklagas till hovrätt.

Arbetsgruppens förslag: Huvuddragen för fullföljdsordningen inom riksbanken överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall* har påpekat att det i arbetsgruppens förslag liksom i nu gällande lag saknas bestämmelser i frågan om valutakommissionens beslut är överklagbart. Kammarrätten anser vidare att det kan vara av värde att i lagstiftningsärendet ta upp frågan om och i vad mån lagen om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut är tillämplig på av riksbanken enligt den nu aktuella lagstiftningen fattade beslut. *Svenska Bankföreningen* har fört fram frågan om rättslig kompetens i riksbanksfullmäktige när fullmäktige beslutar i egenskap av besvärinstans.

Skälen för mitt förslag: Prövningsförfarandet enligt gällande valutareglering utgörs av ett internt tvåinstanssystem inom riksbanken där valutastyrelsen utgör första och fullmäktige slutlig instans vid prövningen av ett valutaärende. Ett beslut som har fattats i valutastyrelsen kan överklagas till fullmäktige inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet. Bestämmelsen omfattar även de fall då det första beslutet har fattats i valutadirektionen eller på tjänstemannanivå. Prövningen i fullmäktige skall således äga rum oavsett på vilken nivå det första beslutet har fattats. Den praktiska hanteringen inom riksbanken av ett överklagande har skett efter ett system av omprövning av och yttrande över ärendet. Utöver denna ordning skall på begäran av minst tre av valutastyrelsens ledamöter dess beslut automatiskt underställas fullmäktiges prövning.

Valutakommittén avhandlade i sitt betänkande grundligt frågorna om överklagande, således även frågan om rättslig kompetens i fullmäktige. Kommittén konstaterade sammanfattningsvis att det inom ramen för en fungerande valutareglering och med beaktande av riksbankens konstitutionella ställning inte är möjligt att förändra nuvarande ordning för överklagande på ett acceptabelt och meningsfullt sätt. Det avgörande skälet för detta ställningstagande var att det inte går att finna något annat organ än fullmäktige som har den kompetens som krävs, och att ett inrättande av ett från riksbanken fristående överprövningsorgan skulle medföra en grundläggande förändring av riksbankens ställning. Det slutliga avgörandet i valutaärendena borde således även fortsättningsvis ske i fullmäktige.

Enligt min mening är det mindre tillfredsställande att förvaltningsbeslut enligt valutaregleringen inte kan överprövas i normal ordning. Emellertid har jag inte bedömt det möjligt att inom ramen för omdaning av valutaklagen till en beredskapslag närmare penetrera hithörande frågor, särskilt

som dessa kan komma att behöva övervägas i ett större sammanhang. Det kan inte heller bortses från att det interna tvåinstanssystemet lämnar en möjlighet till en enhetlig och snabb handläggning av ärendena, vilket har särskild betydelse i tider av kris. Till detta kommer den möjlighet till prövning av lagenligheten av fullmäktiges beslut som öppnats genom införandet av lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut. Jag bedömer inte att en möjlighet att vid överprövning av beslut tillföra fullmäktige rättslig kompetens totalt sett skulle innebära en positiv förändring. Med hänsyn till det jag nu sagt bör tvåinstanssystemet inom riksbanken i huvudsak bibehållas. Däremot menar jag att man inte bör komplicera lagtexten med bestämmelser om möjlighet för ledamöter av valutastyrelsen att underställa ett beslut fullmäktiges prövning. Denna möjlighet för en minoritet i valutastyrelsen att föra upp principfrågor till fullmäktige torde inte ha alls samma betydelse när valutaregleringen blir en krigs- och krisåtgärd som sätts in under begränsad tid.

Om regeringen vid valutareglering förordnar om inlösen av utländska betalningsmedel m. m. och enighet därvid inte kan uppnås om hur tillgångarna skall värderas, skall tvisten slitas av en nämnd (valutanämnden). Nämnden skall också bestämma efter vilken kurs omräkningen till svenska kronor skall ske. Till valutanämnden utses en ledamot vardera av regeringen, riksbanken och rikssammanslutningen av handelskamrar.

Valutanämnden är ett från riksbanken och regeringen fristående organ. Några konstitutionella komplikationer med att införa en rätt att överklaga nämndens beslut anser jag därför inte föreligga. Inte heller bedömer jag att det i övrigt föreligger några skäl att undanta nämndens beslut från överprövning. En talan mot nämndens beslut bör med hänsyn till arten av de frågor som nämnden skall pröva lämpligen fullföljas till hovrätt.

3.3 Lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank

Mitt förslag: Möjligheten att erhålla valutahandelstillstånd utvidgas till att avse alla kreditinstitut. Ett institut med valutahandelstillstånd kallas auktoriserad valutahandlare. Riksbanken skall även i fortsättningen fastställa valutalimiter för bankerna.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer väsentligen med mitt förslag.

Remissinstanserna: *Bankinspektionen* har noterat att givna s. k. valutapositionslimiter endast skall avse valutabanken, inte koncernen om en bank ingår i en sådan. Enligt inspektionens mening bör det övervägas om inte en totallimit borde fastställas för koncern. *Fullmäktige i Sveriges riksbank* påpekar att möjligheten för riksbanken att fastställa limiter för bankernas valutapositioner måste ingå i riksbankens valutapolitiska arsenal. Fullmäktige menar vidare att just för att kunna vara generös när det gäller att auktorisera andra kreditinstitut än banker som valutahandlare bör riksbanken ha möjlighet att begränsa tillstånden till viss typ av valutahandel. *Näringsfrihetsombudsmannen (NO)* anser att det är önskvärt att innebörden av

kriterierna för auktorisation av valutahandlare närmare utvecklas. NO ifrågasätter om inte valutalimiterna bör hänföras till sådana frågor om bankernas soliditet som regleras i banklagstiftningen och övervakas av bankinspektionen. NO menar vidare att argumentet att riksbanken vid valutaoro har möjlighet att sänka limiterna och därigenom reducera bankernas möjligheter att generera destabiliserande valutaflöden återspeglar ett synsätt som kan ifrågasättas i en situation där valutaregleringar har övergivits som valutapolitiskt medel. *Svenska Bankföreningen och Svenska Fondhandlareföreningen* anser att valutalimiterna endast bör få uppställas under extraordinära förhållanden. *Finansbolagens Förening* menar att prövningen av en ansökan om valutahandelstillstånd skall ske uteslutande med utgångspunkt från kreditinstitutets kompetens och att grundförutsättningarna för tillstånd bör vara gemensamma för alla kreditinstitut under tillsyn. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* anser beträffande valutahandelstillstånd och valutabanks exklusiva rätt att förmedla valutatransaktioner troligt eller i varje fall möjligt att denna måste upphävas i och med åtaganden inom ramen för en framtida integrerad europeisk finansmarknad. Även konkurrensaspekten talar för att man skall söka undvika en exklusiv rätt till vissa affärer för inhemska banker och institut. *Sveriges Industriförbund* menar att valutahandelstillstånd bör kunna ges till större exportföretag med omfattande valutatransaktioner.

Skälen för mitt förslag: Valutaregleringen har upprätthållits genom att de institut som erhållit valutahandelstillstånd också haft ansvaret att tillse att betalningarna till och från utlandet inte stått i strid mot regleringen. Denna myndighetsutövning har motiverat att auktorisation att vara s. k. valutabank gets bara till ett begränsat antal institut, i praktiken affärsbanker, vissa sparbanker samt postverket.

Valutahandelstillstånden har främst inneburit auktorisation för bankerna att handla med valutor och utföra betalningar till och från utlandet. I tillstånden har också angetts riksbankens rätt att reglera valutabankernas positioner i valuta.

Funktionen att administrera valutaregleringen kommer nu att försvinna. Däremot kvarstår behovet av skattekontroll och statistikinsamling vid utlandstransaktioner. Med skattekontroll avses även den kontroll som tullmyndighet i egenskap av skattemyndighet utför beträffande skatter och avgifter som uppstår vid import av varor. Framför allt motiverar behovet av en god skattekontroll att betalningarna går genom seriösa institut. Det finns dock knappast skäl att begränsa denna krets lika snävt som tidigare.

Det system för utlandsbetalningar och valutahandel som Sverige väljer har betydelse också i EG-perspektivet. EG-lagstiftningen förutsätter att ett minimum av restriktioner skall gälla för kapitalrörelser och löpande betalningar över gränserna. Det system för "single banking license" som lanserats genom det andra banksamordningsdirektivet (89/646/EEC) synes inte medge någon exklusiv auktorisation för sådana finansiella tjänster som valutahandel. Varje kreditinstitut, som i sitt hemland auktoriserats att handla med valutor och förmedla betalningar skall i princip ha rätt att fritt utföra detta slags tjänster inom hela EG. Om Sverige inte skall fjärma sig alltför mycket från EG i denna fråga, är det således angeläget att valutahandelstillstånden kan ges till en betydligt bredare grupp av institut än tidigare.

Utöver vad EG:s regler föranleder anser jag att avregleringarna på den svenska finansmarknaden samt konkurrens- och effektivitetsskäl motiverar att kretsen av valutahandlare hålls mindre snäv än idag. Verksamheten bör inte särregleras mer än som behövs för att tillgodose behovet av rapportering och kontroll för skatte- och statistikändamål.

Emellertid föreligger det ännu inte för Sverige acceptabla möjligheter till en tillfredsställande skattekontroll med hjälp av uppgifter från utlandsbaserade kreditinstitut. Skattekontrollen är av så stor betydelse att jag inte finner det möjligt att nu avstå från ett krav på att betalningar till och från utlandet skall förmedlas av institut som står under svensk tillsyn. Här är vi således tills vidare tvungna att beskära utländska instituts möjligheter att fullt ut erbjuda finansiella tjänster på den svenska marknaden. Som framhålls i propositionen om ägande i banker och andra kreditinstitut m. m. (prop. 1989/90:116) bör emellertid utländska banker som etablerar sig genom filial här i landet kunna få valutahandelstillstånd på samma villkor som svenska banker.

I EG:s kapitalliberaliseringsdirektiv (88/361/EEC) sägs i artikel 4 att medlemsländerna får vidta de åtgärder av administrativ natur som bedöms nödvändiga av bl. a. skattekontrollskäl i samband med fria kapitalrörelser. Vilken typ av bestämmelser som kan anses förenliga med angivna syften är ännu oklart. En förutsättning sägs dock vara att dessa inte får till effekt att kapitalrörelserna hämmas.

Det kan därför förutses att olika begränsande regler för utlandsbetalningar kommer att granskas och prövas i samband med förhandlingarna mellan EFTA-länderna och EG. De inskränkningar som nu föreslås i hanteringen av utlandsbetalningar är motiverade av skattekontrollskäl. Det är då viktigt att vi är beredda att ompröva reglerna om och när förutsättningarna förbättrats för ett internationellt samarbete på skatteövervakningsområde.

När det sedan gäller att på lämpligt sätt avgränsa den grupp av institut på den svenska marknaden som bör kunna komma ifråga som valutahandlare och ange i vilken utsträckning verksamheten skall få bedrivas, finns det i huvudsak två olika synsätt att utgå ifrån. Det ena innebär att samtliga kreditinstitut som står under myndighetstillsyn också skall ha en principiell rättighet att bedriva handel med valutor och göra utlandsbetalningar. Myndigheterna kan sedan inskränka denna rättighet utifrån vissa kriterier om lämplighet, institutets normala verksamhetsområde etc.

Alternativet är att riksbanken efter ansökan i varje enskilt fall utfärdar en auktorisation för valutahandel, varvid även i detta fall begränsade tillstånd bör kunna ges.

Den praktiska tillämpningen av dessa två metoder behöver inte skilja sig nämnvärt åt. En rätt att vara valutahandlare skall alltid grundas på att institutet uppfyller krav på lämplighet m. m. Den avgörande och önskvärda förändringen från nuvarande förhållanden bör vara att vidga kretsen av presumtiva valutahandlare till att omfatta flera slag av kreditinstitut. Ett rimligt urvalskriterium kan då vara att samtliga institut som lyder under tillsyn av myndighet bör kunna komma ifråga som valutahandlare, således även t. ex. finansbolag och försäkringsbolag. Som nämnts bör också ut-

ländska banker som har fått rätt att driva verksamhet genom filial i Sverige kunna få valutahandelstillstånd. Med tanke på att redan det nu sagda innebär en betydande utvidgning av antalet möjliga valutahandlare samt mot bakgrund av vikten av en fungerande skattekontroll, anser jag att det bör krävas tillstånd för att bedriva någon form av valutahandel.

Riksbanken får således göra en lämplighetsprövning i varje enskilt fall. Det är då angeläget att denna prövning inte sker efter så hårda kriterier att den åsyftade breddningen och ökade konkurrensen inom valutahandeln motverkas. Någon behovsprövning skall det inte vara fråga om. Vi bör i detta sammanhang vara medvetna om att bruket av ansöknings- och prövningsförfaranden i internationella sammanhang ofta ses som dolda regleringar. Dessa kan förutses bli mer uppmärksammade efter hand som den internationella integrationen fortsätter.

Den nuvarande beteckningen valutabank för institut som erhållit valutahandelstillstånd finner jag mindre lämplig med den liberalare och flexiblere tillståndsgivning som nu föreslås. En bättre gemensam benämning är auktoriserad valutahandlare.

I samband med valutahandelstillstånden vill jag också något beröra frågan om valutalimiter. Dessa reglerar bankernas nettopositioner i utländsk valuta. Syftena med limiter är dels att kontrollera kursriskerna i valutahandeln, dels att begränsa bankernas möjligheter att ändra sina positioner så att potentiella störningar på valutamarknaderna kan minskas. Regleringen kan sägas omfatta såväl kvalitativa som kvantitativa aspekter på valutahandeln.

Det är oklart om någotdera syftet varit tyngre vägande. Riksbankens och bankinspektionens tillsynsområden kan här sägas gå i varandra. Omsorgen om bankernas risktagande är i första hand reglerat i bankrörelselagen med bankinspektionen som den närmast ansvariga myndigheten. Idag rekommenderar inspektionen t. ex. limiter för bolag under dess tillsyn vid sidan om bankerna.

Frågan om kapitaltäckning för valutapositioner i alla slag av kreditinstitut utreds nu både inom EG och i den s. k. Baselkommittén. Svenska myndigheter kommer därför inom en ganska snar framtid att behöva ta ställning till behovet av limiter från risksynpunkt.

Vad sedan gäller de mer valutapolitiska aspekterna har det från bankhåll ifrågasatts om inte limiterna, i och med att valutaregleringen slopats, bör reserveras för extraordinära förhållanden och knytas till den föreslagna valutareglingslagen. Det har även påpekats att utländska bankfilialer i Sverige genom sina moderbankers valutaverksamhet kan komma att få en konkurrensfördel gentemot svenska banker.

Valutalimiterna måste enligt min mening ses i ett internationellt sammanhang. Bruket av limiter på bankernas, dvs. de stora professionella aktörernas, valutahandel är vanligt internationellt sett. Liberaliseringen av kapitalrörelserna har inte ändrat det förhållandet. Valutapolitisk stabilitet ges med all rätt hög prioritet i det internationella samarbetet. Förekomsten av valutalimiter ses som ett stabiliserande inslag i centralbankernas politik.

Även för Sveriges del har bruket av valutalimiter utgjort ett traditionellt inslag i riksbankens valuta- och penningpolitik. Mer i formell mening har limiterna varit knutna till valutaregleringen. Jag anser inte att det idag finns

tillräckliga skäl för Sverige att avstå från ett valutapolitiskt instrument som är internationellt vedertaget. Farhågorna för att svenska banker skulle komma i ett sämre affärsmässigt läge gentemot utländska filialer här i landet får mot bakgrund av det internationella bruket av limiter anses överdrivna.

3.4 Lagen om betalningar till och från utlandet

3.4.1 En för skattekontroll och statistik gemensam lag

Mitt förslag: De grundläggande reglerna om betalningar till och från utlandet skall sammanföras i en särskild lag. Den skall innehålla bestämmelser om skyldighet att lämna uppgifter för att underlätta skattekontroll och för statistikändamål.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Huvuddelen av remissinstanserna har inte haft något att invända mot arbetsgruppens förslag. Några, t. ex. *Svenska Fondhandlareföreningen*, *Kooperativa Förbundet* och *Företagens Uppgiftslämnardelegation*, avstyrker dock att regler om både statistik och skattekontroll tas in i betalningslagen. Fondhandlareföreningen godtar att lagstöd ges för riksbankens behov av betalningsbalansstatistik men avstyrker att betalningslagen utnyttjas för skattekontroll. I den mån skattekontroll behövs får den frågan enligt Fondhandlareföreningen lösas på annat sätt. Kooperativa förbundet anser att betalningslagen bör befrias från föreskrifter som tillkommit av skattekontrollskäl och att sådana bestämmelser bör ingå i skattelagstiftningen. Företagens uppgiftslämnardelegation anser att förslaget innebär en sammanblandning av uppgiftskrav för tillsyn och för statistik. Delegationen avstyrker förslaget till betalningslag och anser att det första steget borde vara att samordna uppgiftskraven för betalningsbalans- och för handelsstatistik i övrigt mellan riksbanken och statistiska centralbyrån. Uppgiftskraven bör bygga på samma systematik som förväntas ske i den kommande lagen om den statliga statistikproduktionen. *Riksåklagaren* och *Svenska Bankföreningen* påpekar att det av betalningslagens lydelse bör framgå att lagens syfte också är skattekontroll.

Skälen för mitt förslag: Riksbanken sammanställer och presenterar den svenska betalningsbalansstatistiken. Statistiken baseras i huvudsak på uppgifter från statistiska centralbyrån, från riksbankens rapporteringssystem för betalningar till och från utlandet och från särskilda rapporter från banker, fondkommissionärer och vissa större företag. De uppgifter som hämtas från statistiska centralbyrån avser offentlig statistik över varuhandel, sjöfartstjänster och handelskrediter. Denna del av statistikinsamlingen behandlas inte vidare här. Övrig uppgiftsinsamling sker med stöd av föreskrifter i valutaförordningen.

Under 1980-talet har stora förändringar gjorts i rapporteringssystemet för utrikesbetalningar. Systemet har efterhand gjorts alltmer effektivt. Sedan februari 1987 finns ett heltäckande datoriserat rapporteringssystem för betalningar till och från utlandet, det s. k. BOK-systemet.

Uppgifter om huvuddelen av tjänstehandeln, privata transfereringar och vissa kapitaltransaktioner hämtas in via BOK-systemet, enligt vilket valutabankerna på magnetband rapporterar alla betalningar till och från utlandet som utförts för kunders räkning och som överstiger 50 000 kr. Varje betalning rapporteras separat med uppgift om bl. a. den inhemska partens identitet, datum, valuta, belopp, betalningsändamål, motpartens land och, vid betalning till utlandet, motpartens namn.

Härigenom får riksbanken en heltäckande information om de betalningar över frigränsen 50 000 kr. som sker genom BOK-systemet. Kravet på rapportering baseras i dag på den gällande huvudprincipen, som för närvarande kommer till uttryck i 10 a § valutaförordningen jämte riksbankens föreskrifter, att betalningar till och från utlandet skall gå genom valutabank. Riksbanken har dock ansett att en del avsteg från denna princip har kunnat göras utan att informationsinsamlingen väsentligt försvårats. Sålunda får transaktioner i vissa fall ske över konto i utlandet. Utjämnande av fordringar och skulder inom en koncern får ske i kvittningssystem. Riksbanken har för dessa fall föreskrivit särskild rapportering direkt till riksbanken.

För vissa typer av valutatransaktioner har riksbanken också bestämt att en särskild rapportering skall ske direkt till riksbanken. Det gäller bl. a. direkta investeringar, lån och värdepappershandel. Det är här fråga om information som inte i sin helhet kan hämtas från BOK-systemet. I vissa fall sker transaktionerna utanför banksystemet, t. ex. direktinvestering genom apport.

Grunden för en god värdepappersstatistik har skapats genom att transaktionerna måste gå genom av riksbanken godkänd fondkommissionär som också ansvarar för rapporteringen.

Ett annat område som omfattas av särskilda rapporteringskrav är köp och försäljning av resevaluta. Det är här inte fråga om betalningar till eller från utlandet. Ytterligare ett område som kräver särskild information avser direkta investeringar. Denna information liksom uppgifter om återinvesterade vinstmedel hämtas in via enkäter till företagen.

Efter en omfattande utvärdering inför avregleringen på valutaområdet har riksbanken funnit att betalningsbalansstatistiken även fortsättningsvis bör baseras på i huvudsak samma källor som tidigare. I det korta perspektivet delar jag riksbankens uppfattning. Det uppgiftsinsamlade som behövs för betalningsbalansstatistiken kräver en ny legal grund när valutalagstiftningen i nuvarande skepnad försvinner. Grunden måste läggas fast nu och enligt min mening skapa förutsättningar så att man så långt det är möjligt kan ansluta till nuvarande regler på området. På sikt bör dock en översyn ske av systemet för att se om statistikuppgifterna kan samlas in på enklare sätt.

Som påpekades redan i prop. 1988/89:142 om fortsatt valutareglering, m. m. har regleringen — trots att den haft ett helt annat syfte — förbättrat möjligheterna till ett effektivt system för skattekontroll. En avveckling av valutaregleringen som genomförs fullständigt och därmed avser inte bara det materiella innehållet i lagstiftningen utan också formerna för betalningstransaktionerna skulle därför väsentligt förändra förutsättningarna för skattekontrollen.

Det står klart att kontrollfrågan inte längre kan ses som ett i huvudsak internt problem för de svenska skattemyndigheterna utan ett problem som för sin lösning kräver medverkan från skattemyndigheterna i flertalet stater. En tillfredsställande nivå på skattekontrollen skulle därför kunna uppnås genom ett vidsträckt internationellt samarbete. Visserligen har Sverige träffat och träffar fortlöpande överenskommelser med andra stater om handräckning och annat bistånd i skatteangelägenheter, men sådana överenskommelser har än så länge inte träffats med ett så stort antal stater att man därigenom kan bygga upp ett tillförlitligt kontrollsystem. Samarbetet måste bli vidare.

I detta sammanhang bör nämnas det arbete som bedrivits inom Europarådets och OECD:s ram med en multilateral konvention om samarbete inom skattekontrollområdet. Sverige har i detta arbete spelat en viktig pådrivande roll.

Regeringen har till riksdagen överlämnat en proposition om godkännande av Europaråds- och OECD-konventionen om ömsesidig handräckning i skatteärenden, m. m. (prop. 1989/90:14). Frågan behandlas för närvarande i riksdagen. Det kan dock inte antas att ett så stort antal andra stater godkänner konventionen att kontrollproblemen löses i ett kort eller medellångt tidsperspektiv. Skattekontrollen bör därför, i avvaktan på ett väsentligt utvidgat internationellt samarbete, bygga på interna regler utformade just för detta ändamål.

De uppgifter som behövs för skattekontrollen är i huvudsak av samma slag som behöver lämnas till riksbanken för statistikändamål. Det är ur administrativ synvinkel en stor fördel för såväl uppgiftslämnarna som myndigheterna om insamlandet av uppgifterna kan samordnas. Jag anser därför att också regler vars syfte är att skapa de nödvändiga förutsättningarna för skattekontrollen bör tas in i lagen om betalningar till och från utlandet. Lagens bestämmelser bör sålunda ligga till grund för såväl riksbankens statistikinsamling som skattemyndigheternas möjlighet till kontroll av utlands- transaktionerna.

Kompletterande föreskrifter till betalningslagen bör tas in i en särskild förordning om betalningar till och från utlandet.

Att både statistik- och skattekontrollfrågor behandlas i lagen innebär inte att nuvarande ansvarsfördelning mellan berörda myndigheter bör förändras. Givetvis bör riksskatteverket och övriga skattemyndigheter även i fortsättningen ha det huvudsakliga ansvaret för skattekontrollen på samma sätt som riksbanken bör ha ansvaret för statistikfrågorna. Detta hindrar inte att riksbanken liksom för närvarande också tar till vara skattemyndigheternas intressen när fråga är om uppgifter som även rör betalningsbalansstatistiken. Uppgiftsinsamlingen med därtill hörande ansvar för arbetsrutiner och blanketter liksom övervakningen av att uppgifter lämnas på ett tillfredsställande sätt bör alltså åvila riksbanken. Det blir därmed riksbanken som kommer att få motta förfrågningar från de uppgiftslämnande bankerna och andra kreditinstitut och som kommer att behöva lämna direktiv till dessa i olika avseenden. Orimligt vore då att betalningsförmedlarna och allmänhet, som sålunda kommer att ha ständiga kontakter med riksbanken om det insamlade materialet, dessutom skulle behöva vända sig till riksskatteverket

eller annan skattemyndighet när detta material innefattade en skattekontrollfråga.

För att undvika för betalningsförmedlarna och allmänheten besvärande komplikationer och gränsdragningstvister mellan myndigheter anser jag således att författningarna om utlandsbetalningar bör utformas så att det är riksbanken som fattar samtliga förvaltningsbeslut enligt dessa författningar. Följaktligen bör det ankomma på riksbanken att pröva frågor om t. ex. undantag i enskilda fall från bestämmelserna i betalningslagen.

Innan jag går närmare in på regleringen vill jag stryka under att åtskilligt talar för att denna inte kan ses som en permanent lösning på frågan hur reglerna för insamlande av uppgifter för statistikändamål och skattekontroll skall vara utformade. Utvecklingen på det ekonomiska området inom Europa går mycket fort. Stora förändringar sker på kort tid. Reglerna kan därför komma att behöva ses över inom en relativt snar framtid.

3.4.2 Betalningar via valutahandlare

Mitt förslag: Betalningar till och från utlandet skall ske genom förmedling av valutahandlare, som auktoriserats av riksbanken.

Från den nu angivna huvudregeln skall regeringen få meddela föreskrifter om generella undantag.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt. En olikhet är att arbetsgruppen har använt termen valutabank för de organ som skall ges en generell rätt att förmedla betalningar till och från utlandet.

Remissinstanserna: *Svenska Fondhandlareföreningen* och *Kooperativa Förbundet* anser att betalningslagen över huvud taget inte bör innehålla bestämmelser vars ändamål är skattekontroll. *Svenska Bankföreningen* anser att svenska skattekontrollbehov bör lösas i enlighet med de regler som kommer att gälla inom EG. Bankföreningen påpekar dessutom att genom den föreslagna betalningslagen skulle restriktionerna bli permanenta. Detta innebär en skärpning av restriktionsnivån, eftersom restriktionerna i nuvarande valutareglering formellt varit ettåriga och därmed föremål för en regelbundet återkommande prövning i riksdagen. Även *LO*, som säger sig kunna acceptera arbetsgruppens förslag såsom ett provisorium, efterlyser alternativa system för skattekontrollen inom ramen för en integrerad europeisk finansmarknad. *Kammarrätten i Sundsvall* anser att undantagsbestämmelserna är av sådan omfattning och av sådan natur att de inte har sin plats i en av regeringen utfärdad förordning. De bör i stället tas in i betalningslagen. *Kooperativa Förbundet* anser att det bör vara möjligt att utfärda bestämmelser som anger vilka transaktioner som är förbjudna i stället för att som föreslagits skapa generella förbud och förordna om undantag från dessa. *Riksbanken* anser att undantagsreglerna bör kunna tas in i föreskrifter som utfärdas av riksbanken. Därigenom kan ändringar som blir nödvändiga att göra genomföras snabbt och smidigt samt anpassas till de ibland mycket speciella situationer som de skall täcka.

Skälen för mitt förslag: En tillfredsställande skattekontroll förutsätter, på samma sätt som en tillförlitlig betalningsbalansstatistik, en möjlighet för myndigheterna att följa betalningsströmmarna till och från utlandet. Det kan, som arbetsgruppen föreslagit, ske genom att betalningarna kanaliseras till vissa rättssubjekt från vilka skattemyndigheterna och riksbanken kan hämta in de uppgifter som behövs för kontrollverksamheten och statistiken.

Enligt nuvarande bestämmelser i valutaförordningen (1959:264) och riksbankens föreskrifter (RBFS 1989:3) skall betalningar till och från utlandet i princip ske genom en valutabank. Bestämmelserna utgör basen för riksbankens statistikinsamling. De har dessutom ett kontrollsyfte och utgör en förutsättning för reglerna på taxeringsområdet om skyldighet för valutabank att lämna kontrolluppgifter till skattemyndigheterna.

Om skattemyndigheterna och riksbanken även fortsättningsvis skall kunna tillförsäkras tillgång till nödvändiga uppgifter om betalningar till och från utlandet bör ett motsvarande system behållas såsom grund för skattekontrollen och betalningsbalansstatistiken. Det är dock inget som hindrar att antalet betalningsförmedlare efter hand utökas. Regler som gör det möjligt har jag redan föreslagit i avsnitt 3.3. Jag använder där termen auktoriserad valutahandlare i stället för valutabank för de organ som skall ha rätt att handla med valutor och förmedla betalningar till och från utlandet. Antalet betalningsförmedlare avses sålunda kunna bli fler genom att riksbanken meddelar fler valutahandelstillstånd, dvs. auktoriserar fler valutahandlare. Detta underlättas av att kreditinstitut som inte har kompetens på hela området för valutahandel och valutatransaktioner skall kunna få ett valutahandelstillstånd vars omfattning begränsas till de sektorer som institutet koncentrerat sin verksamhet till. En utökning av kretsen betalningsförmedlare leder till att man uppnår ett smidigare och för de agerande mer praktiskt system.

Som huvudregel bör alltså även fortsättningsvis gälla att betalningar till och från utlandet skall gå via vissa organ, s. k. valutahandlare. Ett kreditinstitut med ett begränsat valutahandelstillstånd bör givetvis få förmedla endast sådana betalningar som omfattas av tillståndet.

Förmedlarkravet kan med hänsyn till kontroll- och statistiksyftet begränsas till att gälla svenska juridiska personer och fysiska personer bosatta i Sverige, dvs. sådana personer som i regel är oinskränkt skattskyldiga här i landet. Emigranter bör dock, även om de har en väsentlig anknytning till Sverige och därigenom kan vara skattskyldiga här, inte omfattas av regeln. Det kan inte anses vara rimligt att den som flyttat ut från Sverige skall vara skyldig att verkställa eller ta emot sina betalningar i utlandet genom valutahandlare i Sverige.

Från huvudregeln bör av praktiska skäl göras vissa undantag. Med hänsyn till att behovet av sådana undantag kan växla snabbt från tid till annan och i vissa fall kan behöva justeras med kort varsel för att fylla sitt ändamål bör undantagsbestämmelserna inte meddelas i lag. Det torde inte vara förenligt med regeringsformens anda att låta riksbanken meddela samtliga de undantagsbestämmelser från betalningslagen som är praktiskt nödvändiga. Med hänsyn härtill bör de i stället meddelas av regeringen och tas in i betalningsförordningen. I betalningslagen behöver då tas in endast en regel om dele-

gation till regeringen vari anges inom vilka ramar regeringen kan meddela sina undantagsbestämmelser. Att som kooperativa förbundet föreslagit i lagen ange vilka transaktioner som är förbjudna torde inte vara praktiskt möjligt, eftersom dessa är långt fler än de tillåta transaktionerna.

Mot bakgrund av den erfarenhet som riksbankens föreskrifter om undantag från nu gällande valutabankskrav har gett, ser jag behov av ett ganska stort antal undantag. De bör i allt väsentligt vara desamma som finns i dag. Jag anser det lämpligt att här ange undantagen och finner därför att det utkast till förslag till betalningsförordning som redan upprättats bör fogas som *bilaga 5* till denna lagrådsremiss. Undantagen anges i 1 § i förordningsutkastet.

Som framgår av förordningsutkastet avser många undantag transaktioner av företag i syfte att ytterligare underlätta det internationella utbytet. Bland dem kommenterar jag bara det som gäller medel som placeras om i utlandet. Har medlen en gång förts ut ur landet genom förmedling av valutahandlare eller annat kreditinstitut bör de kunna placeras om utan att först behöva tas hem till Sverige. Det bör dock observeras att en fri omplacering inte innebär att medel får sättas in på inlåningskonto i utlandet i strid mot de i det följande föreslagna bestämmelserna om ett principiellt förbud mot betalningar till ett eget inlåningskonto i utlandet.

Flertalet undantag tar sikte också på fysiska personer. Även dessa undantag betingas främst av praktiska skäl. Det gäller exempelvis för betalningar under en persons vistelse i utlandet av kostnader som har samband med vistelsen, handpenning vid köp av bostad i utlandet och betalningar under vistelse i utlandet för utfört arbete och för dit medförd vara.

Av administrativa skäl bör undantag också göras för belopp som inte är så stora. Riksbanken har ansett att ett tillfredsställande material för statistiken över utlandsbetalningarna kan erhållas även om valutahandlarna rapporterar endast betalningar överstigande 50 000 kr. Ur administrativ synpunkt är det en fördel om samma beloppsgräns gäller vid betalningsförmedlarnas uppgiftsskyldighet till riksbanken och till skattemyndigheterna. Enligt min mening bör en tillfredsställande skattekontroll kunna upprätthållas även om endast betalningar överstigande 50 000 kr. rapporteras till skattemyndigheterna. I konsekvens med detta bör betalningar på högst 50 000 kr. undantas från kravet att betalningen skall gå via valutahandlare. Detta bör dock gälla endast om de inte utgör delbetalningar av en summa som överstiger gränobeloppet.

Jag anser alltså att regeringen bör meddela föreskrifter om sådana undantag. Regeringen bör också föreskriva om de ytterligare undantag från valutahandlarkravet som kan komma att behövas. En bestämmelse om under vilka förutsättningar detta skall kunna ske bör föras in i betalningslagen. Förutsättningarna bör vara att undantagen underlättar handeln med utlandet eller annat internationellt utbyte utan att allvarligt försvåra inhämtandet av statistikuppgifter eller skattekontrollen.

Mitt förslag: En svensk juridisk person eller en fysisk person bosatt i Sverige skall få köpa eller sälja fondpapper endast genom valutahandlare som är fondkommissionär eller genom av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär om motparten är en utländsk juridisk person eller en fysisk person bosatt i utlandet.

Kravet på medverkan av svensk fondkommissionär skall gälla också vid förvärv av fondpapper som vid emission utbjuds av en svensk emittent genom en kommissionär i utlandet.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har särskilt tagit upp denna fråga.

Skälen för mitt förslag: I det följande föreslår jag att nuvarande regler om depåkrav vid förvärv av utländska och vissa svenska fondpapper skall behållas och tas in i betalningslagen. För att detta krav skall kunna upprätthållas bör en svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige inte få köpa eller sälja fondpapper på annat sätt än genom valutahandlare som är fondkommissionär eller genom av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär om motparten är en utländsk juridisk person eller fysisk person bosatt i utlandet. En sådan ordning gäller enligt riksbankens föreskrifter redan nu. Den har visat sig fungera på ett smidigt sätt. Jag föreslår att motsvarande regler nu flyttas över till betalningslagen.

Gällande reglering bör emellertid kompletteras när det gäller följande typ av värdepapperstransaktion. Om t.ex. en valutainlåning vill delta i en emission av svenska obligationer som sker genom en utländsk kommissionär kan det hävdas att köpet inte sker från utlandet, eftersom den utländske kommissionären aldrig ägt obligationerna, utan från emittenten som är en valutainlåning. I den situationen finns för närvarande inget krav på att transaktionen skall förmedlas av svensk fondkommissionär. Betalningen kan ske till den utländske kommissionären genom valutabank men det finns inte något depåkrav i detta fall.

Den som inte vill att hans tillgångar skall bli kända för skattemyndigheterna skulle kunna frestas att utnyttja de beskrivna förhållandena. Han skulle exempelvis kunna delta vid ett svenskt bostadsinstituts emission av kronobligationer via Köpenhamn, betala via en valutabank till en i emissionen deltagande dansk bank för emittentens räkning och uppdra åt den danska banken att förvara obligationerna och inkassera avkastningen som, visserligen olagligt, skulle kunna samlas upp på ett inlåningskonto i utlandet eller hämtas där kontant.

Det är inte tillfredsställande från skattekontrollsynpunkt att den beskrivna risken för skatteundandragande finns. Den kan minskas genom att förvärv från utlandet av nu aktuella fondpapper inte tillåts om det inte sker genom en svensk fondkommissionär.

Jag föreslår att regler i nu nämnda avseenden också förs in i betalningslagen.

Då en direkt investering i utlandet sker genom förvärv av utländska fondpapper innebär nuvarande regler att förvärvet inte behöver ske genom en svensk fondkommissionär. Ett undantag härom bör enligt min mening finnas också framgent. Det kan tas in i betalningsförordningen.

3.4.4 Skyldighet att lämna uppgift till betalningsförmedlare

Mitt förslag: Den som verkställer en betalning till utlandet eller tar emot en betalning från utlandet som skall ske genom förmedling av valutahandlare skall vara skyldig att till den som förmedlar betalningen lämna uppgift om vad betalningen avser och vilket land betalningen verkställs till eller kommer från.

Vid en betalning till utlandet skall uppgift lämnas också om namnet på betalningsmottagaren.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Huvudparten av instanserna har lämnat förslaget utan erinran. Några, t. ex. *Industrieförbundet*, anser dock att det inte är nödvändigt att uppgift skall behöva lämnas om namnet på mottagaren av betalningar till utlandet.

Skälen för mitt förslag: Syftet med att kanalisera betalningar till och från utlandet till valutahandlarna är som nämnts att skapa förutsättningar för inhämtande av uppgifter dels för betalningsbalansstatistiken, dels för en god skattekontroll. Dessa uppgifter bör av praktiska och rationella skäl hämtas in från betalningsförmedlarna. Dessa måste därför få del av uppgifterna från dem som verkställt eller mottagit betalningarna. Om syftet skall kunna uppnås behövs uppgifter inte endast om betalda och mottagna belopp utan också om vad beloppen avser och vilket land förutom Sverige de olika transaktionerna gäller. Detta kan, såsom arbetsgruppen föreslagit, ske genom att den som verkställer betalning till utlandet eller mottar betalning därifrån åläggs en skyldighet att lämna uppgift om vad beloppet avser och vilket land betalningen verkställs till eller kommer från. Denna uppgift bör lämnas till den förmedlande valutahandlaren i samband med att betalningen verkställs eller tas emot. Vid betalningar till utlandet bör uppgift dessutom lämnas om namn på betalningsmottagaren.

Enligt valutaförfattningarna gäller vad som sagts nu redan i fråga om uppgifter till riksbankens betalningsbalansstatistik inom BOK-systemet. Jag ser ingen anledning till att nu minska denna uppgiftsskyldighet och därigenom få en motsvarande försämring av statistikmaterialet. Däremot saknas motsvarande bestämmelser när det gäller skyldigheten att lämna uppgifter för skattekontroll. I detta fall skall upplysning lämnas endast om de sammanlagda beloppen av betalningar till utlandet och från utlandet överstiger 25 000 kr. Det är en brist i nuvarande system som jag vill råda bot på nu. Även vid skattekontrollen skulle det nämligen vara till väsentlig nytta att få direkt tillgång till uppgifter motsvarande dem som lämnas inom BOK-systemet. Jag anser därför att de som verkställer en betalning till utlandet

eller tar emot en betalning därifrån skall vara skyldiga att lämna samma uppgifter till skattemyndigheterna som till riksbanken. Därigenom kan betalningsförmedlarna åläggas en skyldighet att i sin tur lämna såväl nödvändiga statistikuppgifter till riksbanken som värdefulla kontrolluppgifter till skattemyndigheterna. Denna fråga återkommer jag närmare till i avsnitt 3.5.

3.4.5 Utländska inlåningskonton

Mitt förslag: En svensk juridisk person eller en fysisk person bosatt i Sverige skall i princip inte få sätta in pengar på ett eget inlåningskonto i utlandet eller verkställa betalningar till utlandet eller ta emot betalningar via ett sådant konto.

Från denna huvudregel skall göras vissa generella undantag för dem som bedriver verksamhet i utlandet eller av annan anledning har ett affärsmässigt eller annat beaktansvärt behov av att kunna göra betalningar till eller från ett eget inlåningskonto i utlandet.

Det principiella förbudet mot betalningar till eller via ett eget inlåningskonto i utlandet skall tas in i betalningslagen tillsammans med en delegationsbestämmelse som ger regeringen, eller myndighet som regeringen bestämmer, möjlighet att föreskriva undantag från betalningsförbudet.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i sina huvuddrag med mitt. Arbetsgruppen har dock föreslagit att det i betalningslagen skall tas in ett principiellt förbud mot att inneha inlåningskonto i utlandet. Från detta kontoförbud skall göras vissa undantag i förordningen om betalningar till och från utlandet som syftar till att underlätta affärsverksamhet i utlandet.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har inte haft något att erinra mot förslaget. *Svenska Fondhandlareföreningen* och *Kooperativa förbundet* har dock som redan nämnts invänt mot att i betalningslagen över huvud taget tas in regler om skattekontroll. *Riksbanken* anser att det bör krävas särskilt tillstånd från riksbanken också för att ha ett inlåningskonto i ett sådant land med vilket Sverige har träffat ett handräckningsavtal omfattande även kontrolluppgifter. *Riksskatteverket* anser att undantaget från kontoförbudet bör utformas så att riksbanken ges möjlighet att medge ett generellt tillstånd att inneha inlåningskonto i sådan stat som i praktiken faktiskt lämnar kontrolluppgifter avseende skattskyldiga i Sverige i föreskriven ordning.

Skälen för mitt förslag: För närvarande är enligt riksbankens föreskrifter möjligheterna till placering av medel på inlåningskonto i utlandet starkt begränsade. Arbetsgruppen har förordat ett fortsatt principiellt förbud att placera medel på konto i utlandet. Jag anser också att ett sådant förbud i princip bör behållas. Det bör emellertid vara tillräckligt med ett förbud mot att sätta in och ta emot medel på ett eget inlåningskonto i utlandet samt mot att verkställa betalningar till utlandet via ett sådant konto. Detta innebär

t. ex. att en utländsk medborgare som flyttar hit får behålla sina inlåningskonton i hemlandet. Från denna huvudregel bör göras ett antal undantag som i praktiken stämmer överens med vad arbetsgruppen föreslagit. Dessa bör dessutom kompletteras i enlighet med vad riksbanken angett i en bilaga till sitt remissvar.

Bestämmelser om undantagen bör enligt arbetsgruppen av praktiska skäl meddelas i förordningsform. Jag är av samma uppfattning. Jag anser därför att det bör införas ett principiellt förbud i betalningslagen mot betalningar till eller via ett eget inlåningskonto i utlandet och att regeringen skall få meddela undantag från detta förbud. I betalningslagen bör också tas in regler som anger ramarna för regeringens rätt att besluta om undantagsbestämmelser.

Undantagsbestämmelserna bör i sin tur tas in i betalningsförordningen.

De undantag som jag i dagens läge kan se behov av har kommit till uttryck i det tidigare nämnda utkastet till förslag till betalningsförordning (se 2 § i bilaga 5). Dessa undantag har många gemensamma drag med mitt förslag om undantag från huvudregeln att betalningar till och från utlandet skall förmedlas genom valutahandlare. De nu aktuella undantagen avser till stor del fall där det finns ett betydande intresse av att främja smidiga betalnings sätt. I första hand gäller det vissa näringsidkares behov av att kunna ha medel på konto i utlandet. Men även vid sidan av näringsverksamhet finns det i en del situationer ett påtagligt behov av att kunna göra betalningar genom konton i utlandet. Så är exempelvis fallet för den som äger en fastighet i utlandet för beräknade drifts- och underhållskostnader för fastigheten och för mottagande av hyror eller andra intäkter från fastigheten. Det kan också nämnas att en utländsk medborgare som är bosatt och arbetar i Sverige bör kunna till ett inlåningskonto i sitt hemland överföra här i landet intjänad arbetsinkomst eller liknande ersättning.

Regeringen har i prop. 1989/90:14 föreslagit att Sverige skall godkänna en Europaråds- och OECD-konvention om ömsesidig handräckning i skatteärenden m. m. När konventionen har trätt i kraft bör det vara tillåtet för såväl svenska juridiska personer som fysiska personer bosatta i Sverige att verkställa betalningar till ett eget inlåningskonto i sådana länder som har tillträtt konventionen, om kontrolluppgifter skall lämnas till de svenska skattemyndigheterna i huvudsak samma utsträckning som i fråga om inlåningskonton i Sverige. Betalningar till och från utlandet genom sådana utländska konton bör emellertid av statistik- och kontrollskäl inte få göras utan begränsningar. För dem bör förmedlingskravet också gälla. Det innebär dock att betalningar upp till 50 000 kr. får ske direkt via det utländska kontot. Kontoinnehavaren skall alltså under vistelse i utlandet kunna ta ut upp till 50 000 kr. från kontot. Motsvarande regler bör kunna gälla även vid annat internationellt skattesamarbete.

För att transaktioner över utländska konton skall kunna bli föremål för skattekontroll, bör generellt gälla, att kontohavarens egna betalningar till och hemtagning från kontot skall gå via valutahandlare. I detta fall bör det inte finnas någon beloppsgräns. Varje betalning till eller hemtagning från kontot bör alltså i sådana fall ske via valutahandlare. Även regler i dessa hänseenden bör tas in i betalningsförordningen.

Mitt förslag: En svensk juridisk person eller en fysisk person bosatt i Sverige skall i princip inte få verkställa betalning av premie för livförsäkring till utlandet med belopp överstigande 3 000 kr. per år. Förbudet avses dock gälla endast till dess att nya beskattningsregler på detta område har trätt i kraft.

Från huvudregeln skall regeringen få medge generella undantag.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Inte någon remissinstans med undantag av *försäkringsinspektionen* har haft synpunkter i sak i denna fråga. Inspektionen pekar på de kontrollproblem som uppstår om förbudet slopas och det i stället införs en premieskatt. Några instanser, t. ex. *Svenska Fondhandlareföreningen* och *Kooperativa förbundet*, anser dock generellt att regler om skattekontroll inte skall tas in i betalningslagen. Den frågan anses böra lösas på annat sätt.

Bakgrunden till mitt förslag: I skattesammanhang delas försäkringar upp i pensionsförsäkringar (P-försäkringar) och kapitalförsäkringar (K-försäkringar). En P-försäkring skall vara meddelad i en här i landet bedriven försäkringsrörelse. Detta innebär att alla utländska försäkringar automatiskt är K-försäkringar.

Huvudprinciperna för beskattning av försäkringar är att den enskilde får avdrag vid inkomsttaxeringen för premier till P-försäkringar. Utbetalda P-försäkringsbelopp beskattas såsom inkomst av tjänst. För K-försäkringar gäller däremot att avdrag inte medges för premierna men i gengäld är utfallande belopp skattefria.

Regeringen har i en lagrådsremiss om reformerad inkomst- och företagsbeskattning i år föreslagit att inländsk livförsäkringsanstalt skall vara skattskyldig för avkastning av pensionsförsäkringskapitalet. När detta förslag genomförs förändras konkurrenssituationen gentemot utlandet. Det kan då av skatteskal bli lönsamt att flytta pensionssparande från Sverige till utlandet.

När restriktionerna i valutareglerna, som för närvarande förhindrar valutainlåningar att betala livförsäkringspremier till utlandet på mer än 3 000 kr. per år, upphävs kan den nyss nämnda konkurrensnackdelen för försäkringssparande i Sverige ge betydande konsekvenser. Det behövs därför kompletterande regler för att skapa konkurrensneutralitet mellan försäkringssparande i Sverige och i andra länder.

I den nämnda lagrådsremissen har föreslagits att premier avseende försäkringssparande i utländskt försäkringsbolag i vissa fall skall beskattas. Skattesatsen skall vara 15 % för premier avseende utländskt försäkringssparande som i övrigt inte beskattas. För premier avseende annat försäkringssparande i utländska försäkringsbolag skall skattesatsen sättas ned med hänsyn till den övriga skatt som utgår. Nedsättning skall, efter ansökan hos riksskatteverket, medges med halva eller hela skatten på premien.

I regeringens förslag sägs att skatten skall uppbäras enligt det förfarande

som regleras i lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter. Detta innebär att den skattskyldige, dvs. försäkringstagaren, skall redovisa skatten till beskattningsmyndigheten genom att lämna en deklaration senast 25 dagar efter premiebetalningen. Samtidigt skall den på premien belöpande skatten betalas in.

Skälen för mitt förslag: I prop. 1988/89:142 om fortsatt valutaregulering, m. m. anfördes att i fråga om förbudet att göra premiebetalningar till utlandet med större belopp än 3 000 kr. per år fanns det särskild anledning att ta hänsyn till de materiella beskattningsreglerna som innebär att avdrag inte medges för premier på pensionsförsäkringar i utlandet. Frågan om en vidgad möjlighet att teckna försäkring i utlandet borde enligt föredragandens mening vävas samman med bl. a. frågan om den mera övergripande utformningen av beskattningen på försäkringssidan.

Den senare frågan är nu föremål för lagstiftningsarbete i samband med arbetet på den reformerade inkomstbeskattningen. Resultatet av detta arbete bör inväntas. De gällande begränsningarna avseende premier på utländska försäkringar bör därför behållas i princip oförändrade till dess den nya lagstiftningen träder i kraft. Jag föreslår att bestämmelserna om förbud mot premiebetalningar i avvaktan på detta flyttas över till betalningslagen.

Ett undantag bör dock av administrativa skäl göras från betalningsförbudet. Det gäller utländska medborgare som vistas endast en begränsad tid i Sverige. Sådana personer bör få betala försäkringspremier till utlandet utan några begränsningar.

Bestämmelser om undantag bör enligt min mening meddelas av regeringen och kan då placeras i betalningsförordningen.

När regeringens förslag om beskattning av premier till utländska försäkringsbolag genomförts finns inte längre något påtagligt behov av ett förbud mot vissa premiebetalningar till utlandet. Det bör då kunna slopas. Jag räknar med att senare i år återkomma i den här frågan.

3.4.7 Depåkrav för svenska juridiska personer och fysiska personer bosatta i Sverige

Mitt förslag: En svensk juridisk person eller en fysisk person bosatt i Sverige som förvärvar utländska fondpapper skall vara skyldig att låta dessa förvaras i depå hos valutahandlare eller hos av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär.

Har förvärvet skett genom valutahandlare eller fondkommissionär skall handlaren resp. kommissionären se till att fondpapperen läggs i depå.

Bestämmelserna om depå skall också gälla om en svensk juridisk person eller en fysisk person bosatt i Sverige förvärvar svenska obligationer eller andra skuldebrev som utfärdats för särskilda delar av skuldbelopp och uppenbarligen är avsedda för den allmänna rörelsen under förutsättning att emissionen särskilt riktats till utlandet.

Remissinstanserna: Inte någon av instanserna har haft synpunkter på denna fråga.

Skälen för mitt förslag: Enligt riksbankens föreskrifter skall utländska värdepapper och vissa i utlandet emitterade svenska obligationer som förvärvas av en valutainlösnings förvaras i depå hos valutabank eller av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär. Dessa får i sin tur förvara värdepapperna i depå i utlandet. Kravet på depåförvaring medför att riksbanken och skattemyndigheterna kan förses med de uppgifter som behövs för statistikändamål resp. skattekontroll.

När valutaregleringen slopas kvarstår med samma styrka behovet av depåförvaring av utländska fondpapper och av vissa i utlandet emitterade svenska obligationer. Nuvarande bestämmelser om depåförvaring bör därför flyttas över till den föreslagna betalningslagen. Från dessa bestämmelser bör ett par generella undantag göras. Föreskrifter om detta bör meddelas av regeringen. Det ena undantaget avser värdepapper som representerar en direkt investering i utlandet av en svensk juridisk person. Det andra gäller ett svenskt försäkringsbolags placeringar i utländska fondpapper till ett värde som, tillsammans med andra tillgångar i utländsk valuta, högst uppgår till antingen summan av bolagets ansvarighet som försäkringsgivare eller det högre belopp som föranleds av gällande bestämmelser i det främmande landet. I maximibeloppet skall dock inte räknas in innehav av fondpapper som representerar en direkt investering.

3.4.8 Depåkrav för utländska juridiska personer och fysiska personer bosatta i utlandet

Mitt förslag: Ett depåkrav skall övergångsvis gälla också om en utländsk juridisk person eller en fysisk person bosatt i utlandet förvärvar på svenska kronor lydande obligationer eller andra skuldebrev vilka utfärdats för särskilda delar av skuldbelopp och uppenbarligen är avsedda för den allmänna rörelsen under förutsättning att emitenten är svenska staten eller kreditinstitut enligt 2 § lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har berört denna fråga. *Riksgäldskontoret* noterar dock särskilt att förslaget tillgodoser kontorets önskemål i fråga om krav på depåförvaring av obligationer eller andra skuldebrev i svenska kronor som förvärvas av utländsk juridisk person eller av fysisk person bosatt i utlandet.

Skälen för mitt förslag: I nuvarande riksbanksföreskrifter finns också ett krav på depåförvaring i Sverige av vissa svenska obligationer och andra svenska skuldebrev som förvärvas av en valutautlösnings. Detta depåkrav har inte sin grund vare sig i ett statistiskt syfte eller i ett skattekontrollsyfte utan har förts in för att bl. a. underlätta en övergång till en kontobaserad hantering av räntebärande tillgångar. Detta syfte kvarstår givetvis och jag föreslår att de här aktuella reglerna också skall föras över till betalningslagen.

Mitt förslag: Vid tillämpning av bestämmelserna i betalningslagen skall en utländsk medborgare som tillhör en främmande makts beskickning här i landet eller lönade konsulat eller beskickningens eller konsulatets betjäning inte anses vara bosatt här i Sverige om han inte var bosatt här i riket när han kom att tillhöra beskickningen eller konsulatet eller någon av dess betjäning. Samma sak skall gälla i fråga om sådan persons make, barn och hans enskilda anställda om de bor hos honom och inte är svenska medborgare.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt. Arbetsgruppen har dock föreslagit en generell regel om att betalningslagens bestämmelser inte skall vara tillämpliga på ambassad- och beskickningspersonal och deras familjer samt vissa anställda. S.k. lokalanställda omfattades också av förslaget.

Remissinstanserna: Ingen av instanserna har berört denna fråga.

Skälen för mitt förslag: Bestämmelserna i betalningslagen bör, på samma sätt som nu enligt 12 § valutaförordningen, inte äga tillämpning på utländska medborgare som tillhör en främmande makts beskickning här i landet eller lönade konsulat eller beskickningens eller konsulatets betjäning, och inte heller på medlemmar av sådan persons familj eller hans enskilda anställda, om de bor hos honom eller är utländska medborgare. Till skillnad från arbetsgruppen anser jag dock att s.k. lokalanställda bör omfattas av lagens bestämmelser. Jag anser dessutom att bestämmelserna bör ges en annan teknisk utformning än den arbetsgruppen föreslagit. Enligt min mening bör man välja den metod som används i 70 § 1 mom. kommunalskattelagen (1928:370) vilken innebär att man inför en regel som säger att nu aktuella personkategorier vid tillämpning av betalningslagen inte anses vara bosatta i Sverige.

3.4.10 Riksbankens rätt att hämta in uppgifter för statistikändamål

Mitt förslag: Den som för egen eller annans räkning har gjort en valutatransaktion skall vara skyldig att till riksbanken lämna de uppgifter och förete de handlingar som behövs för statistikändamål.

Riksbanken skall få meddela närmare föreskrifter om uppgiftsskyldighetens innehåll.

Underlåter någon att fullgöra sin uppgiftsskyldighet till riksbanken skall riksbanken få förelägga honom vite.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i sak med mitt.

Remissinstanserna: Det stora flertalet remissinstanser har inte haft något att erinra mot detta förslag. *Företagens uppgiftslämnardelegation* anser dock att det inte bör finnas någon skyldighet att förete handlingar eftersom det är en ren tillsynsregel.

Skälen för mitt förslag: Enligt en nuvarande bestämmelse i valutaförordningen (15 §) är den som är bosatt här i riket eller annars uppehåller sig här skyldig att i den omfattning riksbanken finner nödvändig lämna uppgift till riksbanken angående de betalningar han verkställer till eller tar emot från någon som är bosatt i utlandet eller uppehåller sig där. Riksbanken äger dessutom rätt att vid vite förelägga en uppgiftsskyldig att tillhandahålla handlingar och övriga uppgifter som utgör underlag för betalningen.

Ett av huvudsyftena med den nu föreslagna lagstiftningen är att tillgodose riksbankens behov av underlag för betalningsbalansstatistiken. I betalningslagen bör därför föras in bestämmelser angående uppgiftsskyldighet till riksbanken som ansluter till dem som nu finns i valutaförordningen och riksbankens föreskrifter. Enligt min mening bör den som för egen eller annans räkning har gjort en valutatransaktion vara skyldig att till riksbanken lämna de uppgifter och förete de handlingar som behövs för statistikändamål. Härigenom uppkommer en uppgiftsskyldighet för bl. a. valutahandlare. Uppgiftsskyldighet kommer även att föreligga för enskilda personer och företag i fråga om betalningar som skett genom kvittning eller av annan anledning inte förmedlats av valutahandlare.

Det ligger i sakens natur att föreskrifter om rutiner för riksbankens statistikinsamling kan komma att bli tämligen detaljerade. Med hänsyn härtill bör riksbanken bemyndigas att ge närmare föreskrifter om uppgiftsskyldighetens innehåll.

3.4.11 Bestämmelser om generella undantag

Mitt förslag: Regeringen skall få meddela bestämmelser om undantag från samtliga regler i betalningslagen när sådana behövs för att underlätta handeln med utlandet eller annat internationellt utbyte under förutsättning att det kan ske utan allvarligt men för riksbankens statistikinhämtande eller för skattekontrollen.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har haft något att erinra mot arbetsgruppens förslag i denna del med undantag av *kammarrätten i Sundsvall* som anser att undantagsbestämmelserna är av sådan omfattning och av sådan natur att de inte har sin plats i en av regeringen utfärdad förordning. Någon instans har anmärkt att de föreslagna reglerna i vissa avseenden är mer restriktiva än nuvarande regler. *Riksbanken* anser att undantagsreglerna bör kunna tas in i föreskrifter som utfärdas av banken.

Skälen för mitt förslag: Av vad som sagts tidigare framgår att det i betalningslagen bör tas in en bestämmelse om att regeringen i vissa fall får medge undantag från bestämmelserna i betalningslagen när det behövs för att underlätta handeln med utlandet och annat internationellt utbyte om det kan ske utan att allvarligt försvåra inhämtandet av statistikuppgifter eller skattekontrollen. Jag tänker då särskilt på undantag från valutahandlarkravet och från förbudet att verkställa betalningar till utlandet eller ta emot betal-

ningar från utlandet via ett eget inlåningskonto i utlandet. Men även andra undantagsbestämmelser kan komma att behövas, t. ex. från reglerna om depåförvaring och betalning av livförsäkringspremier. Alla sådana undantagsbestämmelser bör få meddelas av regeringen. För att göra detta möjligt bör en bestämmelse om delegation till regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer tas in i betalningslagen. Där bör också anges inom vilka ramar regeringen har rätt att meddela undantagsbestämmelserna.

3.4.12 Bestämmelser om undantag i enskilda fall

Mitt förslag: Om det finns särskilda skäl skall riksbanken i enskilda fall få medge undantag från bestämmelserna i betalningslagen. Riksbankens beslut skall kunna överklagas till fullmäktige i riksbanken.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Förslaget godtas med något undantag. *Svenska Bankföreningen* avstyrker att fullmäktige i riksbanken skall vara överklagandestans.

Skälen för mitt förslag: Det kan förutses att fall uppkommer där en betalning till eller från utlandet bör få ske utan förmedling av en valutahandlare trots att betalningen inte faller under någon av de redan föreslagna undantagsbestämmelserna. Detsamma gäller i fråga om de andra reglerna som jag har föreslagit skall tas in i betalningslagen. Med hänsyn härtill bör det öppnas möjlighet att i enskilda fall medge undantag från betalningslagens regler om det föreligger särskilda skäl. En förutsättning för ett sådant undantag kan vara att uppgift om transaktionen lämnas direkt till riksbanken och/eller riksskatteverket. Beslut om undantag bör fattas av riksbanken i likhet med vad som sker i dag.

Överklaganden av beslut i dessa frågor bör prövas av fullmäktige i riksbanken som redan i dag handlägger bl. a. denna typ av ärenden. Frågan om vem som skall ha talerätt bör avgöras enligt bestämmelserna i förvaltningslagen (1986:223), dvs. ett beslut får överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom emot och beslutet kan överklagas.

För att tillgodose att skattekontrollintresset tas till vara och ges erforderlig belysning vid ärendenas handläggning bör riksbanken besluta i dessa frågor först efter samråd med riksskatteverket. Härigenom kan man utgå från att tillräcklig hänsyn tas till skattekontrollintresset. Att samråd skall äga rum och hur det skall gå till behöver enligt min mening inte författningsregleras. Det bör ankomma på myndigheterna själva att finna lämpliga former för samrådet.

Mitt förslag: Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot någon av bestämmelserna i betalningslagen skall dömas till böter.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal instanser berör frågan om ansvarsbestämmelser. *Göta hovrätt* anser att en straffsanktionerad skyldighet för den enskilde att lämna uppgifter som kan användas mot honom i samband med en utredning vid misstanke om skattebrott inte är förenlig med principen att en misstänkt inte bör kunna tvingas att lämna uppgifter om de förhållanden som misstanken avser. Hovrätten anser dessutom att det är olämpligt med en vitesbestämmelse kopplad till regeln om en skyldighet att lämna uppgifter för betalningsbalansstatistiken till riksbanken. *Riksåklagaren* ifrågasätter om inte ett avgiftssystem vore lämpligare som sanktionsform. Han anser också att det förefaller onödigt med straffansvar i det fall riksbanken har möjlighet att förelägga vite. *Riksbanken* anser att betalningslagen bör kompletteras med en möjlighet att ta ut förseningsavgift vid underlåtenhet att lämna föreskrivna uppgifter.

Skälen för mitt förslag: När det gäller skattekontroll i samband med en skattskyldigs transaktioner i utlandet finns det i regel inga kontrolluppgifter som skattemyndigheterna kan ta hjälp av. De måste därför förlita sig till de uppgifter som den skattskyldige själv lämnar i väsentligt högre grad än i fråga om transaktioner inom landet. Vikten av att lämnade uppgifter skall vara riktiga understryks av straffbestämmelserna i skattebrottslagen (1971:69) vilka kan vara tillämpliga även i fråga om många utlandstransaktioner.

Sanktionerna vid eventuella överträdelser av betalningslagens regler bör givetvis vara enkla att administrera och lätta att anpassa till den straffvärda handlingen. Administrativa sanktioner i form av avgifter skulle i och för sig ha en del fördelar. Men det skulle då krävas särskilda regler bl. a. om hur avgiftens storlek skulle anpassas till det särskilda fallet, om förfarandet vid överklagande och om befrielse från eller nedsättning av avgiften. Enligt min mening förutsätter ett sådant avgiftssystem ytterligare överväganden. Dessutom anser jag att det saknas anledning att befara att överträdelserna mot betalningslagens regler blir av en sådan omfattning att det mer än marginellt kan belasta det traditionella straffrättsliga systemet att nu knyta an till det.

En remissinstans har menat att införandet av en straffsanktionerad skyldighet för den enskilde att lämna uppgifter som kan användas mot honom vid en brottsutredning skulle stå i strid med principen att en brottsmisstänkt inte bör kunna tvingas att lämna uppgifter om det som misstanken avser. För min del anser jag emellertid inte att en straffsanktionerad uppgiftsskyldighet innebär något avsteg från den angivna principen. Det rör sig nämligen här inte om någon brottsutredande verksamhet utan om att ge eftertryck åt den upplysningsplikt som bör råda i skattesammanhang.

Jag föreslår alltså bestämmelser om ansvar som knyter an till det straffrättsliga systemet. Påföljden vid överträdelse bör enligt min mening begränsas till böter.

3.5 Lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter

Mitt förslag: Kontrolluppgifter om betalningar till och från utlandet skall lämnas av valutahandlare. Uppgift skall lämnas om varje betalning som överstiger 50 000 kr. Detsamma gäller även andra betalningar om dessa utgör delbetalningar av en summa som överstiger gränobeloppet.

Upplysning skall lämnas om vad betalningen avser och vilket land betalningen går till eller kommer från. Vid betalning till utlandet skall upplysning också lämnas om namnet på betalningsmottagaren.

Arbetsgruppens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks i allmänhet. Flera instanser anser det vara positivt att beloppsgränsen höjs. *Kammarrätten i Sundsvall*, som inte vill motsätta sig förslaget, påpekar att höjningen får sina givna konsekvenser från skattekontrollsynpunkt. Några instanser t. ex. *Svenska bankföreningen*, *Sveriges föreningsbankers förbund* och *Småföretagens riksorganisation* anser att gränsen kan höjas ytterligare. Andra instanser t. ex. *Stockholms handelskammare* anser att beloppsgränsen bör knytas till ett visst antal basbelopp. *Svenska bankföreningen* anser att kravet på kontrolluppgift även i fråga om belopp understigande 50 000 kr. i de fall beloppet utgör en delbetalning av en summa som överstiger gränobeloppet bör slopas av tekniska skäl. *Industrieförbundet* anser att namnet på betalningsmottagaren inte bör anges på kontrolluppgiften vid betalningar till utlandet eftersom mottagaren normalt inte är skattskyldig i Sverige. *Stockholms handelskammare* och *Företagens uppgiftslämnardelegation* motsätter sig den föreslagna ökningen av upplysningsskyldigheten i kontrolluppgifterna. Delegationen anser att uppgiftsskyldigheten är svår att fullgöra. Sveriges föreningsbankers förbund anser att det bör prövas om inte uppgiftslämnandet kan reduceras.

Skälen för mitt förslag: I prop. 1988/89:142 om fortsatt valutareglering, m. m. föreslogs att valutabankerna skall vara skyldiga att lämna kontrolluppgifter i fråga om fysiska personer för vilka banken förmedlat betalningar till eller från utlandet. Uppgiften skall avse varje betalning som överstiger 25 000 kr. Upplysning skall lämnas om det sammanlagda beloppet av dels sådana betalningar till utlandet, dels sådana betalningar från utlandet. Riksdagen godkände förslaget (FiU32, rskr. 293, SFS 1989:440).

Jag har tidigare (avsnitt 3.4.2) föreslagit en huvudregel om att betalningar till eller från utlandet skall ske via valutahandlare. Jag har dock förordat den begränsningen att valutahandlarkravet inte skall gälla för betalningar som inte uppgår till 50 000 kr. Härvid bortser jag från vissa fall av betalningar till och från ett eget inlånskonto i utlandet. I konsekvens med den föreslagna

höjningen av beloppsgränsen för betalningar via valutahandlare bör också kontrolluppgiftsskyldigheten anpassas till att avse endast betalningar överstigande detta belopp.

För att förbättra användbarheten av de kontrolluppgifter som även fortsättningsvis skall lämnas bör betalningsförmedlarna åläggas att lämna uppgift också om vad varje betalning avser och vilket land betalningen går till eller kommer från. Vid betalningar till utlandet bör dessutom uppgift lämnas om namn på betalningsmottagaren. Visserligen är mottagaren i detta fall i regel inte skattskyldig i Sverige men ur skattekontrollsynpunkt kan det vara av stort värde att få kännedom om sådana mottagare när det finns en intressegemenskap med den som verkställer betalningen. Motsvarande uppgifter skall redan i dag lämnas inom BOK-systemet. Från statistiksynpunkt är det väsentligt att uppgift om betalningsmottagare föreligger för att kunna upprätthålla en godtagbar kvalitet och tillförlitlighet av betalningsbalansstatistiken. Det behöver sålunda inte skapas några nya administrativa rutiner för dessa fall.

Jag inser att det i vissa fall kan bli svårt för såväl skattemyndigheterna som den som skall lämna kontrolluppgift att avgöra om en betalning som understiger 50 000 kr. utgör en delbetalning av ett större belopp. Tas inte en sådan regel med öppnas emellertid en för stor lucka i systemet. Den som skall lämna kontrolluppgiften får även i detta fall lita på de uppgifter han får från den som verkställer eller tar emot betalningen. Dennes uppgifter lämnas ju under straffansvar.

De nya reglerna om kontrolluppgifter bör tas in i lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter.

Det nu föreslagna uppgiftslämnandet bör inte medföra några större problem för dem som skall lämna uppgifterna eftersom valutabankerna redan i dag lämnar motsvarande uppgifter till riksbanken för statistikändamål. Ett mindre problem i detta sammanhang är dock att en valutabank i dagens system i vissa fall kan tvingas vänta viss tid innan den får uppgift om vad betalningar från utlandet avser. I dessa fall registreras visserligen betalningarna så snart de förmedlats av valutabanken men det uppstår regelmässigt en viss tids fördröjning innan uppgift kommer in från mottagaren om vad betalningen avser. Betalningarna rapporteras fortlöpande till riksbanken och kompletteras i regel så snart det kan ske med uppgift om ändamålet.

När det gäller valutahandlarnas uppgiftsskyldighet till skattemyndigheterna skall den fullgöras endast en gång per år nämligen senast den 31 januari året efter det år betalningen förmedlades. Vid denna tid torde i stort sett fullständiga uppgifter kunna lämnas. I den mån någon uppgift saknas får givetvis komplettering ske så snart det blir möjligt.

De koder för olika typer av betalningar som används vid statistikrapporteringen bör kunna nyttjas även vid avlämnandet av kontrolluppgifter. Totalt sett bör det nu framlagda förslaget innebära endast en marginell ökning av betalningsförmedlarnas uppgiftsskyldighet.

I detta sammanhang vill jag föreslå också vissa andra ändringar än de nyss nämnda i lagen om självdeklaration och kontrolluppgifter. De är närmast av redaktionell natur och behandlas i författningskommentaren till varje berörd paragraf.

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1. lag om valutareglering,
2. lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank,
3. lag om betalningar till och från utlandet,
4. lag om ändring i lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter,
5. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

Samråd har skett med chefen för justitiedepartementet beträffande lagförslag 5.

Ett inom finansdepartementet upprättat utkast till förordning om betalningar till och från utlandet bör fogas till protokollet som *bilaga 5*.

5 Specialmotivering

5.1 Förslaget till lag om valutareglering

1 §

I paragrafen anges förutsättningarna för att regeringen skall få förordna om valutareglering. Det gäller olika förutsättningar enligt paragrafens båda stycken.

De fall som behandlas i *första stycket* kännetecknas av att landet är påverkat av krig eller krigsfara. Valutareglering kan upprätthållas både när krig hotar eller redan har utbrutit och under tiden närmast efter krig eller krigsfara. På motsvarande sätt som i annan beredskapslagstiftning kan valutareglering också tillgripas, om ett krig som i och för sig inte hotar Sverige leder till "utomordentliga förhållanden" här i landet.

För dessa fall har inte satts upp några materiella rekvisit för att valutareglering skall få tillämpas. Det kan förutsättas att valutareglering regelmässigt ingår bland de åtgärder i stabiliserande syfte som måste sättas in i ett sådant läge.

Som en formell förutsättning anges att regeringen måste samråda med riksbanken, innan beslutet om valutareglering fattas. Som framhålls i den allmänna motiveringen är det även i en krigssituation nödvändigt att valutaregleringen samordnas med de övriga åtgärder som sätts in på det finansiella området.

Det sägs inte något om vilket organ inom riksbanken som skall delta i samrådet. Med tanke på att regeln avser krigsfallen är det viktigt med en flexibel ordning i detta avseende.

Andra stycket reglerar möjligheterna att tillgripa valutareglering i fredstid. Som framhålls i den allmänna motiveringen överensstämmer regleringen här i sak med den som gäller inom EG. Även om det inte har ansetts meningsfullt att i lagtexten ta in någon lista över de kapitalrörelser som får

regleras, är det avsikten att en fredstida valutareglering bara skall ta sikte på kortfristiga kapitalrörelser.

Ett fredstida valutaregleringsförordnande får inte avse längre tid än sex månader. Detta gäller både det förordnande varigenom valutaregleringen införs första gången och ett beslut om förlängd reglering.

Som framgått gäller det däremot inte någon tidsgräns för en valutareglering som införs med stöd av första stycket. Ett förordnande som meddelas under krig kan alltså innebära att valutareglering skall gälla tills vidare. När kriget upphör, är regeringen dock enligt *tredje stycket* som huvudregel skyldig att omedelbart upphäva regleringen. Om det efter kriget råder "utomordentliga förhållanden" kan regeringen dock låta valutaregleringen fortsätta att gälla med stöd av det kriteriet i första stycket.

Regeringens skyldighet att avlägsna valutaregleringen så snart som möjligt gäller i alla situationer, alltså även om det är fråga om ett sexmånadsförordnande med stöd av andra stycket. Visserligen är det inte troligt att en så allvarlig valutakris som det här skall vara fråga om kan lösas upp på mindre tid än sex månader, men så snart läget har förbättrats så att förutsättningarna för valutareglering enligt andra stycket inte längre skulle vara för handen skall regleringen alltså upphävas.

2 §

De förordnanden som regeringen meddelar med stöd av lagen skall underställas riksdagen för godkännande. Som framhålls i den allmänna motiveringen avviker förslaget delvis från den nu gällande ordningen. I sak är skillnaderna dock inte så stora.

Kravet på underställning gäller alla förordnanden om valutareglering, alltså även ett förordnande med stöd av 1 § första stycket och förordnanden om förlängd reglering med stöd av 1 § andra stycket andra meningen. Det räcker inte med ett tillkännagivande av att regeringen har förordnat om valutareglering, utan underställningen skall avse förordnandets sakliga innehåll; det skall alltså anges vilka valutatransaktioner som kräver riksbankens medgivande. Kravet på underställning gäller också sådana förordnanden som regeringen meddelar med stöd av 3 § andra stycket eller 12 §.

3 och 12 §§

I dessa paragrafer beskrivs de fullmakter regeringen kan ta i anspråk för att genomföra en valutareglering. Huvudfullmaktens innehåll framgår av 3 § första stycket. I 3 § andra stycket och i 12 § finns underfullmakter. Om regeringen med stöd av 1 § förordnar om valutareglering, anger 3 och 12 § vilka regleringsbefogenheter regeringen i sådant fall får. Avsikten är att regeringen med stöd av dessa paragrafer skall utfärda en valutaförordning där gränserna för den reglering man vid tillfället finner behov av skall dras upp. Paragraferna anger därmed de yttersta gränser inom vilken en valutareglering under alla förhållanden måste hålla sig.

Bestämmelsen i 3 § *första stycket* ger regeringen möjlighet att bestämma att inga valutatransaktioner får företas annat än efter tillstånd från riksban-

ken. Med den vida innebörd som getts begreppet valutatransaktion ger denna regel en fullständig möjlighet att lägga allt betalningsutbyte mellan Sverige och utlandet och all handel inom Sverige i utländska tillgångar och skulder under reglering. Det får emellertid förutsättas att regleringens omfattning i olika avseenden begränsas till vad som det aktuella läget bedöms kräva. Under en kris i fredstid lär t. ex. anledning knappast komma att föreligga att reglera även löpande betalningar till och från utlandet. En valutaförordning kan då, såsom den nu gällande varit utformad, ge frihet att utföra sådana betalningar utan tillstånd från riksbanken. Även i andra avseenden kan anledning föreligga att från reglering undanta olika typer av betalningar på sätt som under senare tid skett i riksbankens tillämpningsföreskrifter till valutaförordningen.

När ett mer eller mindre omfattande förordnande om valutareglering har meddelats, kan förordnandet kompletteras med förordnanden enligt 3 § andra stycket och 12 §.

Enligt 3 § *andra stycket 1* ges möjlighet att låta riksbanken ta ut en avgift för ett valutatillstånd. Denna möjlighet kan tänkas finna användning på olika sätt t. ex. för att introducera en marknadsmekanism såsom då riksbanken under 1988 auktionerade ut tillstånd att köpa utländska aktier. Tänkbart kan också vara i en extrem situation att med stöd av en sådan bestämmelse införa allmänna importavgifter eller avgiftsbelägga rätt att använda vissa konton. Möjligheten att förena tillstånd med avgift föreslås kompletterad med en möjlighet att i stället kräva deposition av visst belopp. Formen härför bör vara insättning i riksbanken och det bör ankomma på fullmäktige att i sådant fall bestämma villkoren för inlåningen i övrigt.

Nu gällande valutalag har alltsedan sin tillkomst innehållit en bestämmelse som ger möjlighet för regeringen att förordna att utländska tillgångar skall hembjudas för inlösen i svenskt mynt. Bestämmelsen togs i anspråk 1947 genom Kungl. Maj:ts brev till fullmäktige i riksbanken angående be- myndigande för valutakontoret att rekvirera utländska betalningsmedel samt utländska tillgångar (SFS 1947:133, 781 och 782). En motsvarande bestämmelse har här tagits in i 3 § *andra stycket 2*. Hembud av utländska tillgångar kan tänkas förekomma endast i mycket speciella situationer.

I 12 § ges en möjlighet att vid förordnande om valutareglering medge riksbanken eller särskilt utsedd posttjänsteman att öppna och granska brev och andra försändelser till och från utlandet som finns i postverkets vård. Bestämmelsen motsvarar 5 § andra punkten i den nu gällande valutalagen. Såsom angetts i den allmänna motiveringen kan denna åtgärd tillgripas bara i krig eller krigsnära situationer.

4 §

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att riksbanken skall meddela föreskrifter om tillämpningen av ett förordnande om valutareglering.

Som framhålls i den allmänna motiveringen förutsätts det att regeringens förordnande om valutareglering tas in i en förordning som drar upp gränserna för den valutareglering som den rådande situationen anses kräva. En sådan valutaförordning är emellertid inte avsedd att detaljreglera olika trans-

aktionskategorier utan det får såsom hittills varit förhållandet ankomma på riksbanken att utfärda tillämpningsföreskrifter till förordningen. Det är genom riksbankens föreskrifter som regleringen får sitt närmare bestämda materiella innehåll.

5 §

I paragrafen anges i likhet med vad som nu gäller att riksbanken kan delegera sin tillståndsprövning enligt denna lag.

Uppenbarligen kommer en valutareglering att såsom hittills nödvändig-göra att också kreditinstituten aktivt deltar i regleringen. Detta har i första hand skett genom att särskilt utsedda banker (de s. k. valutabankerna) övervakat och kontrollerat att betalningar till och från utlandet och andra transaktioner utförts i enlighet med gällande föreskrifter.

Motsvarande möjligheter bör alltså finnas för riksbanken att delegera såväl tillståndsprövning som uppgift att i olika avseenden övervaka valuta-regleringens iakttagande. Riksbanken bör också, särskilt under en snabbt uppbyggd valutareglering, kunna anförtro andra kreditinstitut uppgiften att i viss utsträckning lämna valutatillstånd. I enlighet härmed anges i 5 § att tillståndsprövningen enligt valutareglingslagen kan delegeras till sådana valutahandlare som avses i 22 b § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank. Vilket behov som sålunda kommer att finnas av att delegera tillståndsprövning liksom övervakning av valutaregleringen blir uppenbarligen beroende av hur långtgående reglering som införs. Det synes därmed naturligt att i lagförslaget avstå från ytterligare precisering av den roll valutahandlarna skall spela under en reglering.

6 §

I paragrafen ges bestämmelser om beslutsorganen i valutaregleringen och om kompetensfördelningen mellan dem. Någon ändring av kompetensfördelningen föreslås inte. Tillämpningsföreskrifter till valutaförordningen skall som huvudregel beslutas av fullmäktige i riksbanken medan riksbankens beslutanderätt i övrigt normalt utövas av valutastyrelsen.

Motsvarande bestämmelser finns för närvarande i 6 a § valutlagen och 40 § riksbankslagen. Dessa bestämmelser har sammandragits och överförts till denna paragraf. Eftersom valutareglingslagen är en ren beredskapslag, synes det nämligen inte längre lämpligt att riksbankslagen belastas med regler om beslutsgången i valutaärenden.

7 §

Valutastyrelsens sammansättning föreslås ändrad. Valutastyrelsen består enligt gällande lag av nio ledamöter. Två av dessa utses av regeringen och är för närvarande tjänstemän i finansdepartementet. Övriga sju utses av fullmäktige i riksbanken. Enligt 40 § riksbankslagen skall fullmäktige utse dels en vice riksbankschef, som skall vara valutastyrelsens ordförande, dels en

fullmäktig eller suppleant för fullmäktig och en riksbanksdirektör, dels utanför banken fyra ledamöter. Av dessa skall två representera bankväsendet och näringslivet i övrigt och två arbetstagarna.

En valutastyrelse för krigs- och krissituationer behöver inte ha lika omfattande intresserepresentation. Därför har antalet ledamöter satts till fem. Styrelsen skall bestå av en av regeringen utsedd person och fyra av fullmäktige i riksbanken utsedda ledamöter, varav högst två från riksbanken. Det ankommer på fullmäktige att se till att valutastyrelsen tillförs den intresse-representation som vid varje tidpunkt bedöms som ändamålsenlig. Fullmäktige utser ordförande och vice ordförande i valutastyrelsen.

8 §

Valutastyrelsen kan handlägga ett begränsat antal ärenden. Dit kan därmed föras endast ärenden av principiell natur eller av särskilt stor betydelse. Det stora antalet valutaärenden måste handläggas på lägre nivå inom riksbanken. I 40 § riksbankslagen ges därför regler om att valutaärenden också kan avgöras i en direktion (valutadirektionen), som är sammansatt av de riksbankstjänstemän som ingår i valutastyrelsen jämte deras suppleanter och en ytterligare riksbankstjänsteman. Enklare ärenden kan också avgöras av enskilda tjänstemän.

Det har ansetts befogat att i 6 § fastlägga att riksbankens beslutanderätt alltjämt skall under styrelsen kunna utövas av en direktion liksom av enskilda tjänstemän. De detaljregler härom som för närvarande finns i 40 § riksbankslagen har dock inte överförts. Skälet härför är dels att dessa regler skulle bli onödigt belastande, dels att det inte kan förutses hur riksbankens organisation ser ut vid en framtida tidpunkt när valutareglering kan komma att sättas i kraft. Varaktigt gällande regler kan därför inte läggas fast i valutareglingslagen. De bör i stället anges i riksbankens föreskrifter. Bestämmelser om detta finns i förevarande paragraf.

9 §

Regeln i 3 § andra stycket 2 förutsätter en bestämmelse om hur värdet på inlösta utländska tillgångar skall beräknas. Till förevarande paragraf har därför överförts den regel härom som återfinns i nu gällande valutalag (4 §). Dock har den ändringen gjorts att omräkning till svenskt mynt skall ske efter den kurs som valutakommittén bestämmer. I de fall när hembud kan ifrågakomma är nämligen väl tänkbart att någon av riksbanken tillämpad köpkurs för berörd utländsk valuta inte vidare förekommer, varför hittills gällande bestämmelse härom riskerar att inte bli användbar.

Vidare har som en nyhet i förhållande till både gällande rätt och arbetsgruppens förslag i tredje stycket angetts den materiella norm efter vilken nämnden skall göra sin bedömning. Ersättningen skall bestämmas med utgångspunkt från det beräknade priset vid en frivillig avyttring på den allmänna marknaden. Härmed avses naturligtvis bara sådana avyttringar som är tillåtna, inte avyttringar t. ex. på en svart marknad. Om det inte förekom-

mer någon handel i den tillgång som inlösen avser, får nämnden göra en mera fri bedömning av vad som utgör skäligen ersättning.

Vidare har i *fjärde stycket* tagits in en bestämmelse om överklagande av nämndens beslut. Överklagande skall ske till hovrätt. Av 21 § lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken följer att hovrättens handläggning skall följa reglerna om besvär i 52 kap. rättegångsbalken. Hovrättens beslut kan överklagas till högsta domstolen enligt vanliga regler.

10 §

Paragrafen, som helt motsvarar gällande rätt (7 § valutalagen) reglerar frågor om tystnadsplikt.

11 §

En förutsättning för en effektiv valutareglering är ett väl fungerande kontrollsystem. Ett sådant förutsätter till att börja med att riksbanken har vissa möjligheter att infordra uppgifter och handlingar från enskilda och företag. I 11 § har sålunda föreskrivits en skyldighet för envar som för egen eller annans räkning har företagit en valutatransaktion att i den omfattning riksbanken föreskriver lämna de uppgifter samt förete de handlingar om transaktionen som behövs för kontroll av efterlevnaden av valutareglingslagen och med stöd därav meddelade föreskrifter, tillstånd och villkor. Denna uppgiftsskyldighet är vitessanktionerad. Även straff kan förekomma vid underlåtenhet att fullgöra upplysningsskyldigheten (se avsnitt 3.2.3).

Riksbankens rätt att kräva in uppgifter är således begränsad till att avse personer som har företagit en valutatransaktion. Uppgiftskrav kan emellertid inte bara riktas mot den som företagit en valutatransaktion för egen räkning utan även mot den som företagit sådana transaktioner för annans räkning, exempelvis banker och fondkommissionärer. Att den faktiska valutatransaktionen företagits av t. ex. en bank för någons räkning hindrar inte att också denne i paragrafens mening anses ha företagit transaktionen.

Paragrafen innebär t. ex. en skyldighet att lämna uppgifter och handlingar till styrkande av att en påstådd transaktion verkligen genomförts eller att visa vad som ligger bakom transaktionen.

12 §

Se vid 3 §.

13 §

Paragrafen reglerar tullmyndigheternas befogenheter beträffande valutakontroll.

Nu gällande bestämmelser innebär att tullmyndigheterna kontrollerar efterlevnaden av eventuella in- och utförselbud som meddelats med stöd av valutalagen.

Med stöd av 15 § valutalagen får tullmyndighet *stickprovsvis* kontrollera

att in- och utförselförbud beträffande betalningsmedel, fordringar och värdepapper efterlevs. Enligt paragrafen är den som till eller från det svenska tullområdet medför sådana tillgångar *anmälnings- och uppgiftsskyldig* beträffande tillgångarna. Genom hänvisning till bestämmelser i tullagen (1987:1065) får tullmyndigheten kontrollera anmälnings- och uppgiftsskyldigheten. Tullmyndigheten får bl. a. undersöka transportmedel och containrar samt resväskor, portföljer och handväskor. Paragrafen innehåller straffbestämmelser avseende underlåtenhet att fullgöra anmälnings- och uppgiftsskyldigheten.

Enligt 14 § valutalagen gäller bestämmelserna om förundersökning m. m., beslag, husrannsakan, kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning i varusmugglingslagen (1960:418) i fråga om in- och utförselförbud avseende betalningsmedel, fordringar och värdepapper. De tvångsåtgärder som här är aktuella får inte användas vid stickprovsundersökning utan det måste finnas misstanke om oegentligheter. Kroppsvisitation får dessutom ske om s. k. skärpt tullkontroll beordrats.

Ett förordnande om valutareglering enligt den nu föreslagna lagen om valutareglering kan komma att omfatta bl. a. in- och utförselförbud av tillgångar. Förevarande paragraf innebär i huvudsak att tullmyndigheternas nuvarande befogenheter under sådana förhållanden består.

Paragrafen avviker från arbetsgruppens förslag såtillvida att arbetsgruppen, enligt författningskommentaren i departementspromemorian, endast behandlade tullmyndighetens möjligheter att genomföra stickprovsundersökningar. — Motsvarande paragraf enligt arbetsgruppens förslag (16 §) innehåller dessutom en regel angående rätt för tulltjänsteman att undersöka utrymmen i transportmedel. Denna rätt följer numera av valutalagens hänvisning till bestämmelserna i tullagen. Eftersom förevarande förslag inte innebär någon ändring beträffande denna hänvisning behöver tullens rätt i detta hänseende inte regleras särskilt.

De nu gällande bestämmelserna om stickprovsvisa undersökningar är inriktade på kontroll av riktigheten av in- och utresandes *uppgifter* om innehav av valutareglerade tillgångar. Det ligger emellertid i sakens natur att en uppgiftsskyldighet avseende tillgångar som är belagda med in- eller utförselförbud inte fyller någon egentlig funktion. Paragrafen innehåller därför inga föreskrifter om anmälnings- och uppgiftsskyldighet. Den har i stället utformats så att den direkt tar sikte på valutaregleringens efterlevnad.

14 §

I denna paragraf lämnas grundläggande bestämmelser om straffsanktioner. De överträdelser som omfattas har räknats upp i tre punkter i *första stycket*. *Första punkten* avser direkta överträdelser av valutaregleringens materiella regler, antingen dessa återfinns i den av regeringen utfärdade valutaförordningen eller i riksbankens tillämpningsföreskrifter eller i av riksbanken ställda villkor vid meddelande av ett tillstånd.

I *andra punkten* har tagits upp sådana fall när någon lämnar oriktiga uppgifter, t. ex. till en bank som medgivits befogenhet att utföra vissa valutatransaktioner och därigenom föranleder att banken misstar sig beträffande

transaktionens karaktär och släpper igenom en förbjuden transaktion. Punkten omfattar även det fall att någon genom oriktig uppgift undandrar sig att erlägga avgift eller att deponera ett belopp.

I *tredje punkten* återfinns en motsvarighet till den nuvarande bestämmelsen i 9 § första stycket 2 valutalagen. Härigenom kan den som använder sig av eller medverkar som bulvan för att kringgå lagens förbud straffas.

Straffbestämmelsen i första stycket avser endast uppsåtliga överträdelser av lagens regler. I *andra stycket* föreslås att såsom i nu gällande valutalag samma överträdelser skall vara straffbara även då de begås av grov oakt-samhet. Straffet vid oakt-samhetsbrott är enligt förslaget, liksom enligt den nuvarande valutalagen, böter. Är oakt-samheten inte grov är gärningen straf-fri.

I *tredje stycket* har tagits in bestämmelsen om straffrihet i ringa fall. Med ringa fall avses främst sådana fall som gäller ett relativt obetydligt belopp och där en ansökan om tillstånd uppenbarligen skulle ha beviljats.

15 §

I denna paragraf har i *första stycket* tagits upp en särskild straffbestämmelse för grova överträdelser av valutalagstiftningen. Straffmaximum för dessa fall är enligt förslaget, liksom för närvarande, fängelse i två år.

Till ledning för bedömningen om en viss överträdelse skall anses som grov har i *andra stycket* som exempel angetts att brottet rört mycket betydande belopp eller på annat sätt varit av synnerligen allvarlig art. Bestämmelsen har utformats efter förebild av skattebrottslagen. Uttrycket "mycket betydande belopp" antyder att beloppet avsevärt överstiger vad som brukar kvalificera förmögenhetsbrott som grovt. Även uttrycket "synnerligen allvarlig art" har valts för att understryka att bestämmelsen skall förbehållas de allvarligaste fallen.

16 §

Bestämmelsen innehåller en hänvisning till reglerna om försök i brottsbalken. Samtliga uppsåtliga brott är därigenom i princip straffbara på försöksstadiet. Det ligger emellertid i sakens natur att vissa typer av brott inte kan förekomma som försöksbrott. Det gäller t. ex. brott som består i underlå-tenhet att fullgöra föreskriven upplysningsskyldighet.

17 §

Paragrafen överensstämmer med gällande rätt. Valutaförfattningarna har sedan 1941 innehållit en bestämmelse om att åtal inte får väckas utan angivelse eller, som det numer uttrycks, medgivande från riksbanken (12 § andra stycket valutalagen). Bestämmelsen fyller i första hand uppgiften att från domstolsprövningen utsortera fall som i och för sig formellt omfattas av valutalagens sanktionsbestämmelser men som på grund av ringa belopp och omständigheterna i övrigt inte ter sig straffvärda. En effektiv valutareglering lär nämligen med nödvändighet kräva att det reglerade området avgränsas

på sådant sätt att även en del bagatellartade av oförstånd eller slarv genomförda transaktioner faller därunder. Det är ett allmänt intresse att personer som på ett sådant sätt råkat överträda valutareglerande föreskrifter inte dras inför domstol och det är också ett intresse att rättsväsendet inte belastas med ärenden av detta slag.

Kravet på medgivande från riksbanken för allmänt åtal ger även riksbanken möjlighet att samlat följa vilket tryck reglerna är utsatta för och att anpassa regler och kontroll härefter. För de rättsvårdande myndigheterna kan vidare vara vanskligt att bedöma vilken valutaskada som olika överträdelser medför. Genom att riksbanken alltid kopplas in för att lämna medgivande till åtal säkras att vid domstolsprövningen erforderligt underlag från riksbanken beträffande dessa frågor föreligger.

18 §

I denna paragraf återfinns regler om förverkande vid brott mot valutalagstiftningen. Enligt motsvarande bestämmelser i den nuvarande valutalagen får betalningsmedel, fordran eller värdepapper, som varit föremål för brott, eller vederlag därför förklaras förverkat.

Med stöd av valutaregleringslagen skall kunna utfärdas förbud och föreskrifter som tar sikte på inte bara förfogande över betalningsmedel, fordringar och värdepapper utan också förvärv av annan egendom, upptagande av lån, övertagande av kontrakt m. m. Straffbestämmelserna bör gälla för alla sålunda tänkbara otillåtna transaktioner. I konsekvens härmed bör förverkandereglererna få en vidsträcktare utformning än enligt gällande lag, även om betalningsmedel, fordringar och värdepapper också i fortsättningen i första hand torde komma i fråga som föremål för förverkande. I enlighet härmed föreskrivs att alla typer av egendom kan förklaras förverkad. Regeln träffar därmed exempelvis egendom som förvärvas i strid mot förbud. Vid olovlig kontoinsättning riktar sig regeln mot den fordran som uppstår hos den kontoförande banken. Vid förbjuden avyttring av egendom riktar sig förverkandet mot vederlaget.

Det kan emellertid också förekomma brottstyper, där man inte kan säga att någon egendom har varit föremål för brottet. Detta gäller t. ex. underlåtenhet att lämna föreskrivna uppgifter om en valutatransaktion. Om transaktionen som sådan varit tillåten, kan man inte hävda att den egendom som transaktionen avsåg har varit föremål för brott.

I många fall skulle ett förverkande av egendomen i sin helhet medföra en alltför ingripande åtgärd. I förverkanderegeln har därför uttryckligt angetts att förverkande får ske helt eller delvis.

Den egendom som enligt första stycket är föremål för förverkande är i allmänhet inte tillgänglig på sådant sätt att förverkandeförklaringen kan riktas direkt mot den egendomen. Enligt andra stycket kan därför i likhet med gällande valutalag i stället egendomens värde helt eller delvis förklaras förverkat. Det belopp förverkandet skall avse i sådana fall får bestämmas efter en skälighetsprövning. I många fall skulle ett fullständigt utnyttjande av förverkandemöjligheterna inte stå i rimlig proportion till de straffsatser som gäller vid brott mot valutalagstiftningen. Enligt en allmän princip på

detta område får förverkande inte ske om det är uppenbart obilligt (jfr 36 kap 1 § brottsbalken). En avvägning måste därför göras mellan den enskildes intresse och det allmänna intresset av att valutalagstiftningens effektivitet upprätthålls.

19 §

Paragrafen, som överensstämmer med gällande rätt (13 a § valutaförordningen), ger riksbanken möjlighet att förelägga vite för att få till stånd rättelse av en åtgärd som vidtagits i strid mot föreskrifter som meddelats med stöd av valutareglersindslagen eller för att framtvinga iakttagande av villkor som riksbanken uppställt i tillstånd. De motiv som angavs vid bestämmelsens införande äger fortfarande giltighet (jfr prop. 1975: 82 s 27 ff).

Föreläggande får enligt *första stycket* riktas mot den som kan förfoga över den egendom som åtgärden avsåg eller det som trätt i stället för egendomen.

Enligt *andra stycket* kan föreläggande även riktas mot den som förvärvat rätt till egendomen under förutsättning att förvärvet skett på grund av bodelning, arv eller testamente eller genom gåva eller om förvärvaren vid sitt förvärv haft vetskap om eller skäligen anledning till antagande om sambandet mellan det förvärvade och åtgärden eller åsidosättandet av villkoret.

De upptagna familjerättsliga och successionsrättsliga förvärven samt gåva skyddas således inte mot vitesföreläggande, inte ens om mottagaren var i god tro. Vid onerösa fång krävs däremot för vitesföreläggande vetskap eller skäligen anledning till antagande om sambandet mellan den förvärvade egendomen och åtgärden eller åsidosättandet av villkoret.

I *tredje stycket*, som saknar motsvarighet i arbetsgruppens förslag, är intaget ett förbud mot att förelägga vite enligt första stycket om egendomen, vederlag för den eller dess värde har förklarats förverkat. Frågan har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.2.3).

20 §

Paragrafen, som saknar motsvarighet i arbetsgruppens förslag, överensstämmer med gällande rätt (12 § första stycket valutalagen) och avser att förhindra att den som förelagts vite även skall drabbas av annan påföljd för gärning som omfattas av föreläggandet. Frågan har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.2.3).

21 §

I paragrafen regleras överklagandeordningen, som liksom i dagens reglering förutsätts bestå av ett internt tvåinstanssystem inom riksbanken. Ett ärende avgörs således i första instans av valutastyrelsen, valutadirektionen eller enskilda tjänstemän. Ett sådant beslut kan därefter överklagas till riksbanksfullmäktige som då slutgiltigt avgör ärendet.

Vid handläggningen av valutaärenden gäller förvaltningslagen (1986:223). Därav följer bl. a. att överklagandetiden är tre veckor från det att klaganden fick del av beslutet.

22 §

Riksbankens uppgiftsinhämtande från kreditinstituten som baseras på valutaregleringens författningsmässiga grund bör ersättas av annan lagstiftning med stöd av vilken uppgifterna kan inhämtas även framöver.

Genom de föreslagna föreskrifterna i 22 b § riksbankslagen om valutahandelstillstånd kan riksbanken föreskriva rapporteringsplikt för banker och andra kreditinstitut som bedriver valutahandel. Dessa föreskrifter kompletteras av bestämmelserna i 11 § betalningslagen som ger riksbanken möjlighet att för statistikändamål kräva in uppgifter och handlingar av envar som verkställt eller mottagit en utlandsbetalning.

Enligt nuvarande lydelse av 22 § riksbankslagen får riksbanken anmoda ett kreditinstitut att till riksbanken lämna de uppgifter som riksbanken anser nödvändiga för att bedöma om en penningpolitisk åtgärd behöver vidtas eller för att utforma ett beslut om sådan åtgärd. Riksbanken har enligt 9 kap. 12 § regeringsformen ansvar för valuta- och kreditpolitiken. I den föreslagna nya utformningen av förevarande paragraf har kreditinstitutens uppgiftsskyldighet mot riksbanken därför utformats så att bestämmelserna ger riksbanken en mer allmänt utformad befogenhet att inhämta uppgifter för att kunna följa utvecklingen på valuta- och kreditmarknaderna.

Uppgiftsskyldigheten för instituten avser endast uppgifter som krävs för att riksbanken skall kunna utforma och tillämpa sin valuta- och kreditpolitik. Tillsynen över institutens förhållanden till sina kunder ankommer normalt i stället på bankspektionen.

22 a §

Nu gällande bestämmelser innebär att uppgifter hos riksbanken om valutatransaktioner med utlandet i regel är sekretessskyddade med stöd av 9 kap. 5 § första stycket sekretesslagen (1980:100). Huvuddelen av de uppgifter som riksbanken får in med stöd av den föreslagna betalningslagen kommer i stället att omfattas av den s. k. statistiksekretessen enligt 9 kap. 4 §, vilket innebär en avsevärd inskränkning av andra myndigheters möjligheter att få del av uppgifterna; för att en uppgift skall kunna lämnas ut, måste uppgiftsskyldighet följa av lag eller förordning.

Som framgår av den allmänna motiveringen får emellertid den nu förestående reformen inte leda till försämringar av skattekontrollen. Till dess att ett annat system för skattekontroll föreligger måste riksbanken kunna lämna uppgifter till skatte- och tullmyndigheterna på samma sätt som nu. Bestämmelser om detta har tagits in i förevarande paragraf.

Enligt 46 § taxeringslagen (1956:623) föreligger en uppgiftsskyldighet för riksbanken mot skattemyndighet i fråga om uppgifter som behövs för taxering. En motsvarande bestämmelse föreslås intagen i 3 kap. 16 § nya taxeringslagen (prop. 1989/90:74). När nu huvuddelen av de uppgifter som riksbanken får in kommer att omfattas av statistiksekretessen, bör en regel om uppgiftsskyldighet införas också på övriga delar av skatteområdet, t. ex.

när det gäller mervärdeskatt. En sådan bestämmelse har tagits in i *första stycket*.

Bestämmelsen i *andra stycket* motsvarar 16 § i den nu gällande valutalagen.

Lika litet som när det gäller riksbankens skyldighet att anmäla misstankar om brott till polis eller åklagare (54 § riksbankslagen) bör uppgiftsskyldigheten mot skatte- och tullmyndigheter vara absolut. Riksbanken måste kunna underlåta att lämna ut begärda uppgifter, om viktiga hänsyn talar mot ett utlämnande. En regel härom, som överensstämmer med 54 § andra stycket, har tagits in i *tredje stycket*.

22 b §

Som framgår av den allmänna motiveringen (avsnitt 3.3) har riksbanken ansvar för att valutahandeln sker under ordnade former och bedrivs av seriösa företag med erforderlig kompetens. Detta förutsätter en lämplighetsprovning från riksbankens sida. Därför krävs tillstånd av riksbanken för att driva valutahandel.

Bestämmelserna härom har utformats så att all handel i valuta, utom köp och försäljning av resevaluta, kräver riksbankens tillstånd. Innebörden härav är att i varje köp- eller försäljningstransaktion avseende valuta den ena parten måste ha riksbankens tillstånd att driva valutahandel.

Tillstånd att driva valutahandel med allmänheten, dvs. en obestämd grupp, kan medges bara kreditinstitut och postverket. För den som vill erhålla ett sådant allmänt tillstånd (valutahandelstillstånd) gäller särskilda krav i fråga om allmän lämplighet och kompetens.

Därutöver kan riksbanken, utan att detta behandlas särskilt i paragrafen, ge begränsade tillstånd att handla med valuta. Sådana tillstånd är avsedda att kunna lämnas åt t. ex. ett finansieringsföretag inom en större koncern, till vilket koncernen har koncentrerat sina köp och försäljningar av valuta. Ett företag som har fått denna typ av tillstånd omfattas inte av bestämmelserna i tredje och fjärde styckena; dessa avser bara företag som har fått valutahandelstillstånd, dvs. tillstånd till valutahandel med allmänheten.

53 §

Reglerna om valutahandelstillstånd är för närvarande straffsanktionerade i 9 § valutalagen. När nu de grundläggande bestämmelserna om valutahandelstillstånd förs över till riksbankslagen, bör den lagen också kompletteras med en regel om straff för den som bedriver valutahandel utan erforderligt tillstånd. I straffskalan ingår böter och fängelse högst sex månader. Enligt paragrafens nuvarande andra stycke, som i förslaget blir tredje stycket, leder ringa brott inte till något ansvar.

54 §

På samma sätt som när det gäller uppgifter till skatte- och tullmyndigheterna (22 a §) måste riksbanken kunna lämna uppgifter till polis och åklagare, om

det i verksamheten med framställning av statistik kommer fram uppgifter som tyder på att ett brott har begåtts. Förevarande paragraf har kompletterats med en sådan bestämmelse.

5.3 Förslaget till lag om betalningar till och från utlandet

1 §

I paragrafen anges vad bestämmelserna i lagen avser att reglera, nämligen betalningar till och från utlandet. Här anges också att lagen innehåller bestämmelser om skyldighet att lämna uppgifter om utlandsbetalningar i skattekontrollsyfte och för statistikändamål. I första hand gäller det betalningsbalansstatistiken men även annan statistik kan komma ifråga. Syftet med lagbestämmelserna är dessutom att förstärka möjligheterna till skattemyndigheternas kontroll av att utlandstransaktioner inte används i skatteundandragande syfte.

2 §

I paragrafen definieras själva begreppet betalning samt begreppen betalning till och från utlandet. Med begreppet betalning avses ett fullgörande av en i pengar bestämd prestation. Med betalning till utlandet avses betalning direkt eller indirekt till en utländsk juridisk person eller en fysisk person som inte är bosatt i Sverige och med betalning från utlandet avses en betalning, direkt eller indirekt, från någon av nyss nämnda personer. Vem som är att anse som bosatt i Sverige anges i 3 §. Motsatsvis framgår därav vem som inte är bosatt i Sverige.

De valda definitionerna innebär bl. a. följande.

Om en person som är bosatt i Sverige sätter in pengar på eller får betalning från ett konto i svensk bank som förs för någon som inte är bosatt här i landet skall detta anses som en betalning till resp. från utlandet. Transaktioner på sådana konton som utförs av en person som inte är bosatt i Sverige utgör däremot inte någon betalning till eller från utlandet.

Växling av valuta i kontanter eller resecheckar skall inte anses utgöra betalning till eller från utlandet.

Köp av en check utställd på en utländsk person skall anses som betalning till utlandet. Inlösen av en check utställd av en utländsk person skall anses som betalning från utlandet.

I paragrafen definieras också begreppet valutahandlare såsom den som har erhållit valutahandelstillstånd enligt bestämmelserna i 22 b § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank, s. k. auktoriserad valutahandlare.

I paragrafen definieras slutligen begreppet fondpapper som aktie, annat bevis om delaktighet i bolag, obligation, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsett för allmän omsättning samt andel i aktiefond. Så långt överensstämmer definitionen med den som används i lagen (1985:571) om värdepappersmarknaden. Genom sista meningen utvidgas begreppet fondpapper på å sätt att därmed jämställs rättigheter och skyldigheter som knyter an till fondpapper.

I *första stycket* anges när en person skall anses vara bosatt här i landet. I förevarande lag anses en person bosatt här i landet om han har sitt egentliga hemvist här eller stadigvarande vistas här. Så långt föreligger överensstämmelse med kommunalskattelagens bosättningsbegrepp. Däremot anses han inte, till skillnad mot vad som gäller enligt kommunalskattelagen, bosatt här endast därför att han tidigare har haft sitt egentliga hemvist här och fortfarande har en väsentlig anknytning hit. Detta betyder att lagens bestämmelser inte gäller i fråga om emigranter trots att de kan vara skattskyldiga i Sverige. Dessa kan alltså göra betalningar till och från utlandet utan att behöva gå omvägen över valutahandlare i Sverige.

I *andra stycket* har regler med undantag från bestämmelserna i första stycket tagits in. Dessa skall sålunda inte gälla i fråga om viss utländsk ambassad- och konsulatspersonal här i landet och inte heller i fråga om sådana personers familj eller enskilda anställda om de bor hos dem och är utländska medborgare. Undantagsbestämmelserna har utformats efter mönster av 70 § 1 mom. kommunalskattelagen. Dock anges ingen åldersgräns för barn.

4 §

I *första stycket* finns en huvudregel innebärande att en svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige får verkställa betalningar till eller ta emot betalningar från utlandet endast genom förmedling av valutahandlare.

Om riksbanken har lämnat ett begränsat valutahandelstillstånd till ett kreditinstitut, får endast sådana betalningar som omfattas av tillståndet utföras av denna valutahandlare.

Bosättningsbegreppet har den betydelse som anges i 3 §. Detta innebär att såsom bosatt här i landet räknas den som här har sitt egentliga hemvist eller som, utan att vara bosatt här, stadigvarande vistas här. Begreppet valutahandlare har definierats i 2 §.

I *andra stycket* anges i förtydligande syfte att en betalning som verkställs med check dragen på bank som är valutahandlare inte skall anses utgöra betalning genom förmedling av valutahandlare. Detta gäller oberoende av om checken dragits mot ett kronkonto eller ett valutakonto.

Föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket denna paragraf avses kunna meddelas av regeringen. Detta avses kunna ske genom delegationsbestämmelsen i 12 § denna lag. Undantagsbestämmelserna avses bli intagna i 1 § förordningen om betalningar till och från utlandet.

Att riksbanken efter samråd med riksskatteverket kan medge undantag från valutahandlarkravet i denna paragraf även i andra fall än som anges i föreskrifter meddelade av regeringen framgår av 13 § och kommentarerna till denna.

En svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige är enligt bestämmelserna i 9 § första och andra styckena skyldig att förvara förvärvade utländska fondpapper och vissa i utlandet emitterade svenska obligationer i depå hos valutahandlare eller hos av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär, det s. k. depåkravet. Har valutahandlare eller fondkommissionär förmedlat affären skall den aktuella valutahandlaren eller fondkommissionären se till att bestämmelserna efterlevs.

Ett depåkrav gäller enligt 10 § också när en utländsk juridisk person eller fysisk person som inte är bosatt i Sverige förvärvar vissa svenska obligationer och andra svenska skuldebrev.

Med hänsyn till de nu angivna bestämmelserna föreskrivs i förevarande paragraf *första stycket* att en svensk juridisk person eller en fysisk person bosatt i Sverige vid köp eller försäljning av fondpapper är skyldig att anlita en valutahandlare som är fondkommissionär eller en av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär när motparten är en utländsk juridisk person eller en fysisk person som inte är bosatt i Sverige. Detsamma gäller vid köp av svenska fondpapper som emitteras genom en kommissionär i utlandet.

I fråga om själva betalningen till resp. från utlandet vid köp eller försäljning av fondpapper gäller huvudregeln i 4 §, dvs. betalningen skall förmedlas av valutahandlare.

Med fondpapper avses enligt 2 § i detta sammanhang aktie, annat bevis om delaktighet i bolag, obligation, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsett för allmän omsättning samt rättigheter och skyldigheter som anknyter till nämnda tillgångar samt andel i aktiefond.

I *andra stycket* har tagits in en hänvisning till bestämmelserna om förvaring i depå i 9 och 10 §§.

Föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket denna paragraf avses kunna meddelas av regeringen. Detta avses kunna ske genom delegationsbestämmelsen i 12 § denna lag. Undantagsbestämmelserna avses bli intagna i 3 § förordningen om betalningar till och från utlandet.

Att riksbanken efter samråd med riksskatteverket kan medge undantag från kravet i första stycket på att köp eller försäljning skall ske genom svensk fondkommissionär även i vissa andra fall än som anges i föreskrifter meddelade av regeringen framgår av 13 § och kommentarerna till denna.

6 §

Bestämmelserna i denna lag syftar som redan nämnts till att skapa en rättslig grund för riksbankens insamling av uppgifter till betalningsbalansstatistiken samtidigt som den avses utgöra en bas för skattemyndigheternas kontroll av utlandstransaktionerna. Uppgifter i dessa hänseenden skall lämnas av valutahandlarna. När det gäller statistikuppgifter finns även reglerna om skyldigheten att lämna sådana direkt till riksbanken i betalningslagen. Skyldigheten att lämna uppgifter till skattemyndigheterna, kontrolluppgifter, regleras däremot i lagen om självdeklaration och kontrolluppgifter.

För att betainingsförmedlarna skall kunna fullgöra sin uppgiftsskyldighet

till riksbanken och skattemyndigheterna har den som verkställer eller motar en betalning till resp. från utlandet via valutahandlare i denna paragraf ålagts en skyldighet att lämna uppgift till förmedlaren om vad betalningen avser och om vilket land betalningen går till eller kommer från. Vid betalning till utlandet skall uppgift lämnas även om namn på betalningsmottagaren. I sakens natur ligger att den uppgiftsskyldige också skall lämna personuppgifter (person- eller organisationsnummer) samt uppgifter om valuta och belopp m. m. Sådana uppgifter skall lämnas på blankett enligt särskilt formulär som fastställs av riksbanken. Innan formulär till blanketten fastställs bör samråd ske med riksskatteverket.

Att riksbanken efter samråd med riksskatteverket kan medge undantag från bestämmelserna om uppgiftsskyldighet i första stycket framgår av 13 § och kommentarerna till denna.

7 §

I paragrafen finns ett principiellt förbud för svensk juridisk person och fysisk person som är bosatt här i landet att sätta in medel på ett eget inlåningskonto i utlandet eller att verkställa eller ta emot betalningar över ett sådant konto.

Föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket denna paragraf avses kunna meddelas av regeringen. Detta avses kunna ske genom delegationsbestämmelsen i 12 § denna lag. Undantagsbestämmelserna avses bli intagna i 2 § förordningen om betalningar till och från utlandet.

Att riksbanken efter samråd med riksskatteverket kan medge undantag från betalningsförbudet i denna paragraf även i vissa andra fall än som anges i föreskrifter meddelade av regeringen framgår av 13 § och kommentarerna till denna.

8 §

Som har anförts i den allmänna motiveringen avses förbudet mot att betala premier för utländska livförsäkringar finnas kvar till dess riksdagen har tagit ställning till hur beskattningen av sådana försäkringar skall ske. Förbudet har tagits in i denna paragraf.

Föreskrifter om undantag från bestämmelserna i denna paragraf avses kunna meddelas av regeringen. Detta avses kunna ske genom delegationsbestämmelsen i 12 § denna lag. Undantagsbestämmelserna avses bli intagna i 4 § förordningen om betalningar till och från utlandet.

Att riksbanken efter samråd med riksskatteverket kan medge undantag från förbudet om premiebetalningar till utlandet i förevarande paragraf även i vissa andra fall än som avses i föreskrifter meddelade av regeringen framgår av 13 § och kommentarerna till denna.

9 §

I första stycket anges att en svensk juridisk person eller en fysisk person bosatt i Sverige som förvärvar utländska fondpapper skall förvara dessa i särskild depå. Det ankommer på den valutahandlare eller fondkommissio-

när som förmedlat affären att se till att innehavaren fullgör den i paragrafen föreskrivna skyldigheten. Förvaringen skall ske i särskild depå hos valuta-handlare eller fondkommissionär som är godkänd av riksbanken. Valuta-handlaren eller fondkommissionären behöver dock inte i sin tur förvara värdepapperen i Sverige utan får förvara dem i depå i utlandet.

I *andra stycket* anges att också vissa svenska fondpapper skall läggas i depå enligt bestämmelserna i första stycket. Det gäller obligationer och andra skuldebrev när emissionen särskilt riktats till utlandet, s. k. eurokronemissioner.

I *tredje stycket* har tagits in en bestämmelse gällande fondpapper i ett kontobaserat system. Den innebär att med depåförvaring jämföras att innehavaren av sådana fondpapper låter valutahandlare eller fondkommissionär se till att fondpapperen inte kan disponeras utan valutahandlaren eller fondkommissionärens medverkan.

Föreskrifter om undantag från bestämmelserna i paragrafen avses kunna meddelas av regeringen. Detta avses kunna ske genom delegationsbestämmelsen i 12 § denna lag. Undantagsbestämmelserna avses bli intagna i 3 § förordningen om betalningar till och från utlandet.

Att riksbanken efter samråd med riksskatteverket kan medge undantag från depåkraven i första och andra styckena även i andra fall än som avses i föreskrifter meddelade av regeringen framgår av 13 § och kommentarerna till denna.

10 §

Som anförts i den allmänna motiveringen avses ett depåkrav gälla även vid överlåtelse av vissa svenska fondpapper till utlandet för att underlätta övergången till ett kontobaserat system. Det gäller på svenska kronor lydande obligationer och andra skuldebrev, vilka utfärdats för särskilda delar av skuldbelopp och uppenbarligen är avsedda för den allmänna rörelsen, om emittenten är svenska staten eller kreditinstitut som avses i 2 § lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel. Bestämmelser om detta har tagits in i förevarande paragraf.

Det erinras om möjligheten för riksbanken att medge undantag från bestämmelserna i denna lag om det finns särskilda skäl. Det undantag som kan vara aktuellt här är undantag från depåkravet för sådana fondpapper som anges i denna paragraf när emissionen riktats särskilt till utlandet, s. k. eurokronlån.

Förvärvar en svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige svenska fondpapper som sålts i en till utlandet särskilt riktad emission skall även dessa värdepapper läggas i särskild depå. Bestämmelser i detta avseende har tagits in i 9 § andra stycket.

Att riksbanken efter samråd med riksskatteverket kan medge även undantag från depåkravet enligt denna paragraf följer av 13 § och kommentarerna till denna.

11 §

Som nämndes i kommentaren till 1 § är lagens syfte att skapa en grund för bl. a. riksbankens inhämtande av statistikuppgifter för betalningsstatistiken m. m. Enligt bestämmelserna i denna paragraf åläggs den som för egen eller någon annans räkning har gjort eller låtit göra en sådan valutatransaktion som kan ha betydelse för den statistik som riksbanken upprättar en skyldighet att till banken lämna de uppgifter och visa upp de handlingar som behövs för statistikändamål. I paragrafen finns också en bestämmelse som ger riksbanken rätt att förelägga den vite som inte fullgör sin uppgiftsskyldighet.

Närmare bestämmelser om vilka uppgifter som skall lämnas bör anges i särskilda föreskrifter utfärdade av riksbanken.

I *tredje stycket* erinras om att det i lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter finns bestämmelser om skyldighet att lämna kontrolluppgifter till skattemyndigheterna.

12 §

I paragrafen har tagits in bestämmelser som ger regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer möjlighet att under vissa förutsättningar genom särskilda föreskrifter besluta om generellt gällande undantag från bestämmelserna i denna lag. Detta skall kunna ske för att underlätta handeln med utlandet eller annat internationellt utbyte om det inte allvarligt försvårar inhämtandet av statistikuppgifter eller skattekontrollen.

Med stöd av denna paragraf avses regeringen utfärda den föreslagna förordningen om betalningar till och från utlandet med föreskrifter bl. a. om undantag från bestämmelserna i 4, 5 och 7–9 §§ i förevarande lag.

13 §

Enligt bestämmelsen i *första stycket* ges riksbanken rätt att i särskilda fall medge undantag från bestämmelserna i denna lag om det finns särskilda skäl. Detta avses t. ex. kunna ske både i fråga om kravet på att betalning skall göras genom valutahandlare och förbudet att verkställa eller ta emot betalningar över ett eget inlåningskonto i utlandet liksom i fråga om bestämmelserna i 6 § i sådana fall då betalningarna hänför sig till en svensk juridisk person och motsvarande uppgifter i stället kan lämnas direkt till riksbanken på datamedium.

Riksbankens beslut enligt denna paragraf skall, som jag strukit under redan i den allmänna motiveringen, meddelas först efter samråd med riksskatteverket.

Riksbankens beslut i fråga om undantag från bestämmelse i denna lag får överklagas hos fullmäktige i riksbanken. Fullmäktiges beslut får däremot inte överklagas. Bestämmelser i dessa hänseenden finns i *andra och tredje styckena*.

14 §

I *första stycket* har i *punkterna 1-7* tagits in bestämmelser om ansvar för den som bryter mot reglerna i 4–11 §§. I *punkten 8* stadgas ansvar för den som med stöd av 13 § yrkar undantag från någon bestämmelse i denna lag och därvid lämnar en oriktig uppgift. Påföljden har begränsats till böter.

I *andra stycket* anges att ansvar inte skall krävas ut i ringa fall.

15 §

Den som inte har efterkommit ett vitesföreläggande som har meddelats med stöd av 11 § skall inte dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet. Detta framgår av denna paragraf.

5.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter

3 kap.

22 §

I *första stycket 6* anges nu att kontrolluppgift skall lämnas av valutabank och fondkommissionär hos vilka utländska värdepapper förvaras i depå eller kontoförs enligt särskilda bestämmelser. De bestämmelser som åsyftas är de föreskrifter i ämnet som meddelats av riksbanken med stöd av valutalagen och valutaförordningen. Motsvarande bestämmelser avses nu bli intagna i den föreslagna lagen om betalningar till och från utlandet. I första stycket 6 görs en direkt hänvisning till denna lag. Där sker också ett utbyte av ordet valutabank mot valutahandlare som en konsekvens av den nya 22 b § i lagen om Sveriges riksbank.

27 §

I *första stycket 5* har gjorts ändringar av sådant slag som kommenterats under 22 §.

29 §

Lagen om förenklad aktiehantering skall fr. o. m. den 1 januari 1991 helt ersättas av aktiekontolagen. Till denna lag har bestämmelserna om förvaltarregistrering flyttats (8 kap.). *Första stycket* i den nu aktuella paragrafen har ändrats i enlighet med detta.

34 §

Det är inte ovanligt att försäljning av fondpapper som förvaras i depå enligt bestämmelserna om detta i riksbankens föreskrifter sker genom en annan fondkommissionär än den som har hand om depån. Praktiska skäl talar för att det bör vara den fondkommissionär som förmedlat affären som skall vara

skyldig att lämna i denna paragraf aktuella kontrolluppgifter. En bestämmelse om detta har tagits in i *första stycket*. I stycket har också gjorts ändringar av sådant slag som kommenterats under 22 §.

50 §

Enligt nuvarande bestämmelser skall kontrolluppgiften avse varje betalning överstigande 25 000 kr. Denna beloppsgräns har nu höjts till 50 000 kr. Upplysning skall vidare enligt den nu föreslagna lydelsen lämnas om vad varje betalning avser och till vilket land betalningen verkställs eller från vilket land betalningen tas emot. Vid betalning till utlandet skall uppgift dessutom lämnas om namn på betalningsmottagaren. Detsamma skall gälla även andra betalningar om dessa utgör delbetalningar av en summa som överstiger 50 000 kr. De nu angivna uppgifterna skall lämnas av valutahandlare.

I vissa fall kan det vara svårt att avgränsa begreppet delbetalning. Det skall vara fråga om betalning av en viss del av ett på förhand bestämt belopp. Om en faktura på t. ex. 100 000 kr. delas upp på två betalningar på 50 000 kr. är det sålunda fråga om delbetalningar. Däremot avses begreppet inte omfatta periodiskt utgående betalningar som hänför sig till en inte på förhand bestämd tid, t. ex. hyresbetalningar, prenumerationer eller räntebetalningar. Detsamma gäller i fråga om kontraktssenliga amorteringar.

Uppgiftsskyldigheten avses gälla redan från och med den första delbetalningen om det totala beloppet kommer att överstiga 50 000 kr. Detta gäller oberoende av under vilken tid delbetalningarna skall ske.

Ikraftträdande

De nya bestämmelserna avses träda i kraft den 1 juli 1990 och tillämpas första gången vid 1991 års taxering. För tid före den 1 juli 1990 skall dock de äldre bestämmelserna tillämpas.

5.5 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

9 kap. 5 §

Som nämns i specialmotiveringen till 22 a § riksbankslagen innebär nu gällande bestämmelser att uppgifter hos riksbanken om valutatransaktioner med utlandet i regel är sekretesskyddade med stöd av 9 kap. 5 § första stycket sekretesslagen. Enligt detta lagrum gäller sekretess hos riksbanken i ärenden om tillståndsgivning eller tillsyn enligt valutalagstiftningen för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men.

Uppgifter i ärenden om tillstånd eller tillsyn enligt den föreslagna lagen om valutareglering kommer att omfattas av sekretessbestämmelsen i 9 kap. 5 §.

Beträffande uppgifter om valutatransaktioner inom ramen för lagen om betalningar till och från utlandet kommer i stället följande att gälla. De

uppgifter som riksbanken erhåller för *statistiska ändamål* omfattas av den s. k. statistiksekretessen enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen. Uppgifter i ärenden som inte avser framställning av statistik, exempelvis ärenden om undantag från bestämmelserna om betalning via valutahandlare i enskilda fall, omfattas däremot inte av något sekretesskydd.

Förevarande paragraf har ändrats så att sistnämnda uppgifter kommer att falla under paragrafens tillämpningsområde.

6 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. lag om valutareglering,
2. lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank,
3. lag om betalningar till och från utlandet,
4. lag om ändring i lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter,
5. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

7 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Sammanfattning av departementspromemorian (Ds 1989: 74) Ny valutalag, m. m.

Prop. 1989/90: 135
Bilaga 1

I denna promemoria läggs fram förslag till en ny valutalag. Vad som föreslås är en fullmaktslag, som under vissa förutsättningar ger regeringen möjlighet att förordna om valutareglering. Dessa förutsättningar anges på sådant sätt att valutalagen för framtiden blir en ren beredskapslag. Den föreslagna lagen är sålunda avsedd att ge den författningsmässiga beredskapen för att endast i extrema lägen kunna förordna om valutareglering.

Fullmakt för regeringen att förordna om valutareglering skall automatiskt träda i kraft om riket kommer i krig.

Utöver krigsfallet kan regeringen enligt förslaget förordna om valutareglering i två olika situationer; den ena är om riket är i krigsfara eller det råder utomordentliga av krig eller krigsfara föranledda förhållanden och den andra är om valutamarknaden och valutapolitiken utsätts för allvarliga påfrestningar till följd av utomordentligt stora kapitalrörelser. För att regeringen skall kunna förordna om valutareglering krävs i båda dessa fall att fullmäktige i riksbanken gjort framställning om sådant förordnande. Vid krigsfara behöver regeringen inte invänta en sådan framställning utan kan, efter informellt samråd med fullmäktige, förordna om valutareglering. I de nu beskrivna fallen skall förordnandet om valutareglering underställas riksdagen tillsammans med de föreskrifter som regeringen avser att utfärda med stöd av fullmakten.

Har fullmakten tagits i anspråk på grund av störningar på valutamarknaden och valutapolitiken, gäller förordnandet om valutareglering under en längsta tid av sex månader.

Den fullmakt att utfärda valutareglerade föreskrifter som under angivna förutsättningar kan sättas i kraft ger möjlighet att fullständigt reglera allt betalningsutbyte mellan Sverige och utlandet. Detta gäller såväl kontoöverföringar, fysisk ut- eller införsel som andra förändringar av svenskt innehav av betalningsmedel, fondpapper, fordringar eller skulder. Fullmakten kan emellertid också tas i anspråk i begränsad omfattning för en punktmässig reglering om skäl talar för detta. Fullmakten ger även rätt för regeringen att avgiftsbelägga vissa valutatransaktioner eller förena dem med skyldighet att deponera visst belopp i riksbanken. Möjlighet finns slutligen att låta fullmakten omfatta ett förordnande om hembud av utländska tillgodohavanden av olika slag.

Lagförslaget innehåller i övrigt regler om valutaregleringens administration. Dessa är i huvudsak en överföring av nuvarande regler härom i valutalagen och i riksbankslagen. Därutöver finns i lagförslaget regler om uppgiftsskyldighet och kontroll, om vitesföreläggande och om sanktioner för överträdelse av lagens bestämmelser. Dessa regler och utformningen av motiven för desamma överensstämmer nästan helt med motsvarande regler i det förslag till valutalag som valutakommittén lade fram i sitt slutbetänkande (SOU 1985:52).

I promemorian läggs vidare fram förslag till nya regler om valutahandels-tillstånd. Sådana regler finns för närvarande i valutaförordningen men föreslås nu bli intagna i riksbankslagen. När bank och postverket får valuta-

handelstillstånd föreslås de benämnas valutabank. Reglerna utvidgas emellertid så att andra kreditinstitut kan få begränsat valutahandelstillstånd. I valutahandelstillståndet får uppställas begränsningar av innehavet av tillgångar och skulder såväl i utländsk valuta som, i förhållande till utländska rättssubjekt, i kronor. Därigenom ges riksbanken möjlighet till en reglering av valutabankernas valutapositioner.

Dessutom föreslås att kreditinstitutens uppgiftsskyldighet mot riksbanken utformas så att bestämmelserna ger riksbanken en mer allmänt utformad befogenhet att hämta in uppgifter för att kunna följa utvecklingen på valuta- och kreditmarknaderna.

I syfte att skapa en grund för riksbankens insamling av uppgifter för betalningsbalansstatistiken och för skattemyndigheternas kontroll av utlandstransaktionerna föreslås i promemorian också en särskild lag om betalningar till och från utlandet, den s.k. betalningslagen.

I denna lag finns bestämmelser om att betalningar till och från utlandet i princip skall ske via valutabank. Från denna huvudregel finns dock en rad undantag vars syfte är att skapa ett så enkelt och smidigt system som möjligt. Undantagsbestämmelserna föreslås bli intagna i en särskild förordning om betalningar till och från utlandet. På grund av att betalningarna kanaliseras till valutabankerna kan såväl riksbanken som skattemyndigheterna från dessa banker inhämta de uppgifter om betalningarna som behövs för statistikändamål resp. skattekontroll.

I betalningslagen finns dessutom en bestämmelse om att riksbanken har rätt att från envar som för egen eller annans räkning har verkställt en betalning till utlandet eller mottagit en betalning därifrån få de uppgifter som behövs för statistikändamål.

I betalningslagen finns också, främst av skattekontrollskäl, regler om ett principiellt förbud att inneha inlåningskonton i utlandet. Men även från denna huvudregel görs en mängd undantag för att underlätta affärerna med utlandet. Också dessa undantag föreslås bli intagna i den nyssnämnda förordningen. Dessutom bibehålls i lagen det gällande förbudet mot att betala försäkringspremier till utlandet med större belopp än 3 000 kr. per år. Detta förbud avses stå kvar endast fram till dess att frågan om beskattningen av utländska försäkringar har lösts.

Av främst skattekontrollskäl innehåller betalningslagen även regler om att den som förvärvar utländska fondpapper skall förvara dem i depå hos valutabank eller svensk fondkommissionär. Som komplement till dessa regler föreskrivs att den som köper eller säljer utländska fondpapper är skyldig att göra detta genom valutabank som är fondkommissionär eller genom av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär.

Dessutom innehåller lagen ansvarsbestämmelser för den som bryter mot någon av bestämmelserna i betalningslagen. Påföljden har begränsats till böter.

Reglerna i betalningslagen har kompletterats med smärre ändringar i bestämmelserna om kontrolluppgifter i taxeringslagen. Beloppsgränsen för valutabanks uppgiftsskyldighet om betalningar till och från utlandet har höjts från 25 000 kr. till 50 000 kr. Uppgiftsskyldigheten har utökats bl.a. till

att också gälla vad varje uppgiftspliktig betalning avser och vilket land betalningen går till eller kommer ifrån.

Prop. 1989/90:135

Bilaga 1

Slutligen innehåller promemorian en redogörelse för hur de nya reglerna kommer att förändra sekretesskyddet hos riksbanken för uppgifter om enskildas förhållanden. I denna del föreslås dock inga nya regler.

Lagförslagen i departementspromemorian

1 Förslag till

Valutalag

Häriigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Regeringen får förordna om valutareglering enligt 6 §, om landet kommer i krig.

2 § På framställning av fullmäktige i riksbanken, får regeringen förordna om valutareglering enligt 6 §

1. om landet är i krigsfara eller om det råder utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller krigsfara vari landet har befunnit sig;

2. om valutamarknaden och valutapolitiken utsätts för allvarliga påfrestningar till följd av utomordentligt stora kapitalrörelser.

Föreligger krigsfara och kan framställning från fullmäktige inte inväntas får regeringen efter samråd med riksbanken förordna om valutareglering enligt första stycket.

Förordnande enligt första stycket skall inom en månad eller, om riksmöte då inte pågår, inom en månad från början av närmast följande riksmöte underställas riksdagen för godkännande. Sker inte detta förfaller förordnandet.

Samtidigt med förordnandet skall även de föreskrifter, som regeringen avser att utfärda underställas riksdagen.

3 § Har förordnande om valutareglering meddelats, skall övriga häremot svarande stadganden i lagen tillämpas.

4 § Föreligger inte längre sådana förhållanden som sägs i 1 eller 2 §, skall regeringen omedelbart förordna att valutaregleringen skall upphöra.

Förordnande enligt 2 § första stycket 2, får inte meddelas för längre tid än sex månader.

Definitioner

5 § I denna lag förstås med

1. *valutainlämning*:

a) fysisk person som har sitt egentliga hemvist i Sverige; utländsk medborgare dock endast om han stadigvarande vistats i Sverige under det senast förflutna kalenderåret,

b) dödsbo efter den som vid sin död var valutainlämning enligt a),

c) juridisk person om dess styrelse har sitt säte i Sverige och — om en juridisk person saknar styrelse — om dess huvudkontor finns i Sverige; svensk bankfilial i utlandet skall dock anses vara valutautlämning,

d) filial eller annat kontor i Sverige för utländskt bolag eller för utländsk ekonomisk förening,

2. *valutautlämning*: den som inte är att anse som valutainlämning,

3. *betalningsmedel*: sedlar, mynt och rescheckar samt växlar, checkar och andra penninganvisningar,

4. *utländska betalningsmedel*: utländska sedlar och mynt samt andra betalningsmedel som innefattar rätt till betalning i utländskt myntslag,

5. *monetärt guld*: guldmynt, obearbetat guld och därmed jämförligt halvfabrikat av guld,

6. *fondpapper*: aktie, annat bevis om delaktighet i bolag, obligation, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsett för allmän omsättning samt andel i aktiefond,

7. *utländska fondpapper*: fondpapper som är utfärdade av en valutautlåning eller som innefattar rätt till betalning i utländskt myntslag,

8. *fordringar*: fordringar som inte grundar sig på fondpapper,

9. *utländska fordringar*: fordringar enligt 8 som riktar sig mot en valutautlåning eller som innefattar rätt till betalning i utländskt myntslag,

10. *utländska skulder*: skulder som riktar sig mot en valutautlåning eller som för gäldenären innefattar skyldighet eller rätt till betalning i utländskt myntslag,

11. *valutatransaktion*:

a) transaktioner mellan en valutainlåning och en valutautlåning, varigenom valutainlåningen förvärvar eller avyttrar betalningsmedel, monetärt guld, fondpapper eller fordringar eller en rätt att förvärva eller avyttra sådana tillgångar eller varigenom valutainlåningens innehav av sådana tillgångar förändras genom pantsättning, säkerhetsöverlåtelse eller på annat sätt,

b) andra transaktioner varigenom en valutainlåning förvärvar eller avyttrar utländska betalningsmedel, utländska fondpapper eller utländska fordringar eller en rätt att förvärva eller avyttra sådana tillgångar eller varigenom han sätter sig i utländsk skuld, eller förändrar sådan skuld,

c) transaktioner avseende betalningsmedel, monetärt guld, fondpapper eller fordringar, som sker över Sveriges gränser fysiskt eller genom överföring.

Med fondpapper jämställs i denna lag rättigheter och skyldigheter som anknyter till sådana tillgångar som anges i sista stycket 6.

Förordnande om valutareglering

6 § Regeringen får förordna att valutatransaktioner helt eller delvis får företas endast efter tillstånd av riksbanken.

Har förordnande enligt första stycket meddelats får regeringen även förordna

1. att riksbanken får förena ett tillstånd enligt första stycket med ett föreläggande om att avgift skall utgå och tillfalla riksbanken eller om att ett visst belopp skall hållas insatt i riksbanken under viss tid;

2. att riksbanken eller posttjänsteman, som riksbanken förordnar, har rätt att öppna och granska de brev och andra försändelser till eller från utlandet som finns inom postverket;

3. att utländska betalningsmedel, kontotillgodohavanden i utländskt myntslag och utländska fondpapper skall erbjudas riksbanken eller någon av riksbanken utsedd bank till inlösen mot kontant ersättning i svenskt mynt.

Valutaregleringens administration

7 § Riksbanken får meddela närmare föreskrifter om tillämpningen av det förordnande som meddelats enligt 6 §.

8 § Riksbanken får uppdra åt annan som riksbanken utser till valutabank

eller till annat kreditinstitut i den utsträckning som riksbanken medgivit enligt bestämmelserna i 30 a § andra stycket lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank. Med riksbankens tillstånd enligt denna lag avses även tillstånd som lämnats av den som erhållit riksbankens bemyndigande.

9 § Föreskrifter enligt 7 § beslutas av fullmäktige i riksbanken.

Riksbankens beslutanderätt i övrigt enligt denna lag utövas inom riksbanken av en styrelse (valutastyrelsen) och under styrelsen av en direktion (valutadirektionen) eller enskilda tjänstemän. Utan hinder av första stycket får fullmäktige i riksbanken överlåta åt valutastyrelsen att besluta om föreskrifter som är av mindre principiell betydelse.

10 § Valutastyrelsen består av fem ledamöter. En av dem utses av regeringen, de övriga av fullmäktige i riksbanken.

Fullmäktige i riksbanken skall till ledamöter i valutastyrelsen utse dels från riksbanken en fullmäktig eller suppleant för fullmäktig och en riksbanks-tjänsteman, dels utanför banken två ledamöter av vilka en skall representera näringslivet och en arbetstagarna.

För varje ledamot skall även utses en suppleant.

Fullmäktige utser valutastyrelsens ordförande och vice ordförande.

11 § Bestämmelser om fördelningen av beslutanderätten mellan valutastyrelsen, valutadirektionen och enskilda tjänstemän samt om sammansättningen av valutadirektionen skall ingå i de föreskrifter som meddelas med stöd av 7 §.

12 § Finner regeringen att utländska betalningsmedel, kontotillgodohavanden i utländskt myntslag eller utländska fondpapper skall erbjudas riksbanken eller annan bank till inlösen, skall där enighet inte kan uppnås om det värde i utländskt myntslag efter vilket ersättningen skall beräknas, värdet bestämmas av en nämnd bestående av tre personer. Av dessa utses en, som även skall vara ordförande, av regeringen, en av fullmäktige i riksbanken och en av rikssammanslutningen för handelskamrar.

Vid inlösen skall omräkning till svenskt mynt ske efter den kurs som nämnden bestämmer.

Uppgiftsskyldighet och kontroll

13 § Den som för egen eller annans räkning har företagit en valutatransaktion är skyldig att i den omfattning riksbanken föreskriver, lämna de uppgifter samt förete de handlingar som behövs för tillsynen av efterlevnaden av denna lag och med stöd av lagen meddelade föreskrifter, tillstånd och villkor (valutakontroll) samt för statistikändamål. Underlåter någon att fullgöra denna skyldighet får riksbanken förelägga honom vite.

14 § För valutakontroll får valutarevision äga rum hos envar som för egen eller annans räkning företagit en valutatransaktion.

Beslut om revision meddelas av valutastyrelsen. En särskild tjänsteman skall förordnas att verkställa revisionen. Under revisionen får denne anlita biträde av sakkunnig.

Mot beslut om revision får talan inte föras.

15 § Beträffande formerna för revisionen gäller 56 § 1 mom. tredje och femte styckena, 56 § 2—4 mom. samt 58 § taxeringslagen (1956:623).

16 § Har med stöd av denna lag föreskrivits att betalningsmedel eller fondpapper inte får föras ut ur eller in i Sverige eller att sådan ut- och införsel får ske endast efter tillstånd av riksbanken, får tullmyndighet kontrollera att dessa föreskrifter efterlevs. Den som kommer till eller från det svenska tullområdet skall bereda den tulltjänsteman som verkställer kontrollen tillfälle att undersöka alla utrymmen i transportmedel samt därvid svara för den transport som behövs och för uppackning och återinpackning.

I övrigt gäller för kontrollen i tillämpliga delar tullagen (1987:1065) och tullförordningen (1987:1114) liksom bestämmelserna i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling angående förundersökning m.m., beslag, husrannsakan, kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning.

Särskilda bestämmelser

17 § Har en åtgärd vidtagits i strid mot föreskrifter som meddelats med stöd av denna lag får riksbanken vid vite förelägga den som kan förfoga över den egendom som åtgärden avsåg eller det som trätt i stället för egendomen att vidta rättelse. Motsvarande gäller, om någon åsidosätter de villkor som riksbanken har uppställt vid lämnande av tillstånd enligt lagen.

Föreläggande enligt första stycket får riktas mot den som har förvärvat rätt till egendomen eller det som trätt i dess ställe, endast om förvärvet har skett på grund av bodelning, arv eller testamente eller genom gåva eller om förvärvaren vid sitt förvärv haft vetskap om eller skäligen anledning till antagande att samband förelåg mellan det förvärvade och åtgärden eller åsidosättandet av villkoret.

18 § Tjänsteman i valutabank liksom annan som tagit befattning med ett ärende som avses i denna lag får inte obehörigen röja vad han fått veta om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket.

Sanktioner

19 § Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligt

1. bryter mot förbud, föreskrift eller villkor som meddelats med stöd av denna lag,

2. genom oriktig uppgift föranleder att tillstånd meddelas eller att tillståndskrävande valutatransaktioner genomförs utan tillstånd eller utan föreläggande om avgift eller deposition,

3. använder sig av eller medverkar som bulvan för att kringgå förbud som meddelats med stöd av denna lag.

Har gärning som avses i första stycket begåtts av grov oaktsamhet, döms till böter.

I ringa fall döms inte till ansvar.

20 § Om brott som avses i 19 § första stycket är att anse som grovt döms till fängelse i högst två år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas om det avsett mycket betydande belopp eller på annat sätt varit av synnerligen allvarlig art.

21 § För försök till brott som avses i 19 § första stycket 1–3 eller 20 § döms till ansvar enligt 23 kap. 1 § brottsbalken.

22 § Betalningsmedel, fondpapper, fordringar eller annan egendom som har varit föremål för brott som avses i 19 § första stycket, 20 eller 21 § eller ersättning för sådan egendom får förklaras förverkade helt eller delvis.

I stället för sådan egendom som avses i första stycket kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

23 § Allmänt åtal för brott mot denna lag får väckas endast efter medgivande av riksbanken.

24 § Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott som avses i 19 och 20 §§ ådömas, om den misstänkte har häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brott som avses i 19 § och inom tio år från brott som avses i 20 §.

Överklagande

25 § Valutastyrelsens beslut får överklagas hos fullmäktige i riksbanken inom tre veckor från det klaganden fick del av beslutet.

På yrkande av minst två av de ledamöter eller suppleanter, som deltagit i styrelsens beslut, skall beslutet underställas fullmäktige för prövning. Sådant yrkande skall framställas genast efter beslutets fattande. Sker detta skall sökanden underrättas om detta snarast möjligt och senast i samband med att han underrättas om innehållet i styrelsens beslut.

Mot fullmäktiges beslut får talan inte föras.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990. Genom lagen upphävs valutalagen (1939:350).

Lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank dels att 40 § skall upphöra att gälla, dels att 22 § skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas en ny bestämmelse, 30 a §, av följande

lydelse. *Nuvarande lydelse*

Föreslagen lydelse

22 §

Efter anmodan av riksbanken skall ett kreditinstitut till riksbanken lämna de uppgifter som riksbanken anser nödvändiga för att *bedöma om en penningpolitisk åtgärd behöver vidtas eller för att utforma ett beslut om en sådan åtgärd.*

Efter anmodan av riksbanken skall ett kreditinstitut till riksbanken lämna de uppgifter som riksbanken anser nödvändiga för att *följa utvecklingen på valuta- och kreditmarknaderna.*

30 a §

Handel med allmänheten i valuta och förmedling av betalningar till och från utlandet för allmänheten får i andra fall än som avses i fjärde stycket bedrivas endast efter tillstånd av riksbanken (valutahandelstillstånd).

Valutahandelstillstånd kan medges bank och postverket (valutabank).

Annat kreditinstitut än bank kan, om det föreligger särskilda skäl, medges begränsat valutahandelstillstånd för förmedling av sådana utlandsbetalningar för kunder som är en följd av kreditinstitutets rörelse.

För sådan rörelse som endast avser allmänhetens köp av och försäljning av medel för reseändamål erfordras inte valutahandelstillstånd.

Vid prövning av ansökan om valutahandelstillstånd skall beaktas det sökande institutets kompetens och soliditet samt allmänna lämplighet. I valutahandelstillståndet får uppställas begränsningar av innehavet av tillgångar och skulder såväl i utländsk valuta som, i förhållande till utländska rättssubjekt, i kronor samt lämnas de föreskrifter om rapportering och liknande som riksbanken finner nödvändiga

Lag om betalningar till och från utlandet

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § I denna lag ges bestämmelser om betalningar till och från utlandet samt om riksbankens rätt att hämta in uppgifter för statistikändamål.

2 § När i denna lag uttryck används som förekommer i kommunalskattelagen (1928:379) eller valutalagen (1990:000) har de samma innebörd som i dessa lagar om inte annat anges.

I denna lag förstås med

betalning: fullgörande av en i pengar bestämd prestation;

betalning till utlandet: betalning till, eller till förmån för, en utländsk juridisk person eller en fysisk person bosatt i utlandet;

betalning från utlandet: betalning direkt, eller indirekt, från en utländsk juridisk person eller en fysisk person bosatt i utlandet;

valutabank: den som har erhållit valutahandelstillstånd enligt bestämmelserna i 30 a § andra stycket lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank.

En fysisk person anses bosatt här i landet om han har sitt egentliga bo och hemvist här eller stadigvarande vistas här.

Betalningar via valutabank

3 § En svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige får verkställa betalning till utlandet och motta betalning från utlandet endast genom förmedling av valutabank. Därutöver får betalning till och från utlandet förmedlas av annat kreditinstitut i den utsträckning som riksbanken i begränsat valutahandelstillstånd medgivit enligt 30 a § tredje stycket lagen (1988:1395) om Sveriges riksbank. Betalning verkställd med check som den betalande dragit på valutabank skall inte anses ha skett genom förmedling av sådan bank.

4 § En svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige får endast genom valutabank som är fondkommissionär eller genom av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär från utländsk juridisk person eller fysisk person bosatt i utlandet köpa eller till sådan person sälja fondpapper. Detsamma gäller vid förvärv av svenska fondpapper som vid emission utbjuds genom en kommissionär i utlandet.

Bestämmelser om depåkrav i vissa fall finns i 8 och 9 §§.

5 § Vid betalning som skall ske genom förmedling av valutabank eller av kreditinstitut med begränsat valutahandelstillstånd skall den som verkställer betalning till respektive mottar betalning från utlandet lämna uppgift till den som förmedlar betalningen om vad betalningen avser och vilket land betalningen går till eller kommer från samt, vid betalning till utlandet, namn på betalningsmottagaren. Sådan uppgift skall lämnas på blankett enligt formulär som fastställs av riksbanken efter samråd med riksskatteverket.

Om skyldighet att lämna statistikuppgifter om betalningar till och från utlandet finns bestämmelser i 11 §.

Om valutabanks och fondkommissionärs skyldighet att lämna kontroll-

Utländska konton

6 § En svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige får inte inneha inlåningskonto i utlandet.

7 § En svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige får inte verkställa betalning av premie för livförsäkring till utlandet med belopp överstigande 3 000 kronor per år.

Förvaring i depå

8 § Förvärvar en svensk juridisk person eller en fysisk person bosatt i Sverige utländska fondpapper skall dessa läggas i särskild depå hos valutabank eller hos av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär. Har förvärvet skett på sätt som anges i 4 § första stycket skall valutabanken eller fondkommissionären tillse att fondpapperen läggs i depå. Banken eller fondkommissionären får i sin tur förvara fondpapperen i depå i utlandet.

Förvärvar en svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige sådana svenska obligationer eller andra skuldebrev vilka utfärdats för särskilda delar av skuldbelopp och uppenbarligen är avsedda för den allmänna rörelsen och som vid emissionen särskilt riktats till utlandet skall dessa också läggas i särskild depå enligt bestämmelserna i första stycket.

Med att fondpapper läggs i depå hos valutabank eller fondkommissionär jämföras i fråga om fondpapper i ett kontobaserat värdepapperssystem att innehavaren låter valutabank eller fondkommissionär tillse att fondpapperen inte kan disponeras utan bankens eller fondkommissionärens medverkan.

9 § Förvärvar en utländsk juridisk person eller en fysisk person bosatt i utlandet på svenska kronor lydande obligationer eller andra skuldebrev, vilka utfärdats för särskilda delar av skuldbelopp och uppenbarligen är avsedda för den allmänna rörelsen skall dessa läggas i särskild depå hos valutabank eller hos av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär om emittenten är svenska staten eller kreditinstitut enligt 2 § lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel. Har förvärvet skett på sätt som anges i 4 § första stycket skall valutabanken eller fondkommissionären tillse att fondpapperen läggs i depå.

Att riksbanken kan på ansökan av emittenten medge undantag från depåkravet i första stycket för fondpapper som vid emissionen särskilt riktats till utlandet framgår av 13 §.

Särskilda bestämmelser

10 § Bestämmelserna i denna lag är inte tillämpliga på utländska medborgare, som tillhör främmande makts här i landet befintlig beskickning eller lönade konsulat eller beskickningens eller konsulatets betjäning, inte heller på medlemmar av sådan persons familj eller hans enskilda anställda, om de bor hos honom och är utländska medborgare.

11 § Regeringen får föreskriva skyldighet för den som för egen eller an-

nans räkning har gjort en valutatransaktion att till riksbanken lämna de uppgifter samt förete de handlingar som behövs för statistikändamål. Riksbanken får meddela närmare föreskrifter om uppgiftsskyldighetens innehåll. Underlåter någon att fullgöra denna skyldighet får riksbanken förelägga honom vite.

12 § Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i denna lag om det kan ske utan men för riksbankens statistikinhämtande eller för skattekontrollen.

13 § Om det finns särskilda skäl får riksbanken, efter samråd med riksskatteverket, medge undantag från bestämmelserna i denna lag.

Riksbankens beslut enligt första stycket får överklagas hos fullmäktige i riksbanken. Fullmäktiges beslut får inte överklagas.

Ansvar

14 § Till böter döms den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet

1. bryter mot förbudet att verkställa eller motta betalning på annat sätt än genom valutabank i 3 §,

2. köper eller säljer värdepapper i strid med vad som sägs i 4 §,

3. underlåter att till valutabank lämna i 5 § föreskriven uppgift eller lämnar oriktig uppgift,

4. bryter mot vad som föreskrivs om inlåningskonto i 6 §,

5. bryter mot vad som föreskrivs om betalning av premie för liv- eller pensionsförsäkring i 7 §,

6. bryter mot vad som föreskrivs om förvaring i depå i 8 eller 9 §,

7. underlåter att till riksbanken lämna med stöd av 11 § föreskriven uppgift eller lämnar oriktig uppgift,

8. i ansökan om undantag från en bestämmelse i denna lag enligt vad som föreskrivs i 13 § lämnar oriktig uppgift.

I ringa fall döms inte till ansvar.

15 § Den som inte har rättat sig efter ett vitesföreläggande som har meddelats med stöd av 11 § får inte dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Lag om ändring i taxeringslagen (1956:623)

Härigenom föreskrivs att 37 § 1 mom. taxeringslagen (1956:623) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

37 §

1 mom. Till ledning vid inkomsttaxering, förmögenhetstaxering och registrering av preliminär A-skatt, som har innehållits genom skatteavdrag, skall varje år utan anmaning avlämnas uppgifter (*kontrolluppgifter*) för det föregående kalenderåret enligt följande uppställning.

<i>Uppgiftsskyldig</i>	<i>Vem uppgiften skall avse</i>	<i>Vad uppgiften skall avse</i>
4 c. Valutabank.	Fysisk person för vilken banken förmedlat betalning till eller från utlandet.	Varje betalning som överstiger 25 000 kronor. Upplysning om <i>det sammanlagda beloppet av dels sådana betalningar till utlandet, dels sådana betalningar från utlandet.</i>

Föreslagen lydelse

37 §

1 mom. Till ledning vid inkomsttaxering, förmögenhetstaxering och registrering av preliminär A-skatt, som har innehållits genom skatteavdrag, skall varje år utan anmaning avlämnas uppgifter (*kontrolluppgifter*) för det föregående kalenderåret enligt följande uppställning.

<i>Uppgiftsskyldig</i>	<i>Vem uppgiften skall avse</i>	<i>Vad uppgiften skall avse</i>
4 c. Valutabank och annat kreditinstitut som erhållit valutahandels-tillstånd enligt 30 a § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank.	Fysisk person för vilken banken eller kreditinstituten förmedlat betalning till eller från utlandet.	Varje betalning som överstiger 50 000 kronor. Upplysning om <i>vad betalningen avser och vilket land betalningen verkställs till eller mottas från samt vid betalning till utlandet namn på betalningsmottagaren. Detsamma gäller andra betalningar om dessa utgör delbetalningar av en summa som överstiger 50 000 kronor.</i>

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990 och tillämpas första gången i fråga om kontrolluppgift till ledning vid 1991 års taxering.

Prop. 1989/90: 135
Bilaga 2

Förordning om betalningar till och från utlandet

utfärdad den 1990.

Regeringen föreskriver följande.

1 § Bestämmelserna om betalning genom förmedling av valutabank i 3 § lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet gäller inte i fråga om

1. sådana betalningar som enligt bestämmelserna i 2 § första stycket verkställs från eller mottas på eget konto i utlandet,

2. bilateral kvittning mellan ett svenskt och ett utländskt företag om kvittningen avser fordringar och skulder som sammanhänger med det svenska företagets rörelse,

3. den som finansierar import av varor och tjänster eller en direkt investering i utlandet genom lån i utlandet, vilken får låta långivaren verkställa den betalning för vilken lånet upptagits,

4. omplacering av medel i utlandet som betalats dit genom förmedling av valutabank,

5. betalning under vistelse i utlandet av kostnader som har samband med vistelsen,

6. mottagande av betalning under vistelse i utlandet för där utfört arbete,

7. betalning i Sverige till eller från en utländsk juridisk person som bedriver rörelse här eller en fysisk person som är bosatt i utlandet men som har bostad här eller bedriver rörelse här,

8. betalning i Sverige till en fysisk person som är bosatt i utlandet för här utfört arbete,

9. betalning till utlandet som verkställs med check som dragits mot valutakonto för svensk juridisk person eller fysisk person som är bosatt i Sverige,

10. betalningar på högst 50 000 kronor om inte dessa utgör delbetalningar av en summa som överstiger detta belopp.

2 § Från bestämmelserna om förbud mot att inneha inlåningskonto i utlandet i 6 § lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet görs följande undantag:

1. Den som bedriver rörelse från fast driftställe i utlandet får inneha konto för att verkställa och motta betalningar som sammanhänger med rörelsen i utlandet.

2. Den som exporterar varor eller tjänster till utlandet får inneha konto för att verkställa och motta betalningar som har samband med exporten.

3. Den som äger fastighet eller bostad i utlandet får inneha konto med en sammanlagd högsta behållning av motvärdet till 50 000 kronor för betalning av drifts- och underhållskostnader för fastigheten eller bostaden samt för mottagande av intäkter från fastigheten eller bostaden.

4. Den som gör regelbundna resor till utlandet får inneha konto med en sammanlagd högsta behållning av motvärdet till 50 000 kronor för kostnader som har samband med vistelsen i utlandet.

5. Den som vistas i utlandet får inneha konto för deponering av medel under vistelsen.

6. Den som är utländsk medborgare får inneha konto för deponering i hemlandet av i Sverige intjänad arbetsinkomst eller liknande ersättning.

Bestämmelserna i 6 § lagen om betalningar till och från utlandet gäller inte heller i fråga om inlåningskonto i sådan stat med vilken Sverige har träffat överenskommelse om handräckning i skatteärenden innefattande också en

skyldighet för denna stats banker att i fråga om dem som är skattskyldiga i Sverige lämna kontrolluppgifter till de svenska skattemyndigheterna i samma omfattning som de svenska bankerna.

Behållning på konto som avses i första stycket 1 och 2 som inte erfordras för verksamheten skall årligen tas hem till Sverige.

Överföring från Sverige till konto som avses i andra och tredje styckena skall ske genom valutabank. Hemtagning till Sverige från konto som avses i andra stycket 1 – 3 och 6 samt tredje stycket skall ske genom valutabank.

3 § Förbudet mot att betala premie för livförsäkring till utlandet i 7 § lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet gäller inte i fråga om utländsk medborgare som avser att vistas högst tre år i Sverige.

4 § Bestämmelserna om depåkrav i 8 § lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet gäller inte i fråga om fondpapper som representerar en direkt investering i utlandet av en svensk juridisk person.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1990.

Sammanställning av remissyttranden över departementspromemorian (Ds 1989:74) Ny valutalag, m. m.

Remissinstanserna

Efter remiss har yttrande avgetts av bankinspektionen, försäkringsinspektionen, kommerskollegium, konsumentverket, Statens Industriverk (SIND), riksskatteverket, riksrevisionsverket, riksåklagaren, Statistiska centralbyrån, Göta hovrätt, kammarrätten i Sundsvall, fullmäktige i Sveriges riksbank, riksgäldskontoret, näringsfrihetsombudsmannen (NO), Svenska Bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges Föreningsbankers Förbund (SFF), Finansbolagens Förening, Svenska Fondhandlareföreningen, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Småföretagens Riksorganisation, Företagareförbundet, Sveriges Industriförbund, Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, Sveriges Köpmannaförbund, Värdepapperscentralen VPC AB, Grossistförbundet Svensk Handel, Kooperativa förbundet (KF), Företagens Uppgiftlämnardelegation (FUD) och Sveriges Redareförening.

Kommerskollegium har överlämnat yttranden från Stockholms Handelskammare och Sydsvenska Handelskammaren. Riksåklagaren har överlämnat yttranden från åklagarmyndigheten i Malmö åklagardistrikt, åklagarmyndigheten i Göteborgs åklagardistrikt, regionåklagarmyndigheten i Stockholm och statsåklagarmyndigheten för speciella mål.

1 Arbetsgruppens förslag i stort

1.1 Kommerskollegium

EG/EFTA-samarbetet har under hösten 1989 tagit ett stort steg framåt, EG-kommissionen har överlämnat listor över vad som från dess sida betecknas som relevanta delar av EG:s regelverk (*acquis communautaire*) där samordnad reglering bör finnas inom ett framtida EES. Vidare har nu fattats beslut om att inleda förhandlingar om ett fördjupat samarbete mellan EFTA-länderna och EG. Slutligen pågår ett arbete inom EG med utformningen av den inre marknaden på bl. a. kapitalområdet. Det kan inte uteslutas att detta nu pågående arbete och de kommande förhandlingarna kan få betydelse för utformningen av valutabestämmelserna. Mot denna bakgrund ifrågasätter kollegiet om en ny valutalag m. m. bör ges sin slutliga utformning innan man åtminstone kan skönja resultatet av de kommande förhandlingarna.

1.2 Landsorganisationen i Sverige (LO)

LO anser att den föreslagna rättstekniska uppbyggnaden är acceptabel. Den får ändå anses som ett principsystem som kan komma att behöva ändras i

den mån nya beslut fattas i enlighet med OECD:s valutarelaterade koder eller föränleds av kommande förhandlingar mellan EG och EFTA angående finansiell integration.

LO har tidigare i yttranden angående riksbankens ställning, kreditmarknadskommitténs slutbetänkande och riksbankfullmäktiges skrivelse i januari 1989 fört fram synpunkter på avvecklingen av valutaregleringen, riksbankens roll i den ekonomiska politiken och de krav på ändringar som troligen – och lämpligen – kommer att aktualiseras av EG-förhandlingarna. Viss kritik och en del ändringsförslag har där förts fram. LO får på nytt hänvisa till dessa uttalanden.

Regelsystemet måste dock ses som provisoriskt främst med tanke på kommande förhandlingar om en finansiell integration mellan EFTA och EG. De ändringar som därefter kan behöva göras leder till tveksamhet angående den tänkta skattekontrollen. Speciellt har frågan om behandlingen av utländska bankfilialer inte berörts.

1.3 Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)

Statens utlandsskuld uppgick vid utgången av budgetåret 1988/89 till 103,6 miljarder kr. eller knappt 10 procent av BNP. Detta förhållande utgör enligt TCO:s uppfattning fortfarande ett potentiellt kraftfullt hot mot en självständig svensk ekonomisk politik där den fulla sysselsättningen prioriteras. Ett avskaffande av valutaregleringen innebär att möjligheterna att föra en egen svensk ekonomisk politik minskas. Det är enligt TCO fortfarande för tidigt att nu helt avveckla valutaregleringen.

1.4 Företagens Uppgiftslämnardelegation (FUD)

Förslagen om en valutalag, om en ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank, om en lag om betalningar till och från utlandet, om en ändring i taxeringslagen (1956:623) samt om en förordning om betalningar till och från utlandet innebär ett omfattande och dyrbart uppgiftslämnande för banker och företag i övrigt.

FUD *avstyrker* – från uppgiftslämnarsynpunkt – förslagen till lag om betalningar till och från utlandet, lag om ändring i taxeringslagen och förordning om betalningar till och från utlandet.

1.5 Bankinspektionen

Bankinspektionen har i sak inget att erinra mot de förslag som lagts fram av arbetsgruppen.

1.6 Försäkringsinspektionen

Försäkringsinspektionen har ingen erinran mot den föreslagna omläggningen av valutalagstiftningen.

1.7 Konsumentverket

Konsumentverket är positivt till att stora delar av den nuvarande valutaregleringen upphävs. Ett friare valutaflöde ger ett större utbud av finansiella tjänster, vilket på sikt kan tänkas stimulera en ökad konkurrens inom bank- och finanssektorn och därmed också leda till förbättringar för hushållen.

En förutsättning för att denna utveckling ska bli positiv för hushållen är dock att konsumentskyddet är väl tillgodosett. Utgångspunkten måste vara att utländska företag som är verksamma i Sverige lyder under svensk marknadsrätt. Hushåll som tar deras tjänster i anspråk ska i princip åtnjuta samma skydd som annars på den svenska marknaden, vilket även måste vara en förutsättning för att uppnå konkurrensneutralitet. En särskild fråga i det sammanhanget är hur stor genomslagskraft vårt näringsrättsliga sanktionssystem eller överenskommelser mellan Konsumentverket och olika branscher – t. ex. ”etiska regler vid kreditgivning” – kan ha när det gäller företag som opererar från ett annat land.

Andra osäkerhetsmoment är t. ex. utländska finansinstituts kapitaltäckningsregler och hur tillsynen sker i dessas hemländer, d. v. s. om en betryggande solvens- och säkerhetsnivå upprätthålls.

1.8 Riksskatteverket

Den hittills genomförda och i föreliggande betänkande föreslagna fortsatta avregleringen av valutarestriktionerna, ökningen av utrikeshandeln med varor och tjänster samt internationaliseringen av kapitalmarknaderna leder ofrånkomligen till svårigheter att hävda svenska beskattningsintressen. Detta är erfarenheter som delas med andra stater som har genomfört eller håller på att genomföra motsvarande liberaliseringar. Det är därför angeläget att även fortsättningsvis mycket aktivt arbeta för ett väsentligt ökat mellanstatligt samarbete både i skatteharmoniserings- och administrativt hänseende genom bl. a. multinationella konventioner och dubbelbeskattningsavtal. Skatteförvaltningen avser samtidigt att ägna ökad uppmärksamhet åt utlandsbeskattningsfrågorna.

Riksskatteverket tillstyrker att valutalagen görs till en ren beredskapslag. Riksskatteverket tillstyrker också att insamling av uppgifter för betalningsstatistik och skattekontroll regleras i en ny lag, den s. k. betalningslagen, att vissa undantag intas i en förordning om betalningar till och från utlandet samt att beloppsgränsen höjs för uppgiftpliktiga betalningar samtidigt som kontrolluppgiftsskyldigheten utvidgas.

1.9 Statistiska centralbyrån

Statistiska centralbyrån ser positivt på att statistikfrågorna tillmäts stor vikt vid uformningen av den nya valutalagstiftningen och tillstyrker de förslag som läggs fram av arbetsgruppen.

Statistiska centralbyrån anser att det trots detta föreligger en risk för att betalningsbalansstatistikens kvalitet försämras. Dessa farhågor grundas på andra länders erfarenheter från avregleringar och på tidigare erfarenheter

vid avregleringen av varuhandeln. Därtill kommer att valutaavregleringen i sig medför att kapitaltransaktionerna dels ökar i volym, dels blir mer komplicerade.

1.10 Kammarrätten i Sundsvall

Kammarrätten tillstyrker att promemoriaförslaget till ny valutalag läggs till grund för lagstiftning. Kammarrätten delar sålunda uppfattningen att en ny valutalag skall ha karaktären av en ren beredskapslag, som ger regeringen möjlighet att under vissa förutsättningar förordna om valutareglering. Kammarrätten ansluter sig vidare till förslaget i promemorian att de regler som behövs om statistikinsamling och skattekontroll m. m. inte bör tas med i valutalagen utan ges i annan lag och i viss utsträckning i av regeringen utfärdad förordning.

Kammarrätten anser att de författningsförslag som läggs fram i promemorian innehållsmässigt i huvudsak kan godtas. Kammarrätten har dock synpunkter och erinringar i anslutning till detaljer i förslagen.

1.11 Fullmäktige i Sveriges riksbank

Fullmäktige tillstyrker i huvudsak lagstiftningen enligt de remitterade förslagen till valutalag och till lag om betalningar till och från utlandet.

1.12 Riksgäldskontoret

Riksgäldskontoret tillstyrker bifall till förslaget. Kontoret noterar därvid särskilt att förslaget tillgodoser kontorets önskemål i fråga om krav på depåförvaring av obligationer eller andra skuldebrev i svenska kronor som förvärfvas av utländsk juridisk person eller av fysisk person bosatt i utlandet.

1.13 Sveriges Föreningsbankers Förbund (SFF)

Den avveckling av valutaregleringen som skett är enligt SFF mycket positiv för den svenska samhällsekonomin. När valutaregleringen nu i allt väsentligt tagits bort bör så starka garantier som möjligt ges för att regleringen inte återinförs som ett ekonomiskpolitiskt medel i fredstid. SFF är emellertid tveksamt till om kriterierna i lagförslaget för möjligheten att tillgripa valutareglering i fredstid är tillräckligt klargörande. Tillämpningen av prisregleringslagen visar, enligt SFF:s mening, att ytterligare förtydliganden behövs i det nuvarande lägförslaget. SFF vill också framhålla vikten av att den svenska valuta- och betalningslagen anpassas till utvecklingen av de internationella reglerna på detta område.

1.14 Finansbolagens Förening

I departementspromemorian föreslås att frågor kring statistik och skattekontroll m. m. skall lösas vid sidan av ett eventuellt införande av ny valu-

talag. Föreningen delar denna uppfattning. Det förhållandet att valutalagen i framtiden är avsedd att tjänstgöra endast som en ren krislagstiftning motiverar att andra intressen tillgodoses utanför den egentliga valutalagstiftningen.

1.15 Svenska Fondhandlareföreningen

Föreningen står helt bakom den liberalisering av den svenska valutaregleringen som företagits främst under år 1989 och stödjer därför förslaget att nuvarande valutalagstiftning upphävs.

Föreningen inser emellertid behovet av en ren beredskapslagstiftning på området, vilken kan tas i bruk vid krigsfall och liknande situationer. Således har föreningen ingen erinran mot att en ny valutalag införs för sådana situationer. Det är emellertid viktigt att lagens tillämpning begränsas just till sådana mycket speciella situationer.

1.16 Småförtagens Riksorganisation

Sammanfattningsvis anser organisationen att det är positivt att den svenska valutaregleringen avskaffas och att valutalagen i framtiden blir en ren beredskapslag. Förutom synpunkter på tydligheten i valutalagens avgränsning och beloppsgränsen för uppgiftsskyldighet om betalningar, vill organisationen framhålla betydelsen av att regelsystemet anpassas till utvecklingen av de internationella reglerna på detta område.

1.17 Sveriges Industriförbund

Förbundet välkomnar att den svenska valutaregleringens avskaffande nu föreslås bli bekräftad genom att valutalagen åter efter femtio år blir en beredskapslag.

Den kvardröjande reglering som ligger i lagen om betalningar till och från utlandet riskerar enligt förbundets uppfattning att få en konkurrenshämmande effekt på marknaden för finansiella tjänster. Detta strider mot ambitionen i arbete med EG: sinre marknad och avsikten med de förhandlingar som nu förbereds mellan EG och EFTA.

Förbundet kan dock ha viss förståelse för att i avsaknad av andra lösningar på statistik- och skattekontrollproblematiken ett transaktionstvång tills vidare föreskrivs. Det är dock angeläget att arbetet på att finna andra lösningar forceras så att en beredskap finns att också på detta område anpassa sig till de regler EG kan komma att besluta.

1.18 Företagareförbundet

Valutaregleringen är en kvarleva sedan andra världskriget. Genom den föreslagna lagstiftningen bekräftas att valutalagen blir en beredskapslagstiftning, något som Företagarförbundet välkomnar.

Vad avser s. k. transaktionstvång m. m. instämmer Företagarförbundet i det remissyttrande som avlämnats av Sveriges Industriförbund.

1.19 Grossistförbundet Svensk Handel

Grossistförbundet tillstyrker förslaget om ny valutalag som förbundet ser som en bekräftelse på att den långvariga valutaregleringen därmed definitivt slopats.

Grossistförbundet motsätter sig inte den föreslagna lagen om betalningar till och från utlandet men vill samtidigt understryka vikten av anpassning till de regler som kan komma att utformas inom EG. Det är angleäget att vi här som på andra området anpassar oss till EG och inte behåller svenska särlösningar.

1.20 Sveriges Redareförening

Sveriges Redareförening har vid genomgång av det nya förslaget till valutalag inte funnit några synpunkter som skulle strida mot sjöfartsintressen.

Det viktigaste med valutalagstiftningen är harmoniseringen av de internationella reglerna, vilket man också har tagit hänsyn till i förslaget.

1.21 Statens Industriverk (SIND)

SIND anser en långtgående anpassning till de konventioner och den praxis som finns i omvärlden vara av största vikt för den svenska industrins utveckling. Avskaffandet av den svenska valutaregleringen var ett viktigt led i en sådan anpassning. Promemorians förslag att ge även kreditinstitut möjlighet att idka valutahandel utgör ytterligare ett led.

Borttagandet av många generella restriktioner i normalfallet får dock inte innebära ett avsärande av handlingsfriheten i ickenormala ekonomiska kris- och krisliknande situationer. Likaså måste man under en mer liberal lagstiftning kunna försäkra sig om en fortsatt god uppgiftsinsamling och skattekontroll.

SIND instämmer därför i promemorians bedömning av behovet av de föreslagna lagarna och har ej några invändningar mot den utformning de getts liksom ej heller mot möjligheten att utöka antalet valutabanker.

1.22 Stockholms Handelskammare och Sydsvenska Handelskammaren

Det är tillfredsställande att valutalagen fortsättningsvis blir en ren beredskapslag. Att rätten att införa valutareglering i fredstid kraftigt begränsas stämmer också överens med de regler som är under utveckling inom EG.

2 Valutalagen

2.1 Valutalagens huvudsakliga utformning

2.1.1 Svenska Fondhandlareföreningen

I den i promemorian föreslagna lagen föreslås valutareglering – förutom vid krig eller krigsfara – kunna tillämpas ”om valutamarknaden och valutapolitiken utsätts för allvarliga påfrestningar till följd av utomordentligt stora kapitalrörelser.”

Fondhandlareföreningen avstyrker att den nya formen av valutareglering skall få tillämpas i sådana fall som de nu citerade. Det får således enligt föreningens uppfattning inte vara så att man kan tillgripa valutareglering för att undanröja effekterna av – eller snarare symptomen i form av valutaflöden på – en felaktigt förd ekonomisk politik, vilket kunde bli fallet om man kunde sätta regleringen i kraft på så pass vaga grunder. Den svenska regleringen bör under inga förhållanden kunna utnyttjas i större utsträckning än motsvarande krisreglering inom EG-området.

Fondhandlareföreningen anser att valutaregleringen skall förbehållas för krigssituationer och därmed jämförbara situationer.

2.1.2 Svenska Bankföreningen

Bankföreningen anser det väsentligt att valutareglering inte tillgrips förrän det står klart att de allvarliga påfrestningarna inte utan skada kan bemästras med generella ekonomiskpolitiska medel. Detta framgår emellertid ingalunda av den föreslagna lydelsen; det bör komma till uttryck i lagtexten, t. ex. enligt följande tillägg i den föreslagna valutalagen 2 § första stycket 2: om valutamarknaden och valutapolitiken utsätts för allvarliga påfrestningar till följd av utomordentligt stora kapitalrörelser *vilka inte kan bemästras med allmänt verkande ekonomiskpolitiska medel.*

Garantier i lagtexten för att en fullmaktslag tas i anspråk endast i extrem-situationer är emellertid bräckliga. I kreditpolitiska utredningens betänkande (SOU 1982:52, s. 24) konstaterades att den i lagen om kreditpolitiska medel förekommande inskränkande förutsättningen ”synnerliga skäl” och tidsbegränsningen för vissa kreditpolitiska medel i praktiken inte iakttagits av regeringen och riksbanken. Utredningen ställde också frågan hur det egentligen kunde komma sig att ”verkligheten i så hög grad avvikit från intentionerna”. Förklaringen antogs av utredningen vara att det på detta område liksom inom många andra delar av samhällelig verksamhet är lockande för de beslutande instanserna att tillgripa regleringar.

Bankföreningen finner det mot denna bakgrund angeläget dels att en ny fullmaktslag på valutaområdet verkligen ges en lydelse som bestämt anger förutsättningarna för ianspråktagande av fullmakten, dels att det under lagstiftningsarbetets vidare gång understryks att dessa förutsättningar inte är tomma ord.

2.1.3 Sveriges Föreningsbankers Förbund (SFF)

SFF finner det uppenbart att möjligheten att införa valutareglering bör finnas i händelse av krig eller krigsfara. Däremot ställer sig SFF ytterligt tveksamt till förslaget att valutareglering också skall kunna tillgripas även i fredstid till följd av störningar på valutamarknaden. Denna del av förslaget skulle innebära att den nya valutalagen, tvärtemot avsikten, blir en oren beredskapslag.

Den lösning man valt är att framhäva att kapitalrörelserna skall var *utomordentligt* stora och utsätta valutamarknad och valutapolitik för *allvarliga* påfrestningar.

Även med dessa förtydliganden i lagtexten kvarstår emellertid, enligt SFF:s mening, en betydande osäkerhet om den beskrivna situationen. Hur stora är egentligen *utomordentligt* stora kapitalrörelser och vad menas med *allvarliga* påfrestningar? Det är ofrånkomligt att lagförslaget kommer att kunna tolkas på skilda sätt, vilket är mycket allvarligt.

SFF:s betydande tveksamhet till denna del av den föreslagna valutalagen förstärks också av de exempel som ges i promemorian på andra beredskapslagar där man låtit olika typer av kriser under fredstid utlösa möjlighet till reglering. Den allmänna prisregleringslagen t. ex. anger som ett kriterium för prisreglerande föreskrifter att det "av annan orsak (än krig och krigsfara) uppkommit fara för allvarlig prisstegring inom riket på viktigare varu- eller tjänsteområden".

Förtydligandet i lagtexten av under vilka förhållanden prisregleringar får vidtas överensstämmer i stort med motsvarande kriterier i förslaget till ny valutalag. Det är fråga om *allvarlig* prisstegring inom *viktigare* områden. Med tanke på den frekvens med vilken prisregleringslagen tillämpats, så framstår skyddet mot en liknande tillämpning av den föreslagna valutalagen som klart otillräckligt.

Det måste dock, enligt SFF:s mening, finnas möjlighet att använda valutareglering även i fredstid. Särskilt allvarliga situationer kan uppstå då påfrestningar på valutamarknaden och valutapolitiken inte kan klaras genom normala kreditpolitiska åtgärder. Tänkbara exempel på sådana lägen är svåra naturkatastrofer, som jordbävningar, eller allvarliga olyckor, som haverier av kärnkraftsreaktorer. I dylika fall kan de störningar som uppkommer i den svenska ekonomin vara så stora att det är motiverat att tillgripa valutareglering.

Vad som inger betänkligheter är möjligheten att använda valutaregleringen såsom instrument för den ekonomiska politiken. Det finns, enligt SFF:s förmenande, två alternativa sätt att komma till rätta med detta problem. För det första kan tillämpningen av valutareglering i fredstid helt uteslutas. Detta innebär dock att man avhänder sig möjligheten till varutareglering även i de fall som tidigare nämnts, vilket är en nackdel. För det andra kan kriterierna för de situationer i fredstid under vilka valutareglering får tillgripas utformas ännu klarare än i det nuvarande lagförslaget. SFF vill understryka att ett förtydligande borde formuleras så att det inte finns något tvivel på att valutalagen under inga omständigheter kommer att tillämpas på ett liknande sätt som prisregleringslagen.

SFF saknar i motiveringen till lagförslaget en diskussion av kopplingen mellan möjligheten att i fredstid införa valutareglering och upprätthållandet av den s. k. valutatorn. Valutornen, som infördes 1984, innebär att bytesbalansunderskott måste finansieras utan statlig nettouplåning i utländsk valuta. Om valutamarknaden och valutapolitiken utsätts för allvarliga påfrestningar till följd av utomordentligt stora kapitalrörelser, så skulle detta kunna mötas inte bara med valutareglering utan även med statlig upplåning i utländsk valuta. I lagförslaget har inte behandlats avvägningen mellan dessa båda åtgärder och det är därför oklart vilken som har högst prioritet.

Det bör, enligt SFF:s mening, också framhållas att ett land som ingår i EMS – det europeiska monetära systemet – bör ha goda möjligheter att möta även betydande betalningsbalansproblem. Inom ramen för EMS finns olika kreditfaciliteter för att klara störningar på valutamarknaden.

2.1.4 Näringsfrihetsombudsmannen (NO)

NO finner inte anledning till principiella invändningar mot förslaget att, sedan gällande valutaregleringar i allt väsentligt avvecklats, ersätta nuvarande lagstiftning med en ny valutalag som är tänkt att i beredskapssyfte vara i kraft permanent men vars fullmakter endast skall kunna utnyttjas i verkliga krissituationer.

Väsentligt är att möjligheterna att ingripa med valutaregleringar i fredstid redan i lagtexten begränsas till sådana verkligt exceptionella lägen. Av detta följer enligt NO:s mening att reglerande åtgärder får vidtas endast om andra till buds stående medel är uttömda. Det är angeläget att detta framgår av lagtexten. NO anser i övrigt att en acceptabel avgränsning, i avvaktan på den fortsatta utvecklingen inom EG, har åstadkommits genom den anknötning som görs till undantagsklausulen i EG:s s. k. slutliberaliseringsdirektiv.

2.1.5 Sverigs Köpmannaförbund

Förbundet är tveksamt till förslaget att valutalagens bestämmelser även skall kunna tillämpas om valutamarknaden och valutapolitiken utsätts för allvarliga påfrestningar till följd av utomordentligt stora kapitalrörelser.

Förbundet anser det viktigt att den år 1989 beslutade kapitalliberaliseringen inte undergrävs genom regler som alltför lätt medger återinförande av valutareglering vid uppfattade obalanser i kapitalflödet över gränserna.

Företag med internationellt engagemang måste kunna utgå från att det liberala synsättet på kapitalrörelserna ligger fast. Detta har betydelse för den svenska marknadens attraktivitet för utländska investerare och ytterst den svenska ekonomins tillväxt. Den föreslagna valutalagen medger regeringen att vid allvarliga valutastörningar i fredstid sätta lagens bestämmelser i tillämpning på framställning av fullmäktige i riksbanken och först efter en månad få riksdagens godkännande. Förbundet anser att lagens bestämmelser vid fredstida kriser bör kunna sättas i tillämpning först sedan frågan underställts riksdagens prövning. Ett sådant förfarande skulle markera lagens karaktär av beredskapslag och motverka eventuella spekulationer om

att lagen alltför lättvindigt skulle kunna nyttjas vid större tillfälliga kapitalrörelser. Riksdagen skulle då också pröva de föreskrifter som regeringen vill utfärda. En behandling av riksdagen bör kunna ske så snabbt att ändamålet med lagens tillämpning inte blir förfelat.

2.1.6 Kooperativa förbundet (KF)

Införandet av en beredskapslag som gäller förordnande av valutareglering vid krig eller krigsfara är enligt KF:s uppfattning högst rimligt. När det gäller motsvarande möjligheter i samband med allvarliga påfrestningar på valutamarknaden blir frågeställningen mera tveksam. Givetvis måste de penningvårdande myndigheterna kunna tillgripa radikala medel vid väsentliga marknadsstörningar på valutasidan, men frågan är om de föreslagna åtgärderna är rimliga i sådana situationer, som i huvudsak beror på åtgärder eller brist på åtgärder inom landet. Av uppenbara skäl är det näst intill omöjligt att på ett adekvat sätt definiera olika orsakssammanhang och KF finner därför att den föreslagna beredskapslagen bör kunna tillämpas även när utomordentliga störningar på valutamarknaden drabbar Sverige.

KF noterar skiljaktigheten i promemorian avseende förordnadets varaktighet mellan å ena sidan sammanfattningens tolv månader och å andra sidan lagförslagets sex månader. KF menar att tidsrymden i sig är av betydelse eftersom en kort varaktighet markerar just behovet av konkreta åtgärder ägnade att undanröja de förhoppningsvis tillfälliga påfrestningarna på valutamarknaden. Den kortare tidsperioden är enligt KF:s uppfattning att föredra eftersom ett halvår borde vara tillfyllest för att åstadkomma verkningfulla motåtgärder.

Uppenbarligen har vi i Sverige dålig erfarenhet av det sätt på vilket beredskapslagar på valutaområdet hanterats under efterkrigstiden. Det är enligt KF:s mening av stor betydelse att de föreslagna lagarna inte blir ett permanent instrument i den penningpolitiska arsenalen. Det kan ju sägas att giltighetstidens begränsning till sex månader borde vara en garanti men förnyelsemöjligheter har tidigare permanentat motsvarande bestämmelser under flera decennier. KF vill därför föreslå en regel, som innebär att förordnande för regeringen inte får lämnas för mer än två sexmånadersperioder i följd. Detta gäller dock inte förordnande som lämnas på grund av krig eller krigsfara.

2.1.7 Kommerskollegium

I förslaget till ny valutalag har lagtexten i fråga om kriterierna för lagens ikraftträdande i fredstid utformats i nära överensstämmelse med den undantagsklausul, artikel 3, som intagits i EG:s s. k. slutliberaliseringsdirektiv. Till direktivet är som annex fogad en förteckning över vilka kategorier av kapitalrörelser som kan beröras av undantag enligt artikel 3. En sådan närmare precisering saknas i förslaget till ny valutalag. För att undvika att den svenska lagstiftningen blir alltför allmänt hållen anser kollegiet att förslaget bör kompletteras och preciseras i detta avseende.

2.1.8 Kammarrätten i Sundsvall

Kammarrätten delar uppfattningen att en ny valutalag i likhet med den nuvarande bör vara konstruerad som en fullmaktslag och utformas som en ren beredskapslag. Kammarrätten anser att förslaget innehållsmässigt i huvudsak kan godtas. Kammarrätten finner emellertid anledning att i anslutning till förslaget framhålla följande.

Enligt nuvarande valutalag (1§) förfaller ett förordnande som regeringen underställt riksdagen om inte riksdagen inom två månader godkänt det samma. I promemoriaförslaget saknas bestämmelse om detta och frågan har inte heller berörts i promemorian. Kammarrätten anser att denna fråga bör belysas närmare eftersom lagen är avsedd att tillämpas i extrema och besvärliga situationer där det kan tänkas bli svårt att få till stånd ett snabbt förfarande i riksdagen. Med den föreslagna lagtexten synes förordnandet gälla – under förutsättning att det underställts riksdagen – till dess riksdagen beslutar annat.

Enligt 4 § andra stycket i förslaget får ett förordnande enligt 2 § första stycket punkt 2 inte meddelas för längre tid än sex månader. Bestämmelse saknas emellertid om hur snabbt ett nytt förordnande får meddelas, om den situation som föranlett förordnandet alltjämt kvarstår efter sex månader. Det bör övervägas att för mycket speciella situationer öppna en möjlighet att förlänga ett förordnande.

2.1.9 Fullmäktige i Sveriges riksbank

När möjligheten till valutareglering sålunda skall behållas uteslutande i beredskapssyfte är naturligt att, såsom skett, utforma förslaget till valutalag såsom en fullmaktslag där reglerna om fullmakternas ikraftträdande vid krig och krigsfara nära ansluter till motsvarande regler i andra beredskapslagar. Svårare är att avgränsa de extrema fredstida krissituationer när valutareglering skall få användas från sådana betalningsbalanssvårigheter som måste bemästras med traditionella penningpolitiska medel. Samtidigt måste kraven på precision här ställas särskilt högt för att undvika en alltför extensiv tolkning av lagen. Det är dock omöjligt att finna vare sig kvantitativa eller exakta kvalitativa termer för en sådan avgränsning. Den valda lösningen att utforma lagtexten i nära överensstämmelse med den undantagsklausul som intagits i EG:s slutliberaliseringsdirektiv känns då mycket tilltalande. Anknytningen till EG:s formulering markerar på ett klagörande sätt att Sverige för framtiden inte avser att – och enligt lagförslaget inte heller kan – använda valutareglering på annat sätt än som medges också inom EGländerna.

Förslaget till valutalag är i övrigt utformat i nära anslutning till det förslag som valutakommittén i sitt betänkande "Översyn av valutaregleringen" (SOU 1985:52) framlade för fall av "synnerligen allvarliga störningar på landets ekonomi". Departementspromemorians förslag har därmed kunnat bygga på och i sig ta upp grundligt genomtänkta och genomarbetade lösningar.

Fullmäktige tillstyrker lagstiftning i enlighet med det framlagda förslaget.

2.1.10 Svenska sparbanksföreningen

I promemorian föreslås att valutareglering skall få införas endast under exceptionella förhållanden. Svenska sparbanksföreningen instämmer i detta förslag. De praktiska förutsättningarna för en omfattande valutareglering saknas ändå när betalningarna är omfattande och starkt integrerade med utrikeshandeln i övrigt.

2.1.11 Finansbolagens Förening

Föreningen tillstyrker att den föreslagna valutalagen får karaktären av ren krislag och att valutareglering skall få tillgripas endast i beredskapssyfte. Valutalagen bör konstrueras som en fullmaktslag. Förutsättningarna för ingripande bör anges så snävt att det utesluts att valutareglering kan tillgripas som ett valutapolitiskt instrument vilket som helst, t. ex. så snart betalningsbalansutvecklingen går i ogynnsam riktning. Mycket allmänna och oprecisa formuleringar bör alltså undvikas. Den formulering som föreslås i promemorian – och som står i nära överensstämmelse med den undantagsklausul som intagits i EG-direktivet om liberalisering av kapitalrörelserna – förefaller rimlig. Det skulle då bli tillåtet för regeringen att under fredsförhållanden förordna om valutareglering endast om ”valutamarknaden och valutapolitiken utsätts för allvarliga påfrestningar till följd av utomordentligt stora kapitalrörelser”. Möjligen kunde det övervägas att direkt i lagtexten inarbeta den precisering som nämns i promemorian om att i kriteriet ”allvarliga påfrestningar” ligger att läget inte skall kunna påverkas genom generella ekonomisk – politiska medel utan risk för mycket stora skador.

2.1.12 Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)

Beträffande lagens utformning som beredskapslag har TCO inga invändningar.

2.1.13 Småföretagens Riksorganisation

I promemorian föreslås att regeringen, utöver vid krigstillstånd, skall kunna förordna om valutareglering i två situationer. Den ena är om riket är i krigsfara eller det råder utomordentliga, av krig eller krigsfara föranledda förhållanden och den andra är om valutamarknaden och valutapolitiken utsätts för allvarliga påfrestningar till följd av stora kapitalrörelser. Organisationen anser det vara av stor vikt till ledning för företagen att lagtexten förtydligas så långt möjligt för att förutsebarheten i denna skall öka. Det är angeläget, särskilt för mindre och medelstora företag, att lagen tydligt anger under vilka omständigheter den kan komma att tillämpas.

2.1.14 Svenska Försäkringsbolags Riksförbund

Modell för utformning av kriteriet ”allvarliga påfrestningar på grund av utomordentligt stora kapitalrörelser” är hämtat från EG:s s. k. slutliberali-

seringsdirektiv. Det är, som även påpekas i förslaget, enligt riksförbundets mening av yttersta vikt att med formuleringen avses endast verkligt exceptionella lägen, där generella ekonomiskpolitiska medel inte hjälper. Kriteriet får inte ge möjlighet att ta valutareglering i anspråk så snart störningar i betalningsbalansen börjar uppträda. Den formulering som valts får enligt riksförbundets mening anses ge garanti för att endast verkligt exceptionella lägen kan komma i fråga för valutareglering. Av stor vikt är också att ett förordnande om valutareglering är tidsbegränsat. Tiden sex månader har också motsvarighet i EG-regler och får anses rimlig.

2.2 Definitioner

2.2.1 Svenska Fondhandlareföreningen

Det noteras att definitionen av fondpapper bygger på gällande rätt, som inte överensstämmer med värdepappersmarknadskommitténs förslag. En samordning bör ske.

2.3 Valutaregleringslagens fullmakter

2.3.1 Kommerskollegium

I olika krislägen har systemet för valutareglering ett direkt samband med bl. a. regleringar av varuutbytet med utlandet. Utrikeshandeln kan i sådana lägen förväntas få alltmer bilateral karaktär och sålunda förutsätta balans mellan import och export visavi enskilda handelspartners. I de handelsavtal som då blir aktuella kan särskilda betalningsklausuler förväntas ingå med system för löpande avräkningar mellan de två länderna. Härvid får naturligtvis kopplingen mellan varu- och valutaregleringen en central roll.

En närmare diskussion om dessa och angränsande frågor förs i det nyligen avlämnade betänkandet Svensk utrikeshandel i krislägen (SOU 1989:107). Däri konstateras bl. a. att pågående avveckling av de svenska utrikeshandels- resp valutaregleringarna skapar problem i krislägen. Framför allt kommer det att ta längre tid än förut att införa nya regleringar. Utredningen förutser därför visst behov – övergånsvis – av andra åtgärder för att styra utrikeshandeln i önskad riktning. Den förordar därför att regeringen erhåller fullmakt att under vissa förhållanden införa en avgift vid in- och utförsel av varor. Detta föreslås ske genom ett tillägg i lagen (1975:85) med bemyndigande att utfärda föreskrifter om in- eller utförsel av varor.

I 6 § i förslaget till ny valutalag ingår en motsvarande möjlighet till avgifts- eller depositionsplikt vid import utan att någon närmare diskussion förs om vilka förutsättningar som bör vara uppfyllda för att detta skall aktualiseras. Såvitt kollegiet kan bedöma är det mindre lämpligt att på detta sätt etablera två parallella – delvis överlappande – avgiftssystem. Det finns därför skäl att i detta avseende justera förslaget till ny valutalag.

2.3.2 Näringsfrihetsombudsmannen (NO)

Det synes kunna godtas att de fullmakter som den nya lagen ger utformas på ett mer allmänt sätt i enlighet med vad som föreslås i promemorian.

2.3.3 Svenska Fondhandlareföreningen

Den föreslagna ordningen enligt 6 § andra stycket 2 med särskild postöppning kan under inga som helst förhållande godtas annat än möjligen under rena krigsförhållanden.

2.3.4 Värdepapperscentralen VPC AB

Enligt förslaget kan med stöd av bestämmelserna i valutalagen föreskrivas att fondpapper inte får lämna landet. Härvid måste enligt VPC:s uppfattning beaktas särskilt vad som skall anses gälla för fondpapper registrerade hos VPC i det kontobaserade systemet. Dessa fondpapper existerar inte i fysisk bemärkelse utan såsom en registrering på ett konto. Dessa konton kan innehåsa även av fysiska och juridiska personer med fast hemvist i utlandet. För de bolag vars aktier är registrerade på utländska börser gäller även att utländska förvaltare innehar konton hos VPC. Vid exempelvis en fondemission tilldelas berättigade aktieägare respektive förvaltare fondaktier på sitt ordinarie konto. Detta gäller oavsett aktieägarens respektive förvaltarens nationalitet och hemvist. För i utlandet boende värdepappersägare gäller att dessa kan omsätta sina aktier via en till en svensk fondkommissionär ansluten bank eller förvaltare. Detta gäller för värdepapper som endast omsätts i Sverige på Stockholms fondbörs eller i annan ordning. För de bolag som är noterade på utländsk börs gäller för enskild utomlands boende värdepappersägare att denne har möjlighet att omsätta erhållna fondpapper i utlandet.

VPC finner det angeläget att det övervägs vad som skall gälla för att förhindra en "utförsel" av beskrivet slag. Den nu föreslagna valutalagen är visserligen en s. k. fullmaktslag med möjlighet för regeringen att utfärda föreskrifter och är avsedd att tillämpas endast i vissa krissituationer. För VPC är det dock väsentligt att i god tid erhålla besked om hur en eventuell valutareglering avseende fondpapper, vilka är registrerade i det kontobaserade systemet hos VPC, skall hanteras.

2.4 Valutaregleringens administration

2.4.1 Svenska Bankföreningen

I promemorian föreslås att antalet ledamöter i valutastyrelsen reduceras från nio till fem. Av de fem ledamöterna skall en vara "företrädare för bankväsendet eller näringslivet i övrigt" (s. 115). På s. 114 framhålls att förslaget innebär att – trots reduktionen – "samtliga myndigheter och intressegrupper som i dag är företrädade i styrelsen förblir representerade ehuru med mindre antal".

Bankföreningen delar i och för sig uppfattningen att antalet ledamöter i valutastyrelsen kan reduceras men anser inte att förslaget på alla punkter är tillfredsställande. Den nuvarande ordningen innebär att i valutastyrelsen finns två representanter för näringslivet – dels en representant för valutabankerna, dels en från exportindustrin. Bankväsendet och exportindustrin har olika slags erfarenhet och sakkunskap beträffande sådana ärenden som

behandlas i valutastyrelsen. Om näringslivets representation reduceras till en ledamot, kan inte längre både bankväsendet och exportindustrin vara företrädare, vilket skulle försämra förutsättningarna för valutastyrelsens arbete och beslut. Inte heller vore det tillfredsställande med en ordning som innebär att en ledmot representerar bankväsendet och en suppleant representerar exportindustrin – eller vice versa. Bankföreningen anser det angeläget att man bibehåller en ordning som medger att bankväsendet får dels en ledamot, dels en suppleant som kan delta vid ledamotens förhinder.

2.4.2 Svenska Fondhandlareföreningen

Fondhandlareföreningen invänder mot den föreslagna sammansättningen av valutastyrelsen. Såsom hittills bör näringslivet representeras av minst två ledamöter, av vilka en representerar valutabankerna och en den del av näringslivet som betjänas av valutabankerna.

Föreningen kan inte finna något skäl varför arbetstagarna skall vara representerade i nämnden. Den åsyftade reduktionen av antalet ledamöter kan alltså lätt åstadkommas genom att en ledamot tillförs näringslivssidan samtidigt som den föreslagna arbetstagarledamoten utmönstras.

2.4.3 Kammarrätten i Sundsvall

Enligt 12 § skall under vissa förutsättningar en särskild nämnd bestämma vilket värde i utländskt valutaslag som skall användas vid beräkning av ersättning. Kammarrätten konstaterar att det i förslaget, liksom i nuvarande lagstiftning, saknas bestämmelser i fråga om det beslut som nämnden fattar är överklagbart.

2.5 Kontroll och vite

2.5.1 Svenska Bankföreningen

Promemorians förslag till 13 § har två syften: att ge det rättsliga underlaget för uppgiftsskyldighet dels för kontroll av lagens efterlevnad, dels för statistik.

Vad avser kontrolländamålet är enligt 19 § lagförslaget överträdelse av varje valutareglerande föreskrift straffbar. 13 § ålägger envar som företagit en valutatransaktion uppgiftsskyldighet; fullgörs inte uppgiftsskyldigheten kan vite föreläggas. Härav följer att envar kan vid vite föreläggas att lämna uppgift som leder till att han straffas för den transaktion som uppgiften avsåg.

Bankföreningen anser att en sådan ordning inte kan lagfästas. Skälet till att dessa motsägelser uppkommer är att förslaget om uppgiftsskyldighet här kommer konflikt med den grundläggande straffprocessuella principen att ingen är skyldig att lämna uppgifter som skulle kunna medföra att han själv – eller honom närstående; jämför rättegångsbalkens regler om vittnesplikt – döms för brott. Det strider mot nämnda princip att framtvinga sådana uppgifter medelst vite.

Som framgår av en reservation och ett särskilt expertyttrande i valutakommitténs betänkande (s. 524-526 och 545-546) är de föreslagna reglerna om vitessanktionerad skyldighet för den enskilde att lämna uppgifter om och förete handlingar angående egna valutatransaktioner inte förenliga med grundläggande straffprocessuella principer.

Bankföreningen erinrar också om det i nyssnämnda reservation (s. 525) gjorda påpekandet att uppgiftsskyldighet om varjehanda valutaförhållanden inte rimligen kan åvila den som en gång företagit en valutatransaktion: mening är uppenbarligen att uppgiftsskyldigheten skall avse uppgifter och handlingar rörande den företagna transaktionen.

Som framgår av nyssnämnda reservation och expertyttrande i valutakommitténs betänkande (s. 526-527 och 545-546), anser Bankföreningen att även den föreslagna valutarevisionen är oförenlig med grundläggande straffprocessuella principer.

2.5.2 Riksåklagaren

Arbetsgruppen föreslår att valutastyrelsen skall kunna meddela beslut om valutarevision. Sådan revision föreslås få äga rum för valutakontroll hos envar som för egen eller annans räkning företagit en valutatransaktion. Valutakommittén föreslog i denna del att riksbanken skulle äga rätt att i samband med taxeringsrevision verkställa valutarevision i valutakontrollerande syfte. Riksåklaren yttrade följande i sitt yttrande till valutakommitténs förslag.

Beträffande frågan hur riksbanken skall ges möjlighet att införskaffa de upplysningar och handlingar som behövs för att kunna fullgöra sin gransknings- och kontrollverksamhet har kommittén föreslagit en vitessanktionerad upplysningsplikt för den enskilde samt en rätt för riksbanken att i samband med taxeringsrevision verkställa revision i valutakontrollerande syfte. Enligt min mening väcker en sådan ordning betänkligheter från principiella synpunkter. Till en början vill jag framhålla att de rättigheter och skyldigheter som gäller dem som är föremål för utredning på väsentliga punkter är helt olika beroende på om det är fråga om valutarevision eller taxeringsrevision. Sålunda har en skattskyldig en principiell upplysningsplikt medan en för brott misstänkt person har en ovillkorlig rätt att vägra yttra sig. En valutarevision är inte knuten till någon uppgiftsskyldighet utan har inte något annat syfte än att utreda om valutabrott begåtts. Den av kommittén föreslagna vitessanktionerade skyldigheten att lämna upplysningar och förete handlingar för valutakontroll är således inte förenlig med de grundläggande principer som gäller för utredning om brott. Mot den föreslagna ordningen talar vidare det förhållandet att taxeringsmyndighetens arbete är direkt inriktat på att tillgodose det fiskaliska intresset med de speciella beviskrav som rådet på ifrågavarande område, medan i ett brottmål åklagaren har att — med iakttagande av en uttrycklig objektivitetsregel — styrka att den tilltalade begått viss brottslig gärning. På grund av det anförda anser jag i likhet med reservanterna att förslaget i denna del inte bör genomföras. För övrigt framstår det som opraktiskt med en ordning som innebär att riksbanken skall under-

rättas om samtliga meddelade beslut om taxeringsrevision. Självfallet måste något system tillskapas som ger riksbanken möjlighet till en effektiv granskning och kontroll av genomförda valutatransaktioner. En utväg skulle möjligen kunna vara att som överåklagaren vid regionåklagarmyndigheten i Stockholm föreslagit ge riksbanken befogenhet att själv föranstalta om revision hos den som företagit en valutatransaktion och inte efterkommer en anmaning att lämna upplysningar eller förete handlingar. En revision av detta slag bör kunna ses som en form av spaningsverksamhet som ligger före undersökningsstadiet. Vad en sådan revision skall få avse och i vilka former den skall få genomföras måste emellertid närmare utredas. Under alla omständigheter måste, om misstanke om brott uppkommer, ärendet överlämnas till polis och åklagare för fortsatt utredning, i vart fall så långt att man får underlag för en bedömning om tillstånd till åtal skall lämnas.

Arbetsgruppen har nu gått ifrån kopplingen mellan taxerings- och valutarevisionerna. De invändningar som riksåklagaren anförde i sitt remissvar över valutakommitténs förslag kan dock riktas även mot arbetsgruppens förslag. Arbetsgruppens förslag innebär att valutarevision skall kunna ske utan att någon misstanke om brott föreligger. Arbetsgruppen har inte behandlat eller motiverat sitt förslag i denna del. I arbetsgruppens författningskommentar till valutalagens 14 § sägs bara att "förutom den betydelse som en sådan kontrollmöjlighet har i sig själv kan den även i viss utsträckning komplettera uppgiftsskyldigheten i 13 §."

2.5.3 Åklagarmyndigheten i Malmö åklagardistrikt

En revision i valutakontrollerande syfte är att jämställa med med förundersökning i brottmål och bör därför förbehållas polis och åklagare. Med hänsyn till att valutalagen enligt förslaget kommer att vara en beredskapslag är frågan måhända bara av principiell betydelse.

2.6 Straff m. m.

2.6.1 Riksåklagaren

Enligt arbetsgruppens förslag skall straffmaximum för normalgraden av uppsåliga valutabrott och för grovt oaktsamma valutabrott vara fängelse sex månader. Det är samma straffsatser som valutakommittén föreslog. Riksåklagaren anförde följande i sitt remissyttrande till valutakommitténs förslag.

I fråga om straffsatserna har kommittén föreslagit den ändringen att maximistraftet för normalfallet av valutabrott sänks från nuvarande fängelse ett år till fängelse sex månader. Kommittén har därvid tänkt sig att valutabrott av denna svårighetsgrad endast undantagsvis bör föranleda fängelse och därför i allmänhet bör kunna beivras genom användning av strafföreläggande. Den nu föreslagna sänkningen av straffskalan torde stå i samklang med det allmänna rättsmedvetandet på detta område. Den ligger också i linje med den nuvarande kriminalpolitiken som känneteck-

nas av en uttalad strävan efter att sänka nivån på straffen totalt sett och på sikt söka begränsa användningen av fängelsestraff (se t. ex. SOU 1986:13-15). Jag godtar därför förslaget i denna del.

Eftersom arbetsgruppens förslag till ny valutalag endast skall tillämpas vid krig och andra extraordinära förhållanden anser jag att straffmaximum vid normalfallet av valutabrott bör vara högre än sex månaders fängelse. Samhällets intresse av att lagföra valutabrott kan bli mycket starkt under tider av oro. Ett högre maximistraff också för brott som inte betecknas som grova inskräper vikten av att valutabrott inte får förekomma under sådana tider. Dessutom kan inte anhållande och häktning tillgripas annat än i undantagsfall om inte straffmaximum för dessa brott höjs. En skärpning skulle visserligen innebära att strafföreläggande inte kan utfärdas. Det är dock tveksamt om det är lämpligt att utfärda strafföreläggande för brott mot en beredskapslag.

2.6.2 Åklagarmyndigheten i Göteborgs åklagardistrikt

Att man nu frångått valutakommitténs (SOU 1985:52) förslag att åtal skulle ske utan medgivande från riksbanken, kan hälsas med tillfredsställelse. Det föreligger inte bara ett intresse av enhetlig rättstillämpning i största allmänhet, utan det är också så att samhällets intresse av lagföring vid denna typ av brott kan variera starkt från tidpunkt till tidpunkt.

Vad gäller frågan om straffmaximum har åklagarmyndigheten samma uppfattning som riksåklagaren.

2.6.3 Statsåklagarmyndigheten för speciella mål

Statsåklagarmyndigheten delar åklagarmyndighetens i Göteborg mening i fråga om kravet på åtalsmedgivande från riksbanken.

2.7 Överklagande av valutastyrelsens beslut

2.7.1 Svenska Bankföreningen

Bankföreningen vill erinra om att i den förut nämnda reservationen i valutakommitténs betänkande (s. 522-534) framläggs förslag om krav på rättslig sakkunskap när riksbanksfullmäktige beslutar i egenskap av besvärinstans. Bankföreningen anser att vad där anförts bör beaktas i förevarande lagstiftningsärendet.

3 Valutahandelstillstånd

3.1 Fullmäktige i Sveriges riksbank

För handel med resevaluta skall enligt förslaget inte erfordras valutahandelstillstånd. Denna distinktion mellan egentlig valutahandel och resevalutahandel är naturlig. Riksbankens valutapolitiska ansvar måste rimligen omfatta att den egentliga valutahandeln sker under ordnade former och

bedrivs av seriösa företag med erforderlig kompetens. Genom tillståndsprövningen åstadkommes en granskning härav. Men reserv valutahandeln, som ej innefattar arbitrageverksamhet och som saknar valutapolitisk betydelse, bör kunna lämnas därhän.

Även andra aspekter kan emellertid anläggas på handel med resevaluta. Behovet av konsumentskydd liksom intresset av att övervaka att ej mindre seriösa företag etablerar sig i branschen och biträder med att "tvätta svarta pengar vita" talar för att en viss samhällelig kontroll upprätthålles också på detta område. Risker är annars påtagliga för att likvider härrörande från illegala transaktioner följer just den väg där ingen tillsyn finnes och ingen för myndigheterna omedelbar tillgänglig registrering av verksamheten göres.

Anförda synpunkter talar för att man genom lagstiftning i annat sammanhang lägger också resevalutahandeln under viss tillsyn. Men en sådan uppgift måste falla utanför riksbankens valutapolitiska ansvar och bör ankomma på bankinspektionen.

Fullmäktige vill vidare påtala att den föreslagna nya paragrafen i riksbankslagen har utformats på ett sätt som ej överensstämmer med lagmotiven. I dessa uttalaras — enligt fullmäktiges uppfattning med rätta — möjligheten att erhålla valutahandelstillstånd inte bör förbehållas enbart bankaktiebolag, sparbanker och postverket utan att "alla slag av kreditinstitut bör...kunna komma ifråga för att få valutahandelstillstånd efter riksbankens prövning". Lagtexten avviker emellertid från detta uttalande genom att den utformats så att fullständigt valutahandelstillstånd skulle kunna medges endast bank och postverket. Lagtexten bör ändras till överensstämmelse med motivuttalandet.

Om, som fullmäktige föreslår, varje typ av kreditinstitut skall kunna erhålla valutahandelstillstånd bör institut som erhållit sådant tillstånd inte betecknas som valutabank utan förslagsvis som "auktoriserad valutahandlare". Just för att kunna vara generös när det gäller att auktorisera andra kreditinstitut än banker som valutahandlare bör emellertid riksbanken ha möjlighet att begränsa tillstånden till viss typ av valutahandel eller till att förmedla endast vissa slags betalningar. I fullmäktiges förslag till lagtext har intagits en särskild erinran härom. Om termen "valutabank" sålunda utbytes mot annat uttryck nödvändiggöres ändringar i betalningslagen (2-5, 8, 9 och 14 §§) samt i förslaget till lag om ändring i taxeringslagen.

3.2 Finansbolagens Förening

Det föreslås i promemorian att andra kreditinstitut än banker och postverket skall kunna erhålla valutahandelstillstånd under vissa förutsättningar. Det anges inte närmare varför tillståndet måste vara begränsat eller varför det skall förutsätta att särskilda skäl föreligger, än mindre vilka begränsningar och vilka skäl som kan vara aktuella. Dock synes det vara förutsatt att betalningar till och från utlandet endast skall få ske via valutabank (lag om ändring i lagen om Sveriges riksbank 30 a § jämfört med lag om betalningar till och från utlandet 2 § andra stycket).

Lagtexten är dock svårtydd på denna punkt. Det tycks föreligga en diskrepans mellan lagtext kommentar. Av 5 § i förslaget till lag om betalningar

till och från utlandet framgår att betalning skall kunna ske genom förmedling av valutabank eller av kreditinstitut med begränsat valutahandelstillstånd. Av kommentaren, s. 72, framgår att "även i fortsättningen bör krävas att betalningar till och från utlandet sker via valutabank".

Föreningen anser att betalningsförmedlingens funktion inte skall kunna skötas enbart av valutabankerna. I den mån erforderlig kompetens finns tillgänglig hos andra kreditinstitut under tillsyn bör utlandsbetalningar kunna ske även via dem. Vissa finansbolag är sedan lång tid engagerade i export- och importfactoring, där stora kompetenskrav ställs på såväl det svenska finansbolaget som det utländska kreditinstitut som fungerar som "motpart" i factoringförhållandet. Att sköta en valutatransaktion inom ramen för factoringhanteringen skulle inte möta några problem. Finansbolagen har redan en omfattande informationsskyldighet gentemot myndigheterna och skulle knappast ha någon svårighet att uppfylla den rapportering för skattekontroll som behandlas i promemorian.

Även i övrigt bör prövningen av ansökan om valutahandelstillstånd endast utgå ifrån kreditinstitutets kompetens. Eventuella begränsningar bör grundas på motsvarande begränsningar i kompetensen. Grundförutsättningarna för tillstånd bör vara gemensamma för alla kreditinstitut under tillsyn, särskilt som verksamhetsförutsättningarna i övrigt för olika institut nu allt mer likställs. Det saknas då anledning att föreskriva att tillståndet skall vara begränsat och att det skall föreligga särskilda skäl.

3.3 Näringsfrihetsombudsmannen (NO)

Det vore önskvärt om det i förarbetena närmare utvecklas innebörden i kvalitetskraven för att erhålla valutahandelstillstånd. NO vill också framhålla att det i en situation med slopad valutareglering inte bör förekomma något inslag av behovsprövning i systemet. Det är också viktigt från konkurrenssynpunkt att den hittillsvarande begränsningen till bankaktiebolag, sparbanker och postverket upphör. Alla slag av kreditinstitut bör, som föreslås i promemorian, kunna komma i fråga för att få valutahandelstillstånd.

NO anser det inte motiverat att, som föreslås i lagtexten, kräva att det skall föreligga särskilda skäl för andra än banker och postverket. Vad som avses med särskilda skäl framgår inte i promemorian. Det framstår som otillfredsställande med den diskrepans som finns mellan å ena sidan lagtexten, där möjligheterna för andra kreditinstitut att få valutahandelstillstånd framstår som starkt begränsade, och å andra sidan motiven (s. 69) där inga begränsningar anges.

NO vill också ifrågasätta om inte valutabankernas hittillsvarande monopolställning i fråga om valutahandel och förmedling av betalningar till och från utlandet skulle kunna ytterligare luckras upp genom att inte kräva att andra kreditinstituts förmedling av utlandsbetalningar skall vara en följd av kreditinstitutets rörelse. När det myndighetsliknande inslaget i hittillsvarande reglering som ålagt valutabankerna att tillse att betalningarna inte strider mot valutaregleringen inte längre har relevans i och med utvecklingen av denna reglering borde samtliga institut som har valutahandelstillstånd kunna tillåtas att konkurrera fullt ut. Detta borde utan större problem

3.4 Sveriges Föreningsbankers Förbund (SFF)

SFF instämmer i att det även i fortsättningen bör krävas riksbankens tillstånd för att driva yrkesmässig valutahandel med allmänheten (s. 69). I motiveringen till lagförslaget görs också bedömningen att det saknas anledning att möjligheten att erhålla valutahandelstillstånd endast skall vara förbehållen bankaktiebolag, sparbanks och postverket. SFF delar i princip denna bedömning men anser samtidigt att detta förutsätter en likabehandling av alla slag av kreditinstitut även i andra avseenden, t. ex. vad gäller förordnande om kassakrav. Konkurrensneutralitet mellan olika aktörer är en viktig förutsättning för en väl fungerande och effektiv kreditmarknad.

I de utvidgade reglerna föreslås att annat kreditinstitut än bank kan, om det föreligger särskilda skäl, medges begränsat valutahandelstillstånd efter riksbankens prövning. Det begränsade valutahandelstillståndet skall, enligt lagförslaget, avse förmedling av sådana utlandsbetalningar för kunder som är en följd av kreditinstitutets rörelse. SFF anser att en ytterligare precisering av innebörden i begreppet begränsat valutastillstånd är nödvändig.

SFF vill också understryka att utvidgningen av möjligheten för även andra slag av kreditinstitut att erhålla valutahandelstillstånd givetvis inte får innebära att kraven sänks vid bedömning av institutens lämplighet för att erhålla sådant tillstånd.

3.5 Landsorganisationen i Sverige (LO)

Beträffande valutahandelstillstånd och *valutabanks* exklusiva rätt att förmedla valutatransaktioner anser LO det troligt, eller i varje fall möjligt, att denna måste upphävas i och med åtaganden inom ramen för den framtida integrerade finansmarknaden i EES. Utländska bankfilialer kommer troligen att ges tillträde till den svenska marknaden och dessa kommer sannolikt att stå under hemlandets tillsyn och kontroll. Ska valutabankernas exklusiv rätt gälla också utländska bankfilialer blir systemet svårkontrollerat. De troliga kraven på likabehandling innebär å andra sidan att utländska filialer inte kan utestängas.

Arbetsgruppen, som föreslår att "alla slag av kreditinstitut" ska kunna komma i fråga som valutabank, har avstått från att beröra detta. LO betraktar den föreslagna ordningen som ett möjligt provisorium fram till 1993, då en revision kan framtvängas av integrationsskäl.

3.6 Sveriges Industriförbund och Företagareförbundet

Valutahandelstillstånd bör ges liberalt och t. ex. kunna tilldelas större exportföretag med omfattande valutatransaktioner.

3.7 Svenska Fondhandlareföreningen

Fondhandlareföreningen utgår från att fondkommissionsbolagen räknas till de kreditinstitut som kan få valutahandelstillstånd. Att så självklart skall vara fallet bör, till undvikande av missförstånd, *anges i motiven*, vilket inte görs i promemorian.

3.8 Småföretagens Riksorganisation

För att inte begränsa konkurrensen på marknaden för finansiella tjänster är det viktigt att valutahandelstillstånd ges liberalt för att härigenom främja effektiviteten.

4 Valutalimitier

4.1 Sveriges Bankförening

Bankföreningen vill framhålla att en situation, där centralbanken har behov av att i penning- eller valutapolitiskt syfte göra ingrepp i den fria valutamarknaden, är förutsedd i EG-direktivet om kapitalliberalisering (88/361/EEC, artikel 3): vid allvarliga ekonomiska störningar kan EG-kommissionen medge ett visst EG-land att införa regleringar på valutaområdet.

Svensk anpassning till EG:s principer innebär i detta hänseende att införande av valutalimitier förbehålls extraordinära situationer. I vart fall saknas anledning att i svenskt valutapolitiskt syfte behålla limitier för positioner, där svenska kronor inte berörs. Valutaregleringens slopande bör enligt bankföreningens mening medföra att inga valutalimitier tillämpas under normala förhållanden; detta framhölls även i bankföreningens remissyttrande 1989-02-14 över valutaregleringens förlängning till utgången av juni 1990. Från valutapolitisk synpunkt finns det inte större anledning att föreskriva limitier för bankernas valutapositioner än för de större företagens valutapositioner.

Bankföreningen vill framhålla att limitier för bankernas "valutarisker" är omotiverade även av den anledningen att myndigheterna inte uppställer limitier för andra riskverksamheter i bankernas rörelse såsom kreditgivning och värdepapperstransaktioner.

Utländska banker förväntas kunna öppna filialkontor i Sverige inom en snar framtid. Även om dessa filialer åsätts limitier av Sveriges riksbank, kommer de att i sin affärsverksamhet kunna dra fördelar av sin banks totala valutaverksamhet. Det skulle medföra konkurrensnackdelar – och s. k. omvänd diskriminering – för de svenska bankerna om dessas verksamhet begränsas mer av valutalimitier än utländska banker.

Bankföreningen vill i detta sammanhang påpeka att – förutom de valutalimitier, som riksbanken sedan länge angivit i valutahandelstillstånden för valutabankerna – har bankinspektionen i juni 1989 utfärdat "Allmänna råd angående valutakursrisker hos vissa svenska finansinstitut" (BFFS 1989:17). Häri anger bankinspektionen "rekommenderade limitier" för institutens valutapositioner. Bland dessa finansinstitut ingår finansbolag och

4.2 Svenska Fondhandlareföreningen

Fondhandlareföreningen anser att valutalimiter inte bör uppställas under tid då valutaregleringen inte tillämpas. Sådana limiter motverkar syftet med avregleringen på valutaområdet och innebär att ett slags valutareglering ändå bibehålls. Detta strider mot utvecklingen i vår omvärld.

Från valutapolitiska utgångspunkter måste krav ställas på en ekonomisk politik som ger den nödvändiga balansen i valutaströmmarna gentemot utlandet. Lika lite som en regelrätt valutareglering bör tillgripas för att rätta till felaktigheter i detta avseende, lika liten anledning är detta att lägga fast limiter som någon form av valutapolitiska korrektiv.

Inte heller kan limiter motiveras av hänsyn till riskbegränsning. För det första är det företagets egen sak att bevaka sina riskpositioner. För det andra finns det inga risklimiteringar i övrigt i den finansiella verksamheten, och för det tredje utgör dylika limiter ingen lämplig riskavgränsning, eftersom riskerna hänger samman med möjligheterna att i verksamheten täcka in dem, exempelvis genom valutapositioner på båda sidor i balansräkningen som balanserar varandra. Det finns inte heller anledning att ange limiter för finansiellt verksamma företag, när några motsvarande inte anges för t. ex. de varuproducerande exportföretagen.

Fondhandlareföreningen avstyrker ordningen med limiter under andra förhållanden än då valutaregleringen tillämpas, dvs. under extrema förhållanden som krig och därmed jämställda situationer.

4.3 Näringsfrihetsombudsmannen (NO)

Ett motiv som i promemorian även fortsättningsvis anses relevant för att upprätthålla ett auktorisationssystem gäller att valutahandelstillståndet begränsar bankernas valutapositioner. Limiterna syftar enligt vad som sägs i promemorian (s. 69) till att begränsa bankernas utrymme för att ta valutakursrisker. NO ifrågasätter om inte denna aspekt snarare kan hänföras till sådana frågor om bankernas soliditet som regleras i banklagstiftningen och står under tillsyn av bankinspektionen. Vad gäller argumentet att riksbanken vid valutaoro har möjlighet att sänka limiterna och därigenom reducera bankernas möjligheter att generera destabiliserande valutaflöden kan ifrågasättas om ett sådant synsätt i detta sammanhang står i överensstämmelse med en situation där valutaregleringar har övergivits som valutapolitiskt medel.

4.4 Bankinspektionen

Limiternas syfte anses bl. a. vara att begränsa valutabankernas utrymme för att ta valutakursrisker. Bankinspektionen har noterat att givna limiter skall avse endast valutabanken själv, inte koncernen om en bank ingår i en sådan. Riksbanken fastställer valutalimiter för valutabankerna, medan bankin-

spektionen rekommenderar sådana limiter för övriga bolag under dess tillsyn inom en bankkoncern. Enligt inspektionens mening bör det övervägas om inte en totallimit borde fastställas för koncernen.

Inspektionen får också påminna om att man i Baselkommittén för närvarande utreder frågan om krav på kapitaltäckning för bankernas valutapositioner och inom kort förväntas komma med ett förslag härom. Skulle sådana krav komma att införas, vilka i så fall kommer att gälla samtliga kreditinstitut under bankinspektionens tillsyn, bör det övervägas om inte begränsningarna av valutapositionerna för instituten, inklusive bankerna, borde slopas.

Genom limiterna kan också enligt arbetsgruppens promemoria valutabankernas möjligheter att generera destabiliserande valutaflöden begränsas. Skulle emellertid limiterna för alla institut utom valutabankerna komma att slopas enligt föregående stycket, kan det med tanke också på att hela näringslivet i övrigt har obegränsade möjligheter att ta valutapositioner, ifrågasättas om stabiliseringssyftet skulle uppnås.

4.5 Landsorganisationen i Sverige (LO)

I promemorian sägs att man räknar med en viss styrmöjlighet för riksbanken av valutabankernas valutapositioner. Hur denna styrmöjlighet visavi framtida utländska bankfilialer ska bestå kommenteras inte i promemorian.

4.6 Fullmäktige i Sveriges riksbank

Förslaget till lag om ändring i riksbankslagen innebär att till riksbankslagen överflyttas den tidigare på valutaregleringen grundade befogenheten för riksbanken att fastställa limiter för bankernas valutapositioner. Möjlighet härtill måste ingå i riksbankens valutapolitiska arsenal och den naturliga platsen för en regel härom är därmed, såsom föreslås, riksbankslagen.

5 Lagen om betalningar till och från utlandet

5.1 Lagens huvudsakliga utformning

5.1.1 Företagens Uppgiftslämnardelegation (FUD)

I svensk förvaltning finns en klar rättslig skiljelinje mellan uppgifter som samlas in för tillsynsändamål och uppgifter som samlas in för en statistisk bearbetning och ett offentliggörande. Uppgifter för statistik kan i sin tur fördelas mellan driftsstatistik och offentliga statistiska sammanställningar. Ändamålsbestämningen i de olika regelverk som reglerar uppgiftskraven särskiljs så att krav för statistiska ändamål är enumererade (uppräknade), medan uppgiftskrav för tillsyn är normativa, dvs myndigheten avgör vilka deluppgifter som behövs för tillsynen i det enskilda fallet. Skillnaderna kan noteras genom att jämföra kungörelsen (1966:37) om statistiska uppgifter från näringsidkare och ägare till flerfamiljshus och utredningsuppdraget till statistikregelutredningen (Dir 1987:53).

Statistikregelutredningens uppgift är att se över uppgiftskraven för statistiska ämdamål och föreslå en statistiklag som gäller alla statliga myndigheter. Arbetsgruppen har uppenbarligen inte uppmärksammat detta liksom ej heller den rättsliga skiljelinjen mellan uppgiftskrav för tillsyn och för statistik. Av dessa skäl blir uppgiftskraven i förslagen dåligt definierade och utvalda; jämför 2 § förordningen 1892:668 om statliga myndigheters insamlande av uppgifter från näringsidkare och kommuner. Detta ger i sin tur en dålig kvalitet för den statistiska sammanställningen.

FUD har i samband med att BOK I och BOK II-systemen infördes kritiserat hur och på vilket sätt uppgifter samlas in för betalningsbalansstatistik (se finansutskottets betänkande FiU 1985/86:11 s. 5). Bärande i kritiken har varit och är alltjämt att uppgifter för betalningsbalansstatistik och handelsstatistik i övrigt är svagt systematiserade och samordnade. Uppgifter för t. ex. betalningsbalans samlas in utan att hänsyn tas till att betalningen kan avse en vara eller en tjänst för vilken betalning redan skett.

Uppgifter om import och export sammanställs och bearbetas utan hänsyn till att informationen om statistiska varunummer ännu ej finns hos företagen. Det är möjligt att tulldatasystemet kan råda bot på dessa brister, men bara delvis. Uppgiftskraven om import och export av tjänster togs bort i samband med BOK II-systemet (=betalningar från utlandet), varför information om tjänster saknas.

FUD:s erfarenhet är således att två separata informationssystem finns utan inbördes samordning och med betydande uppgiftslämnarproblem.

Riksbankens informationssystem är det ena, statistiska centralbyråns det andra. Riksbanken har BOK I och BOK II-systemen samt diverse tilläggsenkäter om investeringar och desinvesteringar i utlandet m. m. Statistiska centralbyrån har handelsstatistiken (från generaltullstyrelsen), finansstatistiken, statistik över ägande i utlandet, m.fl. statistikgrenar. Under arbetet med BOK II kunde FUD notera den bristande samordningen mellan de båda myndigheterna.

Delegationen anser att det första steget borde vara att samordna uppgiftskraven för betalningsbalans och för handelsstatistik i övrigt mellan riksbanken och statistiska centralbyrån. Förslaget till lag om betalningar till och från utlandet avstyrks därför. Det bör ersättas av uppgiftskraven enligt den kommande statistiklagen.

Det har hittills inte inträffat i en statistiklag i Sverige, Finland, Danmark eller Västtyskland (Bundesstatistikgesetz) att ett företag måste förete handlingar som behövs för statistikändamål. Att förete handlingar är en ren tillsynsåtgärd (jämför rättegångsbalkens regler).

5.1.2 Svenska Fondhandlareföreningen

Statistikinsamlingen måste genomföras så att den skapar minsta möjliga besvär och kostnader. Det är närmast en administrativ fråga för riksbanken att i samråd med de berörda företagen åstadkomma detta.

Det råder emellertid ingen tvekan om att skattekontrollen har kommit att få en mycket stor betydelse vid utformningen av lagförslaget, även om inte detta gjorts klart i själva lagen. Det är således tydligt att den åsyftade stati-

stikinsamlingen kan bli mer betungande än eljest nödvändigt bara därför att statistikuppgifterna skall användas också för skattekontroll. Det är inte godtagbart. Betalningsbalansstatistiken får inte bli ett instrument för skattekontroll.

Med den föreslagna lagen blir vissa restriktioner som nu finns i valutaregleringen permanenta. Detta innebär rent faktiskt en skärpning i vissa avseenden av den reglering som hittills varit temporär med årsvis omprövning. Permanentningen går alltså — av hänsyn till skattekontrollen — stick i stäv med den liberalisering som eftersträvas i valutapolitiken.

Fondhandlareföreningen godtar således att lagstöd ges för riksbankens behov av betalningsbalansstatistik och avstyrker att den berörda lagen utnyttjas för skattekontroll. I den mån skattekontroll behövs måste den lösas på annat sätt.

5.1.3 Kooperativa förbundet (KF)

KF menar att betalningslagen borde befrias från föreskrifter som tillkommit av skattekontrollskäl och att sådana bestämmelser borde ingå i skattelagstiftningen. Det föreslagna systemet kan de facto innebära att ur valutaregleringssynpunkt onödiga regleringar bibehålls av skattetekniska skäl.

5.1.4 Svenska Bankföreningen

Bankföreningen vill erinra om att det inte möter principiella hinder mot att använda uppgifter, som inhämtats för kontroll av medborgarna, även för statistik. Däremot bör uppgifter, som insamlats för statistikändamål, inte utan vidare användas för kontroll: att så inte sker är en grundläggande förutsättning för det förtroende hos den berörda allmänheten vilket är en förutsättning för att statistikmyndigheterna skall få tillfredsställande uppgifter. Därtill kommer att kraven på detaljering och urval är helt olika för de båda skilda syftena.

Den föreslagna betalningslagen är i själva verket främst en skattelag. Det minsta som kan begäras är därför att de, som berörs av dess tillämpning, i lagtexten får besked härom. En systematik, som innebär att betalningsbalansstatistiken är ett skattekontrollinstrument, är därför principvidrig.

Som konstateras i promemorian innebär förslaget att myndighetsuppgifter för skattekontroll på detta område kommer att åvila riksbanken. Dessa uppgifter kommer att bestå i att, enligt 13 §, medge vissa undantag från lagens bestämmelser och att handha uppgiftsinsamling och dennas övervakning, arbetsrutiner, blanketter och direktiv till kreditinstituten. Bankföreningen kan instämma i promemorieuttalandet att det är principiellt otillfredsställande att riksbanken sålunda blir skattekontrollmyndighet men att det praktiska skälet att bespara kreditinstituten kontakter med både riksbanken och skattemyndigheterna väger tyngre. Emellertid kan det i denna riksbankens skattekontrollverksamhet bli erforderligt att tolka och tillämpa bestämmelserna i betalningslagen, den föreslagna valutalagen och skatteförfattningarna. På grund härav avstyrker bankföreningen förslaget (s. 75) att fullmäktige i riksbanken blir besvärinstans i dessa frågor.

I promemorian föreslås att den nya betalningslagen skall innehålla de valutarestriktioner som för närvarande finns kvar i nu gällande valutareglering.

Bankföreningen anser att ett bibehållande av dessa restriktioner inte är förenligt med Sveriges anpassning till EG:s fria kapitalmarknad. De friheter, som det är möjligt för EG-länderna att tillåta för sina medborgare och företag, bör även Sverige kunna tillåta på motsvarande sätt. Svenska skattekontrollbehov bör lösas i enlighet med de regler som kommer att gälla inom EG.

Vidare vill bankföreningen påpeka att genom den föreslagna betalningslagen skulle restriktionerna bli permanenta. Detta innebär en skärpning av restriktionsnivån, eftersom restriktionerna i nuvarande valutareglering formellt varit ettåriga och därmed föremål för en regelbunden återkommande prövning i riksdagen.

5.1.5 Näringsfrihetsombudsmannen (NO)

NO anser att det medför betydande nackdelar från konkurrenssynpunkt, bl. a. i form av effektivitetsförluster och ökade kostnader för berörda parter, att enbart för statistik- och skattekontrolländamål upprätthålla t. ex. kravet på att alla betalningar till och från utlandet måste gå via valutabank samt depåkravet för utländska värdepapper. Om NO:s tanke att vidga den krets varigenom valutatransaktionerna kanaliseras till samtliga kreditinstitut med valutahandelstillstånd skulle dessa nackdelar visserligen något minskas. Med hänsyn främst till de problem som uppenbarligen föreligger när det gäller att uppnå en effektiv skattekontroll utan dessa restriktioner i fråga om betalningsvägarna till och från utlandet vill NO ändå inte motsätta sig förslagen. På sikt borde det dock vara möjligt och önskvärt att lösa problemen på skattekontrollområdet genom internationellt samarbete.

5.1.6 Svenska sparbanksföreningen

De restriktioner som kvarstår i förslaget till lag om betalning till och från utlandet (6-8 §§) kan accepteras som nödvändiga under en övergångstid. Restriktionerna strider dock mot reglerna inom EG. Svenska sparbanksföreningen anser därför att restriktionerna bör omprövas när de praktiska förutsättningarna för skattekontroll m. m. så tillåter. En sådan översyn bör ske skyndsamt eftersom möjligheten till kontroll av de föreslagna reglerna blir i det närmaste obefintliga.

5.1.7 Riksåklagaren

I lagen anges inte det skattekontrollerande syftet. Detta motiveras med att huvudbestämmelserna om skattekontroll finns i taxeringslagen (1956:623). Det finns dock enligt min mening flera skäl till att den skattekontrollerande grunden måste bedömas vara av väsentlig betydelse. Ett annat skäl är de återverkningar som förslaget får i sekretesshänseende.

5.1.8 Regionåklagarmyndigheten i Stockholm

I betalningslagen förtogs att syftet med lagen är att skapa en grund också för skattemyndigheternas kontroll av utlandstransaktioner. Båda syftena med lagen bör redovisas öppet för att undvika tolkningssvårigheter och tveksamheter. Något bärande skäl till varför kontrollsyftet skulle utelämnas finns inte. En uppgift i betalningslagen om syftet kan inte på något sätt komma i konflikt med bestämmelserna i taxeringslagen.

5.1.9 Landsorganisationen i Sverige (LO)

LO anser att det föreslagna systemet för viss *skattekontroll* är tveksamt och i längden ineffektivt som hjälpmedel mot skatteflykt och olaglig skatteplanering.

Den i LO:s yttrande betonade konkurrensaspekten talar också för att man ska söka undvika en exklusivrätt till vissa affärer för inhemska banker och institut. LO efterlyser förslag om alternativa system för skattekontrollen inom ramen för en integrerad europeisk finansmarknad.

Arbetsgruppens förslag angående förbud mot *bankkonton* i utlandet och behållna begränsningar för *försäkringspremier till utlandet* får på motsvarande sätt anses som provisorier, eftersom statsmakterna uttalat avsikten att i stort sett avveckla förbuden i valutaregleringen.

5.1.10 Stockholms Handelskammare och Sydsvenska Handelskammaren

Kravet på att betalningar till och från utlandet i princip måste ske genom valutabank är acceptabelt med tanke på behovet av statistik och skattekontroll. Det är dock viktigt att utöka antalet valutahandelstillstånd. Sverige bör vara öppet för en harmonisering i förhållande till kommande EG-lagstiftning på detta område.

5.1.11 Fullmäktige i Sveriges riksbank

Förslaget till betalningslag fyller uppgiften att ge erforderligt lagstöd för hittillsvarande skattekontroll och uppgiftsinsamling för betalningsbalansstatistiken. En mindre tilltalande konsekvens av att skattekontroll och betalningsbalansstatistik sålunda alltjämt sammanhålls blir dock att riksbanken genom åläggandet att pröva och medge undantag från bestämmelserna i betalningslagen i viss utsträckning kommer att fungera också på skatteområdet. Den skattekontroll som sker med stöd av betalningslagen är emellertid baserad på att vissa förbud upprätthålles och på de uppgifter som insamlas för betalningsbalansstatistiken. För att undvika att allmänheten i t. ex. ett ärende om hållande av konto i utlandet skall behöva söka tillstånd hos två myndigheter – hos riksbanken för prövning och ställande av villkor ur statistiksynpunkt och hos riksskatteverket för prövning med hänsyn till skattekontrollintresset – bör enbart riksbanken svara för handläggningen av tillståndsärenden enligt betalningslagen. Det är naturligt att riksbanken härvidlag, såsom lagförslaget föreskriver, samråder med riksskatteverket i skattekontrollfrågor.

SFF anser i likhet med lagförslaget att de praktiska skälen överväger för att uppkommande myndighetsuppgifter för skattekontroll även i fortsättningen bör åvila riksbanken. Det är rimligt att kreditinstitut och allmänhet skall kunna vända sig till en och samma myndighet både när det gäller uppgiftsinsamling och i frågor om skattekontroll.

När det gäller lagförslagets förhållande till gällande stadgor inom OECD görs i promemorian bedömningen att några hinder inte torde föreligga mot att Sverige inför en bestämmelse av innebörd att alla betalningar till och från utlandet skall gå genom valutabank. Det nämns emellertid också att det ännu inte klargjorts i vad mån en sådan bestämmelse kan avses strida mot nu gällande bestämmelser inom EG (s. 76). SFF vill betona vikten av att Sverige fördjupar samarbetet med EG inom alla områden. När EG:s bestämmelser för att motverka skatteflykt blivit mer konkreta kan det därför, enligt SFF:s mening, finnas anledning att se över betalningslagen i detta avseende för att uppnå mesta möjliga harmonisering.

5.2 Definitioner

5.2.1 Kammarrätten i Sundsvall

Det förhållandet att reglerna i 2 § innefattar ett delvis annat hemvistbegrepp för fysisk person än kommunalskattelagen och valutalagen — bl. a. i det att emigranter undantas från lagens tillämpningsområde — kan från skattekontrollsynpunkt leda till svårigheter. En samordning bör enligt kammarrättens mening övervägas.

5.2.2 Svenska Bankföreningen

I promemorians förslag till 2 § tredje stycket anges när en person skall anses vara bosatt "här i landet". Här för krävs att personen "har sitt egentliga bo och hemvist här eller stadigvarande vistas här". Gränsdragningen mellan person som är "bosatt i Sverige" och person som är "bosatt i utlandet" är grunden för flera av lagens krav och förbud avseende vissa transaktioner.

Bankföreningen vill framhålla att för bankerna, som via sina kunder kan bli berörda av ifrågavarande transaktioner, är det givetvis väsentligt att det finns klara och lättillämpliga preciseringar av hur man skall avgöra en persons bosättningsstatus. Sådana preciseringar finns för närvarande i riksbankens föreskrifter om tillämpningen av valutaförordningen. Bankföreningen anser att preciseringar på motsvarande sätt bör finnas även framöver.

5.3 Utländska livförsäkringar

5.3.1 Försäkringsinspektionen

Inspektionen har inte något att erinra mot att den nuvarande gränsen på 3000 kr. om året för betalning av livförsäkringspremier till utlandet behålls.

Motivet för förslaget att behålla gränsen t. v. är att få en samordning med den nya skatteregleringen på området, som bl. a. innebär att en skatt läggs på livförsäkringspremier till försäkringsbolag i utlandet.

5.4 Frigräns för uppgifts- och rapporteringsskyldighet

5.4.1 Svenska Bankföreningen

I promemorians förslag till *förordning om betalningar* till och från utlandet har den nu gällande rapporteringsfrigränsen i det s k BOK-systemet, 50 000 kr., angivits som fortsatt frigräns.

Bankföreningen har redan tidigare i samband med diskussionerna om införande av det s. k. BOK-systemet – *framhållit att denna gräns är alltför låg*. Av den totala betalningstrafiken svarar betalningar mellan 50 000 och 100 000 kr. för en mycket stor del av antalet betalningstransaktioner men för endast ca 1 procent av beloppsvolymererna.

Statistiklämnande beträffande utlandsbetalningar är kostnadskrävande för såväl banker som företag. Det är därför angeläget att frigränsen successivt höjs när strukturen på utlandsbetalningarna ändras. Det är vidare angeläget att frigränsen för betalningsstatistiken inte sammankopplas med frigränsen för skatterapportering av privatpersoners betalningar.

Privatpersoners utlandsbetalningar utgör antalsmässigt ca 10 procent av alla ankommande och avgående utlandsbetalningar. Beträffande utlandsbetalningar som beloppsmässigt överstiger 50 000 kr. utgör antalet privatpersonsbetalningar dock endast 2 à 3 procent. Beloppsmässigt utgör privatpersonsbetalningarna inte mera än ca 1/2 procent av betalningssvolymererna. Strukturen på företags och privatpersoners betalningar är så helt olika att varje sådan koppling skulle vara orimlig. Bankföreningen tillstyrker förslagen frigräns för rapportering av privatpersonsbetalningar – 50 000 kr. – men önskar att rapporteringsfrigränsen för företagsbetalningar omgående höjs till 100 000 kr.

Bankföreningen vill också betona angelägenheten av att även på andra sätt kostnaderna för rapporteringen av utlandstransaktioner minskas. De diskussioner som förts mellan Riksbanken och vissa företag beträffande ersättande av rapportering via bank av storföretagens utlandsbetalningar med en direktrapportering till riksbanken bör om möjligt förverkligas.

5.4.2 Sveriges Föreningsbankers Förbund (SFF)

Beloppsgränsen för valutabanks uppgiftsskyldighet om betalningar till och från utlandet föreslås höjas från 25 000 kr. till 50 000 kr. Det är, enligt SFF:s mening, tillfredsställande att den hittills mycket låga beloppsgränsen höjs. Var beloppsgränsen sätts bör vara en avvägning mellan å ena sidan kostnaderna för uppgiftsinsamlandet och å andra sidan kraven på underlag för tillfredsställande betalningsbalansstatistik och god skattekontroll. Varje beloppsgräns bör således utvärderas utifrån båda dessa synvinklar. Denna avvägning är inte helt lätt att göra, men SFF vill dock ifrågasätta om inte en högre gräns på 100 000 kr. vore fullt tillräcklig.

SFF får också betona att det är viktigt att den beloppsgräns som fastställs efter hand justeras, så att den inte påverkas av inflationen utan hålls reellt oförändrad. Med en årlig inflation på t.ex. 7 procent behöver en given beloppsgräns fördubblas efter tio år för att vara opåverkad av den stigande prisnivån.

Vid betalningar till och från utlandet utöver beloppsgränsen föreslås uppgiftsskyldigheten för valutabanker omfatta beloppens storlek samt vad varje betalning avser och vilket land betalningen går till eller kommer ifrån. Vid betalning till utlandet bör dessutom uppgift lämnas om namn på betalningsmottagaren. Totalt bedöms det framlagda förslaget inte innebära någon väsentlig ökning av valutabankernas uppgiftsskyldighet. Även om uppgiftsskyldigheten inte utökas kraftigt, så bör det enligt SFF:s mening prövas om inte uppgiftslämmandet kan reduceras.

5.4.3 Småföretagens Riksorganisation

Företagens uppgiftsskyldighet måste allmänt sett begränsas så långt det är möjligt. Det är därför positivt att beloppsgränsen för uppgiftsskyldighet om betalningar till och från utlandet höjs från 25 000 till 50 000 kr. Var gränsen skall sättas bör vara en avvägning mellan kostnaderna för insamlande av uppgifter och kraven på underlag för tillfredsställande betalningsstatistik. För att minska byråkratin för alla parter och ändå upprätthålla kravet på statistik, anser organisationen att gränsen bör höjas till i vart fall 100 000 kr. Beloppsgränsen bör dessutom indexeras och då lämpligen sättas till fyra basbelopp.

5.4.4 Statistiska centralbyrån

Bland ändringarna i valutalagen föreslås att betalningar under 50 000 kr., och som inte utgör delbetalning av ett belopp överstigande denna summa, undantas från valutabankernas rapporteringsskyldighet. Riksbanken anser att statistiken över utlandsbetalningarna når tillfredsställande kvalitet med en cutoff gräns på 50 000 kr. för rapporteringarna. Hittills har i BOK-systemet tillåtits en gräns på 25 000 kr.

Fri gränsen på 50 000 kr. förefaller hög mot bakgrund av att riksbanken uppskattade företagets tjänsteexport under frigränsen 25 000 kr. till 7 procent av totala tjänsteexporten för perioden mars-december 1987. Företagens tjänsteimport under frigränsen beräknades av riksbanken till 6 procent av totala tjänsteimporten för år 1987.

Statistiska centralbyrån saknar i promemorian information om hur man har kommit fram till den nya frigränsen på 50 000 kr. och hur betalningar under denna gräns skall behandlas i statistiken. Fri gränsen och höjningen av den borde klarare ha motiverats med hänsyn till den befarade ökade osäkerheten i statistiken och till att bankerna dataregistrerar mycket av uppgifterna för egen räkning i sina ADB-system.

5.4.5 Försäkringsinspektionen

I promemorian berörs de kontrollproblem som uppstår när gränsen på 3 000 kr. slopas. Enligt förslaget skall enligt en allmän regel betalningar till utlandet överstigande 50 000 kr. ske via valutabank med skyldighet för banken att lämna kontrolluppgift till skattemyndigheterna. Det är uppenbart att det finns risk för att den bristande kontrollmöjligheten på lägre belopp än 50 000 kr. kan komma att utnyttjas för tecknande av livförsäkring i utlandet utan att redovisning sker till skattemyndigheterna. En möjlighet att i viss mån förbättra kontrollen skulle därför kunna vara att kräva att betalningar som avser livförsäkringspremier alltid går över en valutabank.

5.4.6 Stockholms Handelskammare och Sydsvenska Handelskammaren

Det är positivt att beloppsgränsen höjs. I stället för ett fast belopp bör dock den nya gränsen knyts till exempelvis två basbelopp.

5.5 Bestämmelser om generella undantag

5.5.1 Fullmäktige i Sveriges riksbank

Regelsystemet utgörs av några allomfattande förbud, kompletterade med ett stort antal undantag. Dessa måste utformas mycket detaljerat för att anpassas till de ibland mycket speciella situationer de skall täcka. Till följd av ändrade betalningsvanor m. m. måste de också återkommande ändras genom att gamla undantag upphäves eller ändras och genom att nya kommer till. Skall sådana ändringar kunna genomföras snabbt och smidigt bör då reglerna intas inte i lag eller förordning utan i verkställighetsföreskrifter i lag, vilka utfärdas av den myndighet som är satt att leda utvecklingen och anpassa denna till förändringar i miljön, i detta fall riksbanken. Så har också alltid varit förhållandet inom valutaregleringen. Av 8 kap 13 § sista stycket regeringsformen anses emellertid följa att sådan normgivningsbefogenhet inte kan delegeras till riksbanken. Det är dock svårt att acceptera att man till följd av en grundlagstolkning som även lagrådet betecknar som "i sak egendomlig" (prop. 1986/87:143 s. 92 överst) skall tvingas till det tungrodda system som uppstår när detaljregler av det slag det är fråga om skall behöva tas in i en av regeringen utfärdad förordning eller kanske rentav i lag. Utan att för egen del försöka tolka regeringsformen vill fullmäktige med det sagda från sakliga utgångspunkter yrka på att man söker lösa de problem som vid ett flertal tillfällen konfronterat riksbanken genom att banken ej anses kunna ges befogenhet att utfärda verkställighetsföreskrifter till de lagar banken blir satt att administrera.

5.5.2 Kammarrätten i Sundsvall

I förslaget till förordning om betalningar till och från utlandet föreslås här efter undantag från såväl valutabankskravet som från de nämnda förbuden och depåkravet. Enligt kammarrättens mening är dessa undantagsbestämmelser av sådan omfattning och av sådan natur att de inte har sin plats i en

av regeringen utfärdad förordning. De bör istället — med hänsyn bl. a. till att de inte har karaktären av tillämpningsföreskrifter — föras in i lagen i direkt anslutning till huvudbestämmelserna.

5.5.3 Kooperativa förbundet (KF)

KF konstaterar att förslagen till lag respektive förordning om betalningar till och från utlandet i huvudsak är utformade efter traditionella valutareglingsprinciper. Genom att huvudparten av tidigare valutarestriktioner upphört att gälla borde det vara möjligt att utfärda bestämmelser som talar om vilka transaktioner som är förbudna i stället för att som nu skapa generella förbud och förordna om undantag från sådant förbud.

5.6 Bestämmelser om undantag i enskilda fall

5.6.1 Kammarrätten i Sundsvall

I anslutning till bestämmelserna i 13 § bör påpekas att frågan vem som kan anse ha talerätt med anledning av beslut som riksbanken fattar inte berörs i motiven. Denna fråga bör övervägas, särskilt mot bakgrund av att beslut av riksbanken skall föregås av samråd med riksskatteverket och att ett sådant samråd kan innebära att enighet inte uppnås.

5.7 Straff, vite, m. m.

5.7.1 Riksåklagaren

Förslaget till betalningslag innehåller ansvarbestämmelser för den som bryter mot någon av dess föreskrifter. Påföljden är begränsad till böter. Vad som straffbelägges är enklare ordningsföreseelser. Det kan därför ifrågasättas om inte ett avgiftssystem vore lämpligare som sanktionsform. Dessutom torde en avvikelse från lagens ordning ofta utgöra ett led i allvarigare brottslighet. Föreseelse mot betalningslagen konsumeras då av allvarligare brott.

I 11 § betalningslagen stadgas att den som underlåter att fullgöra skyldigheten att till riksbanken lämna uppgifter och förete handlingar för statistikändamål kan vid vite åläggas att fullgöra denna skyldighet. I 14 § första stycket punkt 7 stadgas dessutom straffansvar för sådan underlåtenhet. I 15 § sägs att den som inte efterkommit ett vitesföreläggande inte kan dömas till ansvar. Det förefaller onödigt med straffansvar för denna typ av föreseelse.

5.7.2 Åklagarmyndigheten i Malmö åklagardistrikt

Det finns anledning till antagande att straffbestämmelserna kommer att sakna praktisk betydelse. Svårigheter att få fram uppgifter om föreseelserna kan antas uppkomma bl. a. på grund av sekretessreglerna. Straffstadgandet bör utgå.

Överträdelse av betalningslagen kommer i allmänhet att utgöra led i andra brott, företrädesvis skatte eller gäldenärsbrott. Det kan ifrågasättas om straffsanktionerna i betalningslagen kommer att fylla någon funktion. Någon form av avgift vore möjligen att föredra om sanktion skall förekomma.

5.7.4 Göta hovrätt

Enligt 5 § första stycket skall den som verkställer respektive mottar betalning från utlandet till den bank som förmedlar betalningen lämna uppgift om vad betalningen avser och vilket land betalningen går till eller kommer från samt, vid betalning till utlandet, namn på betalningsmottagaren. Uppgifterna läggs sedan till grund för den kontrolluppgift banken enligt 37 § taxeringslagen skall lämna till skattemyndigheterna. Kontrolluppgiften grundas alltså på de uppgifter som den enskilde lämnat till banken och som banken enbart förmedlar till skattemyndigheterna. Den enskildes uppgiftsskyldighet är straffsanktionerad i 14 § första stycket punkt 3.

Den föreslagna ordningen innefattar alltså en straffsanktionerad skyldighet för den enskilde att lämna uppgifter som kan användas mot honom i samband med en utredning om och ett åtal för skattebrott. En viktig princip vid utredning om och lagföring för brott är att en misstänkt – med hänsyn till den intressekonflikt han befinner sig i – inte kan tvingas att lämna uppgifter om de förhållanden som misstanken avser. De föreslagna bestämmelserna i 5 § första stycket och 37 § taxeringslagen är inte förenliga med denna princip. De bör därför utgå. Skattekontrollen får tillgodoses på det sätt som nu sker genom kontrolluppgift från bankerna, grundad på bankens egen kännedom om betalning till och från utlandet.

Bestämmelsen i 11 § i förslaget till lag om betalningar till och från utlandet ger regeringen och riksbanken rätt att ålägga enskilda att lämna upplysningar som behövs för betalningsstatistiken. Underlåter någon att fullgöra denna skyldighet får riksbanken förlägga honom vite. Sådan underlåtenhet är också straffbelagd enligt 14 § första stycket punkt 7 i förslaget. Vite är en olämplig sanktion när det gäller en uppgiftsskyldighet av så obestämt innehåll som det här är fråga om. Bestämmelsen härom får i stället beivras med stöd av straffbestämmelsen, varvid domstol prövar om förutsättningar för straffbarhet föreligger.

5.7.5 Fullmäktige i Sveriges riksbank

För att kunna erhålla uppgifter för betalningsbalansstatistiken blir riksbanken i vissa fall beroende av att ha tillgång till tvångsmedel. I 15 § gällande valutaförordning ges sålunda bestämmelser i andra stycket om rätt för riksbanken att vid underlåtenhet att fullgöra uppgiftsskyldighet påföra särskild avgift (förseningsavgift) och i tredje stycket om rätt att också förelägga vite. Till förslaget till betalningslag har överförts bestämmelse om vitesförelägg-

gande men ej om föreseningsavgift. Förseningsavgift är emellertid ett för den enskild mindre ingripande tvångsmedel än vitet och det är också väsentligt mycket enklare att administrativt hantera. Förseningsavgift ålägges därför av riksbanken i första hand medan vitesföreläggande hittills aldrig behövt användas för att framtvunga uppgifter till betalningsbalansstatistiken. Med åberopande av det sagda föreslås att lagförslaget kompletteras med möjlighet att uttaga förseningsavgift vid underlåtenhet att lämna föreskriven uppgift.

5.8 Sekretessfrågor

5.8.1 Riksskatteverket

Utredningen gör den bedömningen att sekretesskyddet för uppgifter som inkommit till riksbanken förstärks med de lagda förslagen. Andra myndigheter skulle inte längre ha möjlighet att som tidigare hämta in uppgifter med stöd av generalklausulen. När det gäller skatteförvaltningens möjligheter att inhämta uppgifter från riksbanken hänvisar utredningen till 46 § taxeringslagen. Inom skatteförvaltningen handläggs emellertid ett stort antal ärenden som inte är taxeringsfrågor. Som exempel kan nämnas uppboordsfrågor, utredningar inom momsområdet samt inte minst utredningar inom exekutionsväsendet. Vid begäran om uppgifter från riksbanken kan då inte 46 § taxeringslagen tillämpas. Länskattemyndigheten blir t. ex. helt beskuren sin nuvarande möjlighet att med stöd av generalklausulen ta in uppgifter från riksbanken i verksamhet där myndigheten utövar en borgenärsfunktion. Att så kan ske är av särskild vikt i utredningar i ärenden rörande betalningsansvar för företrädare för juridiska personer. Det kan slutligen ifrågasättas om inte tullmyndigheterna även fortsättningsvis bör ha möjlighet att inhämta uppgifter från riksbanken bl. a. för kontroll av uppgifter rörande införselmoms.

Nämnda problem och det förhållandet att riksbanken även fortsättningsvis skall ha att beakta skattekontrollintressen och samråda med riksskatteverket i vissa frågor gör det angeläget att sekretessfrågorna blir föremål för ytterligare överväganden.

5.8.2 Riksåklagaren

Om föreliggande lagförslag antas kommer riksbanken enligt lagtexten endast att erhålla uppgifter om utlandsbetalningar för statistiska ändamål. Det är betalningslagen som skall reglera riksbankens möjligheter härvidlag. Som påpekas i arbetsgruppens förslag innebär detta en inskränkning i möjligheten för polis- och åklagarmyndigheterna att få tillgång till uppgifter om utlandstransaktioner. Den föreslagna lösningen kommer att försvåra den brottsutredande verksamheten. Som framhållits ovan är dock ett av syftena med riksbankens uppgiftsinhämtande att skapa en grund för skattemyndigheternas skattekontroll. Som jag tidigare anfört bör det klart anges i betalningslagen att riksbanken kan inhämta uppgifter även i sådant syfte. Med en sådan ordning skulle – med den tolkning man tidigare gjort av sekretess-

bestämmelserna på området — det informationsutbyte som nu sker i fråga om ekonomisk brottslighet kunna fortsätta. Ett fortsatt samarbete är nödvändigt för ett effektivt brottsbeivrande av här angiven brottslighet. En ordning i enlighet med förslaget skulle med säkerhet allvarligt försvåra den brottsutredande verksamheten.

5.8.3 Regionåklagarmyndigheten i Stockholm

Jag vill för min del ifrågasätta om det är lämpligt och nödvändigt med en så sträng sekretess som statistiksekretessen.

En strängare sekretessbestämmelse torde knappast påverka skattebrottsutredningarna. Informationen kan tillföras utredningen via skattemyndigheten, som kan inhämta uppgifterna hos riksbanken med stöd av 46 § taxeringslagen jämförd med 14 kap. 1 § sekretesslagen. Via skattemyndigheten kan åklagare och polis också få del av kontrolluppgifter. För övriga brottmålsutredningar torde däremot en strängare sekretessbestämmelse innebära svårigheter. Visserligen går det ofta att få information genom husrannsakan och beslag hos banker och fondkommissionärer. Det kan emellertid inte ske exempelvis i de fall där det är okänt vilken förmedlare som använts. I sådana fall kan det vara av största betydelse för utredningen att polis och åklagare får ta del av uppgifter hos riksbanken. Det kan också tänkas fall där det behövs en samlad bild av någons betalningar och då är riksbanken den enda källan. Lättnaderna på valutaregleringens område kommer förmodligen att öka behovet av information om betalningsströmmar m. m. i t. ex. brott mot 11 kap. brottsbalken. Det är mycket svårt redan i dag att reda ut internationella transaktioner eftersom den internationella rättshjälpen inte är tillräcklig. En strängare sekretess skulle ytterligare försvåra utredningarna. Det torde också vara så att det i huvudsak är samma uppgifter som ligger till grund för statistik och kontroll (5 § betalningslagen). Riksbanken administrerar inte bara statistiken utan också skattekontrollen. Det förefaller då rimligt att sådana statistikuppgifter som också tjänar kontrollsyfte är underkastade den mindre stränga sekretess som gäller för motsvarande uppgifter inom skatteförvaltningen.

5.8.4 Kammarrätten i Sundsvall

Kammarrätten kan i och för sig ansluta sig till vad som anförs i promemorian om konsekvenserna av de olika förslagen i sekretesshänseende. Om den nuvarande regleringen behålls blir följderna, som framgår av promemorian, att åklagar- och polismyndighetens möjlighet att få tillgång till uppgifter blir mer inskränkta än de nu är. Enligt kammarrättens mening bör sekretesslagen ändras så att de möjligheter att få tillgång till uppgifter som åklagar- och polismyndighet nu har bibehålls.

5.8.5 Fullmäktige i Sveriges riksbank

I riksbankslagen har införts ett särskilt stadgande (54 §) enligt vilken riksbanken ”skall utan hinder av vad som föreskrivits i 8 kap 8 § sekretesslagen

underrätta polismyndighet eller åklagarmyndighet om det i riksbankens kassarörelse, valutahandel, in- och utlåningsrörelse, betalningsutjämning eller handel med värdepapper framkommer uppgifter som ger anledning att anta att ett brott har begåtts". Riksbanken får dock enligt vad i 54 § sägs underlåta att lämna sådan underrättelse när särskilda skäl därför finnes.

Det föreslås att den möjlighet att genombryta den absoluta riksbankssekretessen som riksbankslagen sålunda ger utvidgas att i brottsbekämpningens intresse gälla också uppgifter som inhämtas med stöd av betalningslagen. 54 § första stycket riksbankslagen bör alltså ge riksbanken möjlighet också att utan hinder av vad som föreskrivs i 9 kap. 4 § sekretesslagen underrätta ovan nämnda myndigheter "om det i riksbankens verksamhet som avser framställning av statistik framkommer uppgifter som ger anledning anta att ett brott har begåtts".

Endast med en övertolkning, som brukar anses otillåten vid tillämpning av sekretesslagen, kan väl påstås att riksbankens prövning av framställningar om att få hålla konton i utlandet avser framställning av statistik. Och under inga förhållanden torde kunna påstås att ett ärende om undantag från skyldigheten att inlägga värdepapper i depå gäller statistikframställning. Det finns emellertid inget sakligt skäl för att uppgifter om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, som framkommer i sådana ärenden och som tidigare åtnjutit sekretess enligt 9 kap. 5 § sekretesslagen, skulle bli offentliga till följd av att riksbanken kommer att basera sin handläggning på betalningslagen i stället för såsom tidigare på valutlagen. En ändring härvidlag måste komma till stånd. Enklast synes vara att 9 kap. 5 § första stycket sekretesslagen utvidgas att omfatta också tillståndsgivning enligt betalningslagen. Detta innebär visserligen att uppgifter som inhämtas med stöd av betalningslagen kommer att omfattas av sekretess enligt två lika lagrum i sekretesslagen. Att så sker är emellertid, såsom också framhålles i departementspromemorian, inte ovanligt inom sekretesslagstiftningen.

Slutligen må uppmärksammas förslaget om att riksbankens i valutlagen stadgade uppgiftsskyldighet mot tullmyndighet avseende betalningar beträffande varuexport och varuimport skall upphöra. Det finns naturligtvis ur riksbankens synpunkt ingen anledning att yrka på att riksbanken alljämt skall kunna lämna tullmyndigheten denna service. Men möjligheten att lämna sådana uppgifter tillmättes vid regelns införande inte oväsentlig betydelse och den har praktiskt utnyttjats av tullmyndigheten i icke obetydlig omfattning. Under 1989 har sålunda olika tullmyndigheter i 186 framställningar begärt uppgifter om 732 olika personer, vartill kommer 10 skrivelser där generella listor över t. ex. varubetalningar till visst land begärts. I betraktande härav är överraskande att finna att just den lag som tillkommer för att möjliggöra viss skattekontroll skall samtidigt beröva tullen dess möjlighet att utöva skattekontroll vid övervakning av att rätt mervärdeskatt uttages vid import.

6 Ändringar i taxeringslagen (37 §)

6.1 Riksskatteverket

Riksskatteverket anser det angeläget att uppgiftsskyldigheten utvidgas och preciseras till att avse

- vad betalningen avser
- vilket land betalningen verkställs till eller mottas från
- namn på betalningsmottagaren vid betalning till utlandet på sätt som föreslagits. Först härigenom kan skatteförvaltningen använda denna kontrollinformation utan att nödvändigtvis behöva inhämta kompletterande upplysningar från den skattskyldige.

Riksskatteverket har inget att erinra mot att beloppsgränsen samtidigt höjs till 50 000 kr.

Det bör noteras att överenskommelser med andra stater förutsätter ömsesidigt utbyte av uppgifter. Svenska banker m.fl. är enligt 37 § taxeringslagen skyldiga att lämna kontrolluppgifter till ”*ledning för taxering*”. Därav följer, att svenska banker m.fl. inte är skyldiga att lämna kontrolluppgifter avseende personer, som inte skall taxeras i Sverige. Bankerna tolkar banksekretessen så att de inte heller får lämna uppgifter, som de inte är skyldiga att lämna enligt lag. Det skapar stora problem för bankerna att avgöra om uppgifter ska lämnas eller ej. Enligt riksskatteverkets uppfattning bör kontrolluppgiftsbestämmelserna kompletteras så att det framgår att uppgiftsskyldighet föreligger även för inkomster m. m. som för inskränkt skattskyldig inte skall beskattas i Sverige.

6.2 Kammarrätten i Sundsvall

Kammarrätten vill påpeka att i de föreslagna övergångsbestämmelserna anges att ändringarna i taxeringslagen träder i kraft den 1 juli 1990 och tillämpas första gången i fråga om kontrolluppgift till ledning vid 1991 års taxering. Övergångsbestämmelserna innehåller dock inget om vad som skall gälla beträffande delbetalningar som sker både före och efter ändringen.

6.3 Svenska Bankföreningen

I promemorians förslag till ändring i taxeringslagen (37 §) anges (s. 30) att uppgift skall lämnas även beträffande betalningar under 50 000 kr., om betalningen utgör delbetalning av en summa som överstiger 50 000 kr.

Bankföreningen anser att detta krav av tekniska skäl måste slopas. Bankerna saknar nämligen som regel all information om en betalning är en delbetalning av en större betalning.

6.4 Sveriges Industriförbund och Företagarförbundet

När det gäller de förslag i promemorian som rör skattekontrollen mer i detalj, anser förbunden att namnet på betalningsmottagaren vid betalningar till utlandet inte skall behöva anges. Mottagaren är normalt inte skattskyldig

i Sverige och från svensk kontrollsynpunkt torde därför uppgiften inte fylla någon funktion. Skulle någon utländsk skattemyndighet önska uppgifter om betalning till viss person finns möjlighet att inhämta sådana uppgifter i annan ordning.

6.5 Företagens Uppgiftslämnardelegation (FUD)

I fråga om utökning av uppgiftskraven i taxeringslagen (kontrolluppgift) om vad en betalning avser och namnet på betalningsmottagaren är denna inte nödvändig vare sig för statistiska ändamål eller för kontroll. Uppgiftskraven är därtill svåra att fullgöra, om uppgifterna skall vara korrekta. Det är väl känt (se det tidigare redovisade finansutskottets betänkande) att uppgift om vad en betalning avser tillhör det svåraste uppgiftskravet och kräver tillgång till faktura och underliggande handlingar. Betalningsmottagaren behöver inte vara den verkliga betalningsmottagaren.

6.6 Stockholms Handelskammare och Sydsvenska Handelskammaren

Det är inte befogat att utvidga kontrolluppgifterna till att omfatta även upplysningar om vad betalningen avser och om namn på mottagaren.

1 Förslag till

Lag om valutareglering

Härigenom föreskrivs följande.

Förordnande om valutareglering

1 § Efter samråd med riksbanken får regeringen förordna om valutareglering, om landet är i krig eller krigsfara eller det råder utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som landet har befunnit sig i.

På framställning av fullmäktige i riksbanken får regeringen förordna om valutareglering för en tid av högst sex månader, om valutamarknaden och valutapolitiken utsätts för allvarliga störningar till följd av utomordentligt stora kortfristiga kapitalrörelser. Om det är uppenbart att sådana förhållanden skulle inträda på nytt om regleringen upphävdes, får regeringen på framställning av fullmäktige i riksbanken meddela ett sådant förordnande på nytt.

Om det inte längre finns skäl för valutareglering, skall regeringen omedelbart förordna att regleringen skall upphöra.

2 § Ett förordnande enligt 1, 3 eller 12 § skall inom en månad från beslutet underställas riksdagen för godkännande. Om riksmöte inte pågår, skall förordnandet underställas riksdagen inom en månad från början av det närmast följande riksmötet. Om inte underställning sker, upphör förordnandet att gälla.

3 § Valutareglering innebär att transaktioner, som är av sådan art att de kan ha betydelse för valutapolitiken (valutatransaktioner) och som anges i förordnande om valutareglering, inte får genomföras utan tillstånd av riksbanken.

Om ett förordnande om valutareglering har meddelats, får regeringen även förordna

1. att riksbanken för ett tillstånd till valutatransaktion får ta ut en avgift som skall tillfalla riksbanken eller bestämma att ett visst belopp under en viss tid skall vara insatt på konto i riksbanken, och

2. att den som innehar utländska betalningsmedel, tillgodohavanden på konton i utländskt myntslag eller utländska fondpapper skall erbjuda riksbanken eller någon av riksbanken utsedd bank att mot kontant betalning i svenska kronor lösa in dessa.

Valutaregleringens administration

4 § Riksbanken skall meddela de föreskrifter som behövs för tillämpningen av förordnanden enligt 1, 3 och 12 §§.

5 § Riksbanken får bemyndiga en sådan valutahandlare som avses i 22 b § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank att fullgöra riksbankens tillståndsprövning enligt denna lag. Med riksbankens tillstånd avses i denna lag även ett tillstånd som har lämnats med stöd av ett sådant bemyndigande.

6 § Föreskrifter enligt 4 § beslutas av fullmäktige i riksbanken.

Riksbankens beslutanderätt i övrigt enligt denna lag utövas inom riksbanken av en styrelse (valutastyrelsen) och under styrelsen av en direktion (valutadirektionen) eller enskilda tjänstemän. Fullmäktige i riksbanken får överlåta åt valutastyrelsen att besluta om föreskrifter enligt 4 § som är av mindre principiell betydelse.

7 § Valutastyrelsen skall bestå av fem ledamöter. En av ledamöterna utses av regeringen och de övriga av fullmäktige i riksbanken. Av de ledamöter fullmäktige utser skall minst två utses utom riksbanken.

För varje ledamot skall en suppleant utses.

Fullmäktige i riksbanken utser valutastyrelsens ordförande och vice ordförande.

8 § Bestämmelser om fördelningen av beslutanderätten mellan valutastyrelsen, valutadirektionen och enskilda tjänstemän samt om sammansättningen av valutadirektionen skall ingå i de föreskrifter som meddelas med stöd av 4 §.

9 § Om regeringen har meddelat ett förordnande om inlösen enligt 3 § andra stycket 2 och det föreligger oenighet om vilket värde i utländskt myntslag som skall ligga till grund för ersättningen eller efter vilken kurs omräkningen till svenska kronor skall göras, skall ersättningen bestämmas av en nämnd (valutanämnden).

Valutanämnden skall bestå av tre personer. Regeringen utser ordföranden. En av de övriga ledamöterna utses av riksbanken och den andra av rikssammanslutningen för handelskamrar.

Nämnden skall till grund för sitt beslut lägga det pris och den kurs som enligt nämndens bedömning skulle ha kunnat uppnås vid en frivillig avyttring på den allmänna marknaden.

Nämndens beslut får överklagas till hovrätten.

10 § Den som har tagit befattning med ett ärende som avses i denna lag får inte obehörigen röja vad han har fått veta om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

Den som bryter mot förbudet i första stycket skall inte dömas till ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

Uppgiftsskyldighet och kontroll

11 § Den som för egen eller någon annans räkning har gjort en valutatransaktion är skyldig att i den omfattning som riksbanken föreskriver lämna de uppgifter och visa upp de handlingar om transaktionen som behövs för kontroll av efterlevnaden av denna lag och med stöd av den meddelade föreskrifter, tillstånd och villkor. Om någon inte fullgör denna skyldighet, får riksbanken förelägga honom vite.

12 § Om regeringen har meddelat ett förordnande om valutareglering med stöd av 1 § första stycket, får regeringen också förordna att riksbanken eller posttjänsteman som riksbanken utser har rätt att öppna och granska de brev och andra försändelser till eller från utlandet som finns inom postverket.

13 § Om det med stöd av denna lag har föreskrivits begränsningar eller förbud mot att föra tillgångar in i eller ut ur landet, får tullmyndigheterna kontrollera att föreskrifterna följs.

För kontrollen gäller

– 48 § första stycket, 63-70 §§, 73 § första stycket, 99, 100 och 105 §§ tullagen (1987:1065) samt föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa bestämmelser,

– bestämmelserna om förundersökning m.m., beslag, husrannsakan, kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Ansvar m.m.

14 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som med uppsåt

1. bryter mot ett förbud, en föreskrift eller ett villkor som har meddelats med stöd av denna lag,

2. genom att lämna en oriktig uppgift föranleder att ett tillstånd, som annars inte skulle ha meddelats, beviljas eller att en valutatransaktion som kräver tillstånd genomförs utan tillstånd, avgift eller deposition,

3. använder sig av eller medverkar som bulvan för att kringgå ett förbud som har meddelats med stöd av denna lag.

Har en gärning som avses i första stycket begåtts av grov oaktsamhet, döms till böter.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

15 § Om ett brott som avses i 14 § första stycket är att anse som grovt, döms till fängelse i högst två år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt skall särskild hänsyn tas till om brottet har avsett mycket betydande belopp eller på något annat sätt har varit av synnerligen allvarlig art.

16 § För försök till brott som avses i 14 § första stycket eller 15 § döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

17 § Allmänt åtal för brott mot denna lag får väckas endast efter medgivande av riksbanken.

18 § Egendom som har varit föremål för brott som avses i 14 § första stycket, 15 eller 16 § eller ersättning för sådan egendom får förklaras förverkad helt eller delvis.

I stället för den egendom som avses i första stycket kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

19 § För att uppnå rättelse när en åtgärd har vidtagits i strid mot ett förbud, en föreskrift eller ett villkor som har meddelats med stöd av denna lag får riksbanken förelägga vite. Föreläggandet får avse den som har rätt att förfoga över den egendom åtgärden avsåg eller det som har trätt i den egendomens ställe.

Ett föreläggande enligt första stycket får riktas mot den som har förvärvat rätt till egendomen eller till det som har trätt i egendomens ställe bara om

– förvärvet har skett genom bodelning, arv, testamente eller gåva, eller

– förvärvaren har haft vetskap om eller skäligen anledning till misstanke om åtgärden eller åsidosättandet av villkoret.

Något föreläggande att vidta rättelse får inte meddelas, om den egendom

som åtgärden avsåg, vederlag för den eller dess värde har förklarats förverkat.

Prop. 1989/90: 135
Bilaga 4

20 § Den som inte har rättat sig efter ett vitesföreläggande som har meddelats med stöd av denna lag får inte dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet.

Överklagande m.m.

21 § Beslut av valutastyrelsen, valutadirektionen eller enskilda tjänstemän får överklagas till fullmäktige i riksbanken. Valutastyrelsen skall överlämna ärendet med eget yttrande till fullmäktige, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Fullmäktiges beslut får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990. Genom lagen upphävs valutalagen (1939:350).

Lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank dels att 17 och 40 §§ skall upphöra att gälla, dels att 22, 53 och 54 §§ skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall föras in två nya paragrafer, 22 a och 22 b §§, och närmast före 22 b § en ny rubrik av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

22 §

Efter anmodan av riksbanken skall ett kreditinstitut till riksbanken lämna de uppgifter som riksbanken anser nödvändiga för att bedöma om en penningpolitisk åtgärd behöver vidtas eller för att utforma ett beslut om en sådan åtgärd.

Efter anmodan av riksbanken skall ett kreditinstitut till riksbanken lämna de uppgifter som riksbanken anser nödvändiga för att följa utvecklingen på valuta- och kreditmarknaderna.

22 a §

Riksbanken skall på begäran tillhandahålla skattemyndigheters uppgifter som finns hos riksbanken och som rör betalningar till eller från utlandet, om det behövs för myndigheternas kontroll av skatter eller avgifter. I fråga om uppgifter som behövs för taxering tillämpas i stället bestämmelserna i 3 kap. 16 § taxeringslagen (1990:000).

Riksbanken skall på begäran tillhandahålla tullmyndigheters uppgifter som finns hos riksbanken och som rör betalningar för import eller export av varor.

Om det finns särskilda skäl får riksbanken underlåta att lämna uppgifter enligt första och andra styckena.

Valutahandel

22 b §

Valutahandel får bedrivas endast efter tillstånd av riksbanken. Något tillstånd behövs dock inte för köp och försäljning av resevaluta.

Tillstånd till valutahandel med allmänheten (valutahandelstillstånd) kan medges kreditinstitut och postverket. Den som har fått sådant tillstånd kallas auktoriserad valutahandlare.

Vid prövning av ansökan om valutahandelstillstånd skall beaktas det sökande institutets kompetens och soliditet samt allmänna lämplighet.

Valutahandelstillstånd kan begränsas till viss valutahandel. I tillståndet får ställas upp begränsningar av institutets innehav av tillgångar och skulder såväl i utländsk valuta som, när det gäller fordringar och skulder mot utländska rättssubjekt, i kronor. I tillståndet får också lämnas de föreskrifter om rapportering och liknande som riksbanken finner nödvändiga.

53 §

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift i samband med fullgörande av skyldighet enligt 22 § skall dömas till böter, om gärningen inte är belagd med straff i brottsbalken.

Den som bryter mot bestämmelserna i 22 b § första stycket skall dömas till böter eller fängelse högst sex månader.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

54 §

Riksbanken skall utan hinder av vad som föreskrivs i 8 kap. 8 § sekretesslagen (1980:100) underrätta polismyndighet eller åklagarmyndighet om det i riksbankens kassarörelse, valutahandel, in- och utlåningsrörelse, betalningsutjämning eller handel med värdepapper eller rättigheter och skyldigheter som anknyter till sådana tillgångar framkommer uppgifter som ger anledning att anta att ett brott har begåtts.

Riksbanken skall utan hinder av vad som föreskrivs i 8 kap. 8 § och 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100) underrätta polismyndighet eller åklagarmyndighet om det i riksbankens kassarörelse, valutahandel, in- och utlåningsrörelse, betalningsutjämning eller handel med värdepapper eller rättigheter och skyldigheter som anknyter till sådana tillgångar eller i riksbankens verksamhet som avser framställning av statistik framkommer uppgifter som ger anledning att anta att ett brott har begåtts.

Om det finns särskilda skäl får riksbanken underlåta att lämna sådan underrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Härigenom föreskrivs följande.

Innehåll och definitioner

1 § I denna lag ges bestämmelser om betalningar till och från utlandet samt om skyldighet att lämna uppgifter om sådana betalningar för att underlätta skattekontroll och för statistikändamål.

2 § I denna lag avses med

betalning: fullgörande av en i pengar bestämd prestation;

betalning till utlandet: betalning direkt eller indirekt till en utländsk juridisk person eller en fysisk person som inte är bosatt i Sverige;

betalning från utlandet: betalning direkt eller indirekt från en utländsk juridisk person eller en fysisk person som inte är bosatt i Sverige;

valutahandlare: den som har fått valutahandelstillstånd enligt bestämmelserna i 22 b § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank;

fondpapper: aktie, annat bevis om delaktighet i bolag, obligation, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsett för allmän omsättning, samt andel i aktiefond. Med fondpapper jämställs rättigheter och skyldigheter som anknyter till sådana fondpapper som nyss nämnts.

3 § En fysisk person anses bosatt i Sverige om han har sitt egentliga hemvist här eller stadigvarande vistas här.

En utländsk medborgare, som tillhör främmande makts beskickning eller lönade konsulat här i landet eller beskickningens eller konsulatets betjäning, anses vid tillämpning av denna lag inte vara bosatt i Sverige om han inte var bosatt här i landet när han kom att tillhöra beskickningen eller konsulatet eller beskickningens eller konsulatets betjäning. Detsamma gäller sådan persons make, barn och enskilda anställda om de bor hos honom och inte är svenska medborgare.

Betalningar via valutahandlare, m.m.

4 § En svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige får verkställa betalning till utlandet och ta emot betalning från utlandet endast genom förmedling av valutahandlare. Betalning genom valutahandlare som fått begränsat valutahandelstillstånd enligt 22 b § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank får endast ske i den utsträckning begränsningen anger.

Betalning verkställd med check som den betalande dragit på bank som är valutahandlare skall inte anses ha skett genom förmedling av valutahandlare.

5 § En svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige får köpa eller sälja fondpapper från respektive till en utländsk juridisk person eller en fysisk person som inte är bosatt i Sverige endast genom valutahandlare som är fondkommissionär eller genom av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär. Detsamma gäller vid förvärv av svenska fondpapper som vid emission utbjuds genom en kommissionär i utlandet.

Bestämmelser om förvaring i depå i vissa fall finns i 9 och 10 §§.

6 § Vid betalning som enligt 4 § skall ske genom förmedling av valutahandlare skall den som verkställer betalning till utlandet eller tar emot betalning från utlandet lämna uppgifter till den som förmedlar betalningen om vad betalningen avser och vilket land betalningen går till eller kommer från samt, vid betalning till utlandet, namn på betalningsmottagaren. Sådana uppgifter skall lämnas på blankett enligt formulär som fastställs av riksbanken.

Utländska inlåningskonton, m.m.

7 § En svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige får inte sätta in medel på ett eget inlåningskonto i utlandet eller verkställa eller ta emot betalningar över ett sådant konto.

8 § En svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige får inte verkställa betalning av premie för livförsäkring till utlandet med belopp som överstiger 3 000 kronor per år.

Förvaring i depå

9 § Förvärvar en svensk juridisk person eller en fysisk person bosatt i Sverige utländska fondpapper, skall dessa läggas i särskild depå hos valutahandlare eller av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär. Om förvärvet har skett på det sätt som anges i 5 § första stycket, skall valutahandlaren eller fondkommissionären se till att fondpapperen deponeras. Valutahandlaren eller fondkommissionären får i sin tur deponera fondpapperen i utlandet.

Förvärvar en svensk juridisk person eller en fysisk person som är bosatt i Sverige svenska obligationer eller andra skuldebrev som utfärdats för särskilda delar av skuldbelopp och uppenbarligen är avsedda för den allmänna rörelsen, skall dessa också deponeras enligt bestämmelserna i första stycket om emissionen av fondpaperna särskilt riktats till utlandet.

Med att fondpapper läggs i depå hos valutahandlare eller fondkommissionär jämställs i fråga om fondpapper i ett kontobaserat system att innehavaren låter en valutahandlare eller en fondkommissionär se till att fondpapperen inte kan disponeras utan valutahandlaren eller fondkommissionärens medverkan.

10 § Förvärvar en utländsk juridisk person eller en fysisk person som inte är bosatt i Sverige på svenska kronor lydande obligationer eller andra skuldebrev som utfärdats för särskilda delar av skuldbelopp och uppenbarligen är avsedda för den allmänna rörelsen, skall dessa deponeras hos valutahandlare eller hos av riksbanken särskilt godkänd fondkommissionär om emitenten är svenska staten eller kreditinstitut enligt 2 § lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel. Om förvärvet har skett så som anges i 5 § första stycket skall valutahandlaren eller fondkommissionären se till att fondpapperen deponeras.

Skyldighet att lämna uppgifter till riksbanken, m.m.

11 § Den som för egen eller någon annans räkning har gjort eller låtit göra en sådan valutatransaktion som kan ha betydelse för den statistik som riksbanken upprättar är skyldig att till riksbanken lämna de uppgifter och visa

upp de handlingar som behövs för detta ändamål. Om någon inte fullgör denna skyldighet, får riksbanken förelägga honom vite.

Riksbanken får meddela närmare föreskrifter om uppgiftsskyldighetens innehåll.

Bestämmelser om skyldighet att till skattemyndigheterna lämna kontrolluppgifter finns i lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter.

Undantag

12 § Regeringen, eller myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i denna lag som kan underlätta handeln med utlandet eller annat internationellt utbyte utan att allvarligt försvåra skattekontrollen eller inhämtandet av statistikuppgifter.

13 § Om det finns särskilda skäl får riksbanken i särskilda fall medge undantag från bestämmelserna i denna lag.

Riksbankens beslut enligt första stycket får överklagas hos fullmäktige i riksbanken.

Fullmäktiges beslut får inte överklagas.

Straff

14 § Till böter döms den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet

1. bryter mot förbudet i 4 § att verkställa eller ta emot betalning på annat sätt än genom valutahandlare,

2. köper eller säljer fondpapper i strid med vad som sägs i 5 §,

3. underlåter att till valutahandlare lämna i 6 § föreskrivna uppgifter eller lämnar oriktiga uppgifter,

4. bryter mot förbudet i 7 § att sätta in medel på ett eget inlåningskonto i utlandet eller att verkställa eller ta emot betalningar över ett sådant konto,

5. bryter mot vad som föreskrivs i 8 § om betalning av premie för livförsäkring,

6. bryter mot vad som föreskrivs om förvaring i depå i 9 eller 10 §,

7. underlåter att till riksbanken lämna med stöd av 11 § föreskrivna uppgifter eller handlingar eller lämnar oriktiga uppgifter,

8. i ansökan om undantag från en bestämmelse i denna lag enligt vad som föreskrivs i 13 § lämnar oriktig uppgift.

I ringa fall döms inte till ansvar.

15 § Den som inte har rättat sig efter ett vitesföreläggande som har meddelats med stöd av 11 § får inte dömas till straff för gärning som omfattas av föreläggandet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Lag om ändring i lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 22, 27, 29, 34 och 50 §§ lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §

Kontrolluppgift om ränta och fordran skall lämnas av

1. Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag, 2. den som yrkesmässigt bedrivit inlåning eller på annat sätt yrkesmässigt ombesörjt att pengar blivit räntebärande, 3. den som gett ut skuldförbindelse för den allmänna marknaden, 4. förening som från medlemmar mottagit pengar för förräntning, 5. riksgäldskontoret i fråga om statens sparobligationer, 6. <i>valutabank</i> och fondkommissionär hos vilka utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper förvaras i depå eller kontoförs enligt <i>särskilda bestämmelser</i>.	6. <i>valutahandlare</i> och fondkommissionär hos vilka utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper förvaras i depå eller kontoförs enligt <i>bestämmelserna i lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet</i>.

Kontrolluppgift skall lämnas för den som gottskrivits ränta eller till vilken ränta betalats ut (borgenär) och den som har varit antecknad som innehavare av utländskt räntebärande värdepapper oavsett om ränta utgått. Kontrolluppgiften skall ta upp den ränta som den uppgiftsskyldige sammanlagt gottskrivit eller betalat ut till borgenären samt dennes sammanlagda fordran på den uppgiftsskyldige vid årets utgång. I fall som avses i första stycket 6 skall uppgift lämnas om ränta som utbetalats eller gottskrivits under året samt om innehavet i depån eller den kontoförda fordringen vid årets utgång.

Innehas ett konto av mer än en person skall ränta och fordran fördelas lika mellan innehavarna, om inte annat förhållande är känt för den uppgiftsskyldige. I fråga om konto för vilket samtliga innehavare inte redovisas enligt bestämmelserna i 57 § andra stycket skall dock den totala räntan och fordran redovisas utan fördelning. Avser en utbetalning också annat än ränta och kan den uppgiftsskyldige inte ange hur stor del därav som utgör ränta, skall i stället för ränta det sammanlagt utbetalda beloppet redovisas.

27 §

Kontrolluppgift om utdelning och innehav skall lämnas av

1. den som utbetalt utdelning på aktie i svenskt aktiebolag som är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713) eller 3 kap. 8 § bankaktiebolagslagen (1987:618),
2. bank som avses i 1 § aktiefondslagen (1974:931) och som utbetalt utdelning på andel i svensk aktiefond för vilken register förs enligt 31 § sistnämnda lag,
3. fondbolag som avses i 1 § aktiefondslagen och som förvaltar svensk aktiefond för vilken register förs enligt 31 § sistnämnda lag,
4. den som utbetalt utdelning från utländsk juridisk person, om utdelningen utbetalats genom Värdepapperscentralen VPC Aktiebolags försorg,

¹ Lydelse enligt prop. 1989/90:74.

5. *valutabank* och fondkommissionär hos vilka utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper förvaras i depå eller kontoförs enligt *särskilda bestämmelser*.

5. *valutahandlare* och fondkommissionär hos vilka utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper förvaras i depå eller kontoförs enligt *bestämmelserna i lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet*.

Kontrolluppgift skall lämnas för

a) fysisk eller juridisk person som är berättigad att lyfta utdelning för egen del vid utdelningstillfället och

b) fysisk person som hos den uppgiftsskyldige varit antecknad som innehavare av aktie eller andel i aktiefond eller utländsk juridisk person eller utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper.

Kontrolluppgift enligt andra stycket a skall ta upp utbetald utdelning och kontrolluppgift enligt andra stycket b skall ta upp innehavet vid årets utgång.

29 §

Den som begär registrering hos Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag av värdepapper som avses berättiga till utdelning från utländsk juridisk person eller som åsyftas i 28 § första stycket b, skall samtidigt lämna uppgift om namn och hemvist på den för vilkens räkning utdelningen eller räntan skall lyftas. Om namn eller hemvist ändras, skall den som har lämnat uppgiften utan dröjsmål anmäla detta skriftligt till Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag. Bank eller fondkommissionär som är auktoriserad som förvaltare av aktier enligt *lagen (1987:623) om förenklad aktiehantering*, är skyldig att lämna sådan uppgift som rör ränta efter anmodan från Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag. Sådan anmodan får inte göras senare än fem år efter det att räntan betalats ut.

Den som begär registrering hos Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag av värdepapper som avses berättiga till utdelning från utländsk juridisk person eller som åsyftas i 28 § första stycket b, skall samtidigt lämna uppgift om namn och hemvist på den för vilkens räkning utdelningen eller räntan skall lyftas. Om namn eller hemvist ändras, skall den som har lämnat uppgiften utan dröjsmål anmäla detta skriftligt till Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag. Bank eller fondkommissionär som är auktoriserad som förvaltare av aktier enligt *aktiekontolagen (1989:827)*, är skyldig att lämna sådan uppgift som rör ränta efter anmodan från Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag. Sådan anmodan får inte göras senare än fem år efter det att räntan betalats ut.

34 §

Efter föreläggande av skattemyndigheten skall *valutabank* eller fondkommissionär hos vilken utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper förvaras i depå eller kontoförs enligt *särskilda bestämmelser* lämna kontrolluppgift för namngiven person. Kontrolluppgiften skall avse det antal och de slag av värdepapper som avyttrats samt det erhållna beloppet.

Efter föreläggande av skattemyndigheten skall *valutahandlare* eller fondkommissionär hos vilken utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper förvaras i depå eller kontoförs enligt *bestämmelserna i lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet eller, om en annan valutahandlare eller fondkommissionär förmedlat försäljning av värdepapperet, den valutahandlaren eller fondkommissionären* lämna kontrolluppgift för namngiven person.

Kontrolluppgiften skall avse det antal och de slag av värdepapper som avyttrats samt det erlållna beloppet.

Efter föreläggande av riksskatteverket skall kontrolluppgift enligt första stycket lämnas också i fråga om ej namngivna personer. Sådant föreläggande får efter riksskatteverkets bestämmande utfärdas av skattemyndigheten i det län där den uppgiftsskyldige har sitt säte eller driver verksamhet.

50 §

Valutabank skall lämna kontrolluppgift för fysisk person för vilken *banken* förmedlat betalning till eller från utlandet. Kontrolluppgiften skall avse varje betalning som överstiger 25 000 kronor *med upplysning om det sammanlagda beloppet av dels sådana betalningar till utlandet, dels sådana betalningar från utlandet.*

Valutahandlare skall lämna kontrolluppgift för fysisk person för vilken *valutahandlaren* förmedlat betalning till eller från utlandet. Kontrolluppgiften skall avse varje betalning som överstiger 50 000 kronor. *Upplysning skall lämnas om vad betalningen avser och vilket land betalningen verkställs till eller tas emot från samt vid betalning till utlandet namn på betalningsmottagaren. Detsamma gäller andra betalningar om dessa utgör delbetalningar av en summa som överstiger 50 000 kronor.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990 och tillämpas från och med 1991 års taxering. För betalningar som förmedlas före den 1 juli 1990 tillämpas dock äldre bestämmelser. Äldre bestämmelser i 29 § gäller i fråga om avstämningsbolag för vilken aktiekontolagen (1989: 827) inte är tillämplig.

5 Förslag till
Lag om ändring i sekretesslagen (1980: 100)

Prop. 1989/90: 135
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 5 § sekretesslagen (1980: 100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.
5 §

Sekretess gäller hos riksbanken i ärenden om tillståndsgivning eller tillsynenligt valutalagstiftningen för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men.

Sekretess gäller hos riksbanken i ärenden om tillståndsgivning eller tillsyn avseende valutatransaktioner för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men.

Sekretess gäller i ärende om studiestöd för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. Såvitt gäller annat än studiestöd under sjukdom gäller sekretessen dock inte beslut i ärendet.

Sekretess gäller, i annat fall än som avses i andra stycket och 8 kap. 6-8 §§, i ärende om utlåning av allmänna medel för uppgift om enskilda personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller dock inte ansökan eller beslut i ärendet.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst 50 år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990

¹ Lagen omtryckt 1989: 713.

Förordning om betalningar till och från utlandet

utfärdad den 00 1990.

Regeringen föreskriver följande.

1 § Bestämmelserna om betalning genom förmedling av valutahandlare i 4 § lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet gäller inte i fråga om

1. sådana betalningar som enligt bestämmelserna i 2 § första stycket denna förordning får verkställas från eller tas emot på ett eget inlåningskonto i utlandet,

2. bilateral kvittning mellan ett svenskt och ett utländskt företag om kvittningen avser fordringar och skulder som sammanhänger med det svenska företagets rörelse,

3. sådan kvittning som sker mellan ett svenskt och ett utländskt företag inom samma koncern via ett av en valutahandlare tillhandahållet system om kvittningssystemet har godkänts av riksbanken,

4. kvittning mellan ett svenskt försäkringsbolag eller en svensk försäkringskoncern och ett utländskt försäkringsbolag eller en utländsk försäkringskoncern om kvittningen avser fordringar och skulder som uppkommit på grund av återförsäkrings- och retrocessionsavtal,

5. finansiering genom lån i utlandet av import av varor och tjänster eller en direkt investering i utlandet då till långivaren får uppdras att verkställa den betalning för vilken lånet upptagits,

6. omplacering av medel i utlandet som betalats dit genom förmedling av valutahandlare,

7. betalning under vistelse i utlandet av

a) kostnader som har samband med vistelsen,

b) handpenning vid köp av bostad i utlandet,

c) sådan vara som köpts under vistelsen i utlandet och som skall föras in till Sverige,

8. mottagande av betalning under vistelse i utlandet för där utfört arbete eller för vara som medförts till utlandet och sålts under vistelsen där,

9. betalning i Sverige till eller från en utländsk juridisk person som bedriver rörelse här eller en fysisk person som inte är bosatt i Sverige men som har bostad här eller bedriver rörelse här,

10. betalning i Sverige från en fysisk person som inte är bosatt här för dennes uppehållskostnader och inköp av vara eller för bostadsförvärv i Sverige,

11. lån och kredit till eller till förmån för en fysisk person som inte är bosatt i Sverige avseende dennes uppehållskostnader i Sverige samt förvärv, uppförande, förbättring och underhåll av bostad i Sverige,

12. betalning i Sverige till en fysisk person som inte är bosatt i Sverige för här utfört arbete,

13. ett svenskt rederis betalning på hamnplats eller över konto hos agent i utländsk hamn om betalningen har samband med rederiverksamheten,

14. betalning till utlandet som verkställs med check som dragits mot valutakonto för svensk juridisk person eller fysisk person som är bosatt i Sverige,

15. betalningar på högst 50 000 kronor om inte dessa utgör delbetalningar av en summa som överstiger detta belopp.

2 § Förbudet att sätta in medel på ett eget inlåningskonto i utlandet och att

verkställa eller ta emot betalningar över ett sådant konto i 7 § lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet gäller inte

1. den som bedriver rörelse från fast driftställe i utlandet om betalningarna sammanhänger med rörelsen i utlandet,

2. den som exporterar varor eller tjänster till utlandet om betalningarna har samband med exporten,

3. svenskt försäkringsbolag om betalningarna sammanhänger med bolagets försäkringsrörelse i utlandet eller avser placering av belopp som, tillsammans med andra tillgångar i utländsk valuta, vari dock inte skall räknas in fondpapper som representerar en direkt investering, högst uppgår till antingen summan av bolagets ansvarighet som försäkringsgivare eller det högre belopp som föranleds av gällande bestämmelser i det främmande landet,

4. den som i utlandet gör terminsaffärer på varubörs eller affärer med ränteterminer om betalningarna har samband med sådana affärer under förutsättning att behållningen på kontot inte överstiger vad som beräknas åtgå under närmaste 30-dagarsperiod,

5. svensk researrangör som bedriver reseverksamhet i utlandet om betalningarna har samband med reseverksamheten,

6. den som äger fastighet eller bostad i utlandet om betalningen avser drifts- eller underhållskostnader för fastigheten eller bostaden eller avser mottagande av intäkter från fastigheten eller bostaden, under förutsättning att den sammanlagda högsta behållningen på kontot inte överstiger motsvärdet till 50 000 kronor,

7. den som behöver medel på konto i visst land för betalning av kostnader i samband med egna utlandsvistelser där under förutsättning att den sammanlagda högsta behållningen på sådana konton inte överstiger motsvärdet till 50 000 kronor,

8. den som vistas i utlandet om betalningen avser endast deponering av medel under vistelsen,

9. den som är utländsk medborgare om betalningen avser deponering i hemlandet av sådan arbetsinkomst eller liknande ersättning som är intjänad i Sverige.

Bestämmelserna i 7 § lagen om betalningar till och från utlandet gäller inte heller i fråga om betalning till inlåningskonto i sådan stat med vilken Sverige har träffat överenskommelse om handräckning i skatteärenden innefattande också en skyldighet för denna stats banker att i fråga om dem som är skattskyldiga i Sverige lämna kontrolluppgifter till de svenska skattemyndigheterna i samma omfattning som de svenska bankerna.

Behållning på konto som avses i första stycket 1 – 5 som inte erfordras för verksamheten skall årligen tas hem till Sverige.

Överföring från Sverige till konto som avses i första och andra styckena skall ske genom valutahandlare. Den som tar hem kontobehållningen till Sverige från konto som avses i första stycket 1 – 6 och 9 samt andra stycket skall göra det genom valutahandlare.

3 § Bestämmelserna om köp och försäljning av fondpapper i 5 § lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet gäller inte i fråga om

1. ett svenskt försäkringsbolags placering i utländska fondpapper till ett värde som tillsammans med andra tillgångar i utländsk valuta i varje enskild valuta uppgår till högst antingen summan av bolagets ansvarighet som försäkringsgivare eller det högre belopp som föranleds av gällande bestämmelser i det främmande landet,

2. köp och försäljning av fondpapper som representerar direkt investering.

Bestämmelserna om förvaring av fondpapper i depå i 9 § lagen om betalningar till och från utlandet gäller inte i fråga om

1. ett svenskt försäkringsbolags placering enligt första stycket,
2. en svensk juridisk persons köp och försäljning av fondpapper som representerar direkt investering.

4 § Förbudet mot att betala premie för livförsäkring till utlandet i 8 § lagen (1990:000) om betalningar till och från utlandet gäller inte i fråga om utländsk medborgare som avser att vistas högst tre år i Sverige.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1990.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1990-03-30

Närvarande: f.d. regeringsrådet Stig Nordlund, justitierådet Fredrik Sterzel, regeringsrådet Björn Sjöberg.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 15 mars 1990 har regeringen på hemställan av statsrådet Erik Åsbrink beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om valutareglering,
2. lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank,
3. lag om betalningar till och från utlandet,
4. lag om ändring i lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter,
5. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorerna Ulf Stenlund och Håkan Nyholm samt kanslirådet Kjell Olsson.

Förslagen föranleder följande yttrande av lagrådet:

Lagen om valutareglering

Inledande synpunkter

1. Valutareglering definieras i den föreslagna lagen inte närmare än att det i 3 § första stycket sägs att den innebär att transaktioner, som är av sådan art att de kan ha betydelse för valutapolitiken (valutatransaktioner) och som anges i förordnande om valutareglering, inte får genomföras utan tillstånd av riksbanken.

Enligt lagrådets mening är denna beskrivning alltför obestämd för att användas i en fullmaktslagstiftning av den karaktär som här är i fråga. De använda termerna gör det nämligen omöjligt för den enskilde medborgaren att självständigt pröva och bedöma om förutsättningarna för ett förordnande om valutareglering är uppfyllda. I lagen bör därför tas in en förteckning över sådana transaktioner som en valutareglering får omfatta och en regel om att regeringens förordnande skall precisera vilka transaktioner som det omfattar. I lagrådsremissen och den till grund härför liggande arbetsgruppsrapporten har inte valutaregleringsfrågorna presenterats och analyserats på ett sådant sätt att det vore meningsfullt för lagrådet att närmare diskutera innehållet i en sådan förteckning.

2. I lagrådsremissen har valts den lösningen att bemyndigandena för regeringen för krigs- och fredsförhållanden i förenklingssyfte har sammanförts så långt som möjligt. Bemyndigandenas konstitutionella grundval skiljer sig emellertid helt.

Enligt 13 kap. 6 § regeringsformen kan regeringen, om riket är i krig eller krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i, med stöd av bemyndigande i lag genom förordning meddela sådana föreskrifter i visst ämne som enligt grundlag annars skall meddelas genom lag.

När det åter gäller fredsförhållanden, måste ett bemyndigande grundas på bestämmelserna i 8 kap. 7 § regeringsformen. Ett bemyndigande för regeringen kan enligt nämnda bestämmelser bara avse föreskrifter i vissa uppräknade ämnen, varav här är av intresse punkt 3: ”in- eller utförsel av varor, av pengar eller av andra tillgångar, tillverkning, kommunikationer, kreditgivning, näringsverksamhet, ransonering eller utformning av byggnader, anläggningar och bebyggelsemiljö”.

Som inledningsvis konstaterats saknar lagen en klar definition av vad en valutareglering kan omfatta. Så mycket torde emellertid vara tydligt som att härmed avses åtgärder som kan gå utöver vad som inryms i de i 8 kap. 7 § regeringsformen uppräknade kategorier föreskrifter, som här närmast kommer i fråga, nämligen föreskrifter om in- och utförsel av pengar, varor eller andra tillgångar, kreditgivning och näringsverksamhet. Härtill kommer att bemyndigandet för regeringen enligt 3 § andra stycket 2 i förslaget innefattar möjlighet till rekvisition av utländsk valuta m.m. från innehavare av sådana tillgångar, vilket också går utöver vad som är möjligt enligt bestämmelserna i 8 kap. 7 § regeringsformen.

Det sagda leder till slutsatsen att det bemyndigande som skall gälla för fredsförhållanden måste begränsas så att det överensstämmer med regeringsformens bestämmelser. På samma skäl som anförts under punkten 1 finner lagrådet det inte möjligt att ge förslag till den närmare utformningen av bemyndigandet.

1 §

Andra stycket har fått en sådan utformning att det i förening med 3 § första stycket skulle kunna tolkas så, att regeringens förordnande om valutareglering i fred inte kunde avvika från eller gå utöver riksbankens framställning. Under lagrådsföredragningen har upplysts, att avsikten är att regeringen inte skall kunna besluta andra restriktioner än riksbanken har föreslagit men väl kunna göra inskränkningar i förhållande till framställningen.

Lagrådet förstår de föreslagna bestämmelserna i andra stycket andra meningen så att, sedan ett första förordnande om valutareglering har meddelats, ett nytt förordnande inte behöver överensstämma med det tidigare utan kan vara såväl mer som mindre ingripande, dock inom ramen för riksbankens nya framställning.

Lagrådet föreslår att 1 § andra stycket får följande lydelse:

”I annat fall än som avses i första stycket får regeringen inom ramen för en framställning som gjorts av fullmäktige i riksbanken förordna om valutareglering för en tid av högst sex månader, om valutamarknaden och valutapolitiken utsätts för allvarliga störningar till följd av utomordentligt stora kortfristiga kapitalrörelser. Om det är uppenbart att sådana förhållanden skulle inträda på nytt om regleringen upphävdes, får regeringen på framställning av fullmäktige i riksbanken meddela ett nytt sådant förordnande.”

3 §

Paragrafen har kommenterats under avsnittet Inledande synpunkter. Härutöver vill lagrådet endast tillägga att lagrådet tolkar de föreslagna bestäm-

melserna i andra stycket så, att sådana förordnanden som där avses kan utfärdas när som helst under giltighetstiden för förordnandet om valutareglering men inte gälla för längre tid än detta.

5 §

Enligt vad som har upplysts vid föredragningen är avsikten med denna paragraf, liksom i valutakommitténs betänkande (SOU 1985:52 s. 125), att en auktoriserad valutahandlare skall kunna lämna tillstånd enligt lagen men inte kunna slutligt avslå en ansökan. Om en framställning inte kan bifallas, skall den vidarebefordras till riksbanken för avgörande. Detta bör komma till klart uttryck i lagen. Andra meningen i den föreslagna lagtexten synes överflödig och bör ersättas med en bestämmelse om överlämnande till riksbanken av en ansökan som inte kan bifallas. Första meningen kan förenklas genom att begreppet auktoriserad valutahandlare förs in i stället för en hänvisning till riksbankslagen, och den bör förtydligas genom att uttrycket fullgöra riksbankens tillståndsprövning byts ut mot meddela tillstånd.

Lagrådet föreslår följande lydelse:

”Riksbanken får bemyndiga en auktoriserad valutahandlare att meddela tillstånd enligt denna lag. Anser sig valutahandlaren inte kunna bifalla en ansökan, skall denna överlämnas till riksbanken.”

9 §

Enligt tredje stycket skall valutanämnden till grund för beslut om inlösen enligt 3 § andra stycket 2 lägga det pris och den kurs som enligt nämndens bedömning skulle ha kunnat uppnås vid en frivillig avyttring på den allmänna marknaden.

Det är tänkbart, att någon allmän marknad för den tillgång som skall lösas in inte existerar vid den tidpunkt då detta blir aktuellt. I motiven sägs att nämnden får göra en mera fri bedömning av vad som utgör skälig ersättning, om någon handel inte förekommer i den tillgång som inlösen avser. Enligt lagrådets mening skulle intentionerna bakom tredje stycket komma bättre till uttryck, om det erhöll förslagsvis följande utformning.

”Till grund för nämndens beslut skall läggas en bedömning av det pris och den kurs som skulle ha kunnat uppnås vid en frivillig avyttring.”

Enligt fjärde stycket får valutanämndens beslut överklagas till hovrätt. När valutanämnden inrättas är det naturligt att den lokaliseras till samma ort som riksbanken. Under de då rådande förhållandena kan det vara osäkert hur bestämmelserna om hovrätternas domkretsar skall tillämpas i detta fall. Det är lämpligt att en och samma hovrätt får överpröva valutänämndens beslut. Lagrådet förordar därför att det sägs ut i valutaregleringslagen att valutänämndens beslut får överklagas till Svea hovrätt.

10 §

I paragrafen föreskrivs tystandsplikt för den som tagit befattning med ett ärende enligt lagen. Denna tystnadsplikt avser emellertid inte de personer

som är underkastade tystnadsplikt enligt sekretesslagen. Andra handläggare av ärenden enligt valutaregleringslagen blir framför allt tjänstemän hos banker och andra kreditinsitut som riksbanken enligt 5 § bemyndigar att besluta om tillstånd till valutatransaktioner. Det kan förutses att en stor del av tillståndsgivningen kommer att handläggas av sådana tjänstemän. Trots att denna deras verksamhet utgör myndighetsutövning omfattas de inte av tystnadsplikten i sekretesslagen (se Corell m.fl., Sekretesslagen, andra upplagan s. 91).

Förevarande paragraf innehåller vidare att den som bryter mot den i paragrafen föreskrivna tystnadsplikten inte skall dömas till ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken. Remissförslaget upptar inte någon sanktion för brott mot tystnadsplikten. I 9 kap. 1 § bankrörelselagen finns en motsvarande reglering. Där sägs att den i lagen föreskrivna tystnadsplikten beträffande enskildas förhållanden inte straffsanktioneras genom 20 kap. 3 § brottsbalken samtidigt som bankrörelselagen saknar bestämmelse om brott mot tystnadsplikt.

Som anförs i specialmotiveringen till paragrafen motsvarar denna helt 7 § valutalagen. Den fick sin nuvarande lydelse genom lagen 1980:164. I förarbetena till denna lag uttalade föredragande statsrådet om bl.a. 7 § valutalagen, att den saknade straffsanktion för enskilda och att det inte fanns anledning att ändra på detta förhållande. Han tillade att en enskild kunde drabbas av andra sanktioner än straffansvar om han bröt mot tystnadsplikten, t.ex. skadestånd eller disciplinära åtgärder inom det arbetsrättsliga området (se prop. 1979/80 sid. 46).

Enligt lagrådets mening kan det ifrågasättas om det är rimligt att en tjänsteman hos en bank eller ett annat kreditinsitut straffritt kan bryta mot tystnadsplikten beträffande enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som han fått vetskap om i samband med myndighetsutövning. Eller annorlunda uttryckt: skall frågan om någon sanktion skall drabba en banktjänsteman som bryter mot tystnadsplikten i samband med myndighetsutövning vara beroende av att den enskilde lyckas utverka skadestånd vid allmän domstol eller av att disciplinåtgärd har avtalats mellan arbetsmarknadsparterna? Förhållandet mellan kreditinstitutet och kunden när det gäller en tillståndspliktig valutatransaktion är inte enbart civilrättsligt utan även offentlighetsrättsligt.

Mot bakgrund av det anförda förordar lagrådet att frågan om straffsanktion för brott mot tystnadsplikten tas upp till förnyat övervägande.

11 §

Bestämmelsens primära syfte torde vara att fastslå att riksbanken, sedan regeringen förordnat om valutareglering, får utfärda föreskrifter om uppgiftsskyldighet i samband med valutatransaktioner. För att klarare framhäva denna innebörd bör paragrafen omredigeras. Påföljden för den som inte följer föreskrifterna framgår av 14 §.

Befogenheten för riksbanken att förelägga vite bör brytas ut till en särskild paragraf, som lämpligen bör sättas in närmast efter 18 § och före övriga

”Om regeringen har förordnat om valutareglering, får riksbanken meddela föreskrifter om skyldighet för den, som för egen eller någon annans räkning har gjort en valutatransaktion, att om transaktionen lämna de uppgifter och visa upp de handlingar som behövs för kontroll av valutaregleringens efterlevnad.”

19 §

Den nya 19 § kan lämpligen få följande lydelse:

”Om någon inte fullgör sådan skyldighet som anges i 11 § får riksbanken förelägga honom vite”.

Remissförslagets 19-21 §§ får då numreras om.

20 §

Denna paragraf blir med lagrådets förslag 21 §. Den avser att ge uttryck för att dubbel påföljd inte får komma i fråga genom både vite och straffansvar. Den föreslagna avfattningen av paragrafen ger intrycket, att den som har rättat sig efter ett vitesföreläggande skall kunna dömas till ansvar för en gärning som omfattats av föreläggandet. Det är inte avsikten, enligt vad som upplysts under föredragningen. Lagrådet förordar att lydelsen ändras enligt följande:

”21 § Om ett vite har förelagts med stöd av denna lag, får inte dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet.”

21 §

Denna paragraf får med lagrådets förslag beteckningen 22 §. Första meningen vill i sak utsäga, att beslut inom riksbanken av annan än fullmäktige får överklagas till fullmäktige. Som anmärkts vid 5 § skall nämligen en auktoriserad valutahandlare inte ha befogenhet att avslå en ansökan utan skall, om bifall inte kan ges, lämna över ansökan till riksbanken. Överklagande kommer alltså inte i fråga i det fallet. Lagrådet förordar att lagtexten ändras så att den direkt ger uttryck för vad som avses enligt vad som nu har sagts. Andra meningen framstår som onödig att ta in i lagen; riksbanksfullmäktige kan själva utfärda motsvarande föreskrifter.

Lagrrådet föreslår att paragrafen ges följande lydelse:

”22 § Beslut inom riksbanken av annan än fullmäktige får överklagas till fullmäktige.

Fullmäktiges beslut får inte överklagas.”

Lagen om betalningar till och från utlandet

1 §

Enligt framställningen i den allmänna motiveringen, avsnitt 3.4.1., är den nya lagen motiverad av skattekontroll- och statistikskäl. I 1 §, som anger

lagens innehåll, har dock syftet angetts mindre preciserat. En genomgång av de skilda paragraferna i lagen ger också vid handen att vissa bestämmelser går utöver det i motiven angivna syftet. Enligt 7 § förbjuds nämligen innehav av inlåningskonton i utlandet. Därigenom begränsas möjligheterna till räntebärande placeringar. Visserligen avses undantag från förbudet kunna göras enligt 12 §, men då i allmänhet begränsat till sådana länder som lämnar kontrolluppgifter till svenska skattemyndigheter. Likaså omintetgörs enligt 8 § teckning av livförsäkringar i utlandet till högre årspremie än 3 000 kr. I detta avseende anges begränsningen vara temporär och gälla i avbidan på införandet av särskilda regler om beskattning av sådana premier. Lagen innebär emellertid i dessa delar inskränkningar i den enskildes möjligheter att fritt placera sina tillgångar.

En annan utvidgning av lagens ändamål utgörs av bestämmelserna i 10 § om deponering av fondpapper, som har ett helt speciellt syfte, nämligen att förbereda övergången till det papperslösa, kontobaserade system som skall komma till stånd i regi av Penningmarknadscentralen Aktiebolag.

Mot bakgrund av vad som nyss sagts förordar lagrådet att frågan om 1 § behövs och i sådant fall om dess utformning tas upp till förnyat övervägande.

4 §

Första stycket riktar sig till en juridisk eller fysisk person som vill verkställa betalning till eller ta emot betalning från utlandet. Det bör inte ankomma på en sådan person att se till att den valutahandlare som anlitas inte överskrider sitt tillstånd till valutahandel. Det får valutahandlaren själv svara för. Inte heller behöver lagen innehålla någon erinran om att sådant tillstånd kan vara begränsat. Andra meningen i stycket bör därför strykas.

11 §

Bemyndigandet i andra stycket ger upphov till konstitutionella frågor. Dessa hänger samman med regleringen i 8 kap. regeringsformen av normgivningsmakten rörande riksdagens myndigheter och av dessas eventuella egna normgivningsmakt. Det skall erinras om att lagrådet i samband med granskningen av den nuvarande riksbankslagen (prop. 1986/87:143 s. 92) framhöll önskvärdheten av en skyndsam översyn av dessa regler, som redan då hade aktualiserats i flera granskningsärenden. Någon sådan översyn har dock ännu inte kommit till stånd.

I sak möter det föreslagna bemyndigandet knappast några invändningar. Paragrafen föreskriver skyldighet att till riksbanken lämna de uppgifter m.m. som behövs för den statistik riksbanken upprättar som underlag för valutapolitiken. Det framstår som naturligt att riksbanken själv ges befogenhet att utfärda eventuellt erforderliga närmare föreskrifter om denna uppgiftsskyldighet. Den konstitutionella grunden måste emellertid diskuteras.

Den bestämmelse, som närmast kommer i fråga att tillämpa, är den om subdelegation i 8 kap. 11 § regeringsformen. Den behandlar i första hand regeringens rätt att vidare överlåta normgivningsmakt då riksdagen enligt

8 kap. bemyndigar regeringen att utfärda föreskrifter ”i visst ämne”. Därtill fogas en andra punkt om att riksdagen ”i fall som nu sagts” också kan uppdraga åt förvaltningsmyndighet under riksdagen att meddela ”sådana bestämmelser”. Det förutsätts alltså ett bemyndigande till regeringen, och lagtexten pekar på att det skall råda ett nära samband, om inte rentav identitet, mellan de ämnen som bemyndigandena avser.

Sistnämnda slutsats bekräftas av förarbetena. Grundlagberedningen hade föreslagit att riksdagen borde generellt ha möjlighet att direkt i en bemyndigandelag ge en viss statlig förvaltningsmyndighet rätt att utfärda föreskrifter. Detta förslag blev i enlighet med propositionen (1973:90 s. 319) genomfört ”endast såvitt gäller förvaltningsmyndighet under riksdagen”. Beträffande myndigheter under regeringen ansågs däremot mest rationellt att de får sina uppdrag av regeringen. I fråga om riksdagens myndigheter hänvisades till tre lagar, däribland valutalagen, som i första hand innehöll bemyndiganden för Kungl. Maj:t samt lade ”uppgiften att utfärda närmare bestämmelser i anledning av regeringens förordnanden” direkt på riksbanken.

Det föreslagna bemyndigandet i remissens 11 § uppfyller inte förutsättningarna enligt de nu citerade förarbetena, genom att det inte hänför sig till något bemyndigande för regeringen. Det kan anmärkas att frågan har behandlats i litteraturen (Strömberg, Normgivningsmakten enligt 1974 års regeringsform, andra upplagan, s. 119) varvid framhållits, att kravet på ett bemyndigande för regeringen är oeftergivligt även om det kan förefalla opraktiskt.

Det kunde möjligen göras gällande att det i realiteten inte är fråga om sådan delegation som avses i 8 kap. 11 §. Det är nämligen knappast tänkbart att ge även regeringen ett bemyndigande avseende skyldigheten att lämna uppgifter till riksbanken. Vad som avses i sak skulle, med denna tolkning, närmast vara verkställighetsföreskrifter. Den synpunkten leder emellertid inte till någon lösning, eftersom regeringsformen 8 kap. 13 § endast talar om att regeringen har befogenhet att ge sådana föreskrifter och dessutom uttryckligen förbjuder regeringen att besluta föreskrifter som avser riksdagens myndigheter.

Lagrådet finner endast två lösningar möjliga på ifrågavarande problem. Antingen får bemyndigandet i 11 § utgå; detta torde i sak vara möjligt, eftersom det i vart fall är riksbankens uppgiftsbehov som framhålls i första stycket. Eller också får man anse kravet på bemyndigande för regeringen tillgodosett genom förslaget i den efterföljande 12 §; den ståndpunkten skulle kunna motiveras med att grundlagstexten inte ger ett klart uttryck för det starka ämnesmässiga samband mellan de båda bemyndigandena som motiven förutsätter. Om bemyndigandet för regeringen i 12 § kan konstateras att det är generellt. Det avser ”undantag från bestämmelserna i denna lag” och kan därmed anses ge nödvändig täckning för bemyndigandet i 11 §.

Lagrådet har stannat för den senare lösningen och godtar således bemyndigandet. Detta bör emellertid för tydlighets skull placeras efter bemyndigandet för regeringen. Enklarest tillgodoses detta genom att 11 § flyttas till efter de båda paragraferna om undantag; dessa skulle bli 11 och 12 § § medan nuvarande 11 § skulle bli 13 §.

Det måste emellertid upprepas, att en sådan översyn av regeringsformens

bestämmelser i 8 kap. om riksdagens myndigheter som förordades av lagrådet 1987 är angelägen. Det är inte godtagbart att olika lagstiftningsärenden kompliceras av överväganden rörande dessa bestämmelser, vilkas ändamålsenlighet kan ifrågasättas.

I konsekvens med vad lagrådet föreslagit i fråga om motsvarande paragraf i valutareglingslagen förordar lagrådet att den nya 13 § får följande lydelse:

”Riksbanken meddelar föreskrifter om skyldighet för den som för egen eller någon annans räkning har gjort en valutatransaktion att om transaktionen lämna de uppgifter och visa upp de handlingar som behövs för riksbankens statistik. Om någon inte fullgör denna skyldighet, får riksbanken förelägga honom vite.

Bestämmelser om skyldighet att till skattemyndigheterna lämna kontrolluppgifter finns i lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter.”

12 §

Även bemyndigandet för regeringen i 12 § ger upphov till konstitutionella frågor. Dessa är av en helt annan principiell räckvidd än de som aktualiserades av 11 §. De avser nämligen lagens grundläggande konstruktion. Det får konstateras, att 12 § och den med stöd därav meddelade förordningen kommer att på ett avgörande sätt bestämma regleringens materiella innehåll. En sådan konstruktion drar upp flera konstitutionella frågor.

Den föreslagna lagtexten, betraktad fristående utan förutsatta undantagsföreskrifter enligt 12 §, innefattar en långtgående reglering. Detta följer redan av definitionerna i 2 §. Där har främst betalning till resp. från utlandet bestämts så att lagen blir tillämplig på åtskilliga transaktioner, som åtminstone enligt vanligt språkbruk inte uppfattas naturligt som betalningar till och från utlandet, exempelvis betalning av uppehälle under utlandsresa. Även att ta emot lön för ett tillfälligt arbete utomlands, som tagits för att bestrida levnadsomkostnader där, eller att kvitta fordringar i affärsverksamhet utomlands faller under lagen.

Föreskriften i 4 § att betalningar måste ske genom valutahandlare är generell. Den upptar inga undantag utan tvärtom en utvidgning genom bestämmelsen i andra stycket om betalningar med check. Generellt är också förbudet i 7 § mot att sätta in eller ta emot pengar på eget inlånskonto i utlandet, etc.

Emellertid är en så långtgående och ingående reglering ingalunda åsyftad som lagens huvudbestämmelser ger intryck av. Genom omfattande undantag, föreskrivna av regeringen enligt 12 §, avses räckvidden i realiteten bli väsentligt inskränkt. Ett utkast till förordning är fogat vid remissen. Det har inte omfattats av lagrådets granskning men har gett en nödvändig belysning av vad som konkret avses med det remitterade förslaget. Man noterar t.ex. att 15 punkter med praktiskt viktiga undantag anknyter till 4 § i lagen och nio punkter samt ännu en viktig regel till 7 §. Det kan tilläggas att regleringen enligt lagen blir ytterligare uppmjukad genom att riksbanken i 13 § ges en befogenhet att på grund av särskilda skäl ge undantag i enskilda fall.

Denna lagstiftningsteknik ger upphov till betänkligheter från flera syn-

punkter. Till en början måste erinras om att förarbetena till regeringsformen tog avstånd från tanken på alltför vidsträckta och obestämda normgivningsbemyndiganden från riksdagen till regeringen (prop. 1973:90 s. 209). Vid remissbehandlingen av grundlagberedningens förslag uttrycktes farhågor för att bemyndigandena skulle bli så allmänt hållna, att de inte mycket skulle skilja sig från grundlagstextens beskrivningar av de ämnen, om vilka delegation skulle bli möjlig. Departementschefen uttalade att så avfattade bemyndiganden skulle stå i uppenbar strid mot grundlagens intentioner. Hur detaljerade bemyndigandena skall vara borde emellertid riksdagen få avgöra från fall till fall. Man torde kunna ge tämligen vidsträckta bemyndiganden när det är fråga om föreskrifter som är mindre ingripande från medborgarnas synpunkt. När det däremot gäller föreskrifter t.ex. på näringsrättens område, där mera väsentliga medborgarintressen kan komma att beröras av regleringen, bör riksdagen enligt departementschefen mera preciserat ange de ramar, inom vilka regeringen skall få röra sig.

Det är uppenbart att konstruktionen av remissens lagförslag inte stämmer överens med dessa uttalanden. Förslaget innebär att riksdagen skall dra upp en mycket vid ram, inom vilken det skall ankomma på regeringen och myndighet som regeringen bestämmer att precisera regleringens materiella innehåll.

Det finns givetvis anledning att uppmärksamma, att bemyndigandet i detta fall endast avser att regeringen får föreskriva inskränkningar inom den av riksdagen uppdragna ramen men inte själv utvidga regleringen. Skillnaden är emellertid inte principiell. Genom att från början föreskriva mycket vittgående undantag – som redovisas vid riksdagsbehandlingen utan riksdagsbindning – men därefter successivt upphäva dessa undantag kan regeringen åstadkomma samma resultat i praktiken som vid ett positivt bemyndigande. Den yttre ram som den nu föreslagna lagen anger enligt remissen är, som förut påpekats, mycket vid.

Lagens vida definitioner och allmänt något obestämda innehåll leder även till att andra konstitutionella frågor aktualiseras. Man kan sålunda fråga sig om alla de transaktioner, som kommer att falla under lagen, verkligen kan hänföras under uttrycket ”in- eller utförsel av varor, av pengar eller av andra tillgångar” i 8 kap. 7 § första stycket 3. regeringsformen. I den mån de hamnar utanför kan de i viss utsträckning täckas av ordet ”näringsverksamhet” i samma punkt. Det är emellertid svårt att komma ifrån att en del transaktioner, som lagen avses omfatta, faller utanför punkten med en naturlig tolkning av ordalagen. Närmast kommer därvid i fråga transaktioner av privatpersoner.

I sådana fall ställs man inför tre alternativ – att ge grundlagens ord en vidsträckt tolkning, vilket ibland kan te sig naturligt men i andra fall kan inge betänkligheter, eller att anse delegation till regeringen inte alls vara möjlig enligt 8 kap. 3 och 7 § § regeringsformen eller slutligen att tvärtom anse ett visst ämne falla under regeringens restkompetens enligt 8 kap. 13 §. Utan att ingå på enskildheter vill lagrådet peka på att aktualiserandet av detta slags frågeställningar är ett uttryck för att ett normgivningsbemyndigande har getts en alltför vidsträckt och obestämd avfattning.

En särskild anledning till försiktighet ligger i att man i detta ärende rör sig

i gränstrakterna till föreskrifter om skatt. Att utfärda sådana kan enligt 8 kap. 7 § regeringsformen inte delegeras. Till föreskrifter om skatt hör enligt förarbetena (prop. 1973:90 s. 302) inte bara bestämmelser om vem som är skattskyldig, på vad skatten skall utgå, skattesats o.d., som direkt reglerar skattens tyngd och fördelning, utan även de regler som gäller grunderna för taxerings- och uppbördsförfarandet. Oavsett hur man i dag skall ställa sig till olika kontrollreglers konstitutionella rubricering, finns det anledning att uppmärksamma frågan om deras delegerbarhet. Anknytningen till skatteområdet är en omständighet som måste beaktas vid den tolkning av 8 kap. 7 § regeringsformen som nyss berörts; att den ”drar” i riktning mot icke-delegerbarhet är otvivelaktigt.

Från konstitutionella synpunkter inger det alltså betänkligheter att i en så stor utsträckning som här skett bygga på ett bemyndigande för regeringen i en lag som är att hänföra under 8 kap. 3 § regeringsformen. Bemyndigandet i 12 § måste åtminstone stramas upp och konkretiseras. Det sker enligt lagrådets mening enklast genom att de i första hand avsedda undantagen tas in i lagtexten som ett antal huvudpunkter, vilka närmare preciseras i förordningen. Vidare bör paragrafen inte endast utsäga att undantag får föreskrivas utan ange att bestämmelser om undantag skall utfärdas. Slutligen bör bemyndigandet om rätt att subdelegera till myndighet som regeringen bestämmer utgå redan av det skälet, att det är oklart vilken ordning som avses; till riksbanken, som kunde antas ligga närmast till hands, kan inte regeringen delegera utan endast riksdagen.

Lagrådet föreslår att 12 § – som med lagrådets förslag blir 11 § – ges följande lydelse:

”11 § Regeringen meddelar sådana föreskrifter om undantag från bestämmelserna i denna lag som, utan att allvarligt försvåra skattekontrollen eller inhämtandet av statistikuppgifter, kan underlätta handeln med utlandet och annat internationellt utbyte.

Föreskrifterna skall gälla

1. betalningar som understiger ett visst angivet högsta belopp,
2. betalningar av den som är bosatt i Sverige men vistas i utlandet eller som vistas i Sverige utan att vara bosatt här,
3. betalningar i näringsverksamhet som bedrivs i eller med anknytning till utlandet av någon som är bosatt i Sverige,
4. betalningar i näringsverksamhet som bedrivs i eller med anknytning till Sverige av någon som är bosatt i utlandet,
5. betalningar i näringsverksamhet som bedrivs av svensk respektive utländsk juridisk person under förhållanden motsvarande de i 3–4 angivna.

Föreskrifterna får gälla även betalningar under förhållanden som är jämförliga med de i andra stycket 2–5 angivna.”

13 §

Enligt första stycket kan riksbanken i enskilda fall medge undantag från bestämmelserna i lagen. Det får förstås så, att riksbanken på framställning av en juridisk eller fysisk person kan medge undantag utöver sådana undan-

tag som regeringen föreskrivit med stöd av 12 §. Avslag på en sådan framställning kan enligt andra stycket överklagas hos fullmäktige i riksbanken. Fullmäktiges beslut får däremot enligt tredje stycket inte överklagas.

En ansökan om undantag från begränsningarna i lagen i förfoganderätten över egendom kan säkerligen många gånger anses gälla en prövning av sökandens civila rättigheter eller skyldigheter. Artikel 6 i Europakonventionen tillförsäkrar i sådana fall sökanden rätt till domstolsprövning. En sådan prövning kan visserligen komma till stånd med tillämpning av lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut. Lagrådet uttalade emellertid vid granskningen av förslaget till denna lag att den bästa lösningen när det gäller att anpassa svensk rätt till Europakonventionens krav är att ersätta administrativ myndighet med förvaltningsdomstol som besvärinstans. Denna lösning stod dock enligt lagrådets uttalande inte till buds när prövningen hade så starka inslag av lämplighetsbedömning, intresseavvägning eller politiska ställningstaganden att prövningen borde förbehållas regeringen som ett led i utövningen av den styrande makten eller en förvaltningsmyndighet med en speciell kompetens.

De undantag som i enskilda fall kan meddelas med stöd av förevarande paragraf kan enligt lagrådets mening inte vara av sådan betydelse för riksbankens verksamhet att den lösning för anpassningen till Europakonventionens krav, som enligt vad nyss sagts skulle vara den bästa, inte kan väljas.

Mot bakgrund härav förordar lagrådet att kammarrätten i stället för fullmäktige i riksbanken anges som besvärinstans i de fall som avses i 13 §.

Lagrådet föreslår att paragrafen – som enligt lagrådets förslag till disposition blir 12 § – får följande lydelse:

”12 § Om det finns särskilda skäl, får riksbanken i enskilda fall medge undantag från bestämmelserna i denna lag.

Riksbankens beslut får överklagas hos kammarrätten.”

15 §

På de skäl som har anförts för en omformulering av motsvarande bestämmelse i 20 § lagen om valutarcglering förordar lagrådet, att förevarande paragraf får följande lydelse:

”Om ett vite har förelagts med stöd av 11 §, får inte dömas till straff för gärning som omfattas av föreläggandet.”

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 3 april 1990

Närvarande: statsrådet Dahl, ordförande, och statsråden Hellström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Freivalds, Löow, Molin, Sahlin, Åsbrink

Föredragande: statsrådet Åsbrink

Proposition om betalningar till och från utlandet

1 Anmälan av lagrådsyttrande m.m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande (beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 15 mars 1990) över förslag till

1. lag om valutareglering,
2. lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank,
3. lag om betalningar till och från utlandet,
4. lag om ändring i lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter,
5. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Beträffande 3 § första stycket *lagen om valutareglering* har lagrådet pekat på att de termer som används i paragrafen gör det omöjligt för den enskilde medborgaren att självständigt pröva och bedöma om förutsättningarna för ett förordnande om valutareglering är uppfyllda och uttalat att det därför i lagen bör tas in en förteckning över sådana transaktioner som en valutareglering får omfatta och en regel om att regeringens förordnande skall precisera vilka transaktioner som det omfattar. Lagrådet har vidare pekat på att den konstitutionella grundvalen för de bemyndiganden som rör krigs- resp. fredsförhållanden är olika och att det bemyndigande som skall gälla för fredsförhållanden måste begränsas så att det överensstämmer med regeringsformens bestämmelser. Enligt 8 kap. 7 § regeringsformen är det närmast föreskrifter om in- eller utförsel av pengar, varor eller andra tillgångar, kreditgivning och näringsverksamhet som kommer i fråga. Lagrådet har slutligen noterat att bemyndigandet för regeringen enligt 3 § andra stycket 2 i förslaget innefattar möjlighet till rekvisition under fredsförhållanden av utländsk valuta m.m. från innehavare av sådana tillgångar, vilket inte är förenligt med bestämmelserna i 8 kap. 7 § regeringsformen.

Som lagrådet påpekat bör möjligheten att förordna om rekvisition av utländsk valuta begränsas till att avse valutareglering enligt 1 § första stycket, dvs. under säkerhetspolitiska kriser och i krig. Propositionens lagförslag har utformats i enlighet härmed (3 § tredje stycket). Samtidigt har återstående delar av paragrafens andra stycke omredigerats. Jag vill också nämna att jag instämmer i vad lagrådet har uttalat om tolkningen av andra stycket

i det remitterade förslaget (= andra och tredje styckena i propositionsförslaget).

Vidare har med anledning av lagrådets påpekanden i 3 § första stycket lagts till en mening, som begränsar valutaregleringens innehåll under fredsförhållanden i enlighet med regeringsformen. Den valda formuleringen anknyter till 8 kap. 7 § regeringsformen genom att de kategorier av föreskrifter som här närmast kommer i fråga, nämligen föreskrifter om in- eller utförsel av pengar eller andra tillgångar, särskilt anges.

Det centrala innehållet i en valutareglering utgörs naturligen av just föreskrifter om in- eller utförsel av pengar eller andra tillgångar. Härmed skall inte förstås enbart fysisk transport av sedlar m.m. över landets gränser. Liksom begreppet penningmängd i ekonomisk teori inte endast omfattar betalningsmedel utan i första hand bankinlåning, omfattar in- eller utförsel av pengar på motsvarande sätt kontoöverföringar m.m. mellan Sverige och utlandet, t.ex. betalning till ett konto i utlandet eller ett konto som kan disponeras från utlandet.

Att valutaregleringen i fred begränsas till föreskrifter om in- eller utförsel av pengar eller andra tillgångar medför att föreskrifter motsvarande exempelvis det allmänna skuldsättningsförbudet (6 § andra stycket 2 valutaförordningen) eller minskningsförbudet (9 § valutaförordningen) inte kan meddelas under fredsförhållanden. Det finns inte någon anledning att tro att dessa begränsningar skulle ha någon påtaglig betydelse för effektiviteten i valutaregleringen i de lägen som det här är fråga om. Om det skulle visa sig ett angeläget behov av någon regleringsåtgärd som inte omfattas av valutaregleringens fullmakter, finns för övrigt möjligheten till särskild lagstiftning om sådan reglering.

Med den utformning av 3 § första stycket som jag nu föreslår menar jag att bestämmelsen om valutareglering under fredsförhållanden också uppfyller det krav på tydlighet som kan ställas.

Beträffande valutareglering under säkerhetspolitiska kriser och i krig vill jag säga följande. Jag har förståelse för lagrådets önskemål om att lagen skall innehålla en förteckning över sådana transaktioner som en valutareglering får omfatta; att regeringens förordnande skall precisera vilka transaktioner som omfattas framgår redan av första styckets första mening. Samtidigt bör emellertid inte lagen ges en utformning för krigsförhållanden som kan försvaga en valutaregleringens ändamålsenlighet och effektivitet. Med hänsyn till bl.a. den fortgående tekniska utvecklingen kan så bli fallet om det nu i lagen fixeras bestämda transaktioner som valutaregleringen får omfatta. Med anledning av vad jag nu har sagt bör 3 § första meningen stå kvar oförändrad.

Lagrådet har i anslutning till 10 § i det remitterade förslaget noterat att tjänstemän utanför det allmännas verksamhet straffritt kan bryta mot den i paragrafen föreskrivna tystnadsplikten samt förordat att frågan om straffsanktion för brott mot tystnadsplikten tas upp till förnyat övervägande.

Jag har förståelse för det principiella resonemang som lagrådet har fört. Emellertid är problematiken kring tystnadsplikten för tjänstemän vid kreditinstitut endast till en mindre del knuten till lagen om valutareglering. Dessa frågor bör övervägas i ett större sammanhang, där även frågan om brott mot

sekretessen i den allmänna bankverksamheten kan tas upp. Jag är därför inte beredd att nu föreslå någon ändring i det remitterade förslaget.

Lagrådet har vidare föreslagit ändringar i 1, 5, 9, 11, 20 och 21 §§ valuta-regleringslagen. Jag ansluter mig till dessa förslag. Vidare föreslår jag en något annorlunda utformning av 14 § första stycket 2 och 19 § andra stycket (= 20 § andra stycket propositionsförslaget) i samma lag.

I det till lagrådet remitterade förslaget till ny lydelse av 53 § *lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank* föreskrivs straff för den som "bryter mot bestämmelserna i 22 b § första stycket". I propositionens lagförslag har de citerade orden bytts ut mot "bedriver valutahandel utan tillstånd". Straffbudet träffar därmed även den som har ett begränsat valutahandelstillstånd (22 b § fjärde stycket första meningen) men som bedriver valutahandel utöver de begränsningar som anges i tillståndet.

Remissförslaget innehöll i 1 § *lagen om betalningar till och från utlandet* en bestämmelse som endast upplyste om lagens innehåll. Lagrådet har med angivande av tre paragrafer ansett att upplysningen inte svarar mot hela innebörden av de skilda bestämmelserna i lagen. För egen del kan jag inte fullt ut ansluta mig till lagrådets uppfattning. Däremot kan jag instämma i att det kan övervägas om upplysningen behövs. Den framstår som närmast onödig och bör därför strykas.

Lagrådet har godtagit bemyndigandet om riksbankens rätt att meddela föreskrifter i 11 § i remissförslaget (12 § i propositionsförslaget). Därvid har lagrådet understrukit att en översyn av regeringsformens bestämmelser i 8 kap. om riksdagen och dess myndigheter är i hög grad angelägen. Jag instämmer i vad lagrådet har anfört om behovet av en översyn. Frågan får dock övervägas i annat sammanhang.

Bemyndigandet för regeringen i 12 § i remissförslaget (10 § i propositionsförslaget) godtas av lagrådet under den bestämda förutsättningen att det stramas upp och konkretiseras. Lagrådet har föreslagit en avfattning av paragrafen som svarar mot detta samtidigt som den innebär att regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om alla de undantag från lagens bestämmelser som har angetts i lagrådsremissen. Paragrafen bör ges den lydelse lagrådet har föreslagit.

Jag ansluter mig också till lagrådets förslag till ändringar i 4, 13 och 15 §§ i remissförslaget (3, 11 och 14 §§ i propositionsförslaget).

Utöver vad lagrådet har tagit upp har jag förtydligat 8 och 9 §§ propositionsförslaget i fråga om vilka fondpapper som omfattas av depåkravet. Vidare bör till 11 § knytas en övergångsbestämmelse som ger fortsatt giltighet åt de tillstånd i enskilda fall som riksbanken har meddelat enligt valutaförordningen.

Härutöver föranleder lagrådets granskning vissa redaktionella ändringar i de remitterade förslagen.

2 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar.

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	3
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 mars 1990	16
1 Inledning	16
2 Bakgrund	16
2.1 Den författningsmässiga ramen m.m.	16
2.2 Skattekontroll och betalningsbalansstatistik	18
2.3 Internationella förhållanden	19
3 Allmän motivering	22
3.1 Utgångspunkter	22
3.2 Valutaregleringslagen	24
3.2.1 Lagens huvudsakliga utformning	24
3.2.2 Lagens fullmakter	28
3.2.3 Kontroll, straff, vite m.m.	30
3.2.4 Överklagande	35
3.3 Lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank	36
3.4 Lagen om betalningar till och från utlandet	40
3.4.1 En för skattekontroll och statistik gemensam lag	40
3.4.2 Betalningar via valutahandlare	43
3.4.3 Köp och försäljning av fondpapper	46
3.4.4 Skyldighet att lämna uppgift till betalningsförmedlare ..	47
3.4.5 Utländska inlåningskonton	48
3.4.6 Utländska livförsäkringar	50
3.4.7 Depåkrav för svenska juridiska personer och fysiska personer bosatta i Sverige	51
3.4.8 Depåkrav för utländska juridiska personer och fysiska personer bosatta i utlandet	52
3.4.9 Undantag för vissa utländska medborgare	53
3.4.10 Riksbankens rätt att hämta in uppgifter för statistikändamål	53
3.4.11 Bestämmelser om generella undantag	54
3.4.12 Bestämmelser om undantag i enskilda fall	55
3.4.13 Ansvar	56
3.5 Lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter ..	57
4 Upprättade författningsförslag	59
5 Specialmotivering	59
5.1 Förslaget till lag om valutareglering	59
5.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank	69
5.3 Förslaget till lag om betalningar till och från utlandet	71
5.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:000) om självdeklaration och kontrolluppgifter	77
5.5 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)	78
6 Hemställan	79
7 Beslut	79

Bilagor

1. Sammanfattning av departementspromemorian (Ds 1989:74) Ny valutalag, m.m.	80
2. Författningsförslagen i departementspromemorian	83

3. Förteckning över remissinstanserna och sammanställning av remissyttrandena	96
4. De till lagrådet remitterade lagförslagen	135
5. Utkast till förordning om betalningar till och från utlandet	148
Utdrag ur lagrådets protokoll den 30 mars 1990	151
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 3 april 1990	162

